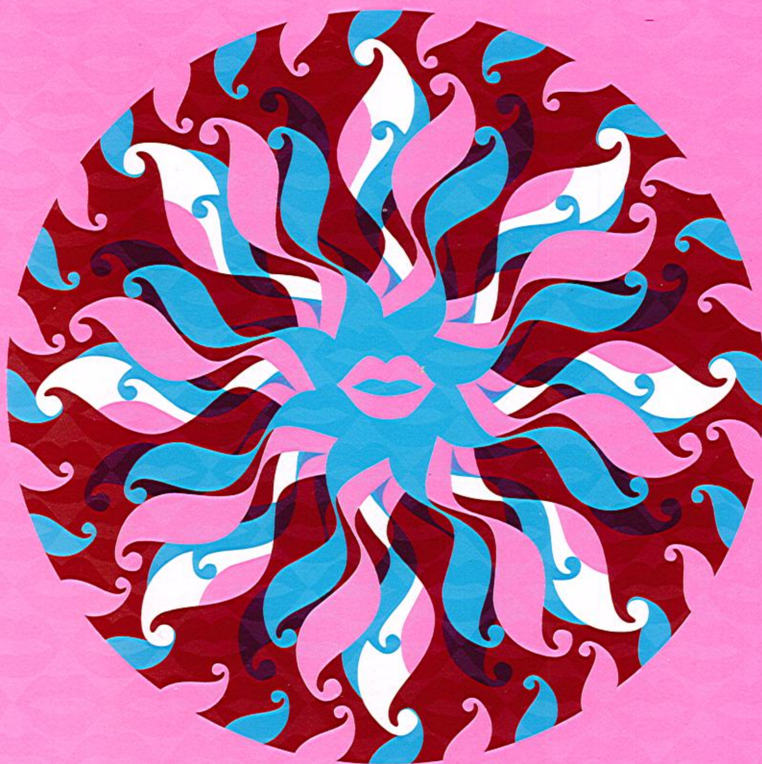
Cazul domnișoarei R.

Interpretarea unei povești de viață

Alfred Adler

TREI

STUDII DE CAZ
PSIHOLOGIE
PSIHOTERAPIE

Alfred Adler

Cazul domnișoarei R.

Interpretarea unei povești de viață

Traducere din engleză
de Vlad Vedeanu

Editori:
SILVIU DRAGOMIR
VASILE DEM. ZAMFIRESCU

Director editorial:
MAGDALENA MĂRCULESCU

Coperta:
FABER STUDIO

Redactor:
MANUELA SOFIA NICOLAE

Director producție:
CRISTIAN CLAUDIU COBAN

Dtp:
NICOLAE HÂRTOPANU

Corectură:
MARIANA MUȘUROIU
RODICA PETCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ADLER, ALFRED
Cazul domnișoarei R: interpretarea unei povești de viață / Alfred Adler; trad. din engleză de Vlad Vedeanu. – București: Editura Trei, 2018
ISBN 978-606-40-0505-2

I. Vedeanu, Vlad (trad.)

159.9

Titlul original: THE CASE OF MISS R: THE INTERPRETATION OF A LIFE STORY
Autor: Alfred Adler

C.P. 27-0490, București
Tel./Fax: +4 021 300 60 90
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-40-0505-2

Cuprins

I

Copilăria timpurie

Fie că ne place sau nu, de obicei învățăm din cărți. Sperăm cel puțin să descoperim în ele vreun răspuns la propriile noastre întrebări și vreo soluție la propriile noastre dificultăți. Acest lucru este în special adevărat când alegem o carte care se ocupă de problemele vieții noastre psihice. Ce alt scop poate să aibă studiul psihologiei dacă nu ne oferă un ajutor concret pentru dificultățile noastre sau dacă nu ne oferă măcar posibilitatea să ne ajutăm noi înșine?

În această carte încerc să îi ofer cititorului o imagine a metodelor și tehnicilor psihologiei individuale. Această artă de tratament al minții umane este întru totul demonstrabilă și este indiscutabil deschisă celui de a cărui minte nu este străină înțelegerea profundă a unității conjunctive a vieții umane. Trebuie să cunoaștem simbolurile grafice ale limbajului nostru ca să putem citi limba pe care o vorbim. Așa cum, deținând această cunoaștere, putem să citim o limbă altfel străină, la fel trebuie să cunoaștem simbolurile sufletului pentru a citi o viață.

Citim adesea biografii; multe sunt pline de povești de viață dramatice și captivante. Multe au de-a face cu persoane al căror mod de viață sau ale căror realizări au fost cumva neobișnuite sau dramatice. Adesea, ceea ce face biografia interesantă este activitatea

individului sau forma literară. Aici mă ocup de o poveste de viață care, deşi însuflețită şi plină de culoare, este totuşi povestea unei fete obişnuite, fără merite deosebite. Cred că această poveste va ilustra faptul că s-ar putea prea bine ca aspectul psihologic al biografiei să fie cel mai fascinant.

Arta psihologiei individuale se bazează pe cunoaştere şi pe bun-simț. Numai celor împovărați de prejudecăți psihologice li se va părea ciudată, complicată sau amăgitoare. În această carte procedez aşa cum fac în cabinetul meu atunci când ascult pentru prima oară povestea unui pacient. Comentariile asupra poveştii nu se bazează pe o cunoaştere mai bună a faptelor decât aceea deja disponibilă cititorului. Intenționat, procedez într-o manieră nepremeditată şi spun povestea aşa cum mi-a fost transmisă, oferindu-mi interpretarea în timp ce o citesc pentru prima dată. La fiecare propoziție, la fiecare cuvânt al pacientei, mă gândesc: Care este adevărata semnificație a ceea ce spune? Care este atitudinea acestei persoane față de viață? Ce înseamnă cuvintele ei în lumina faptelor ei? Cum face față cerințelor vieții? Cum se poartă cu semenii săi, cu alte ființe umane? Cum îşi îndeplineşte datoriile (sau eşuează în a le îndeplini)? Tinde ea spre realitate sau spre iluzie?

Având cadrul acestei poveşti, ale cărei lacune le vom acoperi treptat din propria noastră experiență, o vedem pe această fată străduindu-se să ajungă la o expresie deplină a personalității ei şi să stăpânească problemele vieții. Începem de la cei dintâi ani de viață, întrucât am convingerea că dezvoltarea ființei umane este în mare măsură determinată de primii patru sau cinci ani.

Încep acum povestea domnişoarei R. Îmi este la fel de necunoscută cum este şi pentru dumneavoastră şi comentez pe măsură ce citesc.

E instructivă întrebarea: De ce nu mama? „Tatăl" are o semnificație specială. Acest copil, o fată, era mult mai atașată de tatăl ei decât de mamă. Ce înseamnă asta? Din faptul că acest copil îl preferă pe tată putem trage concluzia că el trebuie să fie un om blând. Copilul se atașează mai întâi de mamă. Este firesc și ușor de înțeles. Pentru copil, mama reprezintă prima legătură cu lumea. Mama îl ajută și adesea îl răsfață. A doua etapă se instalează mai târziu, când copilul devine întru câtva mai independent. Caută să se atașeze de acele persoane care se poartă cel mai bine cu el; adică fie rămâne atașat de mamă, fie se îndreaptă spre alții. Aici, mama începuse să răsfețe fetița, dar, aparent, nu putea să concureze cu tatăl pentru afecțiunea ei.

Te simți bine? Te doare ceva?

Fata își începe povestea cu o amintire din copilărie. Experiența psihologică ne-a arătat că amintirile din copilărie nu sunt atât de nesemnificative pe cât se credea înainte. Din rezerva nesfârșită de amintiri din copilărie pe care o are fiecare dintre noi, la maturitate se păstrează numai câteva. Tocmai acest fapt ar trebui să sublinieze importanța acestor impresii amintite. Așadar, când un adult ne spune despre o amintire timpurie (prea puțin contează dacă este sau nu prima) care îi apare deosebit de limpede, suntem în măsură să interpretăm de aici atitudinea personală față de viață a celui care vorbește. Aceasta este, în esență, atitudinea pe care a menținut-o până în momentul povestirii, fie acesta cu douăzeci, treizeci sau patruzeci de ani mai târziu. Dacă această atitudine față de viață s-a schimbat pe parcursul anilor, și amintirile din copilărie care îi apar înainte și după o astfel de schimbare vor fi altele.

Un exemplu concret poate va ajuta la clarificarea acestui aspect. Să spunem că te afli pentru prima dată într-un oraş străin şi eşti dus pe un drum lung de la gară la casa gazdei. Vei fi văzut, desigur, foarte multe lucruri pe drum. Ajuns acasă şi întrebat ce-ţi aminteşti, vei răspunde poate un monument din parc, nişte flori la fereastră, un magazin de delicatese, un cal biciuit, şuieratul strident al unei fabrici, hurducăiala serioasă a taxiului sau cine ştie ce. Dar pentru că erai condus şi, în acelaşi timp, aveai încredere în cel care te conducea, vei fi acordat puţină atenţie traseului. Pe de altă parte, dacă ai fi singur în oraş şi obligat să-ţi găseşti drumul pe jos, ai observa puncte de reper şi indicatoare şi sensuri de mers şi ai putea să descrii cu detalii precise drumul pe care ai mers.

Copilul este singur într-un oraş străin şi depinde de îndrumarea mamei sau a tatălui sau a oricui ar fi persoana preferată. Îşi va aminti numai lucrurile care lasă o impresie profundă, dat fiind că acestea se potrivesc unei scheme de existenţă sau atitudini faţă de viaţă deja structurate.

Ne vom strădui, aşadar, să tragem unele concluzii din amintirile timpurii ale acestei fete. Concluziile sunt susţinute şi de faptul că fata găseşte aceste lucruri ca fiind îndeajuns de importante pentru a le pune la începutul poveştii ei.

Tatăl trebuie să fi fost un om extraordinar de moale şi de slab, iar fata trebuie să fi fost un copil foarte răsfăţat. Deducem că această fată va avea grijă să fie întotdeauna răsfăţată. Îşi va dori să fie mereu în centrul atenţiei şi va încerca permanent să se pună în evidenţă. Apar dificultăţi imediat ce un astfel de copil intră în contact cu alte persoane care nu îi oferă aceeaşi atenţie pe care o primeşte de la persoana care o răsfaţă. Găsim într-un astfel de caz o tendinţă puternică de a respinge, o aversiune faţă de străini, o atitudine critică şi lipsă de interes pentru alte persoane şi o repulsie de a se

adapta la situații noi. Acest răsfăț se poate datora naturii tatălui ei sau poate că ea se află într-o situație aparte. Fie este singurul copil, crescut în circumstanțe deosebit de nefavorabile, fie este singura fată între băieți sau copilul cel mai mic. Se poate şi ca vreunul dintre organele ei să aibă o funcționare deficitară.

Niciodată nu mă simțeam prea bine.

Nu putem să acceptăm literalmente afirmațiile pacienților noştri. Astfel de afirmații nu trebuie să ne influențeze aşa cum îi influențează pe pacienți. Ceea ce această fată vrea să spună înseamnă: eram un copil bolnăvicios.

Întotdeauna aveam temperatură (asta e greu de crezut) *şi mâinile îmi erau atât de fierbinți şi de uscate, încât trebuia să le umezesc cu limba.*

Ştim că există moduri mai bune de hidratare a mâinilor; mai mult, în caz de febră, şi limba este uscată. Se poate ca ea să-şi fi folosit limba pentru a-şi umezi mâinile într-un cu totul alt scop decât cel la care se referă. Se poate observa că, adesea, copiii îşi folosesc limba în scopuri pe care persoanele de lângă ei le dezaprobă. Probabil că tatălui ei nu-i plăcea asta, iar fata atrăgea astfel atenția tatălui. Putem, aşadar, să observăm o altă trăsătură: fata are o puternică înclinație de a-şi asigura şi întări poziția centrală prin purtări rele.

Tatăl meu mi-a spus mai târziu că viața mea a atârnat de un fir de păr.

Multor oameni sănătoşi li s-a spus asta. Şi viața mea „a atârnat de un fir de păr". Am înțeles mai târziu că nu era adevărat. În cele mai multe cazuri, o asemenea remarcă este o exagerare care serveşte la a-l face mai important pe cel care vorbeşte sau scrie. Cel care simte nevoia să exagereze trebuie, în primul rând, să se simtă inferior. Fata nu spune care era cauza suferinței. Aflăm doar că a

fost un copil fragil care nu mânca prea bine, dar aparent doar pentru că fusese răsfăţat. Cunoaştem obiceiul copiilor de a refuza să mănânce; serveşte scopului de a atrage atenţia asupra lor.

Nu aveam niciodată poftă de mâncare, niciodată nu îmi plăcea să mănânc nimic. Nu suportam gustul mâncării şi mestecam îmbucăturile de parcă erau hârtie sau iarbă. Îmi amintesc vag că părinţii mei se plângeau de mine doctorului nostru. Singurul lucru care avea vreun gust era laptele mamei; se spune despre mine că m-am împotrivit cu disperare fiecărei încercări de a fi înţărcată.

Este uimitor că această fată scrie extrem de bine, în ciuda faptului că nu a ajuns prea departe la şcoală.

Am rămas, aşadar, un bebeluş alăptat pentru o perioadă incredibil de lungă, de fapt, timp de cinci ani.

Asta e destul de improbabil. Dar chiar dacă ar fi fost vorba de numai doi ani, putem presupune că această fată era profund ataşată de mamă. Asta confirmă afirmaţia noastră anterioară; adică ataşamentul faţă de tată reprezintă a doua etapă. Poate că tratamentul incorect din perioada de bebeluş a fost unul dintre motivele retragerii faţă de mamă. Înţărcarea unui copil de doi ani este o tragedie.

Încă pot să văd în faţa mea sânul alb şi frumos al mamei.

Nu este prea sigur dacă acest copil şi-a amintit asta; astfel de imagini se pot forma ulterior. Din nou, trebuie să ţinem seama că o asemenea imagine serveşte anumitor scopuri care par să nu aibă nimic de-a face cu imaginea. Am descoperit până aici că acea fată fusese răsfăţată şi, în consecinţă, îi face pe alţi oameni să o servească. Interesul ei este îndreptat spre a-i face pe ceilalţi să-i fie devotaţi. Este dureros pentru ea să trebuiască să renunţe la sânul

mamei din moment ce o metodă atât de simplă de hrănire este însoțită de multă tandrețe şi atenție. Această fată încă mai crede că nu era nimic în neregulă cu modul în care a fost crescută.

Mi-era ruşine. Când aveam musafiri, obişnuiam să şoptesc la urechea mamei: „Vino, lasă-mă să beau". Trebuia apoi să se aşeze undeva unde nu ne putea vedea nimeni.

Aşadar, copilul ştia că era ceva ruşinos.

Când mama se ducea în vizită la rudele primului său soț, care murise, nu ştia ce să facă în ce mă privea. Sora mea mai mare era dispusă să mă ia la sânul ei, dar eu am spus: „Nu e la fel ca atunci când mă ia mama. Tu eşti blondă, iar mama e brunetă. Nu-mi place părul blond".

Putem observa din această remarcă ce lucruri mici şi superficiale joacă un rol în simpatizarea sau respingerea unei persoane. Cineva ne este plăcut pentru că are ochii asemenea unuia dintre prietenii noştri; pe altul îl disprețuim pentru că vorbeşte ca un profesor pe care l-am urât. Ne place o fată pentru că părul ei e de aceeaşi culoare, pentru că tenul sau înfățişarea ei este la fel ca a mamei. Adeseori nu ştim prin ce mecanism fin, nedectabil, ne este stârnită simpatia. De multe ori, chiar şi acele persoane pe care le alegem întru iubire şi căsătorie ne-au atras atât de puternic doar pentru că par să aibă o asemănare superficială, de obicei fizică, cu destinatarul anterior al afecțiunii noastre. În astfel de cazuri, legătura poate să rămână complet ascunsă, iar de obicei aşa se întâmplă.

După cum ştim acum, această fată era foarte ataşată de mama ei în copilăria timpurie şi subliniază trăsături distinctive care nu sunt de nicio importanță pentru noi.

Eu însămi eram brunetă.

Vorbeşte despre păr pentru a doua oară. Pune un accent deosebit pe păr.

Tatăl meu a vrut ca părul să-mi fie tuns scurt pe frunte. Purtam atunci o pelerină albastră cu broderie roşie şi îmi doream o pălărie. De fiecare dată când treceam pe lângă un magazin strigam: „Pălărie! Pelerină!"

Vanitate timpurie şi un puternic interes pentru aspectul exterior. Exista o mare preţuire a frumuseţii.

Nu puteau să mă ia din faţa magazinelor. În cele din urmă, mama trebuia să ocolească acele vitrine.

Copilul are o influenţă suficient de puternică asupra mamei pentru a o obliga să apeleze la trucuri.

Înainte să ies împreună cu mama, ea îl întreba pe tatăl meu cu ce rochie ar trebui să mă îmbrace.

Mama este, de asemenea, interesată de înfăţişarea copilului; este uşor de înţeles cum vanitatea îi este inculcată fetei.

Am fost foarte fericită când am primit prima pereche de pantofi; de-abia mi-au fost puşi în picioare că am şi deschis uşa şi am încercat să alerg cu ei.

Aceasta este o încercare de a-şi asigura stăpânirea lor. Tatăl ei este croitor; întreaga familie este predispusă să aprecieze aspectul exterior. Aşadar, aceasta nu este o trăsătură moştenită, ci ţine de atmosfera casei.

Erau mulţi nasturi în casă; jucam cu ei jocuri pe care le inventam eu. Erau banii mei.

Copilul are un interes prematur pentru muncă şi bani.

Mai mult, îmi plăcea să mă joc cu batiste de mătase. Obişnuiam să fac în ele găuri prin care treceam mâinile păpuşii mele.

Pregătire pentru ocupația de croitoreasă.

Îmi plăcea şi mai mult să mă joc cu o sticlă de bere.

Ştim că toți copiii mai degrabă şi-ar folosi propria fantezie decât să se joace cu jucării mecanice... Copilul învață prin imitație. Totuşi, poate face asta numai atunci când se identifică cu alții, atunci când joacă un rol pe care l-a preluat de la tată sau de la mamă. Ea îşi imită tatăl când creează o rochie.

Cotrobăiam prin sertare, mă ocupam de lacăte.

Copilul a avut o mare libertate să se joace cu orice dorea.

Ocupația mea preferată era să vorbesc singură. Puteam să imit pe cineva ore în şir.

Imită croitoria şi vorbirea, de asemenea doctorul şi bucătarul. Actoria este o profesie pe care ar fi logic să o aleagă un copil care se pregăteşte de la o vârstă timpurie să se identifice cu alții sau cu un rol. Mulți oameni sunt pregătiți inconştient pentru anumite profesii pe care nu le aleg niciodată pentru că nu ştiu nimic despre pregătirile lor timpurii.

Îl imitam şi pe brutar. Brutăria mea era un sertar cu rămăşițe din pâinea pe care seara o luam cu mine la culcare.

Dorință intensă de a reprezenta ceva; copilul îşi doreşte până şi noaptea să fie brutar.

Mai târziu mă jucam de-a profesoara, purtând ochelari exact ca profesoara de la şcoală. Mi-am făcut ochelari din carton roşu. Cataloagele

şi agendele tatălui meu reprezentau manualele, iar spătarul canapelei era tabla.

Vedem scena lui Shakespeare.

Îi ameninţam pe copiii neascultători şi strigam atât de tare, încât tatăl meu îmi spunea să nu mă entuziasmez atât de mult.

O altă metodă de a obţine atenţia tatălui.

Mă jucam de-a muncitorul cu râşniţa de cafea.

Imaginaţie şi imitaţie puternic dezvoltate.

În casa noastră erau doi oameni care vindeau cărbuni. Eu stivuiam lemne în magazinul lor şi uneori luam cina cu ei. Acasă nu m-aş fi atins de mâncarea pe care o mâncam acolo; de exemplu, varză acră şi chiftele. Dar la ei acasă îmi plăcea să mănânc orice.

Refuzul de a mânca este o încercare de atragere a atenţiei prin protestul împotriva unei funcţii evident importante. Când cuiva îi e foame începe din nou să mănânce. Un copil va abandona acest truc imediat ce observă că nu poate obţine atenţie prin astfel de manevre inutile şi că nu îşi face rău decât lui însuşi, neobţinând niciun fel de atenţie.

Vânzătorul de cărbuni mă întreba cu cine îmi doream să mă căsătoresc. Întotdeauna răspundeam „cu tatăl meu".

Acest răspuns ar putea fi înţeles ca o dorinţă incestuoasă. Totuşi, dacă luăm în considerare faptul că acest copil nu ştie nimic despre relaţiile sexuale, este foarte probabil ca dorinţa fetei de a se căsători cu tatăl ei să fie posibilă numai pentru că relaţia cu el este complet asexuală.

Îl iubeam foarte mult pe tatăl meu. Chiar eram geloasă pe el.

Dacă gelozia ar fi întotdeauna o expresie a iubirii sexuale, atunci ne-am înşela. Dar există şi o gelozie care îşi are originea într-o luptă pentru putere. Este destul de posibil ca toate formele de gelozie să izvorască dintr-o luptă pentru superioritate. Nu poate fi gelos decât cel care se simte inferior celui față de care e gelos — mai slab, mai puțin inteligent, insuficient. Crede că abilitățile şi inteligența lui nu sunt adecvate pentru competiția onestă cu un rival şi încearcă să pună presiune prin gelozie; adică să-şi demonstreze puterea. Faptul că gelozia se găseşte atât de frecvent în relațiile de dragoste nu justifică încadrarea acesteia ca o expresie exclusivă a iubirii sexuale. Gelozia este foarte **adesea** o problemă de prestigiu.

Mă amestecam de multe ori când mama îl alinta pe tata, îl mângâiam pe păr, îi ridicam mânecile şi îi sărutam mâinile.

Nu cred că asta este o expresie a iubirii sexuale. Orice explicație bazată pe considerente sexuale este eronată.

Când nu eram cuminte, mama mă amenința că va comanda de la barză un frate sau o soră, iar eu strigam: „O să-l arunc afară".

Aici este foarte evidentă gelozia provocată de lupta pentru superioritate.

Aveam un mare respect pentru berze. Le admiram şi nu puteam să înțeleg cum puteau berzele să aducă bebeluşi, care arată atât de prosteşte. Am auzit mai târziu, la şcoală, că bebeluşii ies din burtă. Care le era începutul, nu ştiam. Credeam că cineva pur şi simplu îi comanda atunci când se căsătorea.

Fata nu are nici cea mai vagă idee despre originea ființelor umane.

Când tata călătorea, îmi aducea întotdeauna un cadou, o jucărie sau o carte. Apoi mă ținea pe genunchi şi îmi citea. După 21 de ani, îmi pot aminti cum tatăl meu trebuia să îmi citească. Îmi imprimam cuvintele în memorie. Când am văzut că oamenii citeau în cafenea, mi-am luam cartea cu mine şi am recitat pasajele. Două femei s-au minunat că un copil atât de mic putea să citească. Tata trimitea vederi; eu primeam întotdeauna două şi de fiecare dată erau mai drăguțe decât celelalte. Cu toate astea, nu aveam linişte până când nu îmi dădeau toți vederile lor.

Vrea să aibă totul, o manifestare a unui sentiment de inferioritate crescut.

Dată fiind constituția mea bolnăvicioasă, toată lumea era supusă față de mine..

Prin modul în care se comportă, această fată îşi va pune susceptibilitatea la boală în slujba luptei pentru superioritate.

Eram bolnavă foarte des, suferind frecvent de amigdalită.

„Munții sunt în durerile facerii; un şoarece prăpădit e pe cale a se naşte".[1]

Îmi amintesc că am fost dusă la spitalul de copii. Nu îmi plăcea ca cineva să se uite în gâtul meu şi îmi era frică de spatula care-mi apăsa limba.

Există tendința de a respinge medicul. Copilul răsfățat de-abia aşteaptă să fie obiect al compătimirii.

Mi-era teamă că mă voi sufoca.

Ne putem imagina cum se va purta această fată mai târziu în viață.

---

[1] Aluzie la o fabulă antică prin care se ilustrează discrepanța dintre eforturi mari și rezultate nesemnificative. (N.t.)

II

Dificultățile adolescenței

Timp de un an am avut o tuse convulsivă. În primele șase luni a devenit din ce în ce mai rea și a durat un an până când, în sfârșit, mi-a trecut.

Tusea convulsivă nu durează douăsprezece luni. Dacă nu apar complicații pulmonare sau alte boli, tusea convulsivă trece în cel mult trei-patru luni. Din moment ce nu e menționată nicio astfel de complicație, singura concluzie este că acest copil a păstrat intenționat simptomele tusei convulsive pentru propriile scopuri. Care ar putea fi motivul? Oamenii bolnavi solicită și de obicei primesc mult mai multă atenție, îngrijire și afecțiune decât cei care sunt sănătoși. Oamenii bolnavi sunt neajutorați, au nevoie de protecție și îngrijire. Nu contează ce vârstă au; de obicei se poartă din nou asemenea copiilor.

După cum știm, copilul mic are în mod egoist o existență fericită, fără responsabilități și pe seama ființelor umane apropiate. Această stare ar putea fi considerată ca fiind dezirabilă pentru toată lumea. Nu este cazul, altfel ar trebui ca toți să fim bolnavi sau să ne prefacem. Ființa umană normală este mult prea atrasă de diverse preocupări și plăceri pentru a accepta să fie îngrijită și să i se dea ordine mai mult decât este necesar. Pe de altă parte, există indivizi

care anticipează dificultăți prea mari în viață și care, în consecință, nu ajung, din ființe umane sănătoase, ființe umane utile. Astfel de persoane privesc adesea boala ca pe un mod potrivit de a ajunge fără efort la un simulacru de superioritate. Asta înseamnă dominare prin slăbiciune. Este evident că astfel de persoane se simt inadecvate sau prea slabe pentru a intra în competiție cu semenii lor sănătoși. (Persoanele cu sentimente de inferioritate sunt întotdeauna înclinate să privească viața ca fiind, într-un fel sau altul, o luptă în care trebuie să fie întotdeauna înaintea celorlalți.) Conduși de acest sentiment de inferioritate sau de insuficiență prin comparație cu alții, ei caută o cale de scăpare care le va aduce triumful de a fi primii, cel puțin în cercul restrâns al apropiaților lor. Se agață de boală ca de un mijloc bine-venit de a ajunge la asemenea triumfuri fără valoare. În timp ce își pregătesc simptomele, se pregătesc și pentru o aparentă superioritate. Asta continuă până când descoperă că prețul pentru atitudinea lor lașă devine prea mare și pur și simplu renunță la simptome. Frecvent, încetarea unui anumit simptom nu este decât semnalul asumării unuia nou. Sau au ajuns la punctul în care, pierduți fără speranță în labirinturile diverselor lor lupte și complet descurajați, se prezintă la medic.

Chiar dacă nu am ști nimic altceva despre această fată, am putea deduce din afirmația că tusea convulsivă a durat douăsprezece luni faptul că se simțea îndeajuns de inferioară pentru a ține de boală cât de mult putea. Înțelegem foarte bine sentimentul de inferioritate al acestei fete din moment ce am aflat din unele însemnări anterioare că fusese tare răsfățată. Copiii răsfățați suferă întotdeauna de un puternic sentiment de inferioritate, pentru că ei cresc asemenea plantelor de seră și ajung astfel să le fie groază de realitatea crudă a vieții imediat ce intră în contact cu ea. Dar nu numai atât. Pentru a-și menține poziția favorabilă de

siguranță, vor exagera intenționat asprimea și dificultățile vieții, diminuându-și astfel curajul. Sentimentul lor de inferioritate, care nu este nici mai mult, nici mai puțin decât rezultatul unei interpretări greșite, devine absolut, iar dorința intensă de a domina, ca o compensație pentru spinul inferiorității, este intensificată direct proporțional cu amplificarea sentimentului de inferioritate. Așadar, retragerea deplorabilă a nevroticului se dezvoltă din lașitate și dorință excesivă de putere.

Într-o noapte am avut o criză de sufocare atât de rea, încât, în stupoarea mea, am vrut să sar pe fereastră.

Exagerare.

Eram atât de slăbită, încât de-abia puteam să merg; am fost adusă în aer liber într-un scaun cu rotile. Oamenii mă evitau.

Unui copil răsfățat nu-i pasă de asta.

Copiii erau luați în grabă de lângă mine.

Copiii sunt întotdeauna îndepărtați de o asemenea priveliște.

Din moment ce medicul recomandase aer umed, plecam în excursii pe bătrâna Dunăre. Vomitam adesea când tușeam. După fiecare criză cădeam înapoi în scaun și eram ca moartă.

Copilul răsfățat folosește fiecare ocazie pentru a face o impresie puternică prin accesele sale de tuse. Cu cât copilul este mai răsfățat, cu atât mai gravă pare să fie boala. Fetița nu vrea să renunțe la tusea ei convulsivă.

Uneori îl auzeam pe tatăl meu spunând că s-ar sinucide dacă mi s-ar întâmpla ceva.

Tatăl ei este un visător. Această fată ştie că tatăl are o afecţiune puternică pentru ea. Este conştientă de puterea ei asupra lui.

Ochii lui erau tot timpul aţintiţi asupra mea cu o expresie de suferinţă... De asemenea, seara, tatăl meu mă spăla.

Copilul răsfăţat nu face nimic singur; toată lumea din jurul ei este implicată.

Mi-era teamă de apă şi întotdeauna mă împotriveam să fiu spălată.

Asta nu e ceva înnăscut, nu e o particularitate. Acest copil se foloseşte de orice pentru a fi în centrul atenţiei. Spălarea devine un ritual. Îi arată tatălui că trebuie să facă un efort pentru ea.

Cel mai rău era să-mi fie tăiate unghiile de la picioare.

Aceeaşi tendinţă ca în cazul refuzului mâncării. Copiii care fac necazuri sunt copii răsfăţaţi.

Am început apoi să mă plâng ca şi cum degetele de la picioare îmi erau tăiate. Uram şi să fiu spălată pe cap.

Toţi copiii se poartă asemănător când ceva nu le convine sau când sunt în situaţii necunoscute sau neplăcute pentru ei. Le dau la o parte; se revoltă. Fie ridiculizează noua situaţie, fie luptă împotriva ei. Mulţi au chiar crize de furie. Nu este deloc necesară presupunerea că un astfel de comportament rău se ascunde în inconştientul colectiv al omenirii (Jung). La fel de inutilă este ipoteza lui Freud că deviaţiile de comportament demonstrează faptul că dezvoltarea omenirii se repetă la fiecare fiinţă umană.

Când Lina (sora ei) *se spăla pe picioare, mă furişam lângă ea în patru labe şi îi ridicam fustele ca să văd ce era dedesubt.*

Curiozitate sexuală timpurie.

De când am devenit prea mare pentru căruț, am început să dorm în patul părinților. În fiecare seară mă duceam la culcare în modul următor:

Copiii răsfățați fac necazuri când se duc la culcare, mai ales când copilul nu mai este atașat de mamă. Pregătirea pentru culcare este descrisă amănunțit.

Mai întâi, tata trebuia să mă ia în brațe, să danseze și să cânte un cântec care era așa: „Niciuna dintre zâne nu este ca tine de drăguță și gingașă, micuța mea dragă".

Apreciere din partea tatălui ei a faptului că e drăguță.

Trebuia să bată pernele, să le aranjeze corect și să mă învelească.

Copil răsfățat.

Mă culcam lângă mama; când era plecată, mă culcam lângă tata. El îmi dăduse un clopoțel ca acela care se folosește în ajunul Crăciunului și puteam să sun din el când o voiam pe mama. Sunam din clopoțel, tata aprindea lumina, Lina ajungea în grabă la patul meu. Apoi adormeam iarăși.

Anxietatea pe care o resimt copiii în timpul nopții se numește pavor nocturn. O astfel de anxietate este un simptom care are un scop, asemenea sunatului din clopoțelul pe care i-l dăduse tatăl ei. Ce se întâmplă când sună clopoțelul? Cei devotați ei se trezesc și trebuie să se grăbească să-i fie alături. Se asigură de atenția și obediența slujitorilor ei. Își simte puterea și, mulțumită, adoarme iarăși. Un copil neglijează anumite funcții (ca aceea care duce la udarea patului) pentru același scop, de a atrage atenția. O astfel de neglijare

este, asemenea clopoțelului, un semn că acel copil dorește atenție și este menținută atâta timp cât scopul real nu a fost identificat.

Psihanaliștii privesc pavorul nocturn ca fiind rezultatul faptului că un copil a fost martor la actul sexual al părinților lui. Asta demonstrează lipsă de umor.

Starea de anxietate apare în multe forme, cu o severitate variabilă. Adesea, nu este decât o perturbare ușoară a somnului, uneori este frică paroxistică, în funcție de intensitatea luptei pentru putere a copilului. Este irelevantă intensitatea manifestării simptomului. Ce este important este faptul că simptomul respectă întotdeauna aceeași schemă fixă — atragerea atenției prin tulburarea celorlalți.

Aveam doi chiriași. Unul era un bărbier ungur pe care îl chema Nagy. Era șchiop. Mi-era frică de el. Voia să mă mângâie, dar eu fugeam și mă ascundeam.

Există o frică inculcată devreme de defecte fizice. Asta e de înțeles dacă ținem seama că fetița s-a atașat de o singură persoană. O astfel de frică este uneori alimentată de mediu. Frecvent, părinții își feresc copiii de vederea unui cerșetor. Ei generează astfel frică și aversiune în loc de milă. Civilizația noastră este crudă.

Într-o zi, stăteam pe canapea cu păpușa mea. Bărbierul a intrat în cameră și m-a mângâiat. Eram îngrozită, am căzut și am rămas atât de țeapănă de parcă aveam o criză de tetanie. Tata și Lina erau în agonie.

Acesta pare să fi fost un leșin care devine inteligibil dacă ne amintim că fetiței îi displace orice persoană în afară de tatăl ei, mai ales dacă acea altă persoană arată neobișnuit sau ciudat. Am cunoscut un copil de un an și jumătate care plângea amarnic când vedea o persoană în haine de casă sau prost îmbrăcată. În acest

caz, la mijloc nu este doar prețuirea frumuseții, ci și priveliștea neobișnuită, cu atât mai mult cu cât copiii răsfățați sunt înclinați să observe scenele neobișnuite.

Din când în când, un bărbat cu un picior strâmb venea la cafeneaua în care eram noi. Tremuram, încercam să mă ascund, îmi îngropam fața în poala tatălui meu. Uneori trebuia să mă ducă acasă.

Întotdeauna face probleme. Când părinții stau liniștiți într-o cafenea, fetița le dă ceva de făcut. Îi obligă să plece cu ea.

Câteodată, mergeam la un restaurant unde cânta o fanfară militară. Imediat ce dirijorul ridica bagheta și muzica începea dintr-odată, mă simțeam în stare de șoc. Tatăl meu trebuia să mă ia din restaurant.

Își ține tatăl ocupat. Este același tipar. Putem să mai extragem ceva din aceste exemple. Amintirile ei sunt mai ales percepții vizuale. Menționează o dată sau de două ori că își amintește percepții auditive, când spune cum tatăl ei trebuia să îi cânte și din nou în ultima însemnare despre fanfara militară. Probabil că ea se încadrează deopotrivă în tipul vizual, ca și în cel auditiv. Ce înseamnă această clasificare?

Se știe de mult timp că mulți oameni sunt interesați în primul și în primul rând de lucruri vizibile. Își amintesc mult mai bine lucrurile pe care le-au văzut decât cele pe care le-au auzit și pot să rețină mai bine acele percepții care au fost impresionante *vizual*. Acest tip îl numim tipul vizual.

Pe altă parte, un alt tip își folosește simțul auzului pentru percepția lumii exterioare și își amintește în primul rând lucrurile auzite. Acesta este tipul auditiv.

Majoritatea oamenilor sunt de ambele tipuri, cu un accent puțin mai mare pe unul sau celălalt.

Un al treilea tip este ceea ce numim tipul kinestezic. Oamenii de acest tip par să aibă o tendință foarte puternică spre mişcări corporale.

Am aflat din observații îndelungate şi din multe cercetări că tipul în care se încadrează un individ nu ține pur şi simplu de întâmplare. În foarte multe cazuri se poate demonstra convingător că tipul în care o persoană a ales să se dezvolte reprezintă în realitate o compensare pentru un defect în funcționarea unuia sau a mai multora dintre cele cinci simțuri sau pentru o deficiență a organelor mişcării (a membrelor). De exemplu, o inferioritate ereditară sau dobândită a ochilor atrage după sine o încercare compensatorie de a depăşi această inferioritate în ciuda inadecvării ochilor şi începe astfel o dezvoltare continuă în direcția vizualului. Chiar dacă inferioritatea organică inițială dispare complet în anii următori, individul încă urmează acelaşi tipar de dezvoltare. Dificultățile întâmpinate în depăşirea inferiorității trebuie să fi făcut o impresie de neşters pentru a fi posibilă determinarea tipului de amintiri păstrate la vârsta adultă.

Ceea ce tocmai am spus despre tipul vizual este la fel de valabil pentru tipurile auditiv şi kinestezic, în care perturbări ale organelor respective creează fundația pentru tipare diferite de dezvoltare.

Mă speriam foarte tare şi când găseam o pană în patul meu. Țipam atunci de parcă ar fi fost un monstru.

Anxietatea este bine cunoscută în istoria copilului răsfățat. Vedem cum anticipează şi se pregăteşte pentru această stare prin faptul de a fi interesată de orice poate să provoace anxietate. Alte şcoli de psihologie explică altfel fenomenul anxietății. De exemplu, psihanaliştii susțin că anxietatea este indusă de dorința sexuală refulată. Se poate ca frica să fie provocată de o astfel de refulare,

dar poate că lucrurile stau tocmai invers, iar anxietatea este emoția refulată. Psihanaliştii progresişti au încercat să țină seama de asta prin afirmarea faptului că orice anxietate izvorăşte din anxietatea originară care însoțeşte actul naşterii. Totuşi, noi suntem de părere că naşterea este o situație în care o funcție atât de inteligentă ca anxietatea nu-şi are locul. Metoda noastră de descoperire a scopului şi a efectelor unei manifestări afective ne-a făcut să observăm că anxietatea este un mijloc excelent de a-i domina pe ceilalți. Fata îşi cheamă tatăl să o ajute să-şi depăşească anxietatea. În această poveste de viață auzim permanent de momente de anxietate. Ea se foloseşte de toți şi de toate în mania ei neîntreruptă de a domina.

Când aveam cinci ani, s-au întâmplat următoarele. În timp ce mă jucam cu păpuşa, m-am simțit obligată mental să le spun vorbe urâte lui Dumnezeu şi părinților mei, cum ar fi târfă murdară, câine prost şi aşa mai departe.

Cum apare la copil această reacție de ură? Psihanaliştii ar spune că este o izbucnire de sadism înnăscut.

Dacă privim lucrurile mai atent, ajungem la concluzia că fetița este un copil răsfățat care se luptă cu disperare împotriva prăbuşirii sistemului ei. Distrugerea a început când, aşa cum crede ea (corect sau nu, este lipsit de însemnătate) a fost înțărcată, la vârsta de cinci ani. Se simte ca şi cum ar fi fost alungată din Paradis. Nu este de înțeles că se revoltă din răsputeri? Se simte dintr-odată obligată să le spună vorbe urâte lui Dumnezeu şi părinților ei. Faptul că nu ştie de ce face asta o protejează şi îi permite să continue. Modul în care procedează este evident o faptă de răzbunare. Prin circumstanțe asemănătoare putem determina aceeaşi reacție la orice copil. Ea se comportă întru totul inteligent. Vinovăția este a persoanelor care i-au pregătit un paradis de răsfăț şi care i-au permis să rămână acolo prea mult.

Eram furioasă pe cei pe care îi plăceam cel mai mult.

După cum ştim acum, ei sunt de vină.

Era ca şi cum diavolul îmi şoptea la ureche. Cu cât încercam mai tare să mă abţin, cu atât înjuram mai violent.

Acesta este un mecanism pe care îl aplică orice pacient. Răspunsul nostru este: atunci nu încerca să te abţii. Haideţi să vedem ce se întâmplă la nivel psihic. Exact asta: gândurile mele sunt atât de puternice, iar eu sunt nevinovat. Aici se află întreaga justificare a nevroticului care se plânge că se simte obligat să facă anumite lucruri (nevroză obsesională). De ce trebuie să facă asta? Pentru că nu are alte mijloace. Ar prefera să o facă pe mama ei să continue să o alăpteze, dar mama refuză. Ar putea cu uşurinţă să-l oblige pe tatăl ei să facă asta dacă el şi-ar putea asuma rolul de doică. *Dar îmi doream să mă însănătoşesc,* spune pacienta. Dorinţa este dovada că este bolnavă; aşadar, noi recomandăm renunţarea la dorinţă. Terapeuţii specializaţi în psihologia individuală sunt sceptici în privinţa dorinţelor, spre deosebire de alţi psihologi. Atâta timp cât cineva doreşte, cu siguranţă nu se va întâmpla nimic. Presupunerea că voinţa precedă o faptă se opune psihologiei în general. Când auzim de o dorinţă, putem să fim convinşi că nu se va întâmpla nimic. Pe de altă parte, când ceva se întâmplă, nu auzim nimic de vreo dorinţă.

Adesea, faţa mea se înroşea puternic din cauza efortului de a-mi stăpâni gândurile, dar gândurile nu dispăreau. Pentru a-mi cere iertare mie însămi, spuneam: „Chiriaşul este un câine, nu tata".

Întreţinerea gândurilor compulsive — zadarnică pierdere de vreme.

Dezvoltarea unei nevroze

Cazurile de nevroză se aseamănă într-o oarecare măsură. Povara unei nevroze este întotdeauna aceeaşi: anxietatea anticipării eşecului în viaţa socială. Ca efect al unei astfel de anxietăţi, nevroza apare în forma eliberatoare a unei boli care îl absolvă pe „suferind" de întreaga responsabilitate şi care, de fapt, nu este nici mai mult, nici mai puţin decât o adevărată fugă de pericolul anticipat. Pentru a oferi în alte cuvinte o imagine a perspectivei nevroticului: nevroticul priveşte viaţa ca pe o luptă în care propria lui viaţă este permanent în pericol (viaţa altora nefiind importantă pentru el). Cu cât se apropie mai mult de câmpul de luptă, adică de viaţă, cu atât mai mare este agitaţia şi teama lui pentru propria siguranţă. În cele din urmă, anxietatea îl copleşeşte şi îşi ia picioarele la spinare sau încearcă să adopte anumite măsuri de siguranţă îngropându-se în tranşee, cât mai departe posibil de frontul vieţii.

Forma pe care o persoană o alege pentru nevroza sa depinde de tiparul său de comportament şi de scopul fictiv. Totuşi, diversele forme de nevroză nu se deosebesc prea tare unele de altele şi persoane complet diferite ca tip, dar care au acelaşi fel de nevroză, aleg adesea aceeaşi formă de manifestare nevrotică. Asta e valabil

 mai ales pentru nevroza obsesională. Se pare că omenirea nu e capabilă să creeze prea multe variații.

Cu toate astea, aveam remuşcări profunde. Mă uitam la părinții mei şi mă gândeam: „Dacă ați şti ce lucruri josnice spun despre voi!"

Cineva care nu cunoaşte fundamentele psihologiei individuale ar putea să concluzioneze din această afirmație că fata îşi compătimeşte părinții. Conştiința ei o apasă din cauza comportamentului ei netrebnic. Remuşcarea ne aminteşte de o eroare a şcolii freudiene de psihanaliză: freudienii pun un mare accent pe sentimentul de vinovăție. Dar ei îl înțeleg greşit. Sentimentul de vinovăție este un sentiment de inferioritate deghizat. Iese la iveală când cineva încalcă legile vieții sociale şi, în acelaşi timp, arată că cel care încalcă legile recunoaşte aceste legi sociale ca fiind fundamental corecte. Cu toate astea, nu există în sentimentul de vinovăție nici intenția, nici vreun indiciu că delincventul va respecta legile de atunci înainte; adică viața lui nu se va conforma şi nu se va armoniza cu viața socială. Într-adevăr, credem că ceea ce spune Nietzsche este adevărat — remuşcarea este indecentă. Dacă remuşcarea chiar ar însemna ceea ce presupun filosofii naivi că înseamnă, acest sentiment ar fi urmat de o schimbare a comportamentului. Totuşi, un astfel de sentiment este de obicei continuarea unei activități inutile (neuitând niciodată că remuşcarea, aşa cum apare aici, se află în legătură cu o nevroză).

Acestea fiind zise, putem interpreta altfel afirmația fetei. Am văzut că această fată voia să fie în centrul atenției. Dorința ei permanentă de a fi pe primul loc. Nu credem că a renunțat la această dorință. Ea se simte acum superioară întrucât atunci când spune *dacă ați şti ce lucruri spun despre voi,* înseamnă: „Sunt mai mult decât voi. Sunteți orbi. Nu înțelegeți nimic". Iar când spune *tata este un*

câine înseamnă „Sunt mai bună decât tata". Aşadar, putem vedea mai limpede cum fata încearcă să se situeze deasupra celorlalţi. Când simte remuşcare, acest fapt rămâne neschimbat; din contră, remuşcarea dovedeşte că ea s-a străduit să urmeze tendinţa de a-şi degrada părinţii. Găsim tendinţa de a-i degrada pe alţii doar la acei oameni care se simt inferiori. Un individ poate să compenseze pentru sentimentul său de inferioritate situându-se deasupra celorlalţi sau degradându-i pe ceilalţi. În orice caz, ar fi deasupra lor. Adică o persoană poate să creeze această distanţă prin propria înălţare sau prin coborârea celorlalţi. Degradarea celorlalţi şi înălţarea propriei persoane nu sunt cu nimic afectate de o conştiinţă tulburată. Dimpotrivă, dat fiind că unei astfel de persoane i se oferă atunci încă un motiv de autocompătimire sau de a se ridica mai mult deasupra celorlalţi.

Unii nevrotici se simt constrânşi să-şi demonstreze superioritatea asupra semenilor lor. Altora le este de ajuns ca lupta lor nevrotică să creeze o dispoziţie care le permite doar să se simtă superiori.

Voiam să scap de aceste gânduri, dar puneau stăpânire pe mine din nou şi din nou.

Mă tulburau chiar şi seara, când îmi spuneam rugăciunea; trebuia apoi să o repet. Era oribil.

Această accentuare, această subliniere, această emfază inutilă din descriere fac parte din natura nevrozei; adică fac ceva din nimic. Aduc nevroticul mai aproape de scopul său de a fi asemenea lui Dumnezeu.

S-au oprit doar când m-am dus la şcoală.

Observăm destul de frecvent că viaţa şcolară este capabilă să schimbe condiţiile. Probabil că situaţia a devenit mai favorabilă.

Ea nu se mai confruntă la fel de serios cu problema: Sunt mai mult decât tata sau nu? Poate că tatăl a reînceput să o răsfețe puțin mai mult.

Am suferit de insomnie de foarte timpuriu în viață, de la vârsta de șase sau șapte ani.

O propoziție ca aceea de mai sus ne amintește de experiența noastră. Este evident că insomnia nu va rămâne neobservată, că există o relație cu mediul. Dacă un copil nu poate să doarmă, tatăl și mama sunt direct implicați și participă la o noapte proastă. Tulburările din timpul nopții sunt metodele obișnuite ale acelor copii care vor să primească atenție specială noaptea. Nu contează dacă fac probleme când trebuie să se ducă la culcare sau să adoarmă, dacă dorm prost, dacă suferă de pavor nocturn (frica nopții) sau dacă udă patul, dacă vorbesc sau merg în somn. Asta înseamnă întotdeauna: cineva trebuie să aibă grijă de mine. Noaptea este folosită pentru a ține ocupate persoanele de lângă el.

Era foarte dificil pentru mine să adorm, iar dimineața eram prima care se trezea.

Este adevărat că noaptea și, odată cu ea, somnul sunt cei mai mari dușmani ai copiilor răsfățați. Și adulții nevrotici sunt furioși când ceilalți dorm. În multe nevroze, această tulburare se află evident în prim-plan.

În acest punct ar fi bine să adăugăm câteva observații generale despre insomnia de origine nevrotică. Somnul, exact la fel ca mâncatul, pare să aibă o importanță mult mai mare decât are de fapt. Bineînțeles, avem nevoie de somn pentru a ne reface. Dar somnul este asemănător respirației; de obicei, natura ne obligă să întrebuințăm atât cât ne trebuie.

Insomnia de origine nevrotică, la fel ca toate simptomele nevrotice, serveşte altor scopuri. Poate fi una dintre zalele esenţiale din lanţul unui sistem de viaţă nevrotic. Am văzut frecvent că o persoană nevrotică se gândeşte constant la moduri de a fi superioară. În general, somnul este considerat a avea o importanţă extremă. Incapacitatea de a dormi poate fi folosită ca protest eficient împotriva mediului. Oferă de obicei un mijloc de a sancţiona sau de a se plânge de anumiţi membri ai propriei familii. Dacă un pacient se plânge de insomnie în timpul tratamentului psihoterapeutic, el îl consideră responsabil pe medic şi e ca şi cum i-ar arăta prin asta inutilitatea eforturilor lui terapeutice. Sau insomnia va fi folosită pentru a demonstra boala, imediat ce aceasta se arată a fi cel mai eficient mod de stabilire a superiorităţii şi a propriei voinţe. Această voinţă este îndreptată de obicei spre găsirea unui bun alibi, astfel încât să poată să pledeze pentru propria incapacitate de muncă sau de a face faţă unei probleme şi este îndreptată, de asemenea, spre stabilirea de reguli pentru alţii — eu sunt bolnav, nu pot să dorm, aşa că toată lumea din casă trebuie să fie tăcută; uşile trebuie închise fără zgomot; nimeni nu trebuie să ridice glasul; toată lumea trebuie să vină acasă devreme şi aşa mai departe.

Cel care suferă de insomnie îşi accentuează simptomele atât de tare, încât se poate trage concluzia că el solicită recunoaşterea situaţiei lui dificile. Când i se oferă această recunoaştere este absolvit de întreaga responsabilitate pentru orice gafă s-ar putea să facă în viaţă şi, ca o altă consecinţă, va preţui de două ori mai mult orice reuşită la care ar ajunge, din moment ce a reuşit în ciuda handicapului său. Nevroticul cunoaşte caracterul convenabil al acestei metode din propria experienţă sau din faptul de a fi văzut efectele bolii unei alte persoane asupra mediului sau asupra persoanei respective. Atâta timp cât nu a fost înţeleasă semnificaţia psihică

a situației, nu suntem surprinși dacă medicul sau orice remedii care au fost încercate nu i-au oferit pacientului decât o confirmare a presupusei sale boli.

Așadar, este evident că insomnia de origine nevrotică are scopul de a servi ca scut și armă pentru protejarea stimei de sine amenințate. Oamenii nevrotici care aleg simptomul insomniei au în general și alte semne caracteristice ale temperamentului nevrotic. Majoritatea sunt foarte ambițioși, dar le lipsește încrederea în capacitatea lor de a-și atinge scopul. Ei valorizează prea mult reușita și exagerează dificultățile vieții; sunt lași și se tem să ia decizii și le place să domine. Gândurile unui astfel de pacient din timpul în care ar trebui să-l ia somnul sunt fie un mijloc de a-l ține treaz, fie conțin miezul dificultății psihice din cauza căreia a fost provocată insomnia.

Ceea ce pacientul vrea să creeze este o prăpastie largă între el și scopul său vătămător, nevrotic pentru că este de neatins, care îl va absolvi de eșec și îi va oferi o justificare pentru a nu se mai strădui. Simptomul dispare imediat ce pacientul înțelege că incapacitatea lui de a dormi este un mijloc prin care poate să evite responsabilitatea pentru soluționarea problemelor pe care viața le-a pus în spinarea omenirii. Când încetează să-și privească insomnia ca destin inexplicabil, este obligat să abandoneze acest simptom.

Tatăl meu era atât de neliniștit din cauza problemelor mele de somn, încât nici el nu mai putea să doarmă.

Confirmarea apare imediat după interpretarea noastră.

Atunci mă prefăceam că dorm, iar când tata intra pe furiș în cameră respiram lent și profund ca și cum aș fi fost adormită.

Asta sună iubitor şi grijuliu. Desigur, fetiţa are un anumit sentiment de afecţiune pentru tată; ea cedează uneori când crede că a ajuns prea departe. Totuşi, această fată are toate motivele să se simtă liniştită când observă frământarea tatălui ei. După ce îl vede pe tatăl ei pândind în întuneric şi apoi nedormind toată noaptea, se poate să fi făcut un compromis: din moment ce am ajuns prea departe şi l-am obligat pe tata să se dea jos din pat, sunt mulţumită.

La etajul nostru locuia un alt croitor, care avea mulţi copii, patru fete şi doi băieţi. Unul dintre băieţi, Poldi, era de vârsta mea; mă jucam cu el. Era un mic bădăran, murdar şi desculţ. Îl imitam.

Imitarea unui băiat pare o activitate inocentă şi inofensivă. Totuşi, dacă am avea ocazia să descoperim mai multe dintre lucrurile care îi trec prin minte, fără îndoială că am găsi dorinţa de a se transforma în băiat. Este o mică rămăşiţă a unei trăsături însemnate şi generale: este protestul împotriva faptului de a fi femeie într-o lume în care bărbaţii sunt în general consideraţi superiori, în care ei se află în situaţii mai avantajoase, în care au o libertate mai mare şi, aparent, o forţă fizică mai mare. Am numit această manifestare protest viril.

Cercetările noastre ne-au arătat că protestul viril are o poziţie centrală în toate nevrozele. Acesta îşi are originea în sentimentul de slăbiciune al copilului în comparaţie cu adulţii. De aici apar sentimentul de dependenţă şi dorinţa intensă de afecţiune, dependenţa şi subordonarea fiziologică şi psihologică. Într-un cuvânt, este o ramificaţie a luptei generale pentru supremaţie care izvorăşte din sentimentul de inferioritate. După cum îi indică şi numele, protestul viril are o conotaţie specială.

Din cauza acestei năzuinţe spre siguranţă, persoana nevrotică are tendinţa să împartă lumea în părţi contrastante, să trăiască

numai în funcție de extreme şi să se raporteze la propriile probleme în acelaşi mod — totul sau nimic, victorie sau înfrângere, sus de tot sau jos de tot şi aşa mai departe. Numeroasele zone intermediare ar putea fi derutante, aşa că se renunță la ele.

Două astfel de extreme se găsesc în sintagma masculin-feminin. Din vorbe spuse cu neglijență sau fără tact de către adulți şi din propriile observații nepărtinitoare ale lumii în care creşte, copilul învață rapid că, în civilizația noastră, bărbații sunt considerați superiori femeilor. Rolul bărbatului pare în general mai avantajos şi mai adecvat depăşirii sentimentului de inferioritate. Apare astfel dorința „Vreau să fiu bărbat". Băiatul îşi poate realiza această dorință prin comportamentul său. Adică, în afară de faptul că este de gen masculin, poate să se poarte conform ideii lui despre cum ar trebui să se poarte un bărbat. Fata nu poate să facă asta.

Totuşi, pentru băiat, dorința „Vreau să fiu bărbat" are întru câtva un sens diferit decât pentru fată. El se simte obligat să atingă idealul de bărbat pe care cultura noastră l-a stabilit, în timp ce, în cazul fetei, protestul viril nu exprimă nimic altceva decât dorința de a se bucura de avantajele şi privilegiile acordate bărbaților.

Dacă în viața unui copil există deja o predispoziție la tulburări nevrotice din cauza unui sentiment de inferioritate amplificat, copilul — indiferent dacă este băiat sau fată — va interpreta concepția bărbat-femeie ca reprezentând extreme opuse şi va exagera intenționat această interpretare. Copilul va ataşa cuvântului „bărbat" tot ce înseamnă superioritate (după părerea lui) şi va asocia cuvântului „femeie" tot ce arată inferioritate. Propriul lui sentiment de inferioritate este resimțit ca intens feminin (după cum se vede, genul copilului nu are nimic de-a face cu interpretarea) şi apare o încercare disperată de a compensa deficiența imaginată prin asumarea trăsăturilor masculine. Aceasta este schema protestului viril.

În schema rigidă de apercepție a nevroticului, toate acele caracteristici care sunt denumite pasive sunt etichetate ca feminine, cum ar fi docilitatea, bunăvoința, bunătatea, subordonarea, lașitatea, răbdarea etc., în timp ce trăsăturile active de caracter ca agresivitatea, încăpățânarea, îndărătnicia, impertinența, nesupunerea și dorința de putere și libertate sunt acceptate ca masculine. Scopul este de a domina, de a fi superior. Dacă atingerea acestui scop pare imposibilă prin agresivitate directă, persoana nevrotică alege versiunea de „protest viril prin mijloace feminine," adică încearcă să ajungă la starea dominatoare a masculinității prin manifestarea slăbiciunii, a maleabilității exagerate sau prin intermediul bolii.

Așadar, putem trage concluzia că dorința acestei fete de a fi întotdeauna prima nu este compatibilă cu acceptarea fără rezerve a rolului feminin. *Nu ar fi fost mai simplu dacă eram băiat?*

În curte era un morman de nisip. Acolo ne jucam de-a băcanii. Nisipul reprezenta alimentele.

Ea descrie jocurile. În acest punct doresc să fac unele observații despre semnificația jocului copiilor. În cartea *The Plays of Children,*[1] Groos arată foarte limpede ceea ce nu trebuie să înțelegem prin joc. Nu pot să pricep cum cineva poate să vorbească despre un instinct de joc după ce a citit această carte.

Așa-numitul instinct de joc nu este nimic altceva decât încercarea copilului de a se pregăti pentru viitor utilizând mijloacele limitate de care dispune. Copilul se antrenează pentru rolul de adult ocupându-se de jocuri care, pentru noi, nu par decât distracție. Imitarea adulților este foarte semnificativă și evidentă, mai ales imitarea acelor adulți (sau a comportamentelor) care îi par

---

[1] Jocurile copiilor. (N.t.)

copilului ca având importanță. Jocurile nu sunt niciodată lipsite de sens, ci reprezintă întotdeauna un pas înspre viitorul scop al ființei umane în dezvoltare. Nu contează dacă un copil se joacă cu un tren de jucărie sau construiește case sau se joacă „de-a soțul și soția" sau „de-a indianul și prințesa". Pentru copil, jocul este la fel de important cum este munca pentru adult. Așadar, adulții ar trebui să ia aceste jocuri în serios și să nu intervină într-un mod nătâng sau superior. Copilul învață prin joc. Dostoievski a observat la un moment dat că există valoare artistică în jocurile copiilor. Noi, cei formați în psihologia individuală, înțelegem foarte bine acest mod de a gândi. Copiii nu au puterea adulților de a aborda o activitate. Însă dorința lor cea mai arzătoare este să facă așa cum fac adulții. Așa că ei folosesc trucuri pentru a se preface că sunt oameni mari.

Acasă la noi era un câine pe care îl chema Bello și care era al unui fabricant de cutii.

În general, relația dintre copii și câini este apropiată, pentru că toți câinii se conformează aspirației copiilor de a fi recunoscuți; ei se supun, se lasă dominați. Copiii care au o însemnată dorință de recunoaștere sunt puternic atrași de câini. Pe de altă parte, dacă tot ce își dorește un copil este să fie permanent privit de mamă, s-ar putea să-i fie frică de câini. Frica de câini este folosită atunci pentru a o obliga pe mamă să fie totdeauna prezentă. Astfel de copii sunt mai descurajați decât cei care se împrietenesc cu câinii. Cu toate astea, după cum exemplul arată limpede, cele două metode cresc din aceeași rădăcină, din sentimentul de inferioritate. Numai intensitatea variabilă a sentimentului determină reacții diferite.

Acest câine trăgea un cărucior. Erau o grămadă de cârnați de cal depozitați lângă cotețul lui. Poldi voia tot timpul să fure un cârnat, dar

câinele nu-l plăcea pe Poldi. Într-o zi, Poldi s-a furişat cu grijă lângă coteț, a înşfăcat un cârnat şi l-a devorat într-o clipă. Asta m-a încântat teribil. I-am spus: „Cârnatul a stat lângă murdăria câinelui şi acum tu îl mănânci".

Vedem din nou tendința de a degrada, *cârnatul a stat lângă murdăria câinelui.* Dorința de a se ridica deasupra altora nu o părăseşte niciodată.

Lui nu-i păsa. Fabricantul de cutii avea o căruță mare, cu coviltir. Uneori ne lua cu el. Eram întotdeauna fericiți când stăteam în căruță.

Pare că îi face plăcere compania băieților.

La etajul al doilea locuiau două femei bătrâne şi fiecare ținea câteva prostituate. Aceste prostituate nu se trezeau înainte de amiază sau după-amiază.

Copiii se simt adesea atraşi când îi văd pe alții purtând haine frumoase. Când sunt ei înşişi destul de strâmtorați, când se văd în haine ponosite şi sunt obligați să sufere amărăciunea şi numeroasele neplăceri ale sărăciei, contrastul îi loveşte dureros. Limitați de judecățile lor copilăreşti, ei trag concluzia că hainele mai bune înseamnă o viață mai bună pe care şi ei ar vrea s-o aibă. Simt înțepătura inferiorității lor pur sociale şi caută o compensare simplă, rapidă şi sigură. Putem să înțelegem cum unii copii sunt atraşi astfel pe calea suferinței şi nu vom fi surprinşi dacă le vom vedea pe aceste fete pregătindu-se vesele pentru profesia de prostituată dacă ele cred că în această direcție pot atinge scopul de superioritate.

Adesea, de la fereastră, prostituatele aruncau bani în stradă să le cumpărăm țigări şi bere. Deşi nu am văzut niciodată decât vestibulul

apartamentului lor, îmi plăcea să fiu acolo. Pentru mine, mobila părea foarte elegantă.

Oamenii simpli nu disprețuiesc prostituatele în aceeaşi măsură în care o face burghezia bine educată, aşa că putem înțelege de ce numărul prostituatelor nu se împuținează vreodată.

Le puteam vedea îmbrăcându-se prin fereastra din hol. Îmi părea rău pentru una dintre ele, care arăta de parcă era tuberculoasă. Dar după ce se îmbrăca şi se farda arăta destul de diferit decât se vedea prin fereastră. Unele femei erau foarte vulgare şi țipau de se auzea în toată casa; era un balamuc.

Aceasta este o aversiune clară. Nu bănuim că ea ar apuca-o vreodată pe calea prostituției.

Îmi amintesc câteva lucruri despre Lina. Ne abonaserăm la „The Book of Everybody".[1] *Lina citea foiletonul şi aştepta cu nerăbdare numărul următor. Mereu întreba de revistă. Tatălui nu-i plăcea ca ea să citească romanul şi ne-am înțeles să ascundem revista când o primeam. Iar eu am promis să nu spun nimic. Totuşi, când Lina intra în cameră, eu strigam: „A venit revista".*

Nu putea să se supună; se revolta.

Într-o seară, Lina a copiat o scrisoare de dragoste dintr-o carte. Tata şi mama erau în bucătărie; au strigat-o pe Lina. Am sărit din pat, am făcut o pată de cerneală pe scrisoare, m-am întors în pat şi mi-am tras pătura peste cap.

Răutate. Exultă pentru că ştie ceva ce alții nu ştiu. În plus, se simte puternică din moment ce poate împiedica planurile surorii

[1] Cartea pentru toți. **(N.t.)**

ei, îi poate strica dispoziția și, posibil, o poate opri pe sora ei să ia o decizie importantă. Copiii recurg la trucuri și proaste obiceiuri ca mijloace de a se ridica deasupra celorlalți membri ai mediului lor, mai puternici. Aproape întotdeauna, ei deteriorează, strică sau distrug lucrurile celorlalți. Ura lor atrage atenția asupra faptului că se simt ei înșiși atât de nesemnificativi. Se poate vedea că acestea sunt fapte evidente de răzbunare provocate de un sentiment de inadecvare.

Lina a plâns când a văzut pata de cerneală. După un timp a ieșit din nou din cameră, iar eu am repetat gluma proastă. M-a certat. O imitam în toate aspectele. Era cu nouă ani mai mare decât mine și era ca o a doua mamă pentru mine.

Își poate imagina o femeie blândă doar ca fiind asemănătoare mamei ei. Aceasta este o trăsătură distinctivă a copiilor răsfățați.

Încercam din greu să imit scrisul de mână al Linei. Îmi plăceau înfloriturile ei triunghiulare. Tata dorea ca eu să scriu firesc.

Nu există un instinct de imitație. Imităm ceva pentru că ne face plăcere, pentru că pare eficient în încercarea noastră de a ajunge superiori. Așadar, imitația aparține tărâmului luptei pentru recunoaștere și așa trebuie să fie înțeleasă. Imitarea surorii ei mai mari arată că acest copil imită doar ceea ce se potrivește stilului său de viață.

Când eram mică, alergam în sus și în jos pe scările din fața bisericii de parcă eram posedată. Mama trebuia să mă ia acasă cu forța.

Aceasta este probabil o plăcere a mișcării sau poate că fetița fuge pentru ca mama să trebuiască să fugă după ea.

Tata era foarte religios; m-a învățat să-mi fac cruce la o vârstă timpurie, când am trecut prin fața unei biserici, și mi-a dat ilustrații religioase. Am început să colecționez ilustrații religioase.

Avem convingerea potrivit căreia toți copiii colecționează lucruri pentru că asta îi face să se simtă puternici. Se pot găsi colecții pur și simplu stupide. Fetița colecționează pentru a-și satisface aspirația de a fi recunoscută.

Aveam o grămadă de ilustrații. Seara, le așezam pe două rânduri sub pernă și deasupra puneam un înger păzitor. Altfel nu puteam să adorm. Mă rugam până când rămâneam fără aer. Mă rugam pentru toți pe care îi plăceam, pentru bunica mea, pentru unchi și mătuși.

Nu e dificil să îndrumi un copil spre un astfel de comportament. Ce înseamnă „mă rugam pentru toți?" Soarta acestei persoane este în mâinile mele. Un astfel de copil se simte superior. Acest mod de rugăciune, atât de incompatibil cu realitatea, este adesea un simptom al nevrozei obsesionale.

(Un om bogat trebuia să-și întrețină cele trei surori sărace, iar asta îi provoca o mare nemulțumire. Se ruga la Dumnezeu ca El să le protejeze și să nu le lase să moară în flăcări. Dacă nu se ruga, nu putea să adoarmă din cauza fricii că ele s-ar putea să ardă. În fiecare zi era încântat că ele nu pieriseră în foc. „Țin în mâini viața lor; sunt responsabil de bunăstarea lor".)

Crăciunul era un mare eveniment. Tata mă trimitea la cafenea „pentru ca, între timp, Moș Crăciun să poată aduce cadourile".

Stilul de viață

Psihologul poate începe studiul unei poveşti de viață de oriunde doreşte; va descoperi întotdeauna că acea viață anume pe care o investighează este îndreptată spre un anumit scop. Pentru a înțelege viața unei persoane este necesar să descoperim firul care trece prin toate simptomele ei şi care poate fi urmărit direct până la scopul ei. De asemenea, putem numi acest fir stilul de viață al unei ființe umane. Stilul de viață este modul specific în care o ființă umană face față vieții şi răspunde provocărilor existenței; cum se simte, cum gândeşte, cum doreşte, cum se poartă; cum percepe şi cum îşi foloseşte percepțiile. Stilul de viață se formează din influențe din copilăria timpurie, se dezvoltă în copilăria timpurie şi este ghidat de scopul persoanei, pe care aceasta îl urmează necondiționat.

Acasă domnea o atmosferă mohorâtă. Părinții mei iarăşi se certaseră. Nu îmi amintesc de ce.

Copiii care sunt mereu în centrul atenției, ca acesta, nu suportă ca părinții lor să se certe. Nu pentru că doresc linişte, ci pentru că se simt excluşi atunci când ceilalți sunt ocupați unul cu celălalt. Din acest motiv ei încearcă frecvent să prevină certurile în familie. Fetița nu îşi aminteşte de ce se certaseră părinții ei; doar că se certaseră.

Tata mi-a cerut să rămân în camera mea şi să stau cu fața la perete pentru că Moş Crăciun tocmai trecea prin dreptul ferestrei. Aşa că m-am întors. Lina m-a luat de mână. Apoi a sunat un clopot şi am intrat în camera în care era bradul de Crăciun.

Este interesant pentru terapeutul format în psihologie individuală să reflecteze dacă ar trebui sau nu ca astfel de basme să le fie spuse copiilor. Nu trebuie să fim prea precauți. Nu înțeleg esențialul aceia care insistă asupra explicării a orice în lumina problemelor sexuale sau de alt fel. Copiilor nu prea le pasă dacă aceste poveşti sunt adevărate sau nu; le iau ca fiind nonsensuri convenționale, ca modus dicendi. Nu am văzut niciodată un copil să se bucure la fel de tare de descoperirea faptului că Moş Crăciun nu există ca aceia care de-abia aşteptau să explice chestiunea. Ştim că le spunem copiilor noştri prea multe născociri; rămâne deschisă întrebarea cât de departe putem merge. Totuşi, nu aceasta este principala problemă în privința modului în care ne creştem copiii, cel puțin dacă nu includem aici tendința mai gravă de a limita copilul.

Toate limitările care nu se bazează pe bun-simț au efectul de a slăbi curajul unui copil şi de a-l face să creadă că realitatea vieții ar fi mult mai periculoasă decât este de fapt. Rezultă de aici încercarea de a evada din realitățile vieții prin recurgerea la alibiuri nevrotice. Întrebările despre ce basme ar trebui să le spunem copiilor şi până la ce vârstă îşi găsesc singure răspunsul în conformitate cu legea bunului simț. Nu trebuie să uităm că, inițial, copiii nu sunt atât de proşti pe cât, din nefericire, au devenit mulți adulți.

Pe masă era aşezat un brad mare de Crăciun cu lumânări aprinse. În fața lui am văzut o tablă mare de scris aşezată pe un suport şi, lângă ea, o păpuşă. Cred că am primit şi o carte cu ilustrații. M-am repezit

la cadouri, le-am admirat şi am început imediat să mâzgălesc cu cretă pe tăbliță. Atunci nu ştiam să scriu.

Să ne aducem aminte ce am spus despre interesul ridicat pentru toate lucrurile care pot fi văzute. Poate vom găsi o confirmare. Această scenă, amintită atâția ani, arată că fetița acorda o atenție foarte mare obiectelor vizibile, chiar dacă mai târziu se dovedeşte că detaliile amintite nu sunt adevărate. Extremele frumuseții şi urâciunii atrăgeau atenția acestui copil.

Lina a primit un album de fotografii şi o pălărie roşie. Eu am pregătit un pat pentru păpuşă pe canapea. Înainte să adorm, m-am dat jos din pat şi m-am uitat dacă stătea confortabil.

M-am uitat ne confirmă presupunerea.

La Crăciunul din anul următor, Milli, o prietenă de-a mea, m-a sfătuit să-i surprind pe părinții mei şi pe Lina cu felicitări. Am cumpărat hârtie de scris specială, împodobită cu aur şi îngeri.

Vedem înzestrarea fetei pentru artele decorative. Dacă am fi întrebați ce profesie i s-ar potrivi, ar trebui să răspundem că s-a pregătit în direcția desenului. Un consilier vocațional ar trebui să țină seama de acest lucru. (Croitoreasă sau creatoare de modă.)

„Ce profesie recomandați?" este o întrebare adresată adesea psihologilor. Mulți tineri ştiu foarte bine ce le-ar plăcea să facă; s-au pregătit conştient sau inconştient pentru o ocupație. Familia tinde să creadă că aceasta este o alegere instinctivă. Lucrurile nu stau aşa. Alegerea unei profesii porneşte din influențe din copilărie, uneori din influențe resimțite în copilăria foarte timpurie, iar aşa-numitul instinct este o pregătire evidentă pentru viitoarea chemare.

Întâmpinăm mai multe dificultăți în acele cazuri în care nu există nicio înclinație dominantă şi, evident, niciun talent. În primul rând, este foarte probabil ca astfel de oameni să fie mult mai îndepărtați şi în mod considerabil mai ostili față de chestiunea muncii decât cei care, într-o anumită măsură, s-au pregătit. Ei au evitat să ajungă la o decizie în privința problemei muncii (după cum ştim, una dintre marile probleme sociale). Au lăsat-o deoparte pentru moment, ca şi cum, printr-o astfel de manevră, ar fi putut să scape de ea odată pentru totdeauna. Această tactică ne aminteşte întru câtva de struțul care îşi bagă capul în nisip când este în pericol, crezând că nimeni nu îl vede pentru că el nu vede pe nimeni. Astfel de copii fie sunt profund descurajați, fie sunt prea comozi pentru a fi deranjați de chestiunea ocupației, ceea ce are cam acelaşi rezultat.

Pentru a decide pentru ce profesie este potrivit un tânăr, concluziile adecvate trebuie trase din povestea lui de viață, din amintirile lui, din afirmațiile diverşilor membri ai familiei şi din propriul său comportament. Tipul de mediu social din care provine va fi uşor de recunoscut şi poate fi determinat cu uşurință mediul în care se potriveşte; în ce tip senzorial se încadrează (vizual, auditiv, kinestezic); care este atitudinea lui generală față de viață; ce îi plăcea să facă şi ce făcea de fapt când era mic; şi aşa mai departe. Odată formată imaginea clară a tânărului, a trăsăturilor sale de caracter şi a aspirațiilor sale compensatorii, de obicei este uşor, cu ajutorul experienței noastre din psihologia individuală, să găsim acea ocupație care se potriveşte cel mai bine tiparului personalității sale.

Milli avea o cărticică plină de urări de Crăciun. A ales pentru mine trei dintre cele mai scurte şi s-a pregătit să mă ajute să le copiez.

Această fată este capabilă de contact social.

Deşi silabisea pentru mine fiecare cuvânt, am stricat tare multe coli. Din nou şi din nou, trebuia să alerg jos şi să aduc alte hârtii. M-am străduit din răsputeri şi am fost bucuroasă când, în sfârşit, am terminat scrisoarea. Era plină de greşeli, dar părinţii mei şi Lina s-au bucurat enorm.

Vedeţi cum cineva este convins să o ajute pe această fetiţă, cât este ea de plăcută. Fata este obişnuită să fie privilegiată. Putem să prevedem că, atunci când, în cele din urmă, se va lovi de o situaţie dificilă, ea va reacţiona intens; va face faţă necazurilor cu mai puţin curaj decât sora ei vitregă, Lina. Este ca o plantă de seră. Când se va afla într-o postură mai puţin protejată şi când va fi confruntată cu o situaţie în care trebuie să ofere, şi nu doar să primească, se va prăbuşi.

Imediat ce am putut să scriu corect, am compus scrisori lungi pentru Moş Crăciun, o listă întreagă de lucruri pe care mi le doream, scrise într-un mod foarte afectuos.

Este confirmată presupunerea noastră în legătură cu aşteptarea ei de a primi. Atitudinea ei de viaţă este să aştepte lucruri de la ceilalţi şi să ofere în schimb cât de puţin se poate.

Îmi imaginam că Moş Crăciun cobora din ceruri pe o scară mare sprijinită de capătul lumii pentru a cumpăra cadouri din magazine. Mi-l imaginam în detaliu.

Tip vizual.

Sărbătoarea Trupul şi Sângele Domnului era aproape la fel de importantă cum era Crăciunul. Tata a oferit o dată o donaţie pentru ca eu să pot să merg sub un mic baldachin, îmbrăcată într-un îngeraş.

Gust pentru festivităţi.

În noaptea dinaintea acelei zile de-abia dacă am putut să dorm.

Se amplifică anxietatea care precedă decizii sau evenimente neobişnuite.

Pe la cinci dimineaţa eram trează şi m-am uitat pe fereastră să văd dacă vremea era bună. Când am auzit bătăile de ciocan provocate de fixarea decoraţiunilor pe copăcei şi când am văzut flori împrăştiate pe trotuare, eram în culmea bucuriei. La opt şi jumătate, tata m-a dus la locul de întâlnire de unde începea procesiunea. Purtam un costum de înger cu o coroană şi aripi. Am fost aşezată apoi sub micul meu baldachin şi mi s-a permis să duc o imagine a Sfintei Fecioare.

Aceste amintiri indică interesul fetiţei pentru frumuseţea exterioară.

A trebuit să aşteptăm destul de mult. Era cam frig, aşa că tata mi-a adus ceai fierbinte de la o cafenea din apropiere. Aripile mele, făcute din pene de gâscă, deveniseră atât de grele, încât tata a trebuit să mi le scoată. Astfel, am defilat cu o coroană pe cap, sub baldachinul roşu purtat de patru fete în rochii albe. Când am ajuns lângă casa noastră eram prea mândră să privesc spre ferestre. Îmi imaginam că eram aproape un înger.

Fetiţa se identifică cu un înger în asemenea măsură, încât simte că e umilitor să trebuiască să locuiască într-o casă atât de sărmană.

Tata mă urma pe trotuar, ţinând aripile în mâini.

Relaţia fetei cu tatăl ei semnifică faptul că îl domină.

Îmi plăcea să merg la biserică şi nu uitam niciodată să-mi fac cruce când treceam pe lângă vreuna. Dar când treceam prin faţa unei biserici şi eram

în tramvai sau dacă se întâmpla să fiu împreună cu alte fete care ştiam că nu-şi făceau cruce, mi-era teamă să-mi afişez evlavia şi mă luptam cu mine însămi, încercând să mă hotărăsc dacă să-mi fac sau nu cruce.

Copiii sunt în mod firesc dependenți de părerea celorlalte persoane şi a persoanelor mai mari. Ei învață de la părinții lor interpretarea lumii şi trebuie să o creadă până când pot sau doresc să gândească ei înşişi pentru a o corecta. Şi influențarea maselor funcționează întru câtva în acelaşi mod. Un individ din masă nu se mai poartă cum s-ar purta dacă ar fi singur; el se întoarce la un stadiu infantil în care acceptă credul şi se supune declamațiilor persoanelor presupus mai experimentate şi mai învățate. În masă, fiecare individ încearcă să devină o parte a unui întreg unificat.

Conceptul de „masă" implică faptul că fiecare individ nu face ce-şi doreşte, că elimină ceea ce dezbină şi aspiră la ceea ce uneşte. Creează unitate cel care creează un slogan care îi impresionează pe ceilalți. Să ne gândim la influența maselor. Nu este adevărat că un individ din masă se comportă conform propriei opinii; toți indivizii formează un curs de apă care încearcă să curgă într-un singur torent. Iar scopul ultim al masei devine comportamentul omogen, lipsit de examinare atentă.

Dacă neglijam să-mi fac cruce, aveam mustrări de conştiință. Mi-era teamă că s-ar putea să fiu pedepsită prin accidente.

Ea luptă pentru ceea ce îi este inculcat prin tradiție, adică pentru conservarea personalității ei individuale. Mustrările de conştiință sunt o încercare de a lupta împotriva influenței de masă.

Spovedaniile mele erau dureros de precise. Căutam prin vechile cărți de rugăciuni ale tatălui şi notam foarte multe păcate pe care nu le comisesem niciodată, apoi căutam în amintire alte păcate.

Descoperim frecvent asta. Ea îşi doreşte să se laude cu multe păcate.

Apoi îl întrebam pe tata dacă mai ştie câteva păcate şi dacă era un păcat să fii tulburat de flatulenţă. Îmi făceam multe probleme cu lista de păcate ce trebuia să-i fie înmânată preotului, listă care devenea extrem de lungă. Pentru că îmi era ruşine de ceilalţi copii să am atât de multe păcate, am început să scriu literele atât de mici, de comprimate, încât atunci când stăteam în confesional de-abia puteam să-mi descifrez scrisul.

În realitate, astfel de laude tind să se corecteze singure. Se laudă mult, dar nu poate să se folosească de asta.

De Paşte, când eram în clasa a patra, am luat parte pentru prima oară la sărbătoarea Cina Domnului. Mă simţeam atât de deosebit în acea zi, foarte diferit de celelalte zile; atât de sfântă, aş putea să spun. Aproape că nu îndrăzneam să mă mişc, pentru că mâncasem din Hristos. O credeam nevrednică pe prietena mea Olga pentru că nu lua lucrurile la fel de în serios.

Îşi doreşte să fie în rândul celor mai buni.

Îmi plăceau enorm poveştile din 1001 de nopţi. *Tata şi Lina mi le citeau înainte să învăţ să citesc. Când am ascultat povestea negustorului şi a duhului, în care negustorul omoară duhul cu un sâmbure de curmală, i-am cerut tatălui nişte bani şi am cumpărat curmale. Apoi m-am aşezat într-un colţ, am aruncat sâmburii în aer şi mi-am imaginat că am omorât o grămadă de duhuri.*

Astfel de lucruri se întâmplă când un copil are în jur de opt ani. Un băiat credea la un moment dat că cineva voia să-l omoare şi să-l devoreze. Unii oameni au făcut observaţii stupide. Băiatul a crezut

asta cu atât mai mult când a fost trimis într-o casă să fie „hrănit"; credea că va fi omorât acolo.

Nu mi-a plăcut niciodată să mănânc...

Copil răsfățat, greu de strunit. Oamenii din jurul ei puneau un mare accent pe mâncat. Când se pune un mare accent pe curățenie, copilul devine murdar; când este supraestimată funcția digestivă, apar dificultăți în privința defecației și a alegerii mâncării. Trebuie să se recomande ca nicio supraestimare a funcțiilor naturale să nu fie evidentă pentru copii.

Îmi stimulam apetitul gândindu-mă la basme în care se dădeau ospețe fastuoase. Sau, de exemplu, când trebuia să mănânc orez, îmi imaginam că o vrăjitoare rea, deghizată într-o femeie frumoasă, nu mânca decât câteva boabe, dar care, noaptea, devora în secret cadavre din morminte. Astfel, mâncam orezul bob cu bob.

Observați cum această fată se identifică cu fiecare personaj din basme. Ar fi putut în cele din urmă să devină actriță.

Când mâncam cotlete, îmi imaginam — asta era propria mea invenție — că furculița era o femeie, iar îmbucătura pe care o ținea era pălăria ei; apoi lăsam îmbucătura-pălărie a furculiței-femeie să se plimbe de câteva ori prin farfurie, după care o mâncam.

Acestea sunt bine cunoscutele caraghioslâcuri ale copiilor. Ei trebuie să asculte tot timpul: „Mănâncă acum, altfel n-o să te faci mare!" Văd limpede cât de important este pentru adulți ca ei (copiii) să mănânce bine. Un copil care se simte inferior sau asuprit — și numai unui astfel de copil îi vine ideea să protesteze — nu prea poate să găsească o modalitate mai bună prin care să manifeste o aparentă superioritate decât să nu se supună

 la solicitările şi comenzile adulților sau, ca în acest caz, să râdă de ele. Mai ales când protestul este voalat cu atâta pricepere, ca în jocul acestei fetițe cu mâncarea, părinții sunt cam neputincioşi dacă nu-şi dau seama de şiretlic. Copilul câştigă şi se îndreaptă spre noi strategii.

Îmi închipuiam când beam că mă aflam în deşert. Toți ceilalți mureau de sete şi îşi sugeau sângele unul altuia...

Vorbeşte în repetate rânduri de lucruri care ar putea fi considerate crude. Copiii sunt adesea cruzi fără să dea vreo importanță acestui lucru. Cine, când era copil, nu a chinuit niciodată un animal? Nu de dragul de a chinui, ci din pură curiozitate. Ce o să facă musca dacă îi smulg aripile? Cum arată aripile de fapt? De obicei, copiilor nu le trece prin minte că fac musca să sufere; ei înşişi nu simt vreo durere.

Acolo unde cruzimea este conştientă şi intenționată ca atare, ea serveşte, ca în cazul protestului viril, drept mijloc de atingere a scopului prin forță sau de creare a unei impresii de deosebită putere. Un copil se poate pregăti pentru cruzime sau barbarie pentru a se căli şi a se simți astfel masculin sau poate folosi această împietrire ca sperietoare, ca amenințare sau ca instrument de asuprire, însă întotdeauna în acelaşi scop de ridicare a propriei persoane pe seama altcuiva. Reveriile de cruzime sunt fie o pregătire mentală, un antrenament, cum ar veni, pentru acea faptă, fie un slab substitut pentru laşitate. A nu se înțelege din asta o laudă adusă cruzimii. Oamenii curajoşi nu au nevoie de fantasme de cruzime.

Uneori, fantasmele despre fapte crude sunt legate de excitația sexuală, dar noi considerăm că ar fi o mare greşeală să generalizăm şi să tragem concluzia potrivit căreia cruzimea are o origine

sexuală. Copiii la care frica este legată de senzații sexuale aparțin unui tip anume, dar nu orice copil poate să aibă un impuls sexual cauzat de frică.

Îmi imaginam că eram singura care mai avea apă. Apoi mă desfătam savurând o întreagă sticlă, înghițitură cu înghițitură.

Ea îndeplineşte cerințele obişnuite ale vieții sociale numai în anumite condiții.

Pentru ca mâncarea să aibă un gust mai bun, îmi plăcea să mă gândesc şi că era foamete, iar eu eram singura care mai avea provizii.

Nu ar trebui să ne mire dacă am auzi că a venit potopul, iar ea a fost singura ființă umană care a fost salvată. Legenda potopului probabil îşi are originea într-o semeție asemănătoare.

Adoram smochinele pentru că erau menționate în 1001 de nopți.

Aceasta este o cauzalitate greşită. Ea stabileşte intenționat ceva ca fiind cauza şi lasă să apară acele consecințe care îi servesc scopului, adică să mănânce smochinele.

Cartofii nu îmi plăceau niciodată.

Nu ne-ar fi mirat dacă ar fi scris „pentru că nu se vorbeşte de ei în *1001 de nopți*".

Când am învățat la şcoală cum au fost descoperiți cartofii şi cum, la început, au fost gătiți greşit — nu se ştia pe atunci că doar rădăcina era comestibilă — am rugat-o pe mama să fiarbă câțiva pentru mine şi mi-am imaginat că eu i-am descoperit şi nimeni altcineva nu ştia cum să îi gătească.

Aspirația de a fi unică.

Mama îmi făcea sendvişuri să le iau la şcoală; uneori aveam şi ciocolată. Dar numai rareori mă atingeam de micul meu dejun. Fie dădeam sendvişurile altcuiva, fie le aduceam înapoi acasă. Îmi displăceau ceilalţi copii, părul lor, mirosul lor.

Este de aşteptat din partea acestui tip de copil răsfăţat. În parc se pot vedea adesea copii care fac gesturi de respingere a celorlalţi. Asta înseamnă excluderea celorlalţi. Astfel de gesturi arată că fetiţa este răsfăţată şi repudiază străinii, dorind să fie doar împreună cu membrii ascultători ai familiei sale.

Şi mă întrebam adesea cum puteau să mănânce în atmosfera aia urât mirositoare.

Trufia ei creşte.

Urmând exemplul tatălui, obişnuiam să citesc în timp ce mâncam.

O astfel de remarcă din partea unei fete care nu a auzit niciodată de psihologia individuală înseamnă mult mai mult decât pot să înţeleagă înţelepţii noştri. Îi displace rolul ei feminin. Ea imită obiceiul tatălui, prin care doreşte să exprime faptul că ar prefera să fie bărbat, la fel ca el.

Cel mai mult îmi plăcea să citesc unele basme, cum ar fi „Hans cel Puternic," care trebuia să mănânce în şapte ani un munte de mâncăruri delicioase. Chiar şi acum, mâncarea are un gust mai bun pentru mine dacă citesc în timpul mesei.

În privinţa capacităţii ei de indentificare cu altul, putem spune că se identifică cu „Hans cel Puternic". Din nou, un băiat.

Tata mi-a spus într-o zi că fosta lui logodnică, Genevieve, îşi bea cafeaua fără zahăr. Aşa că şi eu făceam la fel. Mama ţinea un cub de zahăr în gură când îşi bea cafeaua. Imitam şi asta.

Încă nu s-a decis. Încă ezită. Acesta va fi un moment important în dezvoltarea ei. Ştie că este fată şi că nu poate să fie băiat. Deşi în amintirile ei există o dorință intensă, exprimată frecvent, de a fi asemenea unui bărbat, există totodată, în mod evident, strădania de a refula această dorință, de a se reconcilia cu rolul feminin şi de a se adapta acestuia.

Cafeaua mea trebuia să fie destul de neagră; laptele mă îngrozea.

Această aversiune pentru lapte vine din perioada în care copiii încep să protesteze față de hrănirea nediferențiată. Toți copiii sunt sătui de lapte; îşi doresc să se elibereze de o restricție pe care o urăsc. Hrana oferită copiilor trebuie să fie variată; nu ar trebui să fie hrăniți exclusiv cu lapte.

Dacă la o petrecere pentru copii ni se servea cafea dulce, cu lapte, mă simțeam de parcă aş fi vrut să vomit.

Auzim destul de multe despre mâncat, ceea ce permite ipoteza unei inferiorități organice a aparatului digestiv. Experiența ne-a învățat că acele amintiri care sunt reținute timp de mulți ani şi care rămân deosebit de clare indică frecvent deficiențe fizice fie congenitale, fie dobândite. Anterior am vorbit în treacăt despre faptul că sunt deosebit de clare acele amintiri care se potrivesc stilului de viață al individului şi, prin aceasta, îi permit terapeutului să tragă din ele anumite concluzii despre stilul de viață. Dar când ni se povestesc amintiri care, direct sau indirect, atrag în mod repetat atenția asupra unui anumit organ, putem trage concluzia că acest organ nu are acum sau nu a avut, cândva în trecut, o funcționare normală. Dacă amintirile sunt axate în principal pe mâncat sau mâncare, ele indică o slăbiciune a aparatului digestiv. Câteodată, aceasta se poate demonstra concret; uneori,

compensarea a început într-o perioadă în care copilul mic încă nu putea să formeze cuvinte şi propoziţii prin care să-şi amintească imagini sau impresii; sau defectul de funcţionare era foarte uşor, iar compensarea din partea corpului a progresat atât de rapid şi de eficient, încât în memorie au rămas numai asociaţii indirecte. Dar întotdeauna au existat dificultăţi, iar încercările de a compensa au fost imprimate în memorie şi pot fi regăsite în amintirile conştiente ale pacienţilor noştri.

Digestia îmi dădea mult de furcă. Constipaţia mă necăjea tot timpul. Cel mai mult uram clismele şi supozitoarele.

Copiii răsfăţaţi au frecvent dificultăţi cu funcţiile cele mai simple.

Uneori, stăteam o oră pe toaletă şi nu puteam să defechez. Iar când în sfârşit apărea un rezultat, tata era foarte bucuros. Într-o zi urma să mi se facă o clismă. Nişte prieteni de-ai părinţilor mei erau chiar atunci în vizită, printre ei fiind un prieten de-ai tatălui, un căpitan ieşit la pensie. Am refuzat pur şi simplu să-mi fie introdus tubul de cauciuc. Mama nu mai ştia ce să facă. A intrat căpitanul, care ştia totul mai bine, şi i-a spus mamei: „Nu faci bine; trebuie să faci aşa"... şi, dintr-o dată, tubul de cauciuc a alunecat şi apa i-a sărit drept în faţă... Câteodată descopeream pete roşii în patul mamei sau pe cămaşa ei de noapte.

Interes pentru ceea ce este vizibil.

Când am întrebat-o: „Mamă, de ce îţi curge sânge din partea din spate?" mi-a răspuns că avea hemoroizi care uneori îi provocau adevărate chinuri. Mă furişam apoi la locul pe care stătuse mama şi adulmecam. Foarte curând, cunoşteam acel miros atât de bine, încât îl puteam detecta la orice femeie.

Un bun simţ olfactiv poate să indice o inferioritate organică, dar ar fi o greşeală să presupunem că doar sub-funcţionarea unui organ semnalează un defect. Hiperfuncţionarea este în aceeaşi măsură o inferioritate şi poate să ducă la exact aceleaşi dificultăţi ca atunci când organul funcţionează prost. Funcţionarea normală înseamnă nici prea mult, nici prea puţin. În cultura noastră actuală, hiperfuncţionarea simţului olfactiv ar duce cu siguranţă la aceleaşi rezultate dezastruoase ca a avea patru mâini în loc de două mâini şi două picioare.

De asemenea, încercam să-mi miros propriul corp atât de tare, încât adesea aveam dureri de cap din cauza asta. Cea mai mare plăcere a mea era să frec două bucăţi de mătase una de alta până când se încălzeau şi emanau un miros deosebit. Câteodată o chemam pe prietena mea, Olga, să mă ajute la asta. Ne aşezam undeva într-un colţ, frecând şi adulmecând.

Capacitate olfactivă pronunţată. Aceeaşi tendinţă pe care o are în privinţa investigării chestiunilor spirituale.

Când aveam patru ani, am mers pentru prima oară la teatru, la „Motanul încălţat". Ceilalţi copii râdeau în hohote. Eu am stat acolo şi am privit şi am ascultat cu o expresie serioasă. Părinţii mei m-au întrebat dacă mi-a plăcut sau nu. Aparent, le-ar fi plăcut să mă vadă râzând la fel de tare ca toţi ceilalţi. Au părut dezamăgiţi pentru că nu mi-am mişcat niciun muşchi al feţei şi nu am arătat niciun semn de plăcere sau neplăcere.

Viitoarea *grande dame!*

Întrebările lor mă enervau. În drum spre casă, au insistat să le spun de ce păream atât de posomorâtă de parcă mă uitam la o tragedie. Nu

am răspuns. Totuşi, a doua zi, am recitat fragmente din întreaga piesă. Cu toții au fost surprinşi. Abia atunci şi-au dat seama cât de profundă a fost impresia pe care mi-a făcut-o piesa.

Am spus că s-ar putea ca această fată să urmeze calea actoriei. Piesa i-a făcut o impresie de neşters.

La noi acasă a venit un baron suedez sărac. Fusese forțat să-şi părăsească țara din cauza unui duel în care şi-a ucis adversarul. Devenise operator la un cinematograf. O dată pe săptămână ne invita la film. După spectacol, îl aşteptam şi luam cina împreună. Tata comanda cotlet de vițel cu cartofi prăjiți şi vin roşu. La restaurant puteam să mănânc cu mare poftă.

La restaurant, cei mai pretențioşi oameni consumă totul. Presupunerea noastră este corectă. Nazurile din timpul mesei sunt provocate de dorința de a face probleme.

În fiecare săptămână de-abia aşteptam acea seară.

Am fi putut prevedea că această fetiță va fi interesată de cinema.

Baronul ne făcea cinste tuturor când primea bani de la rudele lui. Toată lumea bea mult vin şi se îmbătau cu toții. Doar eu rămâneam trează, ceea ce mă făcea să mă simt atât de singură, încât plângeam.

Toată lumea era preocupată de propria fericire, nu de ea.

Mai târziu, obişnuiam să mergem frecvent la un restaurant dintr-o clădire în care era şi un cabaret. Noi stăteam întotdeauna în sala de mese. Nu puteam să suport să stau acolo prea mult, aşa că mă furişam la spectacol, stăteam lângă formație şi ascultam. Când chelnerii mă goneau, ieşeam printr-o uşă şi mă întorceam prin alta. Iar dacă nu aveam nicio şansă să intru, trăgeam cu ochiul printr-o crăpătură din

ușă. În timpul pauzelor mă furișam înăuntru și ocupam unul dintre scaunele libere.

Doresc să spun câteva cuvinte despre prezența copiilor la astfel de spectacole. Când aveam doi ani, părinții mei m-au luat să ascult niște cântăreți de cântece la modă. Am auzit lucruri bune și rele. Am văzut niște piese de operetă la vârsta de cinci sau șase ani. Cine știe ce s-ar fi ales de mine dacă nu m-ar fi luat cu ei? Sper că puterea mea de rezistență este apreciată, din moment ce a trebuit să înot în ape atât de tulburi. Aceste lucruri nu sunt atât de dăunătoare pe cât par; anxietatea părinților este exagerată. Copiii nu ar trebui duși la spectacole îngrozitoare. Curajul social ar trebui susținut și întărit. Dar nu este justificabilă interdicția ca ei să vadă o piesă amuzantă... Una dintre primele mele amintiri este aceasta: părinții mei trebuiau să plece și să ne lase, pe mine și pe fratele meu mai mare, în grija guvernantei. Când tatăl meu s-a întors, a fost întâmpinat de o priveliște ciudată. Eu stăteam pe masă, răcnind un cântec la modă despre o femeie chinuită de vederea unei găini tăiate; ea sublinia chiar faptul că inima ei sângera. Totuși, corul din acest cântec spunea cum femeia asta, în ciuda milei pentru animale tăiate, azvârlea cu oale în bietul ei soț. Trag concluzia din această amintire din copilărie că exista un interes timpuriu de a afla cum pot fi unite contradicțiile într-un tipar unic.

Spectacolele îmi provocau o mare plăcere. Obrajii îmi ardeau. Ascultam cu atenție fiecare cuvânt. Dar nu puteam să sufăr comicii.

Nu ar trebui să fim surprinși dacă ar deveni actriță de filme.

Dintotdeauna am iubit animalele.

Aceasta este o trăsătură comună la copiii care doresc să conducă. Nu prea există pe lume ceva mai ascultător decât un câine sau un iepure. Chiar şi acei copii care evită contactul social pentru că îşi simt superioritatea ameninţată pot să fie blânzi cu animalele. Copiilor nu ar trebui să le fie interzisă familiarizarea cu animalele. Totuşi, adevăratul motiv al acestei preferinţe este sentimentul de superioritate.

Nu le chinuiam niciodată. O singură dată am tăiat o ploşniţă în două. Apoi am fugit la tatăl meu să-l întreb dacă era un păcat.

Doreşte să fie cea mai evlavioasă dintre toţi.

Aveam un iepuraş. Îl dresasem să sară la mine când îl chemam. O dată m-a muşcat. I-am dat câteva palme şi am hotărât să nu mă mai uit la el întreaga zi.

Crudă pedeapsă.

Dar numai ce l-am dat jos din braţe că l-am şi chemat înapoi, l-am iertat şi l-am pupat şi am plâns la gândul că şi-a pierdut cumpătul într-atât, încât să mă muşte.

Sentiment de grandoare.

Îmi plăcea când mă jucam cu micuţa lui coadă sau când stăteam cu el pe canapea, apăsam clapele pianului cu lăbuţele lui şi cântam un cântec.

Pentru asta sunt buni iepurii!

Nimeni altcineva nu avea voie să se apropie de el. Adoram să-i scarpin uşor nasul cu două degete. El stătea destul de nemişcat. Părea să-i facă bine. După o vreme făcusem să-i cadă toată blana din jurul nasului.

Dacă în cazurile complicate apare întrebarea despre cum se poate ca unei persoane să-i vină ideea să conducă prin frică, răspunsul este că persoana nu are în mod conştient această idee, dar se poartă conform ei. La un moment dat, a observat şi a păstrat o impresie puternică, inconştientă, a faptului că este posibil să conduci prin frică. Într-un mod cu totul asemănător, fetița află întâmplător că unui iepure trebuie să-i scarpini nasul pentru a-i face plăcere şi pentru a-l face ascultător. Originea simptomelor nevrotice este tot atât de puțin miraculoasă ca descoperirea ei.

Chiriaşul nostru mi-a oferit un şoricel dansator american.

Îi plac animalele.

Mai târziu, chriaşul mi-a oferit un arici care îşi scotea țepii când mă apropiam de el. M-am gândit: animalul ăla e nesuferit, nu face decât să mă înțepe. Nu-mi place.

Niciun animal nu este ascultător.

Într-o zi, o pasăre mică a zburat în casă prin fereastră. Era un canar şi era rănit la un picior. Am cumpărat o colivie pentru pasăre şi am îngrijit-o. Apoi a făcut un ou şi s-a aşezat pe el, un fenomen destul de derutant pentru mine. Eram tare încântată de micuța pasăre fără pene. Dar pasărea mare a lăsat-o pe cea mică să moară de foame. Am pus micul cadavru într-o cutie, iar cutia sub canapea. Când a început să miroasă, am îngropat-o în curte.

Ea face o ceremonie pompoasă din orice.

Eram enorm de ataşată de buburuze. Când găseam una, luam o cutie, îi făceam câteva găuri, îi acopeream fundul cu bumbac, puneam deasupra o frunză verde şi, cu grijă, aşezam buburuza pe frunză. Puteam

să mă joc cu ea ore în şir. Iar când pleca zburând, începeam să plâng şi nimeni nu mă putea consola.

Această fată caută un mod prin care să-şi poată simţi din plin superioritatea.

Mania geloziei

Chiriaşul obişnuia să ne însoţească în ieşirile noastre. Într-o zi, a rămas acasă. Mama era destul de furioasă; tata a observat imediat. Pe drum spre staţia de tramvai, au început să se certe.

Acestei fete i se arată gelozia în familie la o vârstă fragedă. Ea simte că tatăl este nemulţumit când mama este interesată de alţi bărbaţi. Gelozia este o lipsă de încredere în sine şi reprezintă o încercare de a deţine puterea asupra persoanei pe care cineva este gelos. Victima geloziei nu îşi dă niciodată seama că, prin recurgerea la astfel de mijloace, în cel mai bun caz, nu creează decât un simulacru de putere şi că, mai frecvent, exercită o tiranie intolerabilă care pedepseşte tiranul la fel de sigur cum doi şi cu doi fac patru. Gelozia este considerată în general ca fiind un sentiment instinctiv. Este greşită convingerea că un sentiment atât de complicat ca gelozia este înnăscut. Acceptarea unor astfel de trăsături ca fiind caracteristici înnăscute, moştenite sau instinctive ne scuteşte de responsabilitatea personală pentru consecinţele care rezultă din manifestările acestora. Cu alte cuvinte, o faptă atât de prostească este mult mai uşor de justificat dacă vina pentru această trăsătură de caracter poate fi aruncată asupra eredităţii. Altfel, o persoană ar

trebui să-şi asume întreaga responsabilitate pentru ceea ce a făcut. Cazurile grav nevrotice de gelozie ne-au arătat limpede că gelozia nu este nimic mai mult decât un mecanism de luptă pentru păstrarea propriului prestigiu. Este o luptă susținută de sentimente şi o mai spunem o dată: sentimentele nu sunt argumente.

Având în vedere răspândirea acestei trăsături tulburătoare, voi mai spune câteva cuvinte despre acest subiect. O persoană geloasă caută întotdeauna dovezi ale propriei influențe şi încearcă să-şi demonstreze influența în orice situație. Modul neplăcut în care o persoană geloasă testează pe altcineva arată clar propria ei lipsă de încredere în sine, stima de sine minimă şi propria nesiguranță. Se poate vedea cu uşurință apoi cum lupta ei pornită din gelozie serveşte la a o împinge în prim-plan, la atragerea atenției asupra ei şi la creşterea propriei valori pentru ea însăşi.

Un individ gelos este permanent gata să creadă că i s-au pus piedici sau că a fost dat la o parte. Un astfel de nefericit se întoarce imediat la starea lui infantilă de a dori totul. El face greşeala de a încerca să-şi recâştige poziția superioară față de partener. Există indivizi care nu pot să tolereze să le fie retrasă nicio părticică de atenție şi care nu suportă ca partenerul să citească o carte sau un ziar în prezența lor. O privire, o conversație cu alții, o vorbă de mulțumire pentru o favoare, o manifestare a interesului pentru tabloul cuiva, pentru un scriitor sau chiar pentru o rudă poate să ducă, în cazurile grave, la izbucniri violente de gelozie. Pare ridicol ca o soție să fie indignată când soțul ei o ia înainte alături de altcineva sau, la o petrecere, vorbeşte cu altcineva în loc să i se dedice exclusiv ei. Astfel de cazuri sunt frecvente. Alți oameni nu pot să tolereze ca partenerul lor să laude o altă persoană. Replica obişnuită este: „Cum de-ți bați capul cu aşa un idiot?"

În multe cazuri, se pare că victima nefericită a geloziei nu poate să-şi găsească pacea pentru că nu este ea însăşi suficient de sigură de sine pentru a se încrede într-o fericire paşnică. Orice situație posibilă este folosită pentru noi izbucniri de gelozie menite să apropie mai mult partenerul, să stârnească milă, să-l pedepsească pe celălalt sau să impună reguli. Ceea ce se consideră în general a fi gelozie obişnuită este, în astfel de cazuri, agravată până în punctul în care devine o nevroză gravă şi ajunge, în cele din urmă, la ceea ce s-ar putea denumi mania geloziei. Trebuie remarcat că principiul este întotdeauna acelaşi, în diferite cazuri singura diferență fiind cantitativă.

Crizele de gelozie sunt uneori însoțite de plâns isteric, anxietate nervoasă sau depresie, toate devenind transparente imediat ce le observăm efectul. Sau gelozia este exprimată prin înjurături sau prin condamnarea *in toto* a celuilalt sex, ceea ce indică o nouă consecință a efectului geloziei, adică o pregătire pentru degradarea completă a sexului opus. Frecvent, mândria împiedică înțelegerea conştientă a geloziei, dar comportamentul rămâne acelaşi.

De asemenea, în multe cazuri, gelozia este agravată pentru că partenerul reacționează la neputința celui gelos printr-un orgoliu inconştient. La rândul ei, persoana orgolioasă îşi întemeiază sentimentul de superioritate pe slăbiciunea evidentă a partenerului gelos şi, drept urmare, nu foloseşte tonul adecvat şi nu adoptă o atitudine îndeajuns de diplomată pentru a împiedica amplificarea sentimentului de gelozie al celuilalt. Adesea, gelozia în legătură cu copiii duce la cele mai grave greşeli pedagogice. O atât de comună trăsătură de caracter şi ramificațiile sale ne aruncă în față modul în care ne otrăvim viața şi relațiile cu ceilalți din cele mai nesemnificative motive şi cum toate astea n-ar fi deloc necesare dacă am fi dispuşi să ne asumăm responsabilitatea pentru faptele noastre

 într-o mai mare măsură decât suntem astăzi învățați s-o facem. Să ne întoarcem la povestea noastră.

„Ești nervoasă pentru că nu e și chiriașul cu noi".

Aici pare să înceapă o ceartă conjugală.

„Liniște!"

Asta sună ca o cerere neînsemnată și cei mai mulți oameni care nu cer decât liniște cred că nu cer mare lucru. Dar ei nu reușesc să înțeleagă că, de fapt, cer foarte mult. Viața înseamnă neliniște, neastâmpăr. Dacă cer liniște înseamnă că fac legi pentru comportamentul celorlalți. S-ar putea să sune neînsemnat, dar este un strigăt de luptă.

„Du-te și adu-l! Sau stai acasă dacă vrei. Poți să trăiești cu el; eu n-o să te opresc! Dacă n-ar fi trăit copilul, te-aș fi părăsit de mult".

Vedem că fetița este în mijlocul certei conjugale. Știe despre ce e vorba. Își face o impresie despre căsătorie. După cum vă amintiți, am descoperit la această fată unele trăsături care ne-au făcut să fim îngrijorați în privința viitorului ei. Nu există nicio îndoială că astfel de scene influențează un copil, oferindu-i o imagine cât se poate de expresivă asupra căsătoriei. Este foarte regretabil că noi ajungem să cunoaștem problemele căsătoriei din căsătoria părinților noștri. Aceasta este cauza pentru care copiii doresc frecvent să evite căsătoria, aceasta părându-le o problemă dificilă; sau se hotărăsc să aibă o căsătorie model. Ambele soluții duc la nenumărate greutăți.

„Ce poți să-mi oferi? Nici măcar un dres! Zgârcitule! Ce viață! Trebuia să rămâi cu Genevieve a ta!"

Genevieve a fost o persoană importantă în trecutul bărbatului.

Şi au început să țipe unul la altul.

Doresc să vă adresez această întrebare: fetița răsfățată devine martor involuntar la o ceartă între părinți. Ea este obişnuită să fie în centrul scenei. Ce face când se simte exclusă? Trebuie să intervină.

Plângeam şi încercam să-i împac pe tata şi mama. Cearta era oribilă pentru mine.

Asta sună bine intenționat. Avem senzația că era oribil pentru ea fiindcă nu juca niciun rol în ceartă, fiindcă era pur şi simplu nimeni.

M-am suit cu ei în tramvai tremurând toată (nimic nu este prea mult într-o astfel de situație). *Tata avea o expresie ursuză; mama era furioasă.*

Putem deduce doar din această scenă că tatăl ei trebuie să fi fost un om timid. Un tiran nu se poartă aşa. Mama ei era o femeie care nu se arăta deloc slabă. Ştia cum să-şi facă soțul să dea socoteală.

Mama purta o pălărie mare de paie care, în ton cu moda din acea perioadă, îi stătea destul de sus pe cap. Noi eram într-un vagon neacoperit şi, când tramvaiul a prins viteză, o pală de vânt a suflat brusc şi i-a smuls pălăria, aruncând-o din vagon. Tata, încă fierbând de furie, a sărit din vagon în direcția greşită şi a căzut cât era de lung. Eu şi mama eram îngrozite; pasagerii au sărit din scaune; controlorul a tras semnalul; tramvaiul s-a oprit. Nişte trecători l-au ajutat pe tata să se ridice şi l-au întrebat dacă s-a rănit. Era livid şi de-abia putea să răspundă. Controlorul a înjurat. Mama zicea întruna: „Dumnezeule, ce-mi pasă mie de pălăria aia stupidă? Cum poți să faci aşa ceva?".

Când cineva fierbe de mânie nu trebuie să sară dintr-un tramvai în mers. Nu e greu să aibă loc un accident dacă cineva este

preocupat de altceva. Nu suntem învățați să facem mai mult de un singur lucru la un moment dat; două sunt prea multe.

Ştiam foarte bine că tata nu ar fi căzut dacă nu s-ar fi certat. Dar eram bucuroasă că a scăpat doar cu câteva vânătăi.

Acum urmează o observație care nu poate fi înțeleasă decât aplicând metoda psihologiei individuale.

Agitația pe care am provocat-o noi era foarte dureroasă pentru mine. Toți oamenii se uitau la noi.

În lumina cunoştințelor noastre despre personalitatea fetei, înțelegem că îi displace acest tip de situație. Asta pare să contrazică afirmația noastră potrivit căreia ea este permanent preocupată să se afle în centrul atenției. Desigur, ea doreşte să atragă privirea tuturor doar atunci când este sigură că va face o impresie bună. Pe cât de tare îşi doresc nevroticii să facă o bună impresie, pe atât se tem de orice situație în care s-ar putea să fie într-o postură nefavorabilă. Una dintre problemele importante ale celor mai mulți nevrotici este: Cum arăt? Ce cred ei despre mine?

Din faptul că această fată, după atât de mulți ani, îşi aminteşte sentimentele din situația umilitoare în care consideră că a căzut, putem să înțelegem cât de dureroasă trebuie să fi fost emoția provocată de atenția generală îndreptată asupra ei. Totuşi, era atenție.

A venit un polițist şi a notat numele şi adresa tatălui. Când ne-am aşezat din nou în tramvai, mi-am prins mâna de mâna lui şi nu am mai plecat de lângă el.

Ea este din nou în centrul plăcut al atenției.

Eram furioasă la culme pe chiriaş. „Din cauza prostului ăstuia nenorocit", am exclamat, „sunt certuri tot timpul. Să-l ia dracu'!"

Îmi imaginez că ştim din întâmplările anterioare din istoria acestei fete că, până şi într-o stare care poate fi considerată normală, nu se fereşte să insulte dur. Aşadar, nu vom fi surprinşi dacă foloseşte un limbaj trivial când se află într-o stare grav nevrotică.

De atunci înainte nu am mai vrut să ies cu părinții mei. Mi-era tot timpul teamă că tata ar putea să pună la cale ceva ce n-ar mai avea cum să fie reparat.

Vedem că agitația neplăcută şi faptul că nu a fost în prim-plan au avut un efect negativ asupra ei.

De când mă ştiu, părinții mei se certau întruna.

Asta nu prea e corect, dar, din moment ce este atât de puternic imprimată în memoria ei, bănuim că va avea dificultăți în privința propriilor relații viitoare de iubire. Va ezita, se va retrage sau va încerca să evadeze. Despre evadare avem ceva de spus. Nu considerăm nevroza a fi o boală *per se*, ci o considerăm un mod de viață greşit. Aşadar, nu putem să ne refugiem în ceva ce nu există. Nu am nicio obiecție față de utilizarea la figurat a termenilor de afecțiune sau boală, dar mecanismul este diferit. Nu trebuie să pierdem din vedere faptul că ființa umană nu este responsabilă pentru o boală infecțioasă a cărei victimă inocentă este (boli ca pneumonia, difteria, febra tifoidă etc.), dar este responsabilă pentru nevroză. Boala este însoțită de vătămarea unor părți ale organismului sau a întregului organism; nevroza, prin ea însăşi, nu este. Când anumite organe se îmbolnăvesc sau sunt menținute într-o situație bolnăvicioasă printr-o nevroză, erau deficiente sau bolnave dinainte. Dar

astfel de defecte nu au nimic de-a face cu nevroza ca atare. Există anumite relații între bolile fizice şi nevroze, dar asta nu înseamnă că nevroza este o boală în sine.

Această fată nu ştie nimic despre vreo boală; ea îşi structurează, îşi aranjează, îşi construieşte viața, iar atunci când ceva interferează cu dezvoltarea ei normală, această interferență se numeşte boală. Totuşi, această concepție este departe de gândurile ei, chiar şi atunci când gândurile sunt obsesive. Cunoaşte destul de bine diferența dintre boala fizică şi aceste gânduri. Eroarea constă în afirmarea categorică a faptului că sănătatea este de o parte, iar boala de cealaltă.

O sursă permanentă de necazuri era că tata, pentru ca mama să fie liberă să-l ajute la lucru, voia întotdeauna ca sora mea să iasă cu mine la plimbare. Totuşi, ea prefera să citească romane. Era un adevărat şoarece de bibliotecă şi uneori citea chiar şi la lumina lunii. Când mama făcea mâncarea preferată a Linei, tata se înfuria şi spunea: „Eşti nebună după Lina".

Se provoacă discordia între cei doi copii. Nu este de mirare că ambele fete se simt neglijate. Faptul că această fată (cea care scrie) este ataşată de tatăl ei justifică presupunerea că mama nu şi-a jucat prea bine rolul. Dintr-un motiv sau altul, mama nu a reuşit să susțină această fată, iar copilul se află în a doua etapă. S-a instalat o atitudine critică față de mama ei. Uneori este dificilă descoperirea cu precizie a momentului în care a fost asumată o astfel de atitudine. Eu însumi îl preferam pe tata mai mult decât pe mama, pentru că el mă răsfăța mai mult. Atunci nu înțelegeam de ce. Cu siguranță o prețuiam foarte mult pe mama ca ființă umană, şi totuşi mă retrăgeam de la ea. Când m-am gândit la asta, am ajuns la următoarea concluzie: când aveam trei ani a murit un frate mai mic. În ziua

înmormântării am fost dus la bunicul meu. Mama a venit să mă ia de acolo; plângea amarnic. Bunicul a consolat-o şi am observat că ea a zâmbit. Mulţi ani nu am putut să-i iert acest zâmbet; cum poate o mamă să zâmbească în ziua în care îşi îngroapă copilul? Mai târziu am înţeles mai bine: probabil că bunicul şi-a manifestat pentru ea speranţa unor alţi copii în viitor. Pe de altă parte, m-aş fi putut gândi: ce bucuros sunt că poate să zâmbească într-o zi atât de tristă. Eram foarte critic cu ea. O altă amintire: un unchi m-a întrebat: „De ce eşti atât de dur cu mama ta?" Asta arată cât de critică era atitudinea mea faţă de ea. Reconstruind trecutul, acum pot şi eu să văd asta. În primii mei doi ani de viaţă am fost răsfăţat de mama pentru că eram un copil bolnăvicios. Mă obişnuisem cu acest răsfăţ. S-a născut un alt copil — această întâmplare joacă acelaşi rol în amintirile mele ca arabescurile în arhitectură —, am fost detronat. Mama nu mai putea să-mi ofere aceeaşi atenţie, din moment ce trebuia să aibă grijă de nou-născut. Nu am putut să o iert pentru asta. Apoi, în a doua etapă, tata a luat locul mamei, ceea ce eu îmi doream.

Tatăl fetei este, de asemenea, furios pentru că mama ţine atât de mult la fiica lui vitregă.

Într-o zi, într-o criză de furie, tata a aruncat pe jos o farfurie de tăiţei. Mama împărtăşea adesea secrete cu sora mea. Tata nu suporta asta. Când furia îl făcea să-şi piardă controlul, începea să scrâşnească din dinţi, arunca vasele pe jos, îşi sfâşia hainele, îşi călca pălăria în picioare şi ameninţa că se sinucide. Câteodată îl auzeam spunând: „Dacă aş avea un revolver!"

Ştim deja că acest om are tendinţa să fie gelos, ceea ce pare întemeiat când vine vorba despre amintirea primului soţ al nevestei sale, provocată de observarea preferinţei ei pentru fiica mai mare.

Noi am şti cum să-l vindecăm pe acest bărbat; ar trebui să-i arătăm că nu poate să suporte să fie înlocuit. Înțelegem că se simte neputincios; numai cei neputincioşi recurg la mijloace atât de drastice. Este tipic acest răcnet după revolver; este o amenințare frecventă.

Apoi pleca de acasă, lăsându-şi chiar mâncarea neatinsă. Eram nebună după tata, îmi ieşeam din minți când se întâmpla asta şi eram groaznic de îngrijorată pentru el. Plângeam de fiecare dată când se certau, îl imploram să tacă şi îl țineam de mână. Asta îl liniştea puțin, dar apoi tot pleca. Aşteptam temătoare să se întoarcă şi, dacă dura prea mult, îmi puneam pălăria şi o luam pe stradă să-l caut la cafenea. De obicei îl găseam acolo şi ne îmbrățişam din toată inima, ca şi cum ar fi trecut ani de când nu ne-am mai văzut.

Recunoaştem limpede din descrierea de mai sus că acest copil era un spectator al problemelor casnice şi că problemele conjugale ale părinților i-au tulburat credințele copilăreşti într-atât, încât au derutat-o complet.

Dezvoltarea sexuală

Haideți să investigăm povestea acestei fete prin lupa psihologiei individuale, pentru a dezvălui toate zalele care fac această viață să constituie un singur lanț. Haideți să privim povestea ca istorici sau artişti care studiază progresul unei opere de artă. Dorim să examinăm modul în care un fapt, o experiență, o reacție se potriveşte cu celelalte părți, astfel încât să descoperim firul călăuzitor sau, cum îl numim noi, stilul de viață.

Avem aici o fată răsfățată, deosebit de ataşată de tatăl ei, şi care primeşte tot ce îşi doreşte imediat ce exprimă o dorință şi în al cărei viitor, din exact acest motiv, putem să anticipăm mari dificultăți. Când un copil răsfățat părăseşte căminul în care a ocupat o poziție avantajoasă, nu este pregătită să îndure greutățile. Şi, din moment ce are un fel de presentiment despre ce o aşteaptă, va încerca să păstreze vechile relații cât de mult cu putință, îi va fi teamă de decizii şi îşi va aborda problemele pe cât de lent poate. Întregul ei stil de viață pare astfel că este frânat. Atitudinea ezitantă, cum am numit această caracteristică generală, este specifică tuturor nevrozelor. Nevroticul este permanent ocupat să se pregătească pentru ceva; uneori este chiar foarte ocupat. Dar **înainte** să facă primul pas mai departe, se aud obiecții. Face ceva ce aduce a început, dar

se opreşte la timp ca să împiedice orice schimbare. Spune „da," ceea ce ar trebui să exprime pregătirea şi disponibilitatea lui, dar imediat după „da" urmează „dar". Şi rămâne în acelaşi loc. Da-dar este concretizarea atitudinii tipice a tuturor acelor persoane care sunt nevrotice — poate cea mai concisă expresie pe care o putem găsi pentru definirea unei nevroze.

Se poate observa că noi comparăm adesea trăsăturile de caracter dezvăluite de povestea de viață a acestei fete cu însuşirile distincte ale nevroticilor, astfel încât pare că noi indicăm caracterul ei ca fiind nevrotic. Se poate obiecta că această fată nu a dezvoltat niciun simptom nevrotic şi, cât timp nu se întâmplă asta, speculațiile despre nevroza ei sunt premature. Totuşi, după cum vă amintiți, la începutul acestei poveşti am accentuat puternic necesitatea de a utiliza baza noastră colectivă de experiență şi cunoaştere psihologică, iar această experiență nu include numai imaginea nevrozei pe deplin dezvoltate, ci cuprinde şi pregătirea individului pentru o nevroză. Semne determinante indică o astfel de pregătire şi apar cu regularitate din nou şi din nou în perioada timpurie din viața oricărui nevrotic. Când privim în urmă la o poveste de viață şi vedem apariția şi reapariția acestor trăsături pregătitoare, putem, chiar dacă nu ştim dinainte restul poveştii, să tragem empiric concluzia că viața persoanei respective va degenera într-o nevroză cu prima ocazie pe măsură. La rândul nostru, trebuie să ne pregătim pentru eventuala izbucnire a nevrozei acestei fete, astfel încât să nu scăpăm din vedere ceva esențial sau să pierdem şirul poveştii ei. În acest sens, poate avea importanță examinarea chiar şi a celor mai mici detalii.

În această biografie sunt menționate multe detalii aparent irelevante — relații şi contacte sociale cu persoane care nu îi influențează viața decât în mică măsură. Învățând să-i înțelegem viața, nu

ne preocupă atât ceea ce este captivant în experiențele ei, cât ceea ce o atrage. Toate micile întâmplări trebuie luate în considerare pentru a alcătui imaginea completă.

Tata era trist adesea. Motivul pentru asta era neobişnuita mea slăbiciune fizică.

Vedem cât de mult o influențează faptul că tatăl ei este neliniştit în privința ei şi că viața lui îi este dedicată.

Iar când avea o dispoziție bună câteva zile la rând, urma imediat o inversare a stării lui.

Ne amintim că ea era singurul copil al acestui om.

Stătea la locul lui obişnuit fără să spună un cuvânt, cu o expresie tristă; cu un picior întins, celălalt îndoit şi adus dedesubt. Sau stătea pe masă cu picioarele îndoite sub el şi cosea, şi cosea, iar dacă vorbeai cu el răspundea distrat. Asta o enerva întotdeauna pe mama, aşa că iar se certau.

Trebuie să ținem seama că fata era profund influențată de poziția tatălui în relație cu ea.

Într-o ceartă exasperantă, tata a lovit cu pumnul o uşă de sticlă şi s-a rănit foarte rău la mână.

Atitudinea tatălui ei față de mamă, atât de diferită de atitudinea lui față de copil, a devenit evidentă pentru fetiță, iar ea s-a simțit superioară mamei sale.

Nu a putut să lucreze timp de câteva săptămâni şi a fost nevoit să se ducă la doctor în fiecare zi. În acea perioadă ieşea foarte mult cu mine la plimbare. Îmi era ruşine să fiu singură cu el; îmi doream ca mama să fie şi ea acolo.

Aceasta este o remarcă interesantă. Este limpede că fetița are un sentiment de vinovăție față de mamă. A reuşit să-şi înlocuiască mama, de unde sentimentul de vinovăție. Am văzut că această fată îşi doreşte să fie superioară în toate situațiile, superioară până şi mamei ei. Nu poate exista nicio îndoială că un sentiment de vinovăție poate fi provocat de o astfel de atitudine, că fata luptă pentru poziția mamei ei doar din dorința de putere. Alți scriitori ar putea să spună că un astfel de sentiment de vinovăție nu poate proveni decât dintr-un complex oedipian[1] fiindcă această fată are, pentru a ne exprima cuviincios, o înclinație libidinală pentru tatăl ei. Unor astfel de scriitori trebuie să li se răspundă că sunt alte autorități care afirmă că există fete care nu au un complex oedipian. Acesta este punctul în care cel ce nu înțelege întru totul semnificația luptei pentru putere ar putea să creadă că fata dorea ceva ce îi era prea frică să ia. Totuşi, în realitate, nu doreşte altceva decât poziția dominantă în familie, iar pe aceasta o are.

Când mama stătea la bârfe cu un vecin, tata îşi ieşea din minți. Era gelos din cauza oricui, dar cel mai gelos era din cauza chiriaşului care chiar pusese ochii pe ea.

Nu ştim ce vârstă avea fetița când aceste lucruri i s-au întipărit în amintire. Este confuză în legătură cu timpul. Când era mică, privea cu atenție tot ce se întâmpla în jurul ei. I-a devenit clară poziția ocupată de fiecare membru al familiei. O modalitate prin care o ființă umană poate să învețe să înțeleagă natura umană este să trăiască în mijlocul relațiilor sociale active. Niciunul dintre oamenii care au fost atent protejați, în fața cărora nimic nu trebuia să se spună, nu poate să obțină vreodată o atât de pătrunzătoare

[1] Vezi pagina 116 (N.a.).

percepție psihologică. Cu cât li se permite mai mult copiilor să observe tot ce se petrece în casa lor, cu atât mai bună va fi înțelegerea lor psihologică. Totuşi, pedagogii spun că anumite dezacorduri sau situații încordate nu trebuie să apară în prezența copiilor. Noi nu susținem că metoda pe care o propunem este infailibilă. Psihologia individuală este optimistă. Nu contează ce se întâmplă în mediu. Ce contează este ataşamentul copilului de mediu, dezvoltarea sentimentului social şi atunci dificultățile nu vor putea provoca efecte negative.

Obținerea de informații despre sex este privită ca una dintre marile primejdii pentru copii. Aceasta este o chestiune care dezvăluie inconsecvența neghioabă a exponenților educației sexuale. Ei spun că un copil este indus în eroare de prietenii de la şcoală. Această abatere este de obicei inofensivă şi se corectează singură mai târziu sau copilul pur şi simplu nu crede ce i se spune. În plus, o persoană învață numai ceea ce este pregătită să învețe. Dacă în urma unei astfel de explicații apar consecințe grave, vina cade asupra creşterii deloc inteligente, care a pus temelia producerii efectelor neplăcute. Există multe lucruri „urâte" în afară de sex.

Nu ar trebui luat de bun faptul că toți copiii cred tot ce li se spune. Noi credeam tot când eram copii? Când eram mic, un băiat mi-a spus că un măcelar ciopârțea ființe umane şi vindea carnea. Nu l-am crezut. La fel este şi în privința oferirii unei explicații despre sex. Există uneori mari îndoieli cu privire la ce este adevărat. Copiilor trebuie să li se spună adevărul cu mare grijă, astfel încât ei să poată să se ancoreze ferm de partea utilă a vieții.

Odată am ieşit la plimbare şi tata a început să se certe cu mama despre chiriaş, apoi şi-a ridicat bastonul şi a amenințat-o, dar, din greşeală, m-a lovit pe mine în frunte. Mi-a apărut o umflătură de mărimea unei

nuci. Tata s-a stăpânit apoi, dar era complet descumpănit. Eram atât de furioasă pe chiriaş, încât i-am spus tatălui: „Vino, tată, să mergem acasă şi s-o lăsăm pe mama în urmă".

Combativitatea copilului este evidentă. Se foloseşte de orice pentru a obține o victorie împotriva mamei.

Poziția mamei nu era deloc favorabilă. Era o femeie drăguță şi veselă, iar tata îi omora veselia. El voia s-o țină în casă, să aibă grijă de gospodărie şi să coasă pentru el.

Putem fi siguri că această concluzie nu a fost binefăcătoare pentru fetiță. Cu siguranță, acestui copil va începe să-i fie groază de soarta mamei. Se teme că o asemenea soartă poate să schimbe cursul unei întregi existențe şi că i se poate întâmpla şi ei acelaşi lucru ca și mamei sale. Astfel, ea are bănuieli în privința pericolelor iubirii şi căsătoriei. Nu va putea niciodată să aibă încredere; va fi atentă ca nu cumva să existe indicii că şi ea va fi întemnițată în acest mod. Se va pune în gardă şi va învăța să evite astfel de probleme.

Într-o seară, tata a adus de la cafenea un revolver cu mâner de sidef. Eu şi mama ne-am amintit de frecventele lui amenințări şi n-am avut linişte până când nu i-a înapoiat revolverul patronului cafenelei. De fiecare dată când începea o ceartă mă treceau fiorii, iar ei se certau mai tot timpul.

Agitația fetiței din timpul neînțelegerilor dintre părinții ei nu este atât de simplă pe cât spune. Întotdeauna există posibilitatea ca ea să nu mai aibă nicio importanță. Două persoane sunt ocupate una cu alta, fără să-i acorde atenție deloc. Amestecarea unui copil în certurile părinților este adesea cauzată de faptul că nu poate să suporte să fie ignorat.

Cu toate astea, îmi idolatrizam părinții și îi supravegheam cu gelozie. Odată, când mi-am dat seama că tata începuse să urmărească o fată, m-am agățat de brațul lui și am strigat: „Nu o s-o urmezi pe urâta aia cu față de maimuță!"

Asta nu trebuie să ne mire. Se pare că nu păstrarea armoniei între părinți este scopul ei, cât neliniștea pentru pierderea propriei puteri. Aceasta este adesea rădăcina geloziei, mai ales dacă nu se pune problema iubirii și dacă este vorba despre împărțirea puterii.

Aici se pot spune câteva cuvinte despre cât de tare se agață cei mai mulți nevrotici de familiile lor. Dăm aici peste o particularitate care poate fi găsită frecvent în imaginea generală a nevrozei. Exprimarea fetiței este tipică: „Îmi idolatrizam părinții și îi supravegheam cu gelozie". De obicei, nevroticii se atașează puternic de familia lor. Ceea ce, desigur, nu trebuie criticat cu asprime. În general, se poate spune că judecata ultimă în privința oricărei atitudini și acțiuni umane se poate baza, pe de o parte, pe conținutul de sentiment social sau altruism al acestei atitudini, și, pe de altă parte, pe egoism sau conținutul luptei pentru superioritate. Așadar, una și aceeași acțiune poate fi utilă sau inutilă, în funcție de faptul dacă se desfășoară cu, fără sau împotriva sentimentului social. Intensitatea sentimentului social poate fi considerată un criteriu deopotrivă pentru nivelul faptelor, dar și al ființelor umane.

Acum, că am văzut că toate caracteristicile nevrotice sunt evident opuse sentimentului social, că nevroticul luptă într-o manieră întru totul egoistă pentru putere personală cu orice preț, este întemeiat să credem că devotamentul pentru familia lui nu se bazează pe afecțiune sinceră, ci este folosit ca mijloc de obținere a unui obiect care să îi hrănească dorința de putere. Persoana nevrotică are nevoie de familia care să o compătimească, să creadă în ea și

 să creadă că e bolnavă, aşa cum are nevoie de pâinea cea de toate zilele. Ştie că fără familie, ar fi întru totul o nonentitate, abandonată fără vreo speranţă de salvarea sentimentului său de nesiguranţă şi insuficienţă. Drept urmare, este în avantajul nevroticului să facă în aşa fel, încât legăturile dintre el şi familia lui să fie cât se poate de puternice şi durabile, aici fiind semnificativ ajutat de atitudinea de obicei necritică a familiei. Adesea, plăsmuieşte o afecţiune exagerată pentru unul sau pentru toţi membrii familiei, care fireşte că nu are absolut nimic de-a face cu dorinţele întinate de incest. Această plăsmuire îi asigură dominaţia asupra familiei, scop pentru a cărui împlinire legăturile familiale au fost declarate sfinte. În general, aflăm că oamenii nevrotici sunt mai strâns legaţi de familiile lor decât cei care nu suferă şi nu se plâng de nevrotism. Cercul mai larg al comunităţii îi înfricoşează şi îi face să se întoarcă în cercul restrâns al familiei. Aici, nevroticul obţine ceea ce nu se crede în stare să obţină într-un grup mai mare. Ori de câte ori întâlnim o persoană nevrotică în compania străinilor, adică în afara familiei, gesturile sale trădează de obicei o tendinţă de înapoiere la familie.

Din acest punct putem să vedem dacă observaţiile noastre generale de până aici vor fi susţinute mai departe, în partea povestirii care încă nu a fost citită.

Iar el trebuia să se întoarcă acasă împreună cu mine. Şi când găsea că o fată era drăguţă, eu spuneam: „Toate femeile cu faţă de maimuţă par să-ţi fie pe plac".

Aceasta este o expresie a geloziei.

Într-o seară am venit acasă de la film şi am găsit-o pe mama foarte agitată. Tata plecase să ducă nişte materiale. Mama mi-a spus că bătrânul ajutor al tatălui a fost neruşinat şi a vrut să o atace. Nu prea am

înțeles ce voia de la ea, dar m-am înfuriat și am înjurat și am strigat: „Nenorocitul ăla — dacă-l văd, îi sparg capul!"

Prietena mea cea mai bună era Olga, colega mea de școală. Făcea tot ce voiam eu să facă.

Am fi putut bănui.

Obișnuiam să ne jucăm de-a teatrul.

Aici este iarăși o accentuare a ceva vizibil. Am observat mai înainte că această fată are un extraordinar simț vizual, o înclinație puternică pentru tot ce este vizibil. Cei care s-au ocupat mai mult timp de psihologia individuală știu că se poate demonstra că un astfel de interes trebuie să fie pregătit. Am menționat într-un paragraf anterior că o asemenea pregătire pornește de obicei de la o dificultate a văzului din copilăria timpurie sau chiar din stadiul de nou-născut. Putem prespune că ceva asemănător s-a întâmplat în cazul acestui copil. Exersarea ei vizuală este neobișnuit de puternică. Trebuie să ținem seama de astfel de preocupări deosebite.

Mulți dramaturgi au avut defecte de vedere; pregătirea lor a pornit de la astfel de defecte. O persoană trebuie să poată să vadă înainte de a putea să vizualizeze o scenă. Ceea ce este mai simplu pentru cei care au plasat văzul în prim-plan. O asemenea pregătire devine un dezavantaj dacă dificultățile sunt supraaccentuate; pe de altă parte, un avantaj se poate vedea în aprecierea noastră a artei.

Obișnuiam să ne îmbrăcăm în robe lungi, să ne punem voaluri pe cap și fratele ei era atunci un țigan sau o căpetenie de tâlhari care mă răpea. Treptat, el a devenit enervant pentru mine. Nu voia niciodată să ne lase singure.

Vedeți aici înclinația accentuată către fete și respingerea băieților. El o deranjează. O astfel de înclinație se întâlnește adesea. Arată o tendință spre membrii de același sex. În plus, trebuie avut în vedere că fetele se dezvoltă mai repede decât băieții. Dacă băiatul nu era mult mai mare, putem să înțelegem că fetele se simțeau superioare lui. Şi acesta poate fi un motiv pentru a-l respinge.

Odată ne-am încuiat împreună în camera ei. Ne-am dezbrăcat, am țopăit goale încoace și încolo și ne-am examinat de jur împrejur în oglindă.

Din nou dorința de a vedea.

Şi pentru că auzisem pe undeva că doi laolaltă pot să facă ceva necurat, ne-am așezat, pe rând, una peste cealaltă. Am fost foarte dezamăgite pentru că nu am simțit nimic. De cealaltă parte a ușii, fratele ei plângea.

Auzim acum un alt motiv... În acest punct este necesar să ne ocupăm de o problemă importantă. Unii ar putea să vorbească despre o componentă homosexuală. Acele școli de psihologie care cred în moștenirea tendințelor sexuale deplin dezvoltate vor trage concluzia din această ultimă amintire a fetei că impulsul primordial, deplin dezvoltat și inactiv la ea până în acest moment, în sfârșit a izbucnit. O astfel de concluzie ne pare întru câtva superficială și mecanicistă. Intrepretarea noastră este diferită. Ştim că în copilărie, imediat ce se manifestă dorința sexuală, nimic nu este perceput ca fiind atât de șocant precum dezvoltarea relațiilor sexuale normale. Creșterea fetiței și impresiile pe care le-a primit din mediu au făcut, la o vârstă fragedă, ca prima informație despre relația sexuală dintre bărbați și femei să pară șocantă. Şi, de obicei, un copil este înfricoșat de ceea ce-l șochează.

Ce este atunci mai firesc decât ca dezvoltarea sexuală a tinerilor, care nu poate fi împiedicată, să fie stânjenită de nimic altceva decât de relațiile normale şi ca o astfel de dezvoltare sexuală să fie apoi direcționată pe canale anormale? Asemenea tineri fie încep să se masturbeze, fie caută relații homosexuale; dar orice formă ar lua sexualitatea lor, aceasta este numai reminiscența sordidă a sexualității normale. Cu siguranță, homosexualitatea şi masturbarea nu sunt formele normale ale dezvoltării sexuale. În astfel de cazuri, şocul şi anxietatea au provocat o spaimă care a exclus normalul din existență. Afirmația noastră va fi mai puternic susținută de un exemplu. Uitați-vă la acele locuri unde copiii nu sunt supravegheați cu prea mare atenție, azilurile pentru săraci, în care băieții şi fetele nu sunt separați. Acolo puteți descoperi că nu are loc altfel de dezvoltare a pulsiunii sexuale decât cea normală. Acolo vedeți copii de cinci sau de opt ani care au relații normale. Ar trebui să presupunem că toți copiii din familii înstărite se dezvoltă diferit din punct de vedere sexual față de copiii săraci? Sau uitați-vă la acele instituții destinate exclusiv băieților sau fetelor şi în care apar foarte des cazuri de homosexualitate. Este atunci doar o coincidență că obiceiurile sexuale perverse sunt mai frecvente la copiii din instituții decât la cei care cresc în mijlocul unei familii? Nu este mai corectă concepția psihologiei individuale potrivit căreia direcția pe care o urmează dezvoltarea sexuală a oricărui individ nu este înnăscută, ci determinată de mediu şi de modul de creştere?

Când un copil se masturbează, părinții sunt nemulțumiți şi urmează o bătaie. Dar imaginați-vă numai ce s-ar întâmpla dacă un copil chiar ar întreține relații normale. S-ar prăbuşi cerul. Îmi amintesc că dezvoltarea acelor copii care au îndrăznit a dus inevitabil la homosexualitate din cauza prețului groaznic pe care au

 trebuit să-l plătească. Copiii au fost forțați să refuze ceea ce este normal, iar urmarea impulsului lor sexual a luat-o în direcția opusă.

Şi astfel putem să vedem în altă lumină exprimarea sexuală timidă a acestei fete. Băiatul o enervează. Totuşi, şi fără să ştim asta, putem fi siguri că ea nu-şi va spori experiența sexuală apropiindu-se de băieți; este mult prea temătoare pentru asta. Aşa că o foloseşte pe Olga, prietena ei care, după cum recunoaşte ea, făcea orice dorea ea să facă şi pe care o plăcea tocmai din acest motiv.

Nu-mi amintesc cine mi-a spus că dragostea moare când unul îi dă altuia un ac. Oricum, am crezut. Am vorbit despre asta cu Olga şi am decis să folosim vraja asta pe fratele ei. Am luat un ac, l-am rupt, i-am dat lui o jumătate şi i-am spus că asta va face prietenia noastră mai puternică şi că înseamnă că vom fi devotați unul altuia până la adânci bătrâneți. A luat fericit jumătatea lui şi şi-a pus-o la jachetă. Apoi am râs şi am spus: „Acum pot să-ți spun că iubirea s-a terminat de tot, pentru că acul înseamnă de fapt că iubirea a fost înțepată".

Ce a făcut băiatul?

A început să plângă amarnic.

Dezvoltarea lui era evident înaintată.

Aproape că îmi părea rău pentru el. După un timp mi-a trecut prin minte să-i spun că o țigancă mi-a prezis odată că o să mor la 18 ani.

Apare frecvent această temă a unui moment predeterminat în care trebuie să moară. Punem întrebarea noastră cheie: Ce se întâmplă când face această afirmație? Şi începem să vedem dincolo de văl: (1) dacă ea chiar crede asta, se simte superioară şi scutită de obligațiile prozaice ale existenței cotidiene. Acesta este rezultatul final. Indiferent ce s-ar întâmpla, pentru ea nu mai există sarcini,

o situație care îi convine unui copil răsfățat; (2) când o fată face o astfel de afirmație, ajunge imediat în centrul atenției. Toată lumea este atât de tulburată, încât fata este tratată mai indulgent decât oricând — consecința dorinței ei de indulgență.

Băiatul era de neconsolat. Îi curgeau lacrimi pe obraji. Şi eu eram foarte îndurerată. O spusesem atât de convingător, încât aproape că şi eu credeam.

Nu ştiu dacă am subliniat până acum această particularitate a fetei. Minciuna este destul de obişnuită la nevrotici. Un mincinos patologic crede când spune „familia noastră se va ruina". Simte asta atât de puternic, încât e zguduit. Ființa umană are capacitatea de a se face pe sine să creadă ceea ce spune. Însă doar pentru că nu toate minciunile sunt conştiente (ca, de exemplu, în cazuri de nevrotici şi psihotici) nu ar trebui tratate cu severitate şi pedeapsă, ci, la fel ca toate simptomele nevrotice, cu înțelegere şi explicații. Mințitul nevrotic este întotdeauna o încercare de a părea mai mare decât în realitate. Aşadar, este un semn de descurajare şi un efort îndreptat spre aparentă măreție. Cu cât un om crede mai mult că trebuie să mintă, cu atât mai profund trebuie să fie capabil să se identifice cu obiectul minciunilor lui pentru a părea atât de credibil — pentru el însuşi şi pentru ceilalți — încât povestea lui să fie absolut convingătoare.

Pentru că a venit vorba de identificare — nu putem să percepem sau să apercepem fără să ne identificăm. Oricât de ciudat ar părea, am senzația că pot să mă identific cu o pălărie. Sau, de exemplu, jucând popice şi urmărind învârtirea bilei, o persoană începe să se legene ca şi cum ar fi însăşi bila. Un sentiment de acest fel pe care o persoană şi-l asumă sau, cum ar veni, pe care se convinge singură să şi-l asume, are o importanță mult mai mare decât s-a presupus

până acum. Desigur, identificarea se va impune în prim-plan când se arată potrivită pentru scopul avut în vedere. Fetei îi place să-l vadă pe băiat plângând şi îşi spune povestea cu atât mai convingător.

Băiatul mă iubea la nebunie. Încă sunt uimită că un copil de nouă ani poate să iubească atât de mult.

Vedem aici o trăire de iubire la un copil de opt ani. Cei care au ochii deschişi nu se vor mira. Recunoaştem astfel de tendințe în copilăria timpurie. Mulți sunt sincer îndrăgostiți de celălalt sex la vârsta de patru sau şase ani.

Am cunoscut-o pe Minna în parc. Tatăl ei era casier la o cafenea. Ea m-a invitat la ea acasă. Avea propria cameră de joacă, o grămadă de jucării, un serviciu de masă pentru copii, un mic bufet, chiar şi un set de farfurii pentru păpuşi şi avea întotdeauna bani de dulciuri.

Ne putem imagina consecințele. Ea, cu cele două camere sărăcăcioase ale sale, cealaltă fată cu un apartament luxos — vor apărea dificultăți. Ea se va simți incapabilă să o invite pe cealaltă. Va trebui să mintă.

Şi acum mă deranja următoarea situație. Minna a aşteptat destul de mult o invitație din partea mea. Mi-era ruşine să o primesc acasă la mine pentru că noi aveam o singură cameră şi bucătăria, trăiam tare sărăcăcios şi nu aveam mobilier drăguț. Odată, când stăteam în fața casei mele, i-am spus: „Uite, acolo sus, la primul etaj, este apartamentul nostru. Întregul etaj ne aparține, dar cheia o ține mama. Avem şi o cameră la intrare, dar acolo nu prea e loc". Şi ea s-a uitat curioasă în sus. Întotdeauna aveam o scuză. Într-o zi, nu am putut să ajung la întâlnirea cu ea. Aveam de făcut un comision şi nu am putut să o

anunț din timp. Ea a așteptat și a așteptat în fața casei și eu nu am apărut. În cele din urmă, și-a făcut curaj să intre în casă și să bată la ușa noastră. Când m-am întors, am fost foarte stânjenită să o văd în casă. Dar am văzut imediat că se simțea destul de confortabil și asta m-a liniștit. Pe parcursul conversației noastre m-a întrebat dacă nu puteam merge la etajul de sus. Am răspuns repede: „Nu astăzi, nu s-a făcut curățenie". Totuși, curând după aceea, a aflat adevărul și am râs amândouă de pretențiile mele. Ne întâlneam aproape în fiecare zi, iar eu o neglijam pe Olga. Cel mai mult ne plăcea să ne jucăm de-a gătitul. Obișnuiam să amestecăm ciocolată și felii de măr cu lapte și să mâncăm amestecătura. Cumpăram prăjituri diplomat și castraveți murați. Și cu niște mărunțiș puteam să mergem la film. Eram furioase când nu era permis accesul copiilor și îl înjuram pe proprietarul cinematografului. Mai obișnuiam să citim împreună basme, dar și cărți care nu erau potrivite pentru vârsta noastră. Îmi amintesc de o carte pe care am găsit-o într-o ladă, Julia's Wedding[1], de Prevost. Este o poveste despre noaptea nunții și mai că mi-am stors creierii cu ea. Și odată am pus mâna pe o carte, Children of the Divorced (Copiii părinților divorțați) — povestea de viață și de dragoste a unui băiat de 12 sau 13 ani. El s-a sinucis la final și asta m-a întristat foarte mult. Nu am putut să înțeleg motivul. Am citit chiar și Ibsen în al patrulea an de școală, bineînțeles că fără să-l înțeleg. De exemplu, nu am putut să înțeleg de ce Hedda Gabler s-a împușcat.

Frecvent, nici adulții nu înțeleg de ce.

Îmi doream să învăț din cărți, să învăț să înțeleg natura umană.

Asta dezvăluie secretul multora dintre acei copii care citesc cărți întruna. Doresc să umple golurile din cunoașterea despre

[1] Este vorba despre **Le mariage de Julienne (Nunta lui Julienne)** de Marcel Prevost. **(N.t.)**

semenii lor. Copiii nu acceptă totul pe nevăzute; ei testează şi compară; imită ceea ce văd în filme şi la teatru. Ei se pregătesc constant pentru rolul de adult; se pregătesc în toate direcțiile. Una dintre aceste forme de pregătire stă în a trăi soarta altor oameni prin cărți. Cel mai puternic interes pentru frumoasa literatura apare din faptul că putem vedea cum altcineva încearcă să-şi rezolve problemele.

Între timp, tata reuşise să ajungă croitor independent. Apartamentul nostru avea o funcție dublă, de atelier şi spațiu de locuit, aşa că eram tare înghesuiți. Altfel, în ce ne privea, lucrurile nu mergeau prea rău. Tata a putut chiar să-şi ia răspunderea unui credit pentru mobilă nouă, două cufere, o masă, scaune şi paturi. Înainte de Crăciun erau atât de multe de făcut, încât mama, care îl ajuta permanent pe tata, nu găsea timp să gătească. Asta mă everva foarte tare.

Acest copil este neliniştit că toată lumea îşi vede de treabă.

Mama Minnei a făcut cele mai atente pregătiri. La ea acasă se gătise zile la rând; la noi s-a cusut. În Ajunul Crăciunului, mama s-a dus cu tata să livreze costumele terminate. Lina, care se mutase din cauza spațiului limitat al apartamentului, m-a luat la ea acasă. Acolo era un mic brad de Crăciun. Totul era foarte drăguț, dar la masa de seară nu a fost decât hering, care nu mă atrăgea în mod deosebit. Când părinții mei au venit să mă ia, m-am plâns: „În Ajunul Crăciunului a trebuit să mănânc hering". Tata a răspuns că avea destui bani şi că urma să mâncăm la restaurant. Dar îmi pierise orice poftă. Acasă era un brad de Crăciun şi, de asemenea, am primit ce îmi doream, un set de masă ca al Minnei şi o zornăitoare, dar dispoziția fusese distrusă.

Este severă; când nu merge totul lin, dispoziția ei este distrusă.

În ziua următoare am mers în vizită la Minna. Ea avea un brad mare de Crăciun cu lumânări electrice, iar pe masă erau nenumărate cadouri. Nu am invidiat-o din cauza asta...

Această lipsă a invidiei ar putea fi mândrie.

... dar când mama ei m-a întrebat ce am primit, mi-am asumat dintr-odată rolul cuiva demn de compătimire şi am spus: „Absolut nimic".

Aici se află resentimentul reprimat şi, totodată, purtarea unui cerşetor. Trebuie să fim atenţi la această trăsătură.

Atitudinea cerşetorului este deprecierea propriei persoane pentru a provoca un efect mai mare .

Am fost foarte compătimită şi toată lumea s-a grăbit să-mi ofere cadouri — o carte de basme şi tot felul de prăjituri apetisante. Printre clienţii tatălui meu era un tânăr care avea o relaţie prietenoasă cu o femeie divorţată. Această femeie avea o fiică de vârsta mea care îmi semăna foarte mult. Mama ei mă îndrăgise şi mă lua adesea cu ea la plimbare. Ea a închiriat peste vară o vilă dintr-o suburbie şi m-a invitat să-i fac o vizită. Tata mi-a dat voie fără tragere de inimă. În timpul verii, Minna era la ţară, iar această suburbie a fost pentru mine prima vacanţă la ţară şi, pentru mult timp, singura. În ciuda faptului că acolo eram extrem de bine tratată, după două zile mi s-a făcut atât de dor de casă, încât am plâns neîncetat şi am cerut să mi se dea voie să mă întorc.

Aici trebuie spus câte ceva despre psihologia dorului de casă. Nu îi este dor de casă celui care nu simte că acasă se află într-o poziţie mai favorabilă. Copiilor răsfăţaţi le este adesea dor de casă. Poziţia ei la ţară pare să fie una favorabilă, dar de fapt nu prea este; acasă, ea este centrul, la ţară este doar o fetiţă; de unde dorul de

casă. Unui astfel de dor de casă trebuie să i se cedeze; ea nu era pregătită pentru schimbarea situației ei.

Nu mai era nimic de făcut decât să mă ducă înapoi acasă cât de curând posibil.

Lina a studiat un an întreg să devină asistentă medicală şi să ajute la operații şi mirosea îngrozitor a acid carbolic. Se îndrăgostise de un ceh. Câteodată mă trimitea să-i duc acestuia un bilet. Odată, servitoarea mi-a deschis uşa şi mi-a spus: „Eşti sora domnişoarei Rosa, nu?" şi mi-a povestit nişte bârfe.

Cât de curând este inițiat în relațiile de dragoste acest copil al oamenilor!

I-am spus surorii mele despre Rosa, dar, bineînțeles, ştia deja. Ea plângea adesea, apoi eu şi tata trebuia să o consolăm. Când cehul s-a întors la el în țară, ea şi-a găsit un post într-un spital din Praga ca să fie aproape de el. Am încercat degeaba să o facem să se răzgândească. Plecarea ei m-a supărat teribil.

De ce? Pierde o persoană din suita ei. Dacă exagerăm întru câtva această situație, ajungem la o nevroză de angoasă care implică necesitatea unei astfel de persoane de a avea o suită. Ea nu îşi dă seama în mod conştient că, procedând astfel, îşi asumă o poziție extrem de puternică.

Problema iubirii

Am uitat să vorbesc despre Tilda, prima mea prietenă. Am întâlnit-o pe stradă.

În ciuda răsfățului pe care l-a primit, a fost posibil pentru ea să cunoască copii pe stradă. Probabil că nu există un alt mod prin care un copil să poată să învețe într-o atât de mare măsură despre natura umană şi cum să discearnă oamenii decât o poate face pe stradă. Dacă, în acelaşi timp, am putea să prevenim diseminarea atâtor informații negative, aceasta ar fi o modalitate bună de a-i susține pe copii. Dacă ar fi posibil să asigurăm o mai bună supraveghere, dacă am putea fi rezonabil de siguri că anumite elemente rele nu s-ar interpune pentru a-i rătăci pe copii, îmi pare că aceasta este probabil o modalitate mai bună decât oricare alta pentru obținerea unei experiențe complexe. Obişnuita rivalitate, lupta pentru descoperirea şi influențarea relațiilor dintre ființe umane — aceasta este originea vieții sociale. Oraşele mari de astăzi nu le pot oferi copiilor niciun fel de viață de stradă, din cauza pericolelor traficului.

Noi am avut frecvent ocazia să remarcăm că această fată are un excelent simț al observației şi este destul de posibil să-şi fi dezvoltat

această capacitate asociindu-se cu ceilalți copii de pe stradă. Chiar dacă nu a scăpat de dezvoltarea într-o direcție nevrotică, ea şi-a dezvoltat totuşi până la un nivel neobişnuit puterea de a-şi combina percepțiile.

Se pregătesc astfel de capacități pentru ca mai târziu să fie folosite ca mijloace pentru a atinge mai uşor scopul fictiv. Vedem din nou şi din nou cum scopul nevrotic deteriorează şi distruge putere şi talent, capacități şi posibilități valoroase. Dacă nevroticul ar direcționa pe canale utile întreaga putere şi inteligență pe care le investeşte în urmărirea scopului nevrotic, probabil că energia deviată ar fi suficientă pentru a-l face un geniu.

Ea tocmai se agățase de o trăsură de marfă; m-am suit după ea; am început să vorbim, ne-am jucat împreună şi am promis să ne întâlnim a doua zi în acelaşi loc. Mama ei avea un magazin de dulciuri în cartierul nostru. Am întâlnit-o din nou în al patrulea an de şcoală şi o vedeam des. Mi-a povestit despre pretendentul ei, un băiat de zece ani pe nume Henry, care îi promisese deja că se va căsători cu ea.

Vedem cât de departe ajunge pregătirea pentru viața din viitor, chiar şi pentru un copil într-al zecelea an de viață.

Când l-am cunoscut, am încercat imediat...

Să facă ce?

...să-l îndepărtez de ea.

Această fată, obişnuită să fie prima, a trebuit să aleagă această cale când s-a găsit într-o astfel de situație.

Am reuşit pe jumătate. Noi trei mergeam la film împreună, obişnuiam să intrăm pe furiş în grădina azilului de nebuni şi să ne jucăm de-a căsătoria.

Acesta este începutul relațiilor sexuale. Aceste jocuri, de-a doctorul, de-a mama și de-a tata, de-a părinții și copiii, se pot găsi la copiii din întreaga lume. Copiii le inventează singuri. Sunt uimit că, până acum, nimeni nu a descoperit în aceste jocuri o repetiție a unor ritualuri uitate, arhaice. Este inutilă speculația pe baza teoriei că fiecare individ trebuie să repete la rândul său întreaga poveste a omenirii, după cum cred unii psihologi. Fiecare individ este obligat să folosească aceleași tipuri de joc drept pregătire și antrenament pentru viața de adult, iar pentru a face asta nu trebuie să repete întreaga poveste a omenirii.

Vorbeam deseori despre un prieten de-al lui Henry, foarte chipeș, dar care era destul de arogant și avea o părere proastă despre fete.

Vedem cum variantele personalității adulte se formează în copilăria timpurie. Copiii recunosc aceste variante și știu de asemenea cum să reacționeze la ele. Prietenul lui Henry a impresionat-o pe eroina noastră.

Asta îmi suna interesant și am rugat-o pe Tilda să facă în așa fel încât să ne întâlnim. Când i-a vorbit despre asta, el a spus că îmi va arunca o privire.

Nu știu dacă toți cititorii mei pot să înțeleagă cum această fată este făcută să joace un rol subordonat. Nu este nevoie de o explicație lungă pentru a arăta că băiatul disprețuia fetele. Forma lui de exprimare este degradantă și este astfel înțeleasă de către fată. Cel pentru care această nuanță nu este vizibilă, cel a cărui privire nu este îndeajuns de ageră nu va putea să priceapă modul nostru de gândire.

Ne-am întâlnit cu toții. Ne-am plimbat puțin și curând vorbeam despre sărut. Eu am afirmat că niciodată în viața mea nu o să mă las sărutată

de nimeni. Băiatul a răspuns că-mi va dovedi contrariul, cu forța dacă trebuie. Nu l-am luat în serios. Se însera deja când traversam piața, iar el m-a cuprins cu brațele. M-am zbătut, am strigat-o pe Tilda să mă ajute și, cu ceva efort, m-am eliberat.

Imaginea se repetă. Bărbatul este agresorul, fata este animalul vânat — cât sunt lucrurile de grele, de cât de multă atenție e nevoie pentru a evita astfel de atacuri.

L-am certat pentru nerușinarea lui și i-am spus că un sărut furat nu e același lucru ca unul oferit de bunăvoie.

Observați ce argumente poate avea această fată de zece ani; a învățat în familie.

Și că, dacă aș fi fost băiat, niciodată nu m-aș fi deranjat să fur un sărut.

Prin asta îl degradează.

Am mers prevăzătoare lângă el. Ce mă înfuria cel mai tare era că mi-a șifonat pălăria și m-a ciufulit. Curând după aceea a cerut prin Tilda o nouă întâlnire, dar nu doream să-l văd din nou, din moment ce știam că-l puteam avea.

Această fată este adusă pentru prima oară față în față cu problema iubirii. Trebuie să aibă o reacție de un fel sau altul. Fără îndoială, forma răspunsului sau reacției va fi influențată într-o anumită măsură de comportamentul celeilalte persoane. Totuși, cred că, din tot ce s-a întâmplat până acum și din micul text pe care tocmai l-am citit, cu siguranță putem trage concluzia că această fată a noastră nu va privi iubirea ca pe un mijloc de dezvoltare și cu siguranță nu ca pe o expresie a sentimentului social, ci ca pe un mijloc de a câștiga putere și importanță. Firește, cu condiția să nu fugă de problemă

de tot. În povestea ei, trebuie să privim cu atenție modul în care reacționează mai departe la chestiunea iubirii, una dintre cele trei mari probleme ale vieții — dacă o abordează sau dacă se retrage. Putem determina gradul în care o ființă umană este normală sau nevrotică în funcție de gradul în care încearcă să-și rezolve problemele sau să le evite.

În cel de-al cincilea an de școală m-am împrietenit cu o fată pe care o chema Sophie. Ea știa să cânte la pian și o invidiam pentru asta.

Vedem cum lupta ei pentru recunoaștere se desfășoară în toate direcțiile.

Mult timp mi-am dorit un pian.

Știu că aici mi se va obiecta: este un păcat să dorești să cânți la pian? Găsim că e ceva valoros, dar este asta totul? Indiferent ce se întâmplă, ea va spune: „Vreau și asta, vreau și aia". Este caracteristică această dorință neîncetată. Nu există nimic pe lume care, adus în prim-plan până la excluderea sau în detrimentul altor factori, să nu tulbure curgerea lină a existenței. Curățenia este valoroasă, dar dacă fac din asta trăsătura principală a vieții mele și nu mă gândesc decât cum să curăț totul, atunci nu numai că neglijez toate celelalte sarcini importante, dar descopăr că totul este atât de murdar, încât nici măcar nu merită să mă deranjez să-mi continui viața. Astfel, spălatul necontenit devine simptomul nevrozei obsesionale[1]. Cineva ar putea spune că totul este murdar. Are dreptate? Nu vom dezbate. Dacă facem din asta cel mai important lucru din viață, nu vom mai putea să trăim.

---

[1] Nevroza obsesională produce simptome despre care pacientul crede că îl obligă să facă anumite lucruri împotriva voinței lui conștiente. (N.a.).

La fel stau lucrurile şi în privinţa sexualităţii. Dacă fac din sexualitate centrul existenţei mele, atunci lumea este un talmeş-balmeş în care nu mai ştiu să deosebesc stânga de dreapta. Cineva acordă acestei probleme o importanţă majoră, altcineva alege o altă problemă pentru a o supraestima. Pentru a înţelege acest principiu, trebuie să înţelegem şi că totul începe în copilăria timpurie, aşadar, trebuie că este falsă, pentru că niciun copil nu poate să abordeze adevărul absolut şi nu poate să judece lumea corect. Accentuarea unei probleme până la excluderea altora perturbă armonia vieţii.

Şi mai există un principiu care mă convinge că supraestimarea nu trebuie să perturbe viaţa, iar acesta este principiul sentimentului social. Dacă îmi asum perspectiva că, în orice situaţie, nu voi urma decât calea utilităţii generale, nu pot să fac greşeli prea mari. Până acum, nimeni nu a fost cu adevărat în stare să invalideze acest principiu.

Aici ni se va aduce obiecţia: personalitatea este pierdută. Trebuie să mă modelez într-o formă adaptată mediului meu general. Totuşi, în cazul de faţă, găsim o foarte exagerată luptă pentru recunoaştere. Scopul de superioritate se exprimă şi în dorinţa de a avea un pian.

Părinţii adoptivi ai lui Sophie — părinţii ei muriseră — aveau o băcănie unde mama făcea adesea cumpărăturile. Aşa s-au cunoscut cele două familii. Mama ei i-a sugerat tatălui meu să mă trimită la aceeaşi şcoală de muzică pe care o urma fiica ei şi care se mândrea cu un profesor excelent. Aş fi putut exersa acasă la ei. Tata i-a urmat sfatul şi am intrat la şcoala de muzică.

Trebuie să facem şi observaţia că această luptă aprigă pentru atingerea a noi culmi nu trebuie nici împiedicată, nici dezaprobată. Cu toţii suntem de acord că ea ar trebui să înveţe să cânte şi că totul se îndrepta încă în direcţia utilităţii generale.

La şcoală, băieţii şi fetele erau împreună. Mulţi băieţi s-au îndrăgostit de mine. Îi credeam proşti pe toţi şi fugeam de ei. Mai ales unul dintre ei nu mă lăsa niciodată în pace. Întotdeauna mă saluta cu: „Sărut-mâna, Fräulein". Asta îmi plăcea oarecum, dar altfel el nu-mi plăcea, pentru că tatăl lui era cizmar.

Tatăl ei era croitor. Vedem cât de important este pentru ea rangul social. Dacă tatăl ei ar fi fost cizmar, iar tatăl lui croitor, ea ar fi spus acelaşi lucru, adică cizmarul ar fi fost mai bun. Din această unică frază putem deduce că fata doreşte să-i depăşească pe toţi, nu doar pe cei din familie, dar şi din comunitatea din afară. În consecinţă, ea nu poate oferi decât puţin comunităţii. Problema ei este: cum pot să fiu prima? Se loveşte de obstacole şi opoziţie. Trebuie să fie atentă să nu se îndrăgostească pentru că *s-ar putea ca pălăria să se şifoneze şi părul să fie ciufulit.*

Îmi plăcea să mă prefac... că proveneam dintr-o familie mai bună şi, dacă puteam să evit, nu spuneam niciodată că tata era croitor. Când eram mai mică şi cineva mă întreba care era meseria lui, obişnuiam să răspund că era inspector de maşini de pompieri. Chiriaşul nostru, care fusese pompier, ne vorbea adesea despre incendii şi ne spunea cât de periculoasă era slujba de pompier. Asta m-a impresionat profund.

Dacă ar fi spus vreo poveste eroică, ea s-ar fi folosit şi de aceasta.

Mă purtam urât cu fiul cizmarului. Când eram în toane bune, îi permiteam să mă însoţească o parte din drum, dar, când eram într-o dispoziţie proastă, nu avea voie să se apropie de mine. Îi spuneam „domnule" şi îi dădeam ordine: „Vezi-ţi de drum, domnule, sau voi chema un poliţist". Asta îl înfuria, iar el îi punea pe alţi doi băieţi să mă pândească şi să arunce cu pietre în mine. Atunci eu fugeam. I-am văzut aşteptându-mă la şcoală şi asta m-a speriat foarte rău.

Mi-era teamă că profesoara noastră ar putea să-i vadă şi să creadă eu aveam de-a face cu ei.

Aici apare groaza de o proastă reputaţie. Exprimarea unei trăsături care de altfel apare, într-o formă amplificată, în nevroză, este: „Ce vor spune ceilalţi?" Aceasta este deviza anxioasă, logică, a celor care doresc să fie primii. Aproape toţi oamenii trăiesc cu frica de opinia celorlalţi şi îi permit acesteia să le influenţeze acţiunile. Dacă ne dăm seama de măsura nejustificat de mare în care anxietatea şi îngrijorarea excesivă guvernează comportarea semenilor noştri şi de cât de puţin curaj adevărat există în lume nu se poate să ne mire că epoca noastră este numită „era nevrotică". Probabil că lucrurile nu stăteau foarte diferit în alte timpuri; poate că singura diferenţă poate fi găsită în modurile schimbătoare de viaţă.

La şcoala de muzică era un elev de liceu care îmi împrumuta romane poliţiste. Şi Henry îmi împrumuta. Le devoram împreună cu Olga sau Sophie. Treptat, romanele poliţiste au devenit pasiunea mea. Noaptea eram atât de cuprinsă de groază, încât nu puteam să dorm.

Multor copii le plac romanele poliţiste pentru că le place emoţia intensă provocată de lectura acestora şi, mai mult, pentru că pot să descopere în astfel de romane trucuri pe care le pot utiliza pentru a obţine o anumită superioritate faţă de ceilalţi.

Motivele invocate pentru fascinaţia produsă de romanele poliţiste depind de tipul de carte sau de stilul de viaţă al cititorului. În majoritatea cazurilor se pare că cititorului îi place să se identifice cu detectivul, a cărui abilitate superioară de a descoperi urme şi de a detecta indicii, ale cărui putere şi poziţie dominantă sunt atât de impresionante. Avem aici un om care, evident, nu ştie nimic despre piedicile slăbiciunii minţii şi trupului care îi dau atâtea bătăi

de cap cititorului în viața lui cotidiană. Cititorul, în imaginație, se înalță la rolul unei personalități fictive (detectivul) și culege laurii fără efort. Valoarea unei astfel de identificări stă adesea în preluarea și menținerea în viața cotidiană a unei părți din curajul inerent rolului imaginar de detectiv.

Fascinația provocată de romanele polițiste stă și în emoția și neliniștea pe care le evocă. Frecvent, cititorul se găsește într-o stare încordată, identificându-se cu cel urmărit, iar această tensiune îl face să se gândească la moduri în care se poate salva. Asta este adevărat mai ales în cazul acelor cărți în care autorul oferă rolul de erou sau de aventurier fugarului care trebuie să depășească nenumărate obstacole în calea sa. Cititorul se identifică aproape întotdeauna cu personajul căruia i s-a atribuit rolul eroului, indiferent dacă de detectiv, de aventurier sau de hoț. Doar acei indivizi care aleg întotdeauna opusul se identifică cu un personaj antipatic.

Toți cititorii extrag un fel de pseudosuperioritate din romanele polițiste sau de aventuri. Le place să se joace cu pericole care, de fapt, nu sunt pericole în ceea ce-i privește și despre care știu dinainte că le vor dovedi. Ei se retrag, cum ar veni, din realitate, fără să trebuiască să-și asume vreo responsabilitate. Și aici stă pericolul poveștilor fantastice. Acestea înstrăinează de realitate și fac loc visării iresponsabile, nevrotice. Indivizii curajoși nu au nevoie de astfel de ficțiuni și nu vor apela la ele.

Îmi plăceau la nebunie și filmele despre criminali. La unul dintre cinematografe rula „The Man in the Cellar". Intrarea copiilor era interzisă. Toată ziua m-am gândit la moduri de a intra. În cele din urmă am pus-o pe una dintre fetele mai mari să-mi cumpere un bilet, mi-am tras pălăria pe față și am intrat.

Vedeți efectul romanelor și filmelor polițiste.

Filmul a avut un efect înfiorător asupra mea. O săptămână întreagă nu am putut să adorm. Mi-era frică să respir în întuneric. O trezeam pe mama şi apoi, când ea adormea, îl trezeam pe tata.

Ne este cunoscută de ceva timp această tendință a ei ca noaptea să-şi deranjeze părinții. Când dispoziția ei a devenit anxioasă din cauza identificării cu personajele din film, rezultatul a fost cel impus de stilul său de viață. Rezultatul ar fi fost acelaşi şi fără sentimentul de anxietate dar, cu acesta, se simte cu atât mai îndreptățită.

Frica îngrozitoare a provocat şi următoarele:

Observăm modul în care această fată începe să descrie cum strânge nelinişti aşa cum avarul strânge comori şi adună situații care pot provoca anxietate.

Tata avea obiceiul să tragă jaluzelele, dar să le lase întredeschise. Orice trecător se putea uita înăuntru. Odată stăteam trează în pat, între părinții mei. Tata încă citea. Obişnuia să citească o oră înainte să se culce. Şi, dintr-odată, am văzut căutătura cruntă a ochilor unui nebun.

Motivul erotic al privitului pe furiş poate fi recunoscut clar din modul în care fata descrie incidentul. Când vorbeşte despre şocuri oribile, nu trebuie să uităm tendința ei de a insista şi de a exagera situațiile care provoacă anxietate.

Eram foarte ambițioasă şi învățam repede în primii trei ani de şcoală. Cel mai mult îmi plăceau repetițiile pentru cor. Nu aveam voce, dar aveam ureche muzicală. Unii copii cântau întotdeauna fals.

Vedem şi aici cu câtă agerime observă diferența dintre ea şi ceilalți. Se poate ca, pentru altcineva, această diferență să nu fi fost atât de importantă încât să fie amintită.

Tremurau când trebuia să cânte şi nici nu îndrăzneau să deschidă gura.

A recunoscut foarte bine nefericitul sentiment de inferioritate al acelor copii care nu reuşesc să facă un anumit lucru şi care îşi pierd controlul asupra propriei persoane atunci când trebuie să dezvăluie această incapacitate. Am văzut copii aproape disperaţi pentru că nu puteau să fluiere. Am întâlnit odată un băiat care mi-a spus că, de mult timp, nu putea să fluiere. Într-o zi a reuşit şi s-a simţit de parcă Dumnezeu fluierase prin el. Din această descriere putem să vedem ce importanţă enormă este atribuită acestor abilităţi.

Mă făceau să râd atât de tare, încât trebuia să-mi bag capul sub bancă.

Ştim de ceva vreme că râsul este şi un limbaj şi că are semnificaţie. Dostoievski spune că se poate cunoaşte caracterul unui om din modul în care râde. Ea râde atât de tare, încât trebuie să-şi ascundă capul sub bancă, ca şi cum i-ar fi neplăcut să le arate celorlalţi că le este superioară. Cel care poate să-şi amintească imaginea unei clase ştie că nimic nu iese mai mult în evidenţă decât atunci când cineva îşi ascunde capul sub bancă. Este o exagerare care pare mai inofensivă decât este de fapt.

Şi uneori râdeam atât de tare, încât se întâmpla un mic accident... Când aveam zece ani, în al patrulea an de şcoală, am început să-mi neglijez temele. Am devenit leneşă, neatentă şi foarte visătoare.

Nu ştim de ce această fată a devenit mai puţin conştiincioasă în al patrulea an de şcoală. Se poate să fi avut un alt profesor pe care să-l fi plăcut mai puţin; poate că a fost certată. Dintr-odată, a pus frână şi s-a oprit. Copiii răsfăţaţi evoluează adesea atâta timp cât calea este lină şi îşi neglijează treaba imediat ce se arată o dificultate.

Profesorul a spus că aş fi putut fi unul dintre cei mai buni elevi, dar că eram prea leneşă.

Este întru totul mulțumită de asta. Aceasta este declarația care îi atrage adesea pe copii spre lene; ei se mulțumesc cu posibilitatea. Nu judecă strâmb. Proverbul „nu da vrabia din mână pe cioara de pe gard" este considerat înțelepciunea supremă. Este suficient sentimentul „aş putea să fiu cel mai bun"; ei nu înaintează pentru a nu distruge această iluzie. Când chiar realizează ceva, au avantajul de a fi lăudați de ceilalți; copiii care sunt tot timpul conştiincioşi nu prea primesc atenție. Copiii leneşi dau de o cale profitabilă; la fel ca toți copiii refractari, ei funcționează în condiții mai puțin apăsătoare.

Tatălui îi era indiferent progresul meu la şcoală. Îl preocupa doar sănătatea mea. Avea întotdeauna grijă să se asigure că stăteam suficient la aer curat. Seara, când termina de lucrat, mergeam adesea la plimbare. Mergeam pe stradă cu paşi repezi până la viaductul de cale ferată. Apoi aşteptam, tremurând, până ce trenul ieşea năvalnic din tunel. Sunetul asurzitor se auzea de departe. Îmi părea un monstru, un dragon, un diavol. În clipa în care trecea pe lângă mine, îl înjuram prin fumul care amenința să mă împresoare.

Până şi pentru acest mic incident apar exagerări şi comparații pentru a amplifica efectul vederii trenului. Chiar şi din asta extrage avantajul posibilității de anxietate. Va crea sperietori până când nu va mai fi capabilă să scape de anxietate. Aceasta este dezvoltarea şi pregătirea pentru o nevroză de angoasă.

Nici la liceu nu am fost o elevă bună. În primul an de liceu, când se apropia Crăciunul, îmi doream foarte mult un pian. Tata voia să-mi cumpere un pian la mâna a doua, dar nu a putut să găsească unul suficient de bun. Venise deja dimineața de Crăciun. Am plâns, am țipat, am

ocărât, am amenințat că nici nu o să mănânc, nici nu o să beau dacă, până seara, în casă nu era un pian.

Nu există îndoială că până şi relația cu tatăl ei este otrăvită de dorința ei de a domina.

În acea perioadă, câştigurile tatălui erau destul de bune, iar el oricum avea de gând să-mi cumpere un pian. Când am fost cuprinsă de furie sălbatică, s-a îmbrăcat şi a promis că va încerca să-mi cumpere un pian pe credit. După o oarecare întârziere, a reuşit să cumpere unul care a ajuns exact la timp. Niciodată în viață nu am fost atât de fericită. L-am deschis imediat şi am început să cânt. Am alergat apoi la Sophie şi am invitat-o să vină cu mine să îl vadă. Şi apoi am cântat iarăşi, şi am cântat, şi am cântat până când tata m-a făcut să mă opresc. În acea zi eram cu adevărat fericită. A doua zi, m-am trezit foarte devreme şi am exersat cu sârguință. Înainte de asta, întotdeauna spuneam că aveam un pian. Acum nu mai trebuia să mint.

Obişnuiam să cânt piese la patru mâini împreună cu Sophie. La finalul acelui an s-a organizat un concert la şcoala de muzică. Pentru asta, voiam să fiu îmbrăcată drăguț şi am cerut pantofi albi. Tata nu a vrut să-mi cumpere şi mi-a vopsit în alb o pereche veche. Evaluarea generală a avut loc la şcoală într-o dimineață de duminică. Ne-am cântat piesele. A trebuit chiar să învățăm cum să facem corect o reverență. Totul s-a desfăşurat lin. Nu am avut trac şi mi-am cântat piesele fără vreo greşeală. O piesă am cântat-o împreună cu Sophie.

Dorim să folosim această ocazie pentru a spune câteva cuvinte despre trac. Tracul este un simptom foarte frecvent. În general, se poate spune că tracul apare de obicei când oamenii confruntați cu o sarcină sunt mai puțin preocupați de îndeplinirea sarcinii decât de grija despre ce se va spune despre ei. Am văzut deja că mulți

 nevrotici sunt într-o mare măsură dependenți de opinia celorlalți. Când lupta lor pentru a realiza ceva extraordinar este excesiv de amplificată, succesul acestei lupte devine din ce în ce mai nesigur, iar posibilitatea eşecului pluteşte cu atât mai aproape. Ceea ce apare clar în trac este anxietatea generală, nevrotică, dinaintea unei decizii, atitudinea ezitantă şi distanța dintre persoana înfricoşată şi semenii săi. Dacă nu este atinsă această culme a succesului impusă de ambiția nemăsurată, tracul oferă un alibi excelent. Dacă sarcina (un discurs, o evaluare sau despre orice ar fi vorba) este încununată de succes, valoarea unui astfel de succes este dublată, dat fiind că s-a reuşit în ciuda handicapului impus de trac.

Există diverse motive pentru absența tracului înaintea unei apariții în public. Această absență este fie semnul unei perfecte obiectivități şi adaptări la viață, fie este pregătire obişnuită, fie este acea *naïveté* a cuiva care nu a suferit niciodată o înfrângere. În mod normal, tracul nu este o caracteristică înnăscută, ci rezultă din experiențele timpurii. Motivul absenței tracului la această fată este, fără îndoială, ultimul menționat, adică acea *naïveté* a cuiva care nu a suferit niciodată o înfrângere. Ne putem imagina cum va fi când ea se va confrunta cu un eşec sau cu o situație periculoasă. Cât timp ea continuă să facă progrese, nu are trac.

Prietena mea s-a remarcat şi a recitat o poezie la finalul reprezentației. În plus, un an mai târziu am descoperit că puteam face ceva practic şi profitabil prin cântatul la pian. Tatăl Tildei, dl Stockinger, care era ospătar la un restaurant, ne-a sugerat să cântăm împreună la restaurant. Într-o seară, eu şi Tilda ne-am strâns partiturile, piese scurte, cadriluri, valsuri şi altele şi ne-am dus la restaurant. La intrare, ne-am pierdut curajul. Ne-am certat pentru care din noi ar trebui să intre prima şi am intrat înghesuindu-ne amândouă odată. Dl Stockinger ne-a dus

imediat la o masă şi ne-a dat nişte vin. Apoi am fost rugate să mergem la pian. La început am fost prea timide. Totuşi, după unele măguliri, ne-am dus la pian şi, fără să privim nici la stânga, nici la dreapta, am început să apăsăm clapele. Au fost multe aplauze, iar asta ne-a flatat. După o scurtă pauză am cântat a doua piesă în cel mai bun stil al nostru. După ce ne-am încheiat repertoriul, am luat o farfurie şi am trecut pe la mese să strângem bani, pe care mai târziu i-am împărțit. În drum spre casă, am cumpărat o grămadă de ciocolată şi de prăjituri. I-am dat tatălui meu o monedă de argint.

În vecinătatea noastră era un restaurant unde, în fiecare miercuri şi sâmbătă, se întâlneau membrii unui club sportiv. Întotdeauna angajau un muzician care să cânte pentru ei. Îi vedeam adesea pe bărbați antrenându-se. Se strâmbau în cele mai amuzante feluri când mărşăluiau pe muzică şi când se antrenau cu ganterele grele de fier, pe care nu prea reuşeau să le ridice de tot. Le tremurau mâinile şi li se zgâlțâiau burțile. De-abia de puteam să mă abțin să nu râd.

Încerca să se răzbune pe cei puternici. I-ar plăcea să râdă de ei ca să-i facă să-şi piardă cumpătul şi găseşte întotdeauna un motiv să râdă de ei.

Odată, muzicianul era bolnav, iar proprietarul restauranului nu ştia cum să facă să găsească un înlocuitor într-o interval atât de scurt. S-a gândit la mine. Eu eram destul de dispusă, din moment ce puteam câştiga nişte bani.

Aici trebuie să fie spus ceva despre dorința copiilor de a câştiga bani. Copiii au o dorință intensă să câştige bani şi trebuie să se încerce ca această dorință să fie direcționată pe o cale adecvată. Putem să descoperim aceeaşi dorință intensă la adulții care întotdeauna au fost dependenți financiar de alții şi care niciodată nu

au câştigat ei înşişi bani. Este greşit să vorbim aici de zgârcenie, de economisire sau de dorința de bani *per se.* Vedem asta mai bine în lumina psihologiei individuale. Este lupta pentru egalitate. Din moment ce banii au devenit, în civilizația noastră, măsura valorii unui om, deşi o măsură cu totul inadecvată, toți se străduiesc să-şi câştige valoarea în bani. În acest mod înțelegem dorința copilului pentru bani şi deținerea banilor ca încercarea de a fi egal.

Sportivii au fost mulțumiți de mine şi mi-au oferit tarte şi bere. Unul dintre bărbați era foarte gras. Mai târziu am mai primit un bacşiş. Acasă îmi dădeam tot felul de aere, îi mustram pe cei din familie, le răspundeam nervoasă la întrebări şi le spuneam apoi că trebuie să îmi arate considerație după efortul unei munci atât de grele.

Vedem cum această fată începe să-şi dea aere. A mai făcut-o şi înainte pentru a părea mai importantă.

L-am înlocuit pe pianist cât timp a fost bolnav şi, mai târziu, cântam câteodată când el era plecat. În micul nostru apartament abia dacă era loc să te mişti. În casa lui Sophie era un apartament liber, care avea o cameră în plus şi sufrageria şi bucătăria erau mai mari. Ne-am mutat acolo, dar apropierea mea de Sophie nu a durat decât o scurtă perioadă. Dintr-un motiv sau altul, proprietarul le-a spus părinților lui Sophie că trebuie să se mute. Părinții ei şi-au vândut magazinul şi s-au mutat la Ottakring, destul de departe de noi. O vizitam adesea. Mi-a spus despre un băiat de care se îndrăgostise şi mi l-a arătat. L-am cântărit din ochi şi apoi i-am spus părerea mea: „Eu n-aş vrea să am nimic de-a face cu un băiat ca ăsta. Scoateți-l din cap".

Suntem deja familiarizați cu această atitudine. Ceea ce are celălalt este lipsit de valoare.

Asta nu m-a oprit să flirtez cu el... când o vizitam, mă îmbrăcam întotdeauna cu atenție și defilam în fața ei. Mă admira foarte mult.

Avem aici prietena ideală pentru această fată. Prietena ei trebuie să o admire, trebuie să-i suporte critica și să facă ce i se spune.

Ea mă adora. Lua la propriu orice aș fi spus. În noul ei cartier a întâlnit o fată de care ne băteam joc amândouă. Sophie mi-a explicat că stătea cu ea doar pentru că era plictisită, dar că întotdeauna se gândea la mine. Pentru a o face geloasă, i-am spus că m-am îndrăgostit de un băiat, i l-am descris în detaliu și i-am spus cum ne-am sărutat și cum am vorbit unul cu celălalt la film. Am spus că sigur se va căsători cu mine. Și i-am promis că, în noaptea nunții, o voi lăsa să se ascundă sub pat, iar ea a promis să facă la fel pentru mine dacă s-ar căsători înaintea mea.

Din nou curiozitatea ei pătrunzătoare.

Apoi fiecare a sărutat-o pe cealaltă și am jurat ca întotdeauna să fim devotate una alteia. Ea se plângea adesea de tatăl ei vitreg. El obișnuia să spună glume proaste, care o dezgustau complet. Voia chiar să o „atingă". Îi era foarte frică de el. M-au trecut fiori când am auzit asta. Tatăl ei vitreg era și foarte strict; o croia când venea acasă cu note proaste. Tata râdea și spunea: „Cinci este mai mare decât unu". (Cinci era o notă proastă, unu o notă bună.) Odată am luat o notă de cinci la ora de religie. S-a întâmplat așa. Duminică nu fusesem la slujbă și trebuia să ofer o scuză bună. În loc să fac asta, când am fost întrebată de ce nu m-am dus, am răspuns: „Pentru că nu am vrut".

Știm că, la școală, nimic nu este mai primejdios decât să spui adevărul despre astfel de lucruri. O persoană este respectabilă atâta timp cât minte, dar, dacă spune adevărul, devine un condamnat. Nu știu cum ies copiii din această pregătire de la școală. Vai de

 copilul care spune „eram plictisit" sau care răspunde la întrebarea „De ce nu m-ai salutat?" cu „Pentru că nu am vrut". Dacă minte, este un membru valoros al societății umane; dacă spune adevărul, este pierdut.

Vedem aici încă un motiv pentru care copiii mint. Adesea, este calea minimei rezistențe. Copiii învață să se ferească prin minciună de multe momente neplăcute. Au uneori exemplul unui adult la care detectează o minciună şi pe care apoi îl imită. În acest caz din urmă există în plus şi atracția faptului de a fi capabili să imite un adult sau, cu alte cuvinte, să pară mai mari decât sunt de fapt.

Clasa tăcea mâlc. Suna ca o blasfemie. Măcar eram sinceră. Doar profesorul nu a fost în stare să-mi aprecieze onestitatea.

Înțelegem cum a ajuns această fată să o facă. Trebuie să se simtă superioară şi față de profesor.

Cred că asta s-a întâmplat în clasa întâi la şcoala publică. Pe atunci, tata avea o carte cu poze care ilustra întreaga poveste a persecuției creştinilor din Roma. Nu ştiam încă să citesc prea bine, aşa că el mi-a explicat imaginile şi mi-a spus întreaga poveste. Eu recream scene de teatru cu păpuşa mea. În cea mai mare parte a timpului, ea avea rolul unei fiice de rege. Probabil influențată de acele imagini care arătau crucificarea, am creat următoarea piesă: un cavaler străin răpeşte păpuşa şi o sărută în fața soțului ei, care tocmai intră. Soțul începe să urle. Cavalerul, cu consimțământul prințesei răpite (păpuşii), pune două dintre ajutoarele călăului să îl înjunghie pe soț, să-l tortureze cu cleştele încins şi apoi porunceşte să fie jupuit. Şi, în timp ce îmi imaginam toate astea, am avut dintr-odată cea mai ciudată senzație.

Aici avem emergența unei fantasme sexuale sadice. Nu este decât un spectator, dar există în ea înclinația de a observa întotdeauna

cât de rău îi merge altcuiva. Am observat adesea cum încearcă să-i degradeze pe alții. Trebuie avute în vedere două lucruri în încercarea de a explica modul în care ajunge să creeze astfel de imagini: (1) tatăl ei, cu povestea persecutării creştinilor, a deschis de fapt calea stimulării sexuale sub acoperământul scenelor şi imaginilor sadice şi dureroase; (2) în acelaşi timp, ea descoperă că aparține acelei categorii de oameni care, la vederea unor asemenea scene, nu sunt afectați de puls accelerat, nu li se face pielea de găină şi nu pierd controlul sfincterelor (muşchi care controlează eliminarea excrețiilor corporale), ci sunt stimulați sexual. Înțelegem că visele ei angoasante, preferința ei pentru filmele polițiste nu rămân pentru ea doar imagini angoasante, ci ajung mai departe şi îi provoacă excitație erotică.

Când senzația s-a redus, m-am ridicat şi m-am gândit: „Acum ai făcut o descoperire nemaipomenită. Nimeni nu are idee ce senzații minunate pot să provoace astfel de imagini".

Am aflat că era în procesul de pregătire în producerea de imagini angoasante, iar acum, dat fiind că se conturează tipologia în care se înscrie, începe să se pregătească mai intens în această direcție.

Prima dată când am auzit cu adevărat ceva despre contactul sexual a fost în prima clasă de liceu. În acea clasă era o gaşcă de fete care se maturizaseră devreme şi al căror corp era bine dezvoltat. Se spunea că ele înțelegeau glumele cu dublu sens şi umblau cu băieți. În timpul pauzelor, puteau fi tot timpul văzute şuşotind între ele. Voiam să aflu ce ştiau ele, aşa că m-am apropiat de ele, m-am comportat ca ele pentru a le câştiga încrederea şi am început să merg spre casă împreună cu ele.

Se întâmplă frecvent ca, pentru a afla ceva, copiii să pretindă că ştiu mai mult decât ştiu de fapt. Aici vedem destul de limpede cum

se răspândesc la şcoală informațiile despre sex. Sunt convins că nu există niciun mijloc prin care să putem preveni asta. În efortul de a lupta împotriva unei astfel de diseminări, orice ar face cel care încearcă să le explice copiilor sexualitatea este inutil în fața forței elementare care domneşte peste tot la şcoală. La acea vârstă, copiii sunt critici şi nu cred totul.

Când am rămas în sfârşit singură cu o fată despre care se spunea că ştie foarte mult, am întrebat-o dacă ştie de unde vin copiii. A spus da. Am implorat-o să-mi spună. Auzisem diferite lucruri, dar nu le-am crezut. La început, ea nu a vrut să-mi spună. Totuşi, am sâcâit-o atât de mult, încât, în cele din urmă, a fost de acord. A trebuit să jur că nu voi spune nimănui.

Observați că fata despre care se spune că ar fi cea mai experimentată este ruşinată şi stânjenită şi că cere ca secretul să fie păstrat.

Apoi şi-a apropiat capul de al meu, ne-am plimbat împreună în sus şi-n jos şi mi-a spus că, pentru a avea un copil, o persoană trebuie să aibă contact sexual. Expresia „contact sexual" nu era clară pentru mine, aşa că ea a descris procedura. Îngrozită, am țipat: „Nu poate fi adevărat!".

Șocul cunoașterii sexuale

Psihologia individuală a considerat întotdeauna că omul este un întreg indivizibil, o aglomerare mai mult sau mai puțin densă de viață care luptă pentru realizarea unui scop. Pentru a atinge acest scop, construiește un sistem în care introduce tot ce l-ar putea ajuta în continuare şi prin care respinge tot ce i-ar putea împiedica progresul. Când un om trăieşte o experiență care i se înregistrează în memorie, aceasta devine parte şi se integrează în sistemul său. Acest sistem există întotdeauna şi nicio formă de manifestare nu se află în afara lui. Viața unei persoane sănătoase obişnuite ascunde acest sistem, tulburările mentale grave îl dezvăluie limpede. Psihiatrii au recunoscut de mult caracterul schematic al bolii mentale, evident mai ales în paranoia. Investigațiile psihologiei individuale au făcut un pas mai departe şi au arătat că există o schemă asemănătoare de viață la fiecare ființă umană, cu diferența că la invidizii relativ normali nu este atât de evidentă.

Dacă aplicăm această idee poveştii noastre, ne apropiem mult mai mult de înțelegerea sistemului acestei fete. Până în prezent, a fost posibil să punem în concordanță fiecare trăsătură şi fiecare manifestare cu sistemul ei. Avem de-a face cu un copil răsfățat care doreşte să fie întotdeauna pe primul loc şi să evite orice situație

 care nu se potriveşte stilului său de viaţă. Să vedem dacă postulatul nostru este întemeiat.

Părea întru câtva jignită de lipsa mea de încredere, aşa că mi-a descris din nou întreaga chestiune. Am dorit apoi să ştiu dacă relaţii sexuale are toată lumea sau doar unii oameni.

Aceasta este una dintre întrebările obişnuite pe care le pun copiii imediat ce află ceva despre sex.

Ea a răspuns: „Toată lumea, altfel nu ar exista copii" şi apoi mi-a promis că-mi va spune mai multe despre asta data viitoare.

Acum întâlnim subiectul despre care eu am vorbit frecvent... Nu trebuie să credem că explicaţiile copiilor sunt mai vătămătoare decât cele ale adulţilor învăţaţi. Dacă am compara explicaţiile pe care le dau copiii şi cele oferite de oamenii de ştiinţă, adesea am prefera explicaţiile copiilor. Descrierea lor este mai umană, mai delicată. Acest copil nu trebuie să-l creadă pe celălalt, care se presupune că ştie mai mult; ea se poate îndoi şi, astfel, se poate pregăti pentru adevăr. Când vine un adult cu autoritatea lui băgăreaţă şi dă o explicaţie bruscă şi dogmatică, copilul nu are timp să se pregătească, nu are timp să se îndoiască, să se adapteze, sau să se apere. Nu trebuie decât să ne uităm peste o broşură de educaţie sexuală pentru a înţelege că explicaţiile copiilor sunt mai delicate.

În ciuda descrierii exacte, încă mă îndoiam de spusele ei. Părea prea porcesc pentru mine. Am ajuns acasă agitată. Cu cât mă gândeam mai mult, cu atât presupusul contact sexual părea mai grotesc. Mi s-a făcut greaţă când m-am gândit la toţi ceilalţi oameni şi i-am exclus pe părinţii mei pentru că nu credeam deloc că ar face ceva atât de mizerabil. Mi-a

trecut prin minte chiar şi că era probabil o glumă murdară, inventată şi răspândită de vreun bărbat.

Vedeți încercarea de a atenua lovitura.

M-am gândit, totuşi, că era mult sub nivelul oamenilor buni şi, mai ales, al părinților mei, să facă aşa ceva. Iar o fată care îşi permitea să facă aşa ceva era, în ochii mei, contaminată şi degradată. Era de neconceput pentru mine cum cineva ar putea trăi după asta.

Aici apare impedimentul care nu pare posibil să fie evitat în explicațiile oferite unui copil despre sex, din moment ce copilul are deja o formă stabilă de viață. Când un astfel de copil se luptă să fie în prim-plan, să strălucească sub fiecare aspect, o astfel de explicație îi dă impresia că sexul are de-a face cu ceva înjositor şi, mai devreme sau mai târziu, se va apăra de apropierea celuilalt sex. Nici chiar cea mai atentă explicație nu poate evita acest pericol. Gradul în care fata va respinge avansurile va depinde de cât de mult şi-a hrănit ambiția. Va avea dificultăți, va începe să fie nemulțumită de propriul sex. Superioritatea rolului feminin pare amenințată şi asta din cauza culturii noastre care le oferă bărbaților privilegii prin care ei par superiori în contactul sexual. Este o minciună a culturii noastre. Dacă am putea să o eliminăm, să nu le oferim bărbaților niciun privilegiu şi dacă am putea să ajungem la egalitate, atunci nu s-ar putea pune problema înjosirii sau inferiorității. Dar este imposibil „să te speli fără să te uzi". Dacă aş fi crezut că această capcană poate fi evitată prin explicații, aş fi manifestat o superlativă *naïveté.*

Era de neînțeles cum oamenii puteau să continue să trăiască după aceea.

Ne putem imagina că o fată, cu o ambiție atât de înverşunată, va încerca din răsputeri să se ferească de orice gând de iubire şi

 căsătorie. Se va lupta cu disperare să evite orice soluție atunci când aceste gânduri vor deveni o problemă serioasă. Va fi asemenea cuiva care şi-a asumat sarcina de a-şi construi o viață din care sunt excluse iubirea şi căsătoria.

Nu m-am gândit deloc cum am ajuns eu însămi să exist.

Aceasta este una dintre formele în care se manifestă respingerea rolului feminin, eliminarea activității sexuale. Ea nu gândea. Ce face ea este muncă activă şi dificilă. Este efort mental. Să nu vadă, să nu gândească, să nu fie față în față cu întrebarea: Cum am ajuns eu să exist?

I-am destăinuit lui Sophie ce am aflat şi am adăugat că eu nu credeam. Apoi ea mi-a spus că, în urmă cu ceva timp, a auzit scârțâind tare patul părinților ei. Nu a putut să vadă nimic pentru că era prea întuneric, dar scârțâitul era foarte suspect — părinții ei cu siguranță au avut un contact sexual. Am făcut-o să descrie amănunțit scârțâitul. Apoi i-am spus: „S-ar putea ca aşa să stea lucrurile cu părinții tăi, dar ai mei sigur nu fac asta. Eu dorm cu ei în pat şi aş fi observat ceva cu mult înainte de asta. Tata este oricum mult prea cuviincios. El voia inițial să se facă preot.

Vedeți cum prima ei reacție este un gând care provine în principal din dorința ei de superioritate. La fel cum înainte nu a vrut să spună că tatăl ei era croitor, acum îl învăluie în gloria de a fi dorit să fie preot.

La scurt timp după aceea, mă întorceam din nou de la şcoală împreună cu colega mea ştiutoare. Mi-a spus mult mai multe şi toate au fost dezgustătoare pentru mine; că toate femeile căsătorite aveau relații sexuale; că prima dată durea foarte tare şi că prima dată curgea sânge;

că prostituatele o făceau pentru bani şi apoi se operau pentru a nu face copii; şi că bărbații purtau o protecție de cauciuc.

Observați că acum suntem pe tărâmul clarificărilor sexuale.

Mai târziu, o altă fată a spus că acasă avea o carte groasă de medicină pe care o citea în secret. În acea carte, contactul sexual era explicat amănunțit, precum şi organele sexuale şi acolo mai erau şi poze. Am rugat-o să-mi împrumute cartea. A spus că îi era teamă că s-ar putea ca părinții ei să descopere lipsa cărții sau că s-ar putea ca părinții mei să descopere cartea la mine. Am convins-o că totul va fi ținut secret şi ea a promis să-mi dea cartea pentru două ore.

Un procedeu frecvent în perioada clarificării sexuale este căutarea în cărți. Dicționarul joacă un rol important.

M-a invitat la ea acasă. Am învelit cartea într-un ziar şi, cu inima zvâcnind, am dus-o acasă şi am ascuns-o sub un cufăr. După cină, am scos cartea şi m-am aşezat într-un colț. Tocmai atunci, părinții mei erau foarte ocupați şi nu erau atenți la mine. Am citit cu tulburare fără margini. Acum vedeam asta negru pe alb şi nu puteam să fac nimic altceva decât să accept realitatea actului sexual. Dar tot îi mai credeam pe părinții mei incapabili să facă un asemenea lucru. Şi am decis să nu mă căsătoresc niciodată.

Vedeți că avem aici confirmarea a ceea ce ne aşteptam, aşa că putem să anticipăm cu precizie ce va face sau nu va face, conform stilului de viață dezvoltat până acum. Strânge motive pentru a evita iubirea, în care se teme de o înfrângere.

În rarele ocazii în care tata şi mama erau afectuoşi unul cu altul, mă aruncam năvalnic între ei şi le dădeam de înțeles că numai eu eram cea care primea mângâieri.

Şi aici este o reacţie viguroasă împotriva sexualităţii. Dacă s-ar presupune că face asta pentru că este geloasă pe mamă şi îşi doreşte locul mamei în relaţie cu tatăl, atunci ar fi perturbată unitatea clară a tiparului ei de comportament. Gelozia infantilă faţă de unul dintre părinţi, dacă acesta este un membru al celuilalt sex, a fost numită de Freud complex oedipian. Oedip a fost un elin care, fără să ştie, s-a căsătorit cu propria mamă după ce şi-a ucis tatăl. Noi credem că doar în câteva cazuri gelozia infantilă se bazează pe motive sexuale. În general, gelozia copiilor nu exprimă dorinţa de posedare sexuală a tatălui sau a mamei, ci doar dorinţa de a ocupa o poziţie mai înaltă şi mai puternică. Este o manifestare a luptei pentru superioritate.

În timpul nopţii stăteam între ei ca un cerber. Adesea rămâneam trează cu orele — nu cu intenţia de a privi. Pur şi simplu adormeam greu. Iar când tata sforăia, îl gâdilam cu părul şi, când sforăia mama, o zgâlţâiam. Nu puteam să sufăr sforăitul.

O parţială deviere de la subiect. Nici aici nu este altceva decât eu şi iarăşi eu. Totul trebuie să fie aşa cum vreau *eu*. Adesea, se poate descoperi în viaţa de mai târziu a adulţilor că nu pot să suporte anumite obiceiuri, ca sforăitul, de exemplu. Fata noastră obiectează la perturbările ca sforăitul sau aprinderea luminii. Se vede cum dorinţa de putere este oglindită în aceste lucruri neînsemnate. Întâmplarea cea mai nesemnificativă este folosită ca ocazie de a impune o lege pentru altcineva. Această compulsie puternică se vede cel mai clar în cerinţa de a fi linişte. Acesta este unul dintre mijloacele la care se apelează cel mai des. Este un mijloc ce pare modest, dar care, de fapt, este tiranic. Ca şi cum ar fi posibil un astfel de lucru cum e liniştea. Celălalt trebuie să-şi modeleze regulile de viaţă în funcţie de ale mele; trebuie să trăiască astfel încât solicitările mele să devină regula lui de căpătâi.

Când se lăsa întunericul, prostituatele obişnuiau să se plimbe pe străzi. Acum le priveam cu totul altfel. Îmi doream să mă pot ascunde în camera uneia dintre ele şi să văd ce se întâmplă. Şi odată, seara, un bărbat stătea în faţa unei case de pe stradă şi pantalonii lui erau deschişi.

Astfel de persoane se numesc exhibiţionişti. Sunt laşi ai vieţii care evită relaţiile sexuale normale şi ajung la satisfacţia lor sordidă expunându-şi organele sexuale înaintea femeilor dezirabile, de obicei fete tinere. Îi excită spaima şi agitaţia stârnite în fată; ajung la o victorie ieftină prin aparenta lor putere de a aduce cu forţa o altă fiinţă umană într-o situaţie abjectă.

Există probabil puţine fete şi femei care nu au întâlnit niciodată un exhibiţionist. Este o întâmplare frecventă, de care bărbaţii sunt mai puţin conştienţi. Am aflat din experienţa personală că este un abuz des întâlnit. Face o impresie puternică unei astfel de fete, iar ea este îndepărată şi mai mult de la calea normală.

Spunându-şi povestea, ea ştie că păşeşte pe drumul dezertării. Plănuind şi urmându-şi tiparul de comportament, ea pune cărămidă după cărămidă şi le consolidează prin lupta ei pentru superioritate şi pentru excluderea a tot ceea ce nu se potriveşte stilului său de viaţă.

Am ţipat şi am fugit înnebunită. Niciodată în viaţa mea nu am alergat atât de repede.

Vedeţi cu ce forţă accentuează. Este fuga ce se va manifesta în orice şi peste tot.

Când eram în al doilea an de liceu, am început dintr-o dată să-mi imaginez că gambele mele erau prea subţiri...

Aceasta este îndoiala față de propria frumusețe. Această fată se îndoieşte cu uşurință. Dacă şi-ar fi imaginat că este drăguță, ar fi un impuls în direcția iubirii. Dacă ar trebui să aducă în realitate superioritatea la care năzuieşte de mult, s-ar putea să fie obligată să se confrunte cu o problemă şi s-o accepte.

Aici se poate obiecta că ea face eforturi să fie mai drăguță, că îşi doreşte cu adevărat să atragă bărbații, eventual să aibă o relație normală. Este adevărat că doreşte să atragă, dar numai pentru a-şi asigura superioritatea. În sinea ei se îndoieşte dacă este cu adevărat îndeajuns de atrăgătoare pentru a face pe cineva să o iubească. Iar această îndoială este mai importantă decât toate nimicurile care par să-i satisfacă vanitatea. Această îndoială este calculată. Nu trebuie să uităm că îndoiala nu vine din ceruri, ci se potriveşte perfect în sistemul unei persoane. Sunt două moduri de a privi îndoiala. Fie ne îndoim pentru că există vreo problemă nerezolvată, fie ne îndoim pentru a avea o scuză să evităm luarea unei decizii.

Fata noastră are nevoie de îndoială în sistemul ei, aşadar face astfel de descoperiri despre care, fără îndoială, vom afla mai multe.

... şi îmi puneam trei perechi de dresuri. Pe tata îl supăra pentru că era vară şi mi-a spus că o să-mi transpire picioarele. Aşa că am tăiat partea de la gleznă în jos a dresurilor şi purtam partea de sus. Apoi le-am îndesat cu vată şi mi-am pus chiar o pereche de pantaloni scurți tricotați de-ai tatălui.

În afară de faptul că această procedură porneşte dintr-o neîncredere în propria putere de atracție, este un simptom al unei afecțiuni nevrotice pe care deja o cunoaştem. Este o activitate care aparține laturii inutile a vieții. Este o supraacentuare a lucrurilor inutile. Distruge armonia vieții.

Şi braţele mele...

Vedeţi cum avansează asta.

... mi se părea că sunt prea subţiri.

Suntem pregătiţi pentru faptul că va descoperi multe aspecte urâte la ea însăşi, consecinţa fiind: „Nu pot să mă căsătoresc; trebuie să exclud complet iubirea din viaţa mea". Ea adună motive ca albina miere pentru a se eschiva.

Nu aş fi ieşit pentru nimic în lume într-o rochie cu mâneci scurte. Îmi imaginam apoi că îmi tremurau mâinile. Aşa că încercam să-mi ascund mâinile pe cât de mult posibil. La şcoală erau fete care aveau forme. La mine nu era nimic de văzut. Eu şi Olga ne-am măsurat bustul cu centimetrul de croitorie. Rezultatul a fost foarte descurajator. Ne-am îndesat apoi batiste în piept şi am defilat pe stradă.

Asta pare o încercare de a-i atrage pe alţii. Totuşi, ţinând seama de alţi factori, noi înţelegem că această fată consideră că nu preţuieşte prea mult. Ea încearcă, după cum spune, să arate mai bine. În aceste încercări se ascunde un sentiment profund de inferioritate. Indiferent ce a făcut până acum, nu există nicăieri vreun semn în direcţia iubirii şi căsătoriei. Astfel de încercări sunt îndeajuns pentru defilarea pe stradă, dar nu sunt deajuns pentru căsătorie.

Odată, când mi-am trecut mâna prin păr, mi s-a părut că am capul ascuţit şi colţuros.

Asta este încununarea capodoperei ei. Poate să-şi îndese vată în dresuri pentru a-şi face gambele să pară mai mari, poate să-şi îndese batiste în rochie pentru a-şi umfla bustul, dar cum rămâne cu capul? Vedeţi cum continuă această pregătire. Până la cap, totul

 a fost cârpire; trebuie să ajungă în punctul în care îşi demonstrează că nu este potrivită pentru iubire.

Obişnuiam să-mi țin pălăria pe cap cât de mult puteam. Uneori îmi curgea transpirația pe dedesubt şi tot nu o scoteam. Îmi amintesc acum că, la opt ani, am uitat să-mi scot pălăria în clasă. Profesoara a trebuit să-mi amintească.

În acest punct este convenabil să spunem mai multe despre faptele amintite şi uitate. Am văzut deja că se poate ajunge la anumite concluzii din amintiri şi din întâmplări care fac parte din stilul de viață al unui individ. Acestea au o valoare psihologică aparte. De obicei, astfel de întâmplări concrete sunt lipsite de însemnătate pentru individul însuşi.

Ce se întâmplă aici? Fata ne spune de mai multe ori că îşi ascundea capul. Nu spune asta direct, ci lasă să se înțeleagă că, atunci când era copil, dorea să-şi ascundă capul. Luată separat, aceasta este o remarcă nesemnificativă. De ce o notează? Sare de la un fapt la altul şi dă adesea senzația că un fapt ar trebui să justifice un altul. Asta este foarte obişnuit la oamenii nevrotici. Ei caută cele mai iraționale justificări şi dovezi pentru corectitudinea comportamentului lor. Instaurează o logică personală. Povestesc experiențe destul de banale, dar cărora le atribuie o atât de mare importanță, încât ne fac să ne întrebăm de ce le este ataşată o asemenea greutate, asta până când descoperim că aceste experiențe sau fapte ar trebui să fie justificări. Maşinăria psihică a nevroticului este atât de delicată, încât funcționarea ei este zdruncinată de cea mai mică perturbare din exterior, aşadar, este protejată de armura justificărilor la îndemână. Nimic nu primeşte acces în sistem până nu este forțat să se potrivească.

Ne uimeşte dexteritatea unei astfel de persoane care manipulează experiențele şi eventimentele, în aşa fel încât să se potrivească

stilului său de viață. Dacă nu am şti că sufletul omului este o unitate la care el lucrează pentru a o aranja mai artistic, ne-am întreba de ce este proiectată o chestiune atât de nesemnificativă. Aceasta este compulsia vieții psihice a omului spre unitate, o parte a puterii creative generale a vieții sufleteşti.

Eram obişnuită să-mi fac pălăriile singură, de obicei din resturile lucrurilor pe care le făcea tata. Cele mai multe erau imposibile, dar câteodată una era bună de purtat. Crearea pălăriilor a devenit treptat o manie. A ajuns atât de departe, încât tata trebuia să pună sub lacăt toate bucățile de material din casă care erau în plus.

Cred că am stabilit că are un bun simț vizual. Ne putem imagina că o stimula bucuria de a crea ceva plăcut ochiului. Adăugăm la asta faptul că nu a fost niciodată certată, că primeşte laude pentru tot ce face sau spune şi putem înțelege astfel că şi crearea pălăriilor reprezenta o pregătire. Este evidentă aici o dorință mai profundă de a crea ceva plăcut, astfel încât ea să strălucească.

Tata avea o haină veche şi a promis că o va remodela pentru mine. Nu şi-a făcut însă niciodată timp să o realizeze. M-am înfuriat şi l-am certat. Cred că l-am făcut „puturos".

Ştiți ce relații prietenoase există între ea şi tatăl ei, dar vedeți cât de uşor pot fi rupte când în prim-plan apare chestiunea puterii, iar tatăl ei nu vrea să-i îndeplinească dorința. S-ar putea spune că este impulsivă.

Impulsivitatea este o chestiune de temperament. Ce este temperamentul? Medici, psihologi şi filosofi, cu toții au păreri diferite despre semnificația temperamentului. Încă de pe vremea elenilor, temperamentul a fost divizat în patru categorii: sangvinic, coleric, melancolic şi flegmatic. Astfel de diviziuni sunt pur descriptive

 şi sunt făcute doar pentru a satisface dorinţa de ordine a gândirii umane. Apar rar forme pure de temperament; ceea ce vedem de obicei sunt combinaţii. O fiinţă umană, pe parcursul vieţii sale, poate trece de la un temperament la altul. Reprezentanţii ştiinţelor naturale consideră că temperamentele sunt determinate de diversele activităţi ale glandelor, cum ar fi glanda tiroidă, glandele sexuale, glandele suprarenale şi aşa mai departe. Această ipoteză este cam mecanicistă şi nu a fost demonstrată. Noi, dimpotrivă, privim temperamentul ca fiind un sistem de siguranţă adecvat, a cărui dezvoltare este determinată de intensitatea sentimentului de inferioritate şi descurajare. Temperamentul este un mijloc pentru atingerea scopului fictiv.

Timp de secole, s-a crezut că temperamentul este înnăscut şi moştenit. Aceasta este una dintre presupunerile care servesc scutirii noastre de responsabilitate. Când o acţiune este atribuită temperamentului, cel care a făcut-o nu mai este responsabil. Şi chiar şi atunci când particularităţile corporale (aşa-numitele dispoziţii) chiar au o influenţă asupra dezvoltării unei anumite caracteristici temperamentale, se poate ridica obiecţia că nu există nicio particularitate corporală care obligă individul să-şi asume o anumită atitudine faţă de viaţă. Există, bineînţeles, însuşiri fizice specifice care îndrumă spre asumarea unei atitudini anormale şi care fac mai dificilă asumarea unei atitudini normale.

Temperamentul, asemenea majorităţii însuşirilor mentale, este dezvoltat pentru a servi ca mijloc pentru atingerea scopului. Cel care crede că va obţine ceea ce doreşte fiind tăcut şi indolent va deveni flegmatic, dar va rămâne flegmatic doar atâta timp cât asta îi pare avantajos. Cel care crede că trebuie să se avânte va deveni impulsiv. Fireşte, mediul şi experienţele, precum şi constituţia fizică joacă un rol important, dar niciodată constrângător, în formarea şi

dezvoltarea temperamentului. Orice copil este impulsiv când se află în situația de a crește ca un copil răsfățat, apoi dorințele îi sunt refuzate. Ne putem referi la psihopatie, dar fata procedează destul de corect; noi, dacă am avea același scop, nu am acționa diferit.

Tata s-a ridicat, și-a scrâșnit dinții și m-a lovit ușor. Nu m-a rănit, dar, din cauza fricii, s-a întâmplat iarăși un mic accident.

Putem presupune că această fată face parte din tipul fizic care, într-o stare de frică, pierde controlul asupra vezicii urinare.

Când a venit războiul, a trebuit să croșetăm tot felul de lucruri pentru soldați, mănuși, șosete și așa mai departe. Eu trebuia să lucrez o pereche de mănuși. Am făcut degetul arătător în locul degetului mare și invers și apoi am încercat să trag de ele. Când a trebuit să predăm ce am lucrat, mi-era teamă să le dau pe ale mele, dar, din fericire, profesoara nu a observat nimic.

Multe lucruri mai rele de-atât le-au fost înmânate soldaților în timpul războiului.

Îmi era milă de soldatul care ar fi primit acele mănuși... După o absență de doi ani, Lina s-a întors de la Praga. Era destul de elegantă și avea cu ea o grămadă de geamantane. În timp ce despacheta, am pus mâna pe o pereche de pantofi de-ai ei și i-am încercat. Îmi veneau perfect. Au fost prima pereche de pantofi cu toc pe care am încălțat-o; tata mă lăsa să port doar pantofi cu tocuri joase. Mai târziu, când am fost trimisă să cumpăr bere, m-am dus repede la cafeneaua din apropiere. Acolo erau de obicei doi bărbați și unul dintre ei mi-a cerut o dată să joc cărți cu el. Eram puțin îndrăgostită de el.

S-ar putea să vă surprindă pe mulți dintre voi faptul că iubirea este menționată aici. Nu sunteți siguri dacă este iubire sau

chestiunea puterii nu joacă un rol prea mare; este o relație care poate consta aproape în întregime dintr-o luptă pentru superioritate. Dacă această fată continuă, cu siguranță se va întâmpla ceva care va împiedica dezvoltarea completă a aventurii.

El era acolo când am intrat, dar, indiferent cât de tare aş fi încercat să-i atrag atenția asupra tocurilor înalte, nu le-a observat.

Aici începe ceva la care de obicei nu prea suntem atenți — încercarea de a face impresie. Mai există în fundal o altă aspirație decât cea luată de obicei în considerare, iar aceasta este motivul puterii.

Lina mi-a adus nişte papuci cu mărgele, un carnețel şi multe alte lucruri pe care nu mi le mai amintesc. Dar când au apărut parfumul şi pasta de dinți lichidă, le-am înhățat şi am fugit să îmi clătesc gura şi să îmi dau cu parfum pe haine. Acum eram din nou toți împreună — asta mă făcea fericită.

Ştim ce o face fericită; împlinirea dorinței ei de superioritate. Cu cât se apropie mai mult de idealul de a fi în centru, cu atât este mai aproape de fericire. Cu cât suita este mai mare, cu atât mai bine.

Aveam un şoarece în casă. Când mama punea ceva la copt, şoarecele obişnuia să vină printr-o crăpătură din uşă. Îl atrăgea mirosul. Eu şi mama eram teribil de speriate de şoareci.

Se ştie foarte bine că fetele sunt îngrozite şi dezgustate de şoareci. Există în asta un motiv femeiesc, de a fi luate prin surprindere, teama ca şoarecele să nu le facă rău. Nu este întotdeauna un simbol sexual, dar dacă ne gândim cum reacționează fetele imediat ce vine vorba de un şoarece, cum se protejează ca şi cum ar urma să fie atacate, putem să înțelegem că, în unele cazuri, ar putea fi un astfel de simbol.

Eram în camera mea şi stăteam pe gânduri. Era atunci un obicei de-al meu.

Tendința de a se preocupa de lucruri inutile devine din ce în ce mai evidentă.

Tata a dus lampa cu gaz la bucătărie şi s-a aşezat la maşina de cusut. Cum stăteam eu acolo în umbră, ceva a fugit dintr-o parte într-alta a încăperii. Am alergat la tata şi am strigat: „Un şoarece!" Tata era de părere că eu vedeam şoareci peste tot şi că nu fusese decât mişcarea unei umbre... Aveam un nas bun pentru mirosul de şoarece.

Am auzit deja despre nasul ei.

Îi simțeam clar mirosul pe partiturile mele; întotdeauna am avut un miros extrem de fin. Într-o noapte, cum se întâmpla adesea, stăteam între părinții mei, care dormeau deja. Era întuneric şi foarte linişte. Am auzit cum ceva respiră şi face zgomote la uşă. Am fost cuprinsă de spaimă şi inițial m-am gândit că era un hoț. Mi-am tras pătura peste cap şi am ascultat foarte atentă. Apoi mi-am dat seama că era un şoarece şi am trezit-o pe mama. Mama era mai puțin speriată decât mine. Apoi l-am trezit pe tata. A râs de noi. I-am promis în glumă o monedă de argint dacă se dă jos din pat şi goneşte şoarecele. Când a aprins lampa, zgomotul a încetat. Era evident că şoarecele se temea de lumină... Am cumpărat o capcană de şoareci, dar nu l-a prins. Rozătoarea a devenit din ce în ce mai neruşinată. Îl auzeam adesea rozând la lumina zilei. Şoarecele mă făcea să-mi fie atât de rău, încât am încercat să-i oblig pe părinții mei să ne mutăm. Ca să mă facă să tac din gură, obişnuiau să îmi spună cele mai amuzante poveşti cu şoareci. Au spus că un şoarece a sărit o dată în buzunarul lui Krassny, ajutorul nostru. Fratelui mamei îi plăcea să se joace cu şoareci şi o dată chiar şi-a băgat unul în cămaşă.

 Vedeți cum apare ideea că un şoarece poate cumva să se ascundă în haine.

Groaza mea era de nedepăşit. Ori de câte ori se întâmpla să aud şoarecele rozând în timpul mesei nu mai puteam să mănânc nimic. În cele din urmă, mama a împrumutat o altă capcană de la un vecin şi, cu ajutorul ei, l-am prins. Tata voia să-l înece; dar, când l-am văzut în cuşcă, ochii lui rugători şi mişcările lui împiedicate m-au făcut să-mi fie milă de el şi am implorat să rămână în viață.

Cum putem să punem asta în acord cu stilul de viață al fetei? Oricât cât de mic ar fi obiectul, fata poate acum să fie cea milostivă; are putere de viață şi de moarte. Îi oferă un sentiment de putere. Probabil că lucrurile se vor întâmpla aşa cum vrea ea.

Am ieşit în stradă şi am lăsat şoarecele în libertate... Curând după aceea am mai prins un şoarece. Dar atunci eram atât de scârbită, încât am fost de acord când au hotărât să-l înece. Mama a turnat apă în găleată; tata a luat capcana; eu m-am urcat pe masă pentru a fi în siguranță. Din nefericire, şoarecele a fost prea rapid pentru ei şi a țâşnit fulgerător din capcană şi s-a ascuns. Eu şi mama eram furioase. Ştiam că va avea grijă să nu mai intre în capcană. O săptămână mai târziu, când am venit acasă într-o seară — apartamentul nostru era la capătul coridorului — în fața uşii noastre stătea un şoarece.

Vorbeşte atât de mult despre şoareci, încât acum suntem atenți. Trebuie să existe o legătură cu o pregătire anterioară pentru chestiunea sexuală; se reflectă aici ceva ce a început deja.

Am țipat, am alergat la uşa casei şi am strigat după ajutor la fereastra părinților mei.

Se comportă aşa cum a făcut-o când a văzut exhibiționistul.

Mama a ieşit imediat cu o mătură. Şoarecele dispăruse. Fără îndoială, era acelaşi pe care îl prinsesem deja şi nu îndrăznea, aşadar, să intre în apartamentul nostru. Cred şi că îi alertase pe ceilalţi şoareci despre casa noastră din moment ce, de atunci înainte, n-am mai avut niciun şoarece. Îmi era foarte frică şi de şobolani, la fel ca majoritatea celorlalţi oameni. Erau mulţi în curtea noastră. Se strecurau de obicei prin ţeava de canalizare. Tata obişnuia adesea să spună că puteau fi auziţi chiţăind pe ţeava de la baie. Când am auzit asta nu am mai vrut să mai folosesc toaleta. Mi-era teamă că s-ar fi putut ca un şobolan să mă muşte când mă aşezam. L-am lăsat pe câinele Bello să vâneze şobolanii. A fost zarvă mare în curte. Menajera cu o mătură, Bello care alerga după ea şi noi, copiii, care eram speriaţi, dar care alergam de colo-colo. O debandadă nebunească. Nu puteam să suport nici păianjenii.

Continuă să enumere toate lucrurile pe care le detesta; nu pare să iasă din acest şir de gânduri.

Într-o dimineaţă, când îmi lustruiam pantofii, am simţit într-unul ceva lipicios. Mi-am băgat mâna înăuntru şi am găsit un păianjen parţial strivit. Am aruncat pantoful într-un colţ şi n-am mai purtat acea pereche o bună bucată de timp. Odată era un păianjen pe perete, exact deasupra patului meu. Am sărit din pat şi mi-am strigat părinţii. Tata voia să-l omoare. Eu eram totuşi de părere că asta ar putea să aducă ghinion şi l-am prins de braţ. Păianjenul a aterizat în cele din urmă în găleată.

Într-o zi, Olga a găsit în cufărul tatălui ei, care fusese în Siberia... Un păianjen? Un şoarece? Nu.

... memoriile lui Casanova.

Legătura strânsă dintre aceste gânduri ne face să tragem concluzia că şoarecele era un simbol sexual în viaţa acestei fete.

În acea perioadă eram în al treilea an de liceu. Am devorat cartea. Apoi ea a descoperit o grămadă de cărţi erotice, cu coperţi negre, cu titlul „Biblioteca secretă" imprimat cu litere albe. Surescitate, am înşirat cărţile pe podea şi ni le-am citit una alteia cu voce tare. Cărţile se numeau Don Juan cel negru, Doamna cu aluniţă neagră, Instructorul de înot în baia femeilor *şi aşa mai departe. În acele poveşti se întâmplau cele mai îngrozitoare lucruri.*

Este normal ca acestea să îi apară observatorului superficial ca o expresie a erotismului. Este mult mai corect să fie înţelese ca o îndepărtare de la erotism, ca un efort de a nu îi lăsa prea mult loc în viaţa ei reală. Lectura descrierilor erotice indică excluderea erotismului din realitate.

Am văzut în vitrina unui magazin de papetărie o carte poştală care m-a fascinat. Înfăţişa un centaur care îmbrăţişa o nimfă într-un mod sugestiv şi îi şoptea ceva la ureche. Îmi doream foarte mult să cumpăr vederea, dar îmi era ruşine. Imaginea mă tulbura neîncetat. Zi după zi mă atrăgea la magazin. În cele din urmă m-am hotărât, am intrat în magazin şi am cerut să văd cărţile poştale. Cea pe care o doream era printre ele. M-am întors acasă plină de bucurie şi am ascuns-o acolo unde ţineam lenjeria. Şi, când eram singură, o scoteam, o priveam atentă şi îmi imaginam că eram uneori centaurul, alteori nimfa.

Deşi am descoperit anterior că ea căuta excitaţia sexuală în lectură, aici ajunge mai departe şi începe să fie interesată de imagini. Trece în vizual.

Cartea poştală a lăsat-o indiferentă pe Olga.

Din asta se poate trage concluzia că dezvoltarea lor erotică urmează căi diferite. Olga face parte dintr-un alt tip; poate că nu este atât de înfricoşată.

E ciudat că băieții nu mă atrăgeau când îi credeam superiori.

Găsim aici o confirmare a motivului pentru examinarea imaginilor şi citirea cărților erotice. Ea evită dragostea ținându-şi fantezia ocupată cu lucruri inutile. Băieții sunt acolo doar pentru a râde de ei.

Când depreciem valoarea unui lucru pe care inițial îl dorisem, scăpăm de o datorie sau de o responsabilitate dezagreabilă şi ne păstrăm buna dispoziție. Aceasta este şi semnificația fabulei cu vulpea şi strugurii cei acri. Când vulpea a văzut că nu putea ajunge la struguri, s-a consolat spunându-şi că erau acri şi şi-a păstrat astfel buna dispoziție.

Nu am sărutat niciodată vreun băiat. Relațiile amoroase din tinerețea mea au existat doar în fantezii. Îmi imaginam povestea regelui Saul în care l-a trimis la război pe soțul femeii pe care o iubea. Şi o femeie era iarăşi răpită şi violată de un cavaler, iar soțul ei era urmărit de slujitori. Întotdeauna trebuia să fie o căsătorie ruptă.

Vă amintiți că a avut deja fantasme sexuale.

Treptat, imaginile erotice nu mă mai satisfăceau şi am trecut la a le face vizibile. Am desenat pe o bucată de hârtie o femeie cu o înfățişare voluptuoasă şi un bărbat puternic, am decupat imaginile şi le-am aşezat una lângă alta, astfel încât să se îmbrățişeze. Dar nu eram un bun artist, iar siluetele arătau îngrozitor. Aşa că m-am hotărât să scriu o poveste.

În acest punct începe o nouă pregătire sau aceasta este continuarea uneia deja începute, care trebuie înțeleasă ca o pregătire pentru povestea ei de viață. Scrie fluent şi cu pricepere.

Am compus mai întâi o introducere în care era vorba despre o fată blondă, imaculată şi despre logodnicul ei. Am descris fata în detaliu; bărbatul mă interesa mai puţin. Apoi începea romanul. Am făcut să apară un prieten al logodnicului, un individ deloc demn de încredere, care imediat a dorit fata. Iar ea, care se purta rău cu iubitul ei, s-a îndrăgostit de prietenul cel brutal. Într-o scenă în care prietenul, dintr-o ascunzătoare, o priveşte pe fată îmbăindu-se, am descris-o iarăşi foarte amănunţit şi am fost fascinată de propria descriere.

Cei care cunosc întru câtva natura umană pot recunoaşte şi aici această deviaţie şi modul în care fata caută o nouă cale pentru a evada din ceea ce este normal în erotism. Vedeţi aici cum această aberaţie nu este nimic altceva decât urma lipsită de valoare ce rămâne când normalitatea este exclusă.

Iar la final am descris îmbrăţişarea lor... Adoram să mă privesc în oglindă.

Vedem înclinaţia spre vizual. Astfel de fete care ne amintesc de tipul voyeuristic sunt întotdeauna puternic atrase de oglinzi.

Alte fete mă dezgustau.

Aceasta este o încercare de a nu continua în direcţia homosexualităţii.

Cel mai mult îmi plăcea propria mea persoană... În acea perioadă eram deznădăjduită şi umblam cu capul plecat, neîndrăznind să privesc oamenii în ochi; îmi imaginam că oricine putea să vadă prin mine şi mă temeam că nu o să mai cresc. Eram teribil de nefericită. În cele din urmă, m-am dus la tata şi i-am şoptit: „Trebuie să-ţi mărturisesc ceva". M-a întrebat ce mai era acum.

Acest tip de întrebare se aude doar în legătură cu copiii răsfățați. Ei îi țin ocupați pe ceilalți cât e ziua de lungă.

Şi am mărturisit ruşinată că am făcut un anumit lucru. A spus că o dată nu conta, dar că era mai bine să nu o fac iarăşi ca să nu îmi fac rău.

Ea a găsit o cale mai înaintată a erotismului; a ajuns la autoerotism. Putem prevedea, în conformitate cu stilul de viață al fetei, că se va agăța de asta mult timp. Această satisfacție îi oferă mai multe avantaje. În primul rând, obține plăcere fizică. Această plăcere nu numai că este inofensivă şi că poate fi provocată oricând, dar nu impune consecințe constrângătoare. Astfel, sunt eliberate emoțiile intense care ar putea să o oblige să rezolve problema iubirii într-o manieră mai realistă. Problema iubirii este eludată. Chestiunea puterii este rezolvată în favoarea ei, din moment ce îşi amenință tatăl cu posibilitatea unui obicei sordid şi este inatacabilă. Păstrarea obiceiului pe o perioadă lungă este semnul unei atitudini asociale. Este erotismul singuraticului.

Mă simțeam mai bine acum. Dar în ziua următoare am început din nou. Şi de fiecare dată când o făceam mă duceam la tata şi mărturiseam.

Trebuie explicat motivul pentru care nu o ascundea. Îl ține pe tată în puterea ei; îl va obliga să o supravegheze mai îndeaproape. Şi-a asigurat o protecție suplimentară şi i-a dat tatălui încă ceva de făcut. El trebuie să o supravegheze, astfel încât să nu repete.

Ei mă supravegheau când eram în pat, dar în pat nu se întâmpla nimic.

Protestul viril

Când aveam 14 ani, am reînceput să-mi înjur părinții și pe Dumnezeu.

Trebuie să presupunem că dificultățile au intrat în viața fetei așa cum îi ies în cale oricărui copil răsfățat. Un astfel de răsfăț este imposibil de continuat veșnic, iar aceste înjurături nu înseamnă altceva decât furie față de privare, exprimată în remarci degradante.

Copilul răsfățat luptă pentru continuarea răsfățului. Cuvântului „răsfăț" îi putem da diverse semnificații și putem spune: „Înțelegem asta sau ailaltă prin răsfăț". Dar este o pierdere de timp. În momentul în care crede că nu este îndeajuns de răsfățată, ea încearcă, în furia ei, să-i degradeze pe ceilalți. Pentru ea însăși, cel puțin, fata este în prim-plan și îi depășește pe ceilalți. Mustrarea este o încercare de a-i degrada pe ceilalți. Toți copiii, cu excepția câtorva, foarte puțini, au trecut printr-o etapă în care au fost răsfățați. Această etapă este prezentă în stilul de viață. Este amplificat interesul pentru situații favorabile. Preocuparea principală stă în încercarea de a recâștiga răsfățul. Se dezvoltă trăsătura de dominație, de tiranizare. Este evident că mustrarea direcționată împotriva persoanelor mai puternice și a lui Dumnezeu nu poate fi separată de sentimentul propriei superiorități.

Caz: o fată care avea o relație nepermisă de dragoste era chinuită de ideea fixă că fiecare om e un ucigaş. Era copilul cel mai mare, era răsfățată, ambițioasă şi fusese crescută de bunica ei. Auzind cuvântul bunică, putem să prezicem răsfățarea. Când avea 16 ani a început o poveste de dragoste cu un bărbat mai în vârstă. Asta înseamnă slăbiciune şi dorința de a fi răsfățată. Vorba aceea, „drăguța unui om bătrân". Povestea a durat o lungă perioadă şi se explică astfel: sunt încăpățânată şi lucrurile trebuie să fie cum vreau eu, iar acest bărbat este şi el încăpățânat, aşa că ne-am hotărât să nu ne căsătorim. Aceasta este logica nevroticului. Bărbatul era bun, îi ceda în aproape orice şi refuza să o aprobe într-o singură privință — modul în care gătea, ceea ce o supăra foarte tare. Într-o zi, această fată a fost martoră la o crimă care s-a întâmplat în vecinătate. Asta a fost înfricoşător pentru ea. I-a făcut o impresie profundă. Folosea cuvântul ca pe o condamnare a civilizației pentru a-i degrada pe toți şi toate, astfel încât, drept consecință, îşi părea ei înseşi singura rămasă pură şi inocentă. Vom vedea cum şi de ce făcea asta.

Iubitul ei evita să o prezinte familiei, ceea ce ea nu putea să suporte. Am fi putut prevedea că nu ar fi capabilă să suporte o relație de dragoste liberă. S-ar simți îngrădită şi ar protesta vehement. În timpul războiului, iubitul ei s-a îmbolnăvit, iar ea a depus mari eforturi să-i facă rost de lapte. Când a reuşit în cele din urmă să obțină lapte, mama lui l-a luat de la ea, dar i-a închis apoi uşa în nas. Această fată era într-o situație în care valoriza bărbatul pentru că avea nevoie de el. Relația de dragoste era mult mai importantă pentru ea decât pentru o persoană echilibrată. Dorea să fie înaintea tuturor şi dorea să-şi impună voința cu forța. Ar fi preferat ca relația să continue, dar la mijloc era ceva ofensator. Ajungea la un anumit grad de libertate pentru ea însăşi când blestema persoane pe

 care nu le cunoştea. Putem întru câtva să comparăm acest conflict cu gestul feminin îndreptat împotriva dezavantajului care apasă sexul feminin (protestul viril). Ea nu a ajuns atât de departe — a ajuns doar la resentiment şi furie. Se răzbuna privind fiecare persoană respectabilă ca pe un ucigaş; asta înseamnă o condamnare a culturii noastre. La început, se condamna pe ea însăşi laolaltă cu ceilalţi, mai târziu s-a exclus. Astfel, ea era o sfântă şi toţi ceilalţi erau diavoli.

Fără să-mi mişc buzele, în minte îmi intrau cele mai abominabile cuvinte. Mă simţeam groaznic de deprimată.

Depresia se găseşte adesea alături de nevroza obsesională. Frecvent, depresia începe când un individ crede că este forţat de vreo putere să urmărească un anumit plan de acţiune. Din moment ce este aproape sigur că astfel de planuri de acţiune împiedică întru câtva activităţile celorlalţi sau, cel puţin, împiedică persoana să se ocupe de lucruri utile, depresia care apare este asemănătoare unei autoacuzaţii şi unui autoreproş şi este înţeleasă ca atare. Depresia este adesea exprimată printr-o autocondamnare. Dar această autocondamnare are o altă semnificaţie, şi nu ar trebui să ne lăsăm păcăliţi. Dorim să studiem modul în care depresia se potriveşte în sistemul acestei fete, aşadar vom face unele comentarii despre depresie în general.

Depresia este o armă pentru înălţarea propriei poziţii. Necesitatea de a primi ajutor din partea străinilor este dovedită prin slăbiciune, lacrimi, tristeţe şi plângeri, iar celelalte persoane sunt obligate să-ţi slujească. Depresia este legată de melancolie, o miniatură a ei, ca să zicem aşa.

Un individ care se teme de eşec în viaţă sau care a fost lovit de eşec poate să arate depresia sau melancolia ca motiv al eşecului şi

se poate elibera astfel de responsabilitate demonstrându-şi propria slăbiciune şi nevoie de ajutor. Logica nevrotică găseşte aşadar o justificare pentru dominarea celorlalţi. Activitatea socială insuficientă în copilărie duce uneori la atitudinea deosebit de agresivă a oamenilor deprimaţi sau melancolici care poate fi comparată cu sinuciderea parţială prin aceea că persoana îşi face rău sieşi şi ameninţă să se răzbune pe mediu. Când o persoană deprimată îşi face reproşuri, dezvăluie o concepţie exagerată a propriei importanţe. În plus, întotdeauna poate fi detectată plângerea că vina este parţial, dacă nu în totalitate, a celorlalţi. Prin aceste văicăreli se cere supunerea şi susţinerea din partea celorlalţi şi se ajunge la propria iresponsabilitate şi superioritate. Depresiile se dezvoltă dintr-o atitudine bănuitoare şi foarte critică faţă de societate şi apar de obicei în copilăria timpurie.

În descrierea generală a dispoziţiei depresive putem vedea aceleaşi caracteristici pe care le dezvăluie autoarea acestei poveşti de viaţă; lupta permanentă şi controlul mediului ei pentru a-şi consolida propria siguranţă. În sistemul ei nu este prioritară dominarea prin slăbiciune. Ea va folosi acest mijloc doar atunci când nu poate să reuşească prin agresiune directă sau când va fi ajuns prea departe şi este obligată să pună frână. Aici, are nevoie de depresie pentru a avea o povară explicabilă. Ea exagerează astfel sentimentul de a fi împovărată: „Mă lupt cu depresia, dar nu pot să scap de ea. Este o povară groaznică să fiu obligată să fac sau să spun lucruri".

Şi eram adesea pe punctul de a-i mărturisi tatălui meu.

Are tendinţa de a şi-l face confident pe tatăl ei; doreşte să-i arate: „Sunt atât de nefericită, încât ceilalţi trebuie să-mi cedeze, toţi trebuie să se lase dominaţi de mine".

Nu puteam să fac asta. Era singurul lucru pe care nu i-l spuneam. Mă simțeam mizerabil.

Chiar dacă nu-i spune nimic tatălui, el va observa schimbarea destul de curând. Ea îi va atrage atenția prin înfățișarea ei bolnăvicioasă şi prin purtarea ei absentă.

Şi mă durea înfiorător când îl vedeam înaintea mea cu brațele moi. Mă gândeam „Dacă ar şti!"

Degradându-l, se simte superioară. Brațele lui moi!

Încercam în zadar să mă conving că mă gândeam la altcineva când îmi trecea prin minte o insultă.

Doreşte să se simtă nobilă.

Apoi intervenea gândul: „Tata este un ...". Pentru a-mi demonstra că tata nu era un... mă gândeam: „Tata nu este un...; ajutorul lui este un ... şi strigam: „Poate să se ducă dracului". Apoi stăteam nemişcată şi auzeam iarăşi în interior: „Tata este un...". Apoi mi se părea că toate înjurăturile mele erau adresate tatălui şi mă simțeam de parcă cineva m-ar fi pocnit tare în cap.

Când ne întrebăm dacă se poate cere ceva de la fată trebuie să răspundem negativ. Se ține permanent ocupată cu lucruri inutile şi lasă ca toată energia să-i fie consumată de ele. Nu are deloc încredere în ea însăşi. Atitudinea ei arată că se îndoieşte de faptul că va avea în viață o poziție similară celei pe care o are acum în familie şi că va fi capabilă să-şi rezolve problemele, astfel încât să poată să rămână întotdeauna în centrul scenei.

În acest punct începe nevroza ei. Dacă ne uităm în urmă, ne dăm seama de pregătirea prelungită care a dus cu consecvență

în acest punct. Întregul ei comportament tinde către evitarea responsabilităților unei vieți normale în societatea semenilor săi. În schimb, își umple timpul ocupându-se permanent de chestiunea superiorității în propriul ei cerc. Când superioritatea îi este amenințată, iar problemele vieții ajung din ce în ce mai aproape, apar primele simptome obsesionale. Își înjură familia și pe Dumnezeu. S-a pregătit pentru asta de când era copil. Acum putem să stabilim cu siguranță că se află pe calea spre nevroză. Dorința ei exagerată de superioritate și ceea ce am numit atitudinea ei ezitantă indică de ceva vreme spre această dezvoltare. Nu prea poate să rămână vreo îndoială că se va scufunda din ce în ce mai adânc în mlaștina gândirii și comportamentului specifice nevrozei. În cercul vicios al nevrozei, un fapt nevrotic provoacă o reacție puternică, iar aceasta impune un fapt și mai puternic în aceeași direcție falsă, care, la rândul său, stârnește o reacție și mai puternică și așa mai departe. În general, este imposibil pentru nevrotic să găsească singur drumul afară din labirintul nevrozei lui. Din cauza lipsei de pătrundere și a obsesiei pentru putere ale pacientului, este aproape imposibil să se realizeze o ameliorare fără vreun ajutor din afară, inteligibil din punct de vedere obiectiv.

Va fi instructiv să urmărim dezvoltarea acestei nevroze obsesionale. Doresc să explic mai detaliat caracterul nevrozei obsesionale pentru a pregăti o mai bună înțelegere a poveștii acestei fete.

Nevrozele obsesionale sunt acele forme de nevroză în care anumite compulsii, cum ar fi spălatul compulsiv, rugatul compulsiv, ruminația etc. conduc viața individului. Aceste compulsii funcționează ca ordine a căror neascultare, conform argumentelor pacientului, va fi urmată de consecințele cele mai cumplite. Astfel de compulsii torturează persoana care le are și stârnesc în ea o dispoziție anxioasă și dureroasă.

Dacă observăm ce se întâmplă de fapt (după cum facem întotdeauna în psihologia individuală), ce obține pacientul prin simptomele sale, semnificația compulsiei devine clară. Cel care suferă de nevroză obsesională a ajuns destul de aproape de îndeplinirea cerințelor vieții. Cu atât mai desăvârşită şi mai demonstrativă este retragerea lui. Asemenea tuturor nevroticilor, este ambițios, dar descurajat. Când apare o dificultate imaginată pe care nu are îndeajuns curaj pentru a o aborda, el interpune între sine şi această dificultate o barieră construită de ambiția lui şovăitoare, iar această barieră preia caracterul unei compulsii. El îngrămădeşte înaintea lui obstacole peste obstacole până ridică un munte de refuz, iar când viața solicită ceva de la el, se scuză arătând spre mormanul refuzului. Pare că-şi foloseşte toată energia pentru a trece de acest munte pe care el însuşi l-a ridicat, dar ce face de fapt este să evite problema sau cerința. Sârguința şi graba cu care munceşte, gravitatea şi inevitabilitatea evidentă a compulsiei lui ar trebui să-i justifice bunele intenții.

În încercarea lui de a lupta împotriva simptomului, pacientul îşi arogă dreptul de a-l produce şi, argumentând în conformitate cu logica lui personală, devine în acelaşi timp judecător, reclamant şi inculpat.

La fel ca în toate nevrozele, scopul nevrozei obsesionale este superioritatea. Noi susținem că nevroza (implicit şi nevroza obsesională) este o boală de *poziție*, nu de *dispoziție*. Cel care suferă de nevroză obsesională înlocuieşte constrângerea lumii asupra lui cu propria sa constrângere. Propria lui înălțare de sine şi dorință de putere sunt oglindite în constrângerea de substitut. Principalul motiv şi probabil principalul scop al asumării unei nevroze obsesionale este pierderea de vreme, care îl protejează de necesitatea de a-şi rezolva sau de a încerca măcar să-şi rezolve problemele. Izbucnirea

unei nevroze obsesionale împiedică, asemenea unei revolte, supunerea în fața cerințelor vieții în comun. Acesta este scopul.

Se poate ridica obiecția că pacientul s-ar putea prea bine să fie mulțumit şi fericit cu superioritatea pe care o câştigă şi cu siguranța cu care se protejează de pericolul imaginat al înfruntării propriilor probleme. Chiar aşa ar sta lucrurile dacă nu ar fi vorba de o aparentă superioritate, de o aparentă siguranță. Pacientul nu construieşte o nevroză prin mijloace pur intelectuale; vin în ajutorul lui întreaga sa ființă, toate abilitățile şi sentimentele lui, pentru asumarea stilului de viață da-dar. Nevroza este o armă, o bâtă; cu alte cuvinte, nevroticul se crede înconjurat de inamici împotriva cărora trebuie să lupte până ce-şi asigură ceea ce el consideră prada de război. În asemenea circumstanțe nu este loc de sentimentele de bucurie, care ar împiedica îndeplinirea intențiilor lui. Trebuie să plătească scump pentru mormanul de reziduuri pe care îl ridică.

Dacă aplicăm această explicație generală la povestea de viață a tinerei noastre, vedem că ea se ocupă energic de ridicarea unei bariere, a unui morman de gunoi între ea însăşi şi comunitate. Se simte obligată să-i înjure pe părinți şi pe Dumnezeu, își face reproşuri când e deprimată, îşi domină mediul şi pierde timpul cu lucruri inutile. Ca toți nevroticii, își foloseşte nevroza pentru a putea spune: nu am reuşit să-mi rezolv problemele de viață pentru că am fost atât de împovărată de lucrurile astea. Acest „pentru că" este tipic. Este justificarea nevrotică într-o logică aparte, organizată astfel încât să se evite adevărata logică a vieții şi să se potrivească necesităților pacientului. Orice om cu bun-simț poate să vadă cât de slabă este această justificare. Şi totuşi nevroticul trebuie să creadă în ea aşa cum crede în ceva sfânt, dând de înțeles că în el există o oarecare sclipire de înțelegere privind distanța dintre comportarea

 lui şi adevăratele cerințe ale vieții în comun. Altfel de ce ar trebui să se justifice?

Nu eram niciodată ferită de compulsia de a înjura pe stradă sau în prezența altcuiva.

Vedem cum răspunde la prima chestiune a vieții (contactul social). Pune o mare distanță între ea însăşi şi ceilalți. Înjurăturile ei nu permit contactul cu alte persoane.

Îmi era frică şi de mine însămi. Eram tot timpul îngrijorată să nu mi se întâmple vreun accident, ca să fiu pedepsită.

Aici se poate vedea ce se intenționează de fapt prin sentimentul de vinovăție. Singurul său scop este să mărească mormanul de gunoi peste care e aruncat. Nietzsche are dreptate când spune „Mustrările de conştiință sunt indecente".[1]

Mă străduiam să mă distrag prin orice mijloc.

Ştim dinainte că nu va reuşi.

Odată, când mă întorceam de la şcoală împreună cu Minna, vorbeam încontinuu pentru a-mi înăbuşi gândurile. Dintr-odată m-am înecat, a trebuit să mă opresc şi să ascult... Odată am văzut un film polițist, „The Man with Nine Fingers". A fost oribil. O bătrână a fost omorâtă în film. Părinții mei mă aşteptau după spectacol. Tata a spus că era otravă pentru mine, dar nu a ghicit cauza principală a neliniştii mele. Îmi apăream mie însămi ca ucigaş al părinților mei. În gândurile mele trebuia să-l înjur şi pe Dumnezeu. Şi apoi am auzit un țipăt care venea parcă de la un diavol: „Tu, tu ai spus toate astea!" Am răspuns pe dată în interior: „Dumnezeu este cel mai frumos om şi cel mai bun

[1] Citare aproximativă din **Amurgul idolilor** a lui F. Nietzsche. (N.t.)

din câți există". În timp ce spuneam „Tatăl nostru", am auzit: „Sfântă Fecioară, mă rog ție. Nu, nu mă rog Ție".

Aveți aici o imagine drăguță. Dacă o persoană se mişcă la stânga şi apoi se mişcă la dreapta, nu se întâmplă nimic; pare că a făcut ceva şi, în timp ce pierde vremea aşa, timpul trece şi acea persoană evită să-şi rezolve problemele.

Apoi iarăşi am auzit o şoaptă din interior: „Mă rog ție, Sfântă Fecioară". Transpiram de frică.

Astfel de idei fixe trebuie că sunt cutremurătoare pentru cel ce le gândeşte. În această cutremurare stă principalul scop al nevrozei. Înțelegem acum puțin mai bine semnificația sentimentelor. Sentimentele nu sunt niciodată argumente, ele merg în direcția impusă de stilul individual de viață. Putem să mai facem un pas; această organizare este îndreptată spre atingerea scopului de provocare a acelor sentimente care vor uşura sarcina nevroticului de a se supune (de a se conforma) propriului stil de viață. Această fată se ajută pe ea însăşi provocând sentimente care formează o barieră de netrecut pentru ea. Aflăm că nu vrea să iasă în societate, aflăm că nu vrea să se pregătească pentru o carieră şi aflăm că va eşua în cel de-al treilea test impus de viață, în chestiunea iubirii.

Apoi înjurăturile continuau din plin. Trebuia să încep din nou să mă rog. Am încercat din răsputeri, dar interveneau gândurile josnice — adesea îmi lua o oră să spun o rugăciune.

Ea nu are nicio legătură cu religia.

În acea perioadă am început să fiu interesată de bărbați.

 Dumnezeu îi ajută pe cei drepți.

Voiam să le fiu tuturor pe plac. Primeam complimente pentru ochii mei și eram deosebit de atentă la ei.

Alți psihologi ar fi fericiți. Începe să flirteze puțin. Noi știm că va rămâne unde este acum.

Făceam eforturi să-mi protejez ochii, astfel încât să nu-și piardă strălucirea.

O nouă ocupație. Încă o constrângere.

Uneori, o duceam cu cărutul în parc pe fetița unei vecine.

Ar prefera să fie ea însăși în cărutul copilului și altcineva să o împingă. Știm că asta va sfârși prost.

Acolo era foarte multă lumină. Mi s-a făcut teamă că soarele ar putea să-mi afecteze vederea.

Vezi monografia lui Freud despre un paranoic. Dacă acesta nu este un nou obstacol, atunci nu există niciun obstacol în suflet.

Din acel moment am evitat soarele.

Își protejează ochii. Mulți psihologi ar spune că acesta este un semn că dorește să găsească un bărbat și nu ar observa că ceva poate fi schimbat în opusul său. O persoană își poate proteja ochii până în punctul în care nu mai există deloc bărbați.

Dacă dorim să elucidăm semnificația unor simptome atât de vagi, trebuie să le abordăm prin întrebarea psihologiei individuale: Ce se întâmplă când o fată ca ea încearcă să evite soarele? Sunt împiedicate toate atașamentele, mai ales dragostea, de la care se îndepărtează din ce în ce mai mult.

Eram neliniştită şi atentă ca nu cumva o rază de soare să cadă asupra mea. Evitam toate zonele însorite. Când eram obligată să ies de la umbră...

Vedeți cât de mult trebuie să se ocupe de asta.

... şi îmi ridicam întâmplător capul în lumina soarelui, mă convingeam că fusesem orbită de soare.

Dacă ne uităm la superstițiile popoarelor, la elementele mitologice în care e vorba despre lucruri asemănătoare, putem zări măiastrele închipuiri ale strămoşilor. Până şi în Hamlet femeile sunt avertizate să nu iasă în soare pentru că s-ar putea să rămână însărcinate. Asta provine dintr-o străveche superstiție.

Cu toate astea, nu trebuie să presupunem că în spatele închipuirilor acestei fete erau gânduri arhaice; este îndeajuns să găsească ceva prin care să se separe de problema pe care caută să o evite.

Mă gândeam că soarele mi-a luat o parte din puterea vederii şi că aveam să orbesc. Zi de zi îmi venea în minte acest gând. Lipsea conştiința faptului că vedeam la fel de bine ca întotdeauna.

Nu ar fi putut face nimic cu această cunoaştere; nu ar fi contribuit la sistemul ei. Doar când îşi imaginează că i s-a făcut rău se poate retrage — adică poate evita — soluționarea problemelor vieții.

Când am ieşit împreună cu Lina, am implorat-o să evite soarele. Îmi doream să aflu dacă ea se lasă în voia soarelui. A râs şi a refuzat să urmeze această procedură. Apoi a venit mama. Asta nu mi-a fost deloc pe plac.

Vedeți cum se durifică şi că bunul-simț nu mai este de ajutor. Cel care pune întrebarea naivă: „De ce nu mai sunt de ajutor bazele bunului-simț?" trece cu vederea faptul că ea nu se comportă

 chibzuit, ci doreşte să fugă. Îi puteți descrie de o sută de ori unui dezertor minunea armelor asurzitoare de pe front, dar nu-şi va îngădui decât acel şir de gânduri care îl ajută să fugă.

Obişnuiam să vorbesc cu Olga sau cu vreo altă prietenă şi să o fac să se uite la soare.

Aceasta este trăsătura ei nesocială. Este posedată de ideea că soarele slăbeşte puterea vederii şi le permite tuturor celorlalți să se uite la soare.

Ca să nu creadă că am luat-o razna, am făcut în aşa fel încât să nu-şi dea seama de nimic. Spuneam, de exemplu: „Nu ştiu ce mi-a intrat în ochi, nu pot să mă uit la soare, tu poți?" Şi imediat ce ea îşi ridica ochii spre soare, eu izbucneam în hohote de râs.

Pare că încerca să facă rău intenționat, ca şi cum ar fi găsit că e dezirabil să le slăbească vederea celorlalți. Este râsul învingătorului, probabil o încercare de a fi superioară fizic celorlalți, susținută de ideea că ştie un secret. Este superioară pentru că ceilalți nu ştiu.

Credeam că sunt orbiți de lumină şi asta îmi provoca bucurie.

Vedeți încă o confirmare.

Pe stradă, îmi țineam tot timpul ochii ațintiți în jos. Când îi ridicam, îi protejam întotdeauna cu mâna. Totuşi, în ciuda precauțiilor mele, ideea mă urmărea. Alergam apoi acasă de parcă eram posedată şi, plângând, îi spuneam tatălui meu: „Am fost orbită de soare. Totul mă dezgustă, o să mă sinucid".

Îşi împinge dezertarea la extrem şi se joacă cu gânduri de sinucidere. Şi-a pierdut cu totul speranța. Mâinile, picioarele, ochii şi-au pierdut atracția.

Apoi mă plângeam amarnic părinților mei pentru că voiau să mă lase să plec. La început au râs și au întrebat dacă înnebunisem. Tata m-a asigurat că soarele avea o mare putere de vindecare. Se ducea adesea la fereastră, o deschidea și striga la mine: „Privește cum îmi deschid ochii în soare. M-aș bucura să pot să mă plimb în soare în fiecare zi". Eram derutată când vedeam cum tata lăsa soarele să strălucească asupra lui. Apoi am început iarăși să mă lamentez... Aveam permanent un sentiment de neliniște, ca și cum tot timpul presimțeam un pericol groaznic.

După cum am aflat până aici, pericolul este, desigur, înfrângerea în dragoste. Este prea mândră. O fată care își dorește să fie înaintea tuturor nu poate accepta ideea că ar putea fi înfrântă și, astfel, anxietatea ei se concretizează.

În cele din urmă, de-abia dacă mai îndrăzneam să ies pe stradă. Mă temeam și că s-ar putea să fiu lovită și orbită de un fulger. Dacă abia de strălucea soarele pe mine printr-o fereastră sau dacă se juca cineva cu o oglindă și apoi lumina reflectată trecea peste mine, eram cuprinsă de teroare.

Nu ieși în soare. Nu lăsa pe nimeni să te vadă, nu poți intra în competiție.

Nicăieri nu mă simțeam în siguranță. Îmi spuneam că accidentul care e dat să se întâmple cuiva este inevitabil, chiar dacă acea persoană ar sta într-o cameră încuiată. Mi-era deja lehamite de viață și mă întrebam dacă, în cazul în care lucrurile nu se îmbunătățeau în ce mă privește, nu ar fi mai bine să mă sinucid în loc să am parte de-o astfel de soartă.

Iar acum există consecințe ale acestei idei. Ea aduce în prim-plan problema văzului. Pentru a justifica această atitudine, trebuie să găsească alte metode. Așa că aflăm:

Pentru a nu-mi obosi ochii, citeam cât de puțin posibil.

Ne amintim aici că vorbea cu emfază despre lectura cărților indecente. Aceasta poate să fie o retragere de la ele şi o confirmare a faptului că trebuie să-şi protejeze ochii.

Când citeam, mă enerva tot timpul că puteam să-mi văd vârful nasului.

Putem să înțelegem foarte bine asta, dat fiind că se uita tot timpul la vârful nasului ei. Ar fi valabil şi pentru alții, dar alții nu sunt interesați de această chestiune. Este o scuză foarte bună pentru eliminarea cititului.

M-am convins...

Urmează un defect de frumusețe.

... că eram saşie. Mă răsuceam încolo şi încoace, țineam cartea în diferite poziții — vârful nasului mă urmărea ca mustrările de conştiință.

Vedeți cum se ocupă din ce în ce mai mult de lucruri care o fac să creadă că privirea ei slăbeşte. Ne întrebăm, pe bună dreptate, ce mai rămâne când n-o să mai vadă deloc.

Am citit odată în Biblie că în ochii unui sfânt a fost aruncată murdărie şi el a orbit. Acum îmi amintisem asta. Pentru mine, murdărie însemna găinaț. Şi eram atentă când treceam pe lângă vreun copac. Încercam să evit şi țevile de scurgere unde se adunau vrăbiile şi porumbeii. Obişnuiam să mă uit îndelung la pajişti şi tufişuri verzi pentru că auzisem că verdele e bun pentru ochi.

Cu cât invocă mai multe trucuri pentru a-şi fortifica ochii, cu atât creşte convingerea că starea ochilor ei este proastă.

Dacă abajurul nu era pus pe lampa cu gaz, înnebuneam de furie.

Vedeți cum această tendință depăşeşte dorința ei de putere, astfel încât ceilalți trebuie să-i respecte dorințele.

Nu mă uitam niciodată la lumină sau la foc. Din când în când, oamenii vorbeau despre boli de ochi, despre cataractă, de exemplu. Când vorbeau, arătau cu degetul spre ochii lor. Eu evitam cu strictețe să fac asta. Când îmi dădeam seama că am făcut-o fără să vreau, începeam imediat să mă tem că voi face boala despre care vorbeau.

Acesta este unul dintre semnele pe care le prezintă în mod obişnuit cei care suferă de ipohondrie sau de nevroză obsesională. Preiau tot ce ar putea să-şi găsească locul în dezordinea nevrotică pentru a-şi pierde vremea, pentru a obține protecție, siguranță împotriva faptului de a fi târâți în torentul vieții. Ei presimt torentul vieții şi se agață cu toate puterile de chingile nevrozei lor.

Îmi imaginam că s-ar putea ca ochii să-mi sară din orbite ca efect al suprasolicitării lor. Îi apăsam atentă înapoi cu degetele.

Aparentul nonsens este uluitor. Această fată este posedată de gândul: cum pot să mă protejez, cum pot să mă apăr de necesitatea de a accepta iubirea, căsătoria, rolul femeii? Este indiferentă față de orice altceva şi se simte în siguranță. În spatele acestei confuzii, o stea străluceşte slab — eliberarea de rolul de femeie. Ea plăteşte prețul, suferă, dar numai pentru ca în viitor să obțină recompensa.

Am refuzat să las un acordor de pian orb să intre în casă. Mi se părea că orbirea ar putea fi contagioasă. Adesea, îmi imaginam chiar că îmi loveam ochii de ceva şi erau scoşi din uz. Acest delir a durat trei luni şi a fost urmat de o perturbare provocată tot de un compliment.

A primit complimente pentru ochii ei, aşa că a încercat să-i distrugă.

De data asta, imaginația mea tulburată a început să fie preocupată de dinți.

Cineva i-a făcut un compliment pentru dinții ei; asta înseamnă: ești totuși potrivită pentru rolul de femeie.

Beam dintr-un pahar și am lovit cu paharul marginea unuia dintre dinții din față. Mi-am imaginat dintr-odată că mi-am spart dintele. Am alergat neliniștită la tata și am strigat: „Pentru numele lui Dumnezeu, mi-am spart dintele?"

Din nou, frumusețea iese din scenă.

Apoi am deschis gura și tata s-a uitat. „Unde?" a întrebat uluit. Pentru a vedea dacă putea să găsească singur dintele vătămat, nu îi spusesem pe care credeam că l-am lovit. Dar când nu a descoperit nimic, am strigat: „Un dinte din față" și i l-am arătat. Mama și tata au privit dintele cu atenție, din toate părțile și n-au putut să vadă nici măcar o zgârietură. M-am înfuriat și mai tare, am alergat la oglindă și m-am uitat eu însămi.

Imaginați-vă această fată: un compliment pentru ochii ei funcționează ca o chemare pe scena vieții. Acum a primit un compliment pentru dinții ei și îi va ataca.

Și mi s-a părut că era o idee mai mic decât dintele alăturat. Așa că acum eram destul de convinsă că-mi spărsesem dintele și am început să plâng devastată. Când Lina a ajuns acasă...

Vă amintiți că ea este o profesionistă, fiind asistentă de dentist.

... a trebuit să se uite la gura mea. Nu a putut să găsească nimic. Am întrebat-o dacă ar îndrăzni să-și lovească dinții cu un pahar. A râs, a luat un pahar și l-a lovit ușor de dinții ei. Stăteam acolo și o priveam

serioasă. Întotdeauna am fost foarte atentă la dinții mei. Îmi amintesc următoarele:

Acesta este complexul dentar. Acum va demonstra că lucrurile nu au stat niciodată cum trebuie în privința dinților ei.

Dinții de lapte din față se clătinau foarte tare. Nu trebuia decât să îi trag puțin și i-aș fi scos. Tata voia să încerce cu o ață. Eu preferam să încerc eu însămi și am legat o bucată de ață în jurul unui dinte, am legat celălalt capăt de clanță și am început să trag cu atenție. Mi s-a făcut frică și am renunțat. Apoi, un dentist, prieten de familie, s-a uitat la dinții mei. Fără niciun chef, am deschis gura. Și, înainte să-mi dau seama ce se întâmplă, dintele care se clătina cel mai tare fusese deja scos. Dar el mi-a scăpat dintele în gură, iar eu, agitată cum eram, l-am înghițit. Părinții mei erau foarte îngrijorați. Câteva zile a trebuit să mănânc varză. Când aveam șase ani, mă durea un dinte. Pe drum spre dentist plângeam și mă văicăream și nu voiam să mă duc. Tata mi-a promis că-mi ia o poșetă dacă îl lăsam pe dentist să-mi scoată dintele. Eu voiam mai întâi poșeta și tata chiar mi-a cumpărat una foarte drăguță. Apoi m-a sfătuit să mă gândesc la soldățelul de plumb cel curajos și la toate lucrurile prin care a trebuit să treacă. Când am ajuns la dentist, m-am oprit un moment în fața ușii și i-am spus tatălui: „Hai să mergem la altul — la ăsta sigur o să plâng, la altul voi avea mai mult curaj". Ne-am întors și ne-am dus la altul. El s-a uitat la dintele care mă durea și a propus să-l scoată. I-am șoptit tatălui meu: „Trebuie să mă gândesc la asta — are o expresie tare furioasă — hai să mergem la altul". Și, invocând o scuză, am plecat de acolo și ne-am întors în sfârșit acasă. Totuși, în acea noapte am avut o durere de dinți atât de îngrozitoare, încât mama a trebuit să mă ducă la dentis la prima oră. M-am concentrat la soldățelul de plumb și, în cele din urmă, am acceptat ca dintele să-mi fie scos.

Dar asta s-a întâmplat demult. Acum eram neliniştită în privinţa dinţilor fără vreun motiv evident, fără să mă doară. Doar ideea că s-ar putea cumva să mă lovesc cu gura de vreun obiect mă făcea să cred că mi-am pierdut un dinte. De fiecare dată când mă gândeam la asta trebuia să verific poziţia în care mă găseam în acel moment şi să măsor distanţa dintre mine şi cel mai apropiat obiect, cum ar fi o cutie sau pianul. Voiam să-mi demonstrez că era imposibil să mă fi lovit. Nu-mi pierdusem judecata pe de-a-ntregul. Dar singurul efect al acestei demonstraţii era că deveneam şi mai neliniştită, pentru că atunci mă gândeam că nu fusesem suficient de atentă şi chiar îmi lovisem un dinte. Şi apoi iarăşi măsuram distanţa. După care iar îmi imaginam că mi-am spart un dinte sau că măcar l-am zgâriat. Făceam proba asta până eram epuizată de efort şi nelinişte. Şi, în cele din urmă, destul de descurajată, mă dojeneam: „Cum poate cineva să fie atât de prost încât să-şi scoată intenţionat un dinte?"

Acum îşi imaginează că deja şi-a scos un dinte. Dintele joacă un rol extrem de important. Nu mă îndoiesc că se poate vedea modul în care o persoană ajunge la un fetiş dentar. Complexul ei dentar nu este întru totul dezvoltat, dar nu se poate nega faptul că ea supraevaluează enorm dinţii.

Părinţii mei trebuiau să se uite tot timpul în gura mea.

Vedeţi cum pierderea de vreme ajunge la proporţii necuvenite şi cum fata ajunge să fie în centrul familiei.

Fireşte, niciodată nu descopereau nimic. Nimeni nu putea să găsească nici cea mai mică problemă , nici măcar eu. Nu îi credeam pe ceilalţi şi nici pe mine însămi.

Pur şi simplu se foloseşte de asta pentru a merge şi mai departe. Este preocupată de dinţii ei, nu de îndatoririle ei de femeie.

Şi aşa, când descopeream la dinții mei mici neregularități pe care nu le observasem înainte, îmi imaginam că erau vătămări pe care eu le-am provocat şi iarăşi începeam să spumeg. Uneori, când mâncam cireşe, se întâmpla să muşc un sâmbure. Asta mă amăra în asemenea măsură şi mă aducea într-o aşa stare, de aveam nevoie de o zi întreagă să îmi revin. În cele din urmă, am început să scot sâmburii înainte să mănânc fructele. Aveam chiar şi un anumit fel în care mâncam mere. Le tăiam în felii subțiri, puneam câte o felie pe cuțit şi îmi băgam atentă cuțitul în gură. Odată mi-am lovit dinții de cuțit şi imediat m-am gândit că muşcasem cuțitul. Mi-am ieşit din minți şi am urlat: „Nimeni nu a mai făcut asta vreodată, să muşte cuțitul şi să-şi spargă dinții". Părinții mei au vrut să ştie ce mai era de data asta. Se întâmpla ca Lina să fie acolo. Toți se amuzau de parcă se bucurau de întâmplare. Tata era de părere că aşa îmi trebuia, cu toată grija mea exagerată. Am devenit şi mai neliniştită, crezând că tata a vrut să spună că mi-am spart dinții din vina mea. Am strigat printre sughițuri de plâns: „Recunoşti acum că mi-am spart dinții?" Tata a răspuns: „Nu recunosc nimic. Dar dacă eşti atât de toantă încât să-ți imaginezi aşa ceva, e timpul să mănânci mere ca toți ceilalți". Nu m-am oprit din plâns. Lina a luat un cuțit şi şi-a lovit uşor dinții. Apoi m-a întrebat zâmbind dacă demonstrația era de ajuns. Încetul cu încetul, m-am liniştit. Vreo două luni mai târziu, am observat că aveam tartru pe dinți. Înainte îl răzuiam cu un ac. Când mi-am amintit asta, am devenit teribil de nefericită. „Dumnezeule!" mi-am spus, „cu siguranță că nimeni nu face asta — nu-şi răzuieşte smalțul". Voiam să mă sinucid. Când beam cafea, mă gândeam că s-ar putea ca fierbințeala cafelei să crape smalțul. Refuzam să beau orice era prea fierbinte sau prea rece şi beam cafea, ceai, supă, bere şi chiar apă, toate călduțe. Nu mâncam nimic dur. Nici ciocolată, nici zahăr. Apoi nu mai mestecam nimic. Lăsam mâncarea să mi se topească în gură şi apoi o înghițeam ca o babă ştirbă. Arătam atât de haios, încât

părinții mei râdeau până le dădeau lacrimile. Apoi evitam până şi să-mi ating de dinți vreun tacâm. Deschideam gura cât de mult puteam şi îmi băgam mâncarea în gură cu cea mai mare atenție sau sorbeam din lingură sau din farfurie. În cele din urmă, nu mai mâncam decât cu degetele. În tramvai, când zdrăngănea vreun geam, deveneam agitată şi mă gândeam că s-ar putea să cadă şi să-mi spargă un dinte.

Veți observa că îşi aranjează viața astfel încât să se elibereze de orice ocupație.

Şi acest delir a durat câteva luni. Dar a urmat unul încă şi mai rău. Am avut o tinerețe crâncenă.

Tocmai mă întorceam de la şcoală. Însoțisem o prietenă şi voiam să traversăm. Un bărbat s-a apropiat de noi din cealaltă parte. Pe față avea o bucată de pânză. Inițial, m-am gândit că îl durea un dinte. Când a ajuns mai aproape, am observat că toată fața îi era mâncată. Nu avea nas, nu avea buze, doar nişte găuri roşii. Mă simțeam de parcă m-ar fi lovit cineva. Am fost cuprinsă de-o asemenea groază de omul ăsta, încât, pentru a nu-i călca pe urme, m-am întors şi am luat-o spre casă pe ocolite.

Acum apare fobia de lupus[1] şi aduce cu ea frica de infecții. Vedem acum mai clar şi putem să prezicem că această frică de infecții o va face să-şi consolideze sentimentul de siguranță şi o va susține şi mai mult în încercarea de a exclude din viața ei iubirea şi căsătoria.

[1] Frică de lupus, acesta fiind o formă de tuberculoză a pielii. (N.a.)

O fobie de lupus

În efortul ei de a scăpa de realitate, ultimul lucru adăugat la colecție este un bărbat cu o eczemă.

Am fost cuprinsă de-o asemenea groază de omul ăsta, încât, pentru a nu-i călca pe urme, m-am întors şi am luat-o spre casă pe ocolite.

Vedeți cum se intensifică efectul acestor impresii menite să o îndepărteze din ce în ce mai mult de viață. Găseşte iar şi iar o scuză pentru a-şi continua retragerea.

Încă extrem de îngrozită, i-am spus tatălui ce s-a întâmplat.

Este izbitor că îi spune tatălui ei şi putem prea bine să întrebăm de ce. Răspunsul evident ar fi că se înțelege bine cu el şi are încredere în el. Dar mai putem găsi un motiv al comportării ei: doreşte să-l facă să înțeleagă ce urmează să se întâmple — că ea trebuie să se ataşeze şi mai strâns de familie, să diminueze contactul cu lumea din afară, să pară împovărată şi incapabilă să facă ceva sau să rezolve vreo problemă.

El credea că probabil era lupus. Ce e asta? O boală devoratoare al cărei nume, în latină, înseamnă lup.

Tatăl, care avea o frică morbidă de tuberculoză, avea două sau trei cărți medicale din care citea adesea — de unde cunoștințele lui. S-ar putea spune că și tatăl avea o fobie și că, așadar, ea i-a moștenit frica. Dar nu este așa. Fata se pregătește. Preia mijloacele care îi sunt disponibile și care îi par utile în acea situație — de la tatăl ei sau de altundeva. Susținută de frica ei de o boală infecțioasă, ea crede acum că are dreptul de a se separa de lumea din afară. De ce ar fi asta o trăsătură moștenită? Vrea să se afle sus și vede că, în lumea din afară, îi este imposibil să ocupe locul favorabil, central pe care îl ocupă în sânul familiei. Dorim să îl întrebăm pe cel ce se îndoiește: cine ar părăsi o situație favorabilă pentru a se pune într-una nefavorabilă? Bunul simț răspunde aici, iar ipotezele profunde nu au ce căuta. Dacă cineva dorește să obiecteze, trebuie mai întâi să ne arate că ar ieși de bunăvoie dintr-o situație plăcută spre a intra într-una neplăcută.

Voiam să știu dacă această boală e infecțioasă.

Am arătat deja că nu este imposibil ca această fată să știe deja unele lucruri despre bolile infecțioase ale organelor genitale.

M-a asigurat că nu era cazul. Dar nu l-am crezut. Nici măcar când Lina i-a confirmat spusele. Încă de la început, eram ferm convinsă că lupusul e infecțios.

Doresc să spun câteva cuvinte despre metodele specifice pe care le utilizează nevroticii când își întemeiază concepțiile. Ei trebuie să aibă dreptate și totul este contorsionat până ce demonstrează ce și-au propus să demonstreze. Această boală trebuie să fie infecțioasă. Chiar dacă toate autoritățile ar spune că nu este, ea tot ar susține că este. La aproape toate nevrozele se găsește această logică falsă, a cărei forță stă în faptul că îi permite pacientului să facă ceea

ce altfel ar face fără dovadă. De exemplu, am cunoscut o pacientă care jucase întotdeauna rolul principal în familie şi a cărei situaţie a devenit dintr-odată nefavorabilă din cauza unei căsătorii nereuşite. Ea a pus de-o grevă a foamei, a explicat că nu putea să mănânce nimic pentru că avea un plămân slăbit şi făcea crize de tuse când trebuia să înghită mâncarea, ceea ce îi afecta plămânul. Aceasta este o tentativă de sinucidere. Când un astfel de pacient ajunge în punctul în care susţine că cel mai important lucru din acel moment este să se ridice şi să facă o plimbare pentru a-şi stimula apetitul, face în aşa fel încât îndeplinirea condiţiilor să fie imposibilă şi insight-ul său să nu interfereze cu aspiraţia nevrotică. „Nu"-ul adresat vieţii este limpede.

Chiar dacă două persoane care ştiu insistă că lupusul nu este infecţios, ea nu poate fi convinsă.

Mi-aş fi dorit să nu mai calc niciodată pe acea stradă. Dar locuiam chiar după colţ şi drumul spre şcoală trecea pe acolo, aşa că nu puteam s-o evit. Treptat, această frică s-a disipat.

Cum putem să explicăm asta? Auziţi că o astfel de tulburare nu poate să dispară decât dacă este tratată prin interpretare psihologică. Simptomele bolii ca semne exterioare, vizibile ale unei nevroze sunt labile şi dispar pentru un timp sau se transformă uneori, fără tratament psihologic, în alte simptome. Pacientul încearcă permanent să se adapteze la presiunea variabilă exercitată de mediu asupra lui. Fata spune: *Treptat, această frică a dispărut de la sine.* Dacă am crede că simptomul ei avea o origine sexuală (dorinţe libidinale refulate, de exemplu), atunci ar trebui să presupunem că libidoul ei a trecut printr-o transformare. O astfel de interpretare este prea forţată şi, mai mult, falsă. Ştim că şi-a pierdut temporar curajul. Imediat ce îl va recâştiga într-o oarecare măsură, maşinaţiile ei

vor fi resimțite ca inutile, iar ea va încerca din nou să-şi găsească un drum spre viață. Este de la sine înțeles că îşi va pierde anxietatea atunci când va avea puțin mai mult curaj. Vedem atitudinea ezitantă a acestei fete față de chestiunea iubirii. Observăm cum încearcă să scape. Dorim să avem confirmarea faptului că suntem pe drumul cel bun. Toate aceste faze nu sunt nimic altceva decât încercări de a scăpa de soluționarea chestiunii iubirii.

Într-o după-amiază m-a căutat un băiat, o cunoştință de-a Olgăi, care era galant cu amândouă. Am mers la plimbare şi s-a întâmplat să trecem pe o stradă unde era un azil pentru oameni care sufereau de lupus. Ferestrele erau acoperite cu plasă verde, asemănătoare celei folosite pentru prinderea fluturilor. Am auzit huruitul unui aparat. Dintr-odată, mi-am dat seama unde eram. Eram îngrozitor de deprimată, n-am mai scos niciun cuvânt şi m-am întors spre casă, zdrobită cu totul. Mă simțeam de parcă eram schilodită. Gândurile mi-erau blocate şi eram cuprinsă de un singur lucru — groaza de lupus.

Exact în momentul în care este cu un băiat care este galant cu două fete, ceva o umple de groază. Explicația constă în două motive: (1) băiatului îi place şi o altă fată; (2) ea se poate folosi de fobia de lupus pentru a scăpa de soluționarea oricărei probleme.

La început nu puteam să răspund deloc la întrebările îngrijorate ale părinților mei despre motivul pentru care eram atât de supărată. Gânduri oribile mi se învârteau în cap. Mă gândeam că oamenii care calcă întâmplător pe urmele unui bolnav de lupus ar răspândi boala în tot oraşul.

Acum tot oraşul este plin de lupus. Acum nu mai poate să se ducă nicăieri. Distanța dintre ea şi chestiunea iubirii creşte pas cu pas.

„Unde", mă întrebam, „se găseşte un loc pe pământ în care nu există lupus? Unde se găseşte un loc în care un bolnav de lupus să nu fi lăsat bacterii în urma lui?" Întreaga lume îmi părea infectată.

Vedeți gestul de excludere a copilului răsfățat.

Mă simțeam ca şi cum aş fi fost înconjurată de gratii printre care nu se putea ieşi. În acelaşi timp, simțeam că îi uram şi eram dezgustată de bolnavii de lupus.

Şi noi ne vom opri un moment în acest punct. Cei mai mulți oameni ar spune că acesta este un gest de respingere, firesc şi de înțeles. Dar sunt şi alte situații în viața unei persoane nevrotice în care apare acelaşi gest fără să fie firesc şi de înțeles. De exemplu, ce înseamnă o frică exagerată de şoareci sau păianjeni? De ce individul nevrotic îşi accentuează atât de intens ura şi dezgustul? Nu există un temei logic pentru asta. Gestul dezvăluie un sentiment şi este îndreptat spre altceva decât spre o frică imaginară. În cazul nostru, serveşte ca mijloc de a păstra distanța pe care frica de lupus a creat-o între ea şi viață. Nimic plăcut ei nu poate fi folosit ca mijloc pentru atingerea scopului său. Trebuie să se folosească de ceva dezgustător pentru a crea o distanță explicabilă între ea şi viață.

Conform sistemului ei, se comportă corect. Dacă nu ar avea sentimentele de ură şi dezgust, comportamentul ei ar putea, pe bună dreptate, să fie considerat idiot. Aici stă deosebirea dintre nebunie şi nevroză. Nevroza este întotdeauna coerentă, construită pe o schemă de logică personală. Nebunia este incoerentă; nu are niciun fel de coerență sau ordine logică.

A fost zadarnică obiecția tatălui că toți oamenii trăiesc fără o astfel de frică. Mi se părea că lupusul era acolo doar pentru mine.

Vedeți aici cât de bine o spune și totuși nu înțelege. Boala chiar există pentru ea.

O pedeapsă doar pentru mine.

Această pedeapsă nu trebuie luată în serios. Oamenii nevrotici spun: „Aceasta este pedeapsa pentru păcatele mele". Acestei fete nu îi pasă de construirea unui complex de vinovăție dacă poate să excludă doar dragostea.

Asemenea unui păianjen oribil, gigantic, groaza de boala devoratoare se târa prin mine. Dacă aş fi ştiut vreo modalitate în care să mă omor rapid, aş fi făcut-o. Dar nu ştiam niciuna.

Nu ajunsese atât de departe încât să-şi curme viața. Încă mai are o resursă, familia ei. O astfel de fată poate fi împinsă la sinucidere prin separarea de familia ei: de exemplu, într-un sanatoriu în care nu ar fi bine tratată sau dacă părinții ei s-ar îndepărta de ea şi ar declara-o nebună de legat. „Mai bine moartă decât să trăiesc aşa." S-ar putea întâmpla atunci ca fata să se sinucidă din răzbunare.

Nefericită până în punctul de a nu simți aproape nimic, am început să mă spăl pe mâini şi pe față cu permanganat de potasiu. Îmi clăteam gura cu soluția antiseptică a Linei. Nu am vrut să mai port pardesiul. Îmi imaginam că îl infectasem purtându-l când am trecut pe lângă spitalul pentru bolnavi de lupus. Purtam mănuşi când mă descălțam şi eram atentă să nu las niciodată şireturile să atingă talpa pantofilor, parte pe care o consideram deosebit de infectată. Părinții mei îmi urmăreau activitățile foarte neliniştiți. Apoi l-am întrebat pe tata dacă este posibil să te infectezi de la aerul care ieşea din spitalul pentru bolnavi de lupus. A râs de mine şi a răspuns că era destul de imposibil pentru

că, altfel, s-ar îmbolnăvi toți oamenii care locuiau în apropriere sau care treceau pe acolo.

Asta mi-a dat oarecare speranță. Dar mă agățam de convingerea că tălpile pantofilor mei erau infectate pentru că am călcat pe acelaşi trotuar pe care mersese omul bolnav de lupus şi că, drept urmare, şi podeaua apartamentului nostru era infectată...

Oamenii care se simt obligați să se spele întruna (compulsia de spălare) apelează de obicei la argumentul că tot ce-i înconjoară este murdar sau infectat. Un astfel de argument foloseşte la eliminarea unei părți a vieții în care anticipează un eşec şi în care, aşadar, nu se simt în siguranță. Am aflat că delirul a fost întărit când a ieşit cu băiatul căruia îi mai plăcea şi o altă fată.

... şi poate unul dintre bolnavi a scuipat pe fereastră şi eu am călcat pe flegmă. Părinții mei au încercat cu disperare să-mi scoată din cap această idee, dar în zadar.

Poziția ei în familie este acum ferm stabilită. A devenit figura centrală într-o măsură mult mai mare decât înainte, prin faptul că a reuşit să rupă orice legătură cu lumea din afară.

Din acel moment înainte, îmi atingeam pantofii şi haina doar cu mănuşi. Într-o zi, am scăpat pe jos o bucată de dantelă. Mama a trebuit s-o dea. Nu voiam s-o mai ating nici măcar pe mama, din moment ce trebuia să intre în contact cu podeaua atunci când spăla şi curăța. Neliniştea mea teribilă găsea o descărcare în crize frecvente de plâns. Pentru a mă linişti, părinții mei şi Lina atingeau cu degetele podeaua şi pantofii mei în fața mea. Dar mai târziu, când mama tăia pâinea fără să se fi spălat mai întâi pe mâini, țipam şi refuzam să mănânc. Trebuia

să ia altă pâine. Până şi clanțele le atingeam cu mănuşi şi, mai mult, acopeream mănuşile cu o bucată de hârtie.

Acesta este trucul obişnuit al pacienților cu compulsie de spălare. Drept urmare, în cameră este atât de multă mizerie pe cât poate fi de aşteptat doar de la oamenii care se spală fără încetare şi care, în acelaşi timp, luptă continuu împotriva murdăriei.

Mănuşile fuseseră infectate de mâinile infectate ale familiei mele! Apoi mi-a venit ideea că nu se putea şti niciodată dacă banii au fost atinşi sau nu de un bolnav de lupus. Aşa că nu îi mai atingeam decât dacă îmi acopeream mai întâi mâna cu o bucată de hârtie. Când trebuia să cumpăr ceva, înveleam banii în inevitabila hârtie şi îi duceam Minnei. Ea trebuia să mă însoțească şi să achite nota.

Acum are un maestru de ceremonii. Cineva trebuie să o însoțească pe stradă. Aceasta este o agorafobie[1].

Întrucât clanțele erau suspecte, ea trebuia şi să deschidă uşile pentru mine. S-ar fi putut să le fi atins un cerşetor bolnav de lupus! Murdăria, mizeria, sărăcia îmi păreau baze pentru lupus.

În această privință nu prea se înşală.

În sfârşit, nu mai atingeam nimic fără hârtie. Când voiam să mut un scaun dintr-un loc în altul sau când trebuia să dau cuiva un obiect, de exemplu o perie, mai întâi mă protejam cu o hârtie. Am aruncat o pereche de mănuşi cu care atinsesem bani pentru că uitasem hârtia. Înveleam creioanele în hârtie înainte să scriu cu ele. Gândurile mele înfricoşătoare o apucaseră în atât de multe direcții, încât, în cele din urmă, nu mai rămăsese nimic despre care să cred că nu era infectat.

---

1 Frica de a fi lăsat singur sau de a ieși singur. (N.a.).

Îmi amintesc o discuție aprinsă între o pacientă cu compulsie de spălare și un chimist, în care pacienta voia să demonstreze că niciun loc din lume nu era absolut lipsit de particule de murdărie. Chimistul a negat. Eu eram de partea pacientei; mi se părea că are dreptate. Dar era irelevant dacă avea dreptate sau nu. Ce contează este ca persoana să avanseze în viață, să fie utilă. O persoană nu devine utilă dacă declară că totul este murdar și apoi se culcă pe-o ureche.

Într-o zi, am ieșit la plimbare cu o prietenă de la școală și cu mama ei. Dintr-odată, am văzut un om cu o înfățișare oribilă, cu fața roșie, umflată, plină de găuri. Stătea în apropiere de curbă. Am rugat-o pe prietena mea să se uite la el. S-a uitat și a izbucnit în râs. Eu nu mai puteam nici măcar să mă uit în direcția lui. Mă bucuram că mergeam pe cealaltă parte a trotuarului. Mă gândeam că această fată cu siguranță va fi infectată cu lupus ca pedeapsă pentru că îl ridiculiza.

Trebuie să adaug din nou câteva observații. Oamenii care suferă de fobii și de alte forme de nevroză își imaginează frecvent că sunt urmăriți de un ghinion diabolic, necruțător. Nu cred că mulți dintre voi au întâlnit un bolnav de lupus mai mult de o dată. Această fată a întâlnit un astfel de bolnav de cel puțin două ori. Aflăm adesea că nevroticii trăiesc o experiență în mod repetat. Îmi amintesc de un caz de compulsie de spălare — o femeie care examina absolut totul pentru a vedea dacă era murdar și pentru a elimina murdăria. Nu am văzut niciodată pe cineva care să fie atât de apropiat de murdărie cum era ea. Voi încerca să explic asta în câteva cuvinte.

Am văzut că un nevrotic caută tot timpul justificări pentru a-și proteja și a-și întări atitudinea asocială. Sentimentele lui l-au dus la nevroză; înțelegerea lui, care nu este distorsionată, nu i-a urmat

 sentimentele, nu le poate urma şi este obligată să producă întruna mijloace de reducere a tensiunii dintre intelect şi simţire. Raţiunea este târâtă în urma simţirii, aşa că îşi ia sarcina de a demonstra că o sferă atât de restrânsă de activitate este inevitabilă. Vedem astfel că pacientul caută argumente sau fapte justificatoare, mai ales acele fapte care îi par sortite şi inevitabile, ca acte ale Providenţei pentru care nu este responsabil.

Trebuie să ţinem seama de capacitatea extraordinară a psihicului de a aranja, corecta, alege, exclude şi a percepe urmând o anumită intenţie. Dacă ştim asta, putem să înţelegem că acolo unde aparatul psihic a devenit instrumentul unui scop nevrotic, intelectul, guvernat de sentimente, aranjează, alege şi apercepe urmând o anumită intenţie, acele fapte care nu vor perturba dezvoltarea nevrotică sau scopul nevrotic şi, în cele din urmă, nevroticul ne apare ca sărmana victimă demnă de milă a împrejurărilor. Face o farsă şi se păcăleşte singur.

De exemplu, un bărbat spune că vrea să se căsătorească şi să facă un copil. Se îndrăgosteşte de mai multe fete, una după alta, şi fiecare îl respinge. Rezultatul este că, după 20 de ani, se află în exact acelaşi loc din care începuse, adică necăsătorit. Lumea îl compătimeşte, din moment ce este evident că depune toate eforturile pentru a-şi găsi o soţie. Lumea nu se deranjează să examineze îndeaproape sinceritatea eforturilor lui. Dacă ar face-o, ar vedea că el probabil abordează întotdeauna un tip de femeie despre care ştie dinainte că îl va refuza sau curtează într-un mod atât de nepriceput, încât se asigură că nu va avea succes; sau comportamentul lui faţă de femei îl face neeligibil ca viitor soţ; pe scurt, face totul pentru a nu urma calea care duce la căsătorie, pentru a putea rămâne în fortăreaţa pe care a construit-o de frica femeilor.

Acesta este un exemplu de artă şi iscusinţă ale gândirii şi argumentării nevrotice, fireşte că întru câtva simplificate şi schematizate, pentru a le face mai inteligibile. Dar exemplu, îşi îndeplineşte scopul dacă reuşeşte să clarifice faptul că nu sunt importante experienţele pe care le are o persoană, ci lecţia pe care o învaţă din aceste experienţe, iar această interpretare corectă a experienţei este necesară pentru a înţelege o altă fiinţă umană. Ţinând seama de această particularitate a intelectului uman, nu ne mai întrebăm dacă acele perturbări şi ghinioane ale vieţii nevroticului, care se repetă frecvent, sunt doar accidente sau dacă există o tendinţă a nevroticilor de a o căuta cu lumânarea.

I-am dat Minnei două bucăţi de zahăr pe care mai întâi le frecasem de tălpile pantofilor mei.

Vedeţi cât de departe ajunge tendinţa de a degrada. Ea le atacă pe toate celelalte persoane ca şi cum ar trebui să le extermine pentru că nu se simte capabilă să le facă faţă. Numai ea este valoroasă şi numai ea trebuie respectată.

Eram nebună de bucurie când le-a mâncat.

Aceasta este o formă excesivă de egotism, transformată în tendinţe criminale. Nu încape îndoială că egotismul ei se exprimă în tendinţa de a degrada. Ea îşi abordează semenii într-o manieră agresivă; acesta este egocentrism. Putem să-i dăm o altă denumire, dar toată lumea trebuie să recunoască faptul că ea este un individ interesat exclusiv de propria persoană. Şcoala freudiană numeşte narcisism această manifestare. Cuvântul „narcisism" este preluat din povestea tânărului elen care s-a îndrăgostit de propria imagine reflectată. Narcisismul joacă un rol important în psihologia freudiană. Este iubirea libidinală a persoanei pentru ea însăşi. Orice

 persoană ar trebui să aibă un nivel mai mare sau mai mic de iubire narcisică. Celor familiarizați cu literatura psihologică le propun să se gândească la faptul că narcisismul cu siguranță nu include ideea de egotism și tendința de a degrada.

Chiar credeam că va face un mic lupus pentru că a mâncat zahărul. Apoi le-am dat tuturor prietenelor mele acel soi de zahăr, dar nu am dat deloc familiei mele. Când trebuia să trec pe strada pe care trecuse omul cu lupus, îmi țineam hainele strâns lipite de corp, temându-mă că se putea ca omul cu lupus să fi atins zidurile caselor sau stâlpii de felinar. Dar îmi imaginam adesea că o parte a rochiei s-a atins cumva de unul dintre acele locuri. Atunci fugeam direct acasă și îmi scoteam în grabă toate hainele. Dar când treceam pe acea stradă cu o prietenă o împingeam, aparent din greșeală, în ziduri și în felinare, astfel încât să ia și ea niște bacili pe rochie.

În acest punct trebuie să ne amintim că fobia de lupus a izbucnit când ea a ieșit la plimbare cu un băiat căruia îi plăcea și o altă fată. Gestul ei exprimă limpede că dorește să excludă acea fată — orice fată.

Și, dacă mă gândeam că o haină se infectase, o aruncam. Dar, din moment ce garderoba mea era într-o stare deplorabilă, mă întrebam ce aș fi putut să fac. Mi-a venit ideea să-l las pe tata să distrugă bacteriile cu fierul de călcat și cârpa umedă.

A descoperit o metodă funcțională pe care cercetarea științifică a demonstrat-o mai târziu ca fiind corectă.

Familia mea trebuia să treacă frecvent pe strada periculoasă. I-am rugat în repetate rânduri să fie atenți să nu atingă nimic. Deși mi-au promis asta iar și iar, nu mă părăsea îndoiala că nu au luat

în seamă precauția mea. Acum niciunul nu mai avea voie să se apropie de mine.

Vedeți cum își agravează starea. Raza ei de acțiune devine din ce în ce mai mică. Din întreaga lume, ea este singura pură, fără de bacili, singura care înțelege cum toți ceilalți se afundă în mizerie. Toți ceilalți oameni sunt profani, depravați, infectați; numai ea nu este. Este o sfântă. Ce realizează ea prin mijloace ieftine este scopul superiorității în partea inutilă a vieții.

Iar dacă cineva mă atingea din greșeală, zbieram și spumegam de furie, aveam crize de plâns și amenințam că mă sinucid. Nu mai știam unde să mă așez ca să fiu cât mai departe de ceilalți. Nu foloseam decât un singur scaun și nimeni altcineva nu avea voie să se așeze acolo.

Nu vă amintește asta de anumite obiceiuri monarhice sau religioase în care un anume scaun nu poate fi atins decât de o persoană sacră? Dacă cineva ar susține acum că fata extrage aceste idei din tradiții arhaice, moștenite, nu avem decât un singur răspuns: în condiții asemănătoare, restrictive, toată lumea ajunge la aceleași idei aiurite.

De asemenea, îmi alegeam singură cuțitele, furculițele și lingurile care erau așezate într-un anumit loc pentru a fi protejate de infectare prin contact cu restul mobilierului. Aveam foarte mare grijă de lucrurile mele. Vai și-amar dacă se întâmpla ca mama să pună furculița greșită pe farfuria mea specială!

Vedeți aici ceea ce puteți observa la fiecare nevrotic: este bolnavă. Asta este o lege pentru ceilalți. Celorlalți li se impun reguli pentru viețile lor de către boala nevroticului, ceea ce îi provoacă un sentiment de superioritate, chiar dacă nu își dă seama. Nu cred că cineva căruia i s-a arătat acest fapt îl poate trece cu vederea.

Într-o zi, în timp ce se făcea curățenie în casă, paharul în care îmi țineam periuța de dinți a fost așezat întâmplător pe masă. Când am văzut, m-am înfuriat, am înjurat-o pe mama cu cuvinte spurcate, am amenințat-o că o omor — nu știu ce am mai făcut în mânia mea.

Seamănă cu furia sacră a unui zeu când cineva a încălcat sfintele porunci.

Astfel de scene aveau loc, practic, în fiecare zi. Apoi părinții mei se certau din cauza mea. Tata o acuza pe mama că nu a fost suficient de atentă și că m-a făcut astfel să fiu agitată. Mama răspundea enervată că nu putea să țină minte toate capriciile mele, că avea alte lucruri la care să se gândească. Și angajații noștri tremurau în prezența mea.

Nu știu dacă asta chiar este adevărat, dar este suficient că aceasta este impresia ei.

Când eram pe stradă, mă așteptam tot timpul să dau de fețe perforate. Întregul oraș a devenit curând populat de bolnavi de lupus. Îi vedeam peste tot. Nu îndrăzneam să mai ies noaptea de frică să nu întâlnesc vreunul în întuneric.

Restricția ajunge mai departe.

În timpul zilei, mă holbam la toate fețele și, când cineva trecea pe lângă mine prea repede ca să-mi dau seama dacă avea nas sau nu, fugeam după el și mă holbam din nou. Îmi imaginam de fiecare dată: „Ăsta a avut lupus". Apoi, în lacrimi, alergam acasă și mă plângeam tatălui: „Am văzut din nou un bolnav de lupus". Tata încerca întotdeauna să mă scoată din delirul meu. De fiecare dată, explicațiile lui clare și raționale mă linișteau întru câtva. El era singurul capabil să mă consolez puțin din când în când.

Acest „din când în când" necesită o examinare mai atentă. Nu înseamnă aproape nimic. Ea își poate permite să fie consolată de tatăl ei — pentru a putea să o ia de la capăt. Medicii își aud adesea pacienții spunând: „Când ies din cabinetul dumneavoastră mă simt bine. Dar imediat ce sunt afară, începe din nou". Mulți doctori cred că este vorba de o putere magică pe care o emană ei. Totuși, nu înseamnă decât că pacientul îi face cadou medicului un compliment pentru a-l induce în eroare. Noi răspundem de obicei: „Atunci ar trebui să rămâneți aici toată ziua". Apoi fascinația se disipează rapid.

Mă spălam întruna cu permanganat de potasiu. Pielea mâinilor mele devenise teribil de aspră, dură ca pielea tăbăcită și foarte crăpată.

Asta așa este. Se poate observa că oamenii care se simt constrânși să se spele toată ziua au cele mai murdare mâini din lume.

Dinții mei deveniseră maronii de la spălare continuă. Dacă un săpun sau o perie cădeau pe jos, nu le mai foloseam. Pentru nimic în lume nu aș fi ridicat ceva de jos. Și mama trebuia să se spele pe mâini fără încetare. O supravegheam îndeaproape, mai ales înainte să înceapă să gătească. Dacă uita să se spele pe mâini nu înghițeam o îmbucătură, oricât de foame mi-ar fi fost. Restricțiile pe care i le impuneam o enervau și ea se plângea tatălui. El o implora să-mi facă pe plac.

Veți observa cum puterea ei ajunge din ce în ce mai departe. Cel ce nu înțelege asta nu înțelege lucrurile cele mai importante. Cel mai important pentru ea este să aibă putere nelimitată și, deși la dispoziția ei nu se află decât un cerc restrâns, face tot ce-i stă în putință pentru a-l domina.

Cu șireturile întâmpinam cele mai neplăcute dificultăți. Dacă vreunul din ele atingea talpa pantofilor sau podeaua, mama trebuia

să îl scoată imediat şi să cumpere altul. Adunasem într-un sertar o întreagă colecţie de şireturi infectate. Aveam şi serii întregi de agrafe, săpunuri, periuţe şi paste de dinţi. Tata se gândea deja să se adreseze unui medic. Delirul meu era ţinut secret faţă de oamenii din exterior.

De regulă, părinţii ţin afecţiunea secretă dintr-un fel de falsă ruşine, fără ca astfel să ajute copilul. Pe de altă parte, nu este de niciun ajutor nici să vorbească prea mult despre asta. Ar trebui găsită o metodă care să ajute pe toată lumea.

Când am descoperit o ilustraţie a aşa-numitei chiurete pentru lupus în cartea cu instrumente medicale a Linei, m-am cutremurat. Mă întrebam de ce există un singur instrument pentru o boală atât de abominabilă.

Consideră o insultă, o degradare a sperietoarei ei, faptul că nu există decât un singur instrument pentru aceasta.

Lina mi-a spus că cineva poate să facă lupus nu doar pe faţă, ci şi pe orice parte a corpului. Asta nu mă îngrozea la fel de tare ca imaginea unei feţe pline de găuri.

Cel ce vede puţin mai îndeaproape înţelege de ce. „Ea este cea mai frumoasă din ţară". De unde accentul pus pe afectarea feţei.

Mă gândeam neîncetat la lupus. Îmi veneau lucruri oribile în minte. Îmi imaginam, de exemplu, că un bolnav de lupus atinge pe cineva cu degetele după ce şi-a atins sau şi-a scărpinat rănile. Sau că o picătură de puroi intră în contact cu o monedă pe care o persoană neavizată o ia în mână — iar apoi acea persoană se scarpină la ochi, ceea ce, fără îndoială, o va infecta cu lupus.

Înțelege ceva despre inoculare, adică faptul că ochiul poate fi infectat prin contact direct cu germeni.

Mai ales gândul că s-ar fi putut ca un bolnav de lupus să mă sărute mă făcea să mă cutremur de groază.

Acest „mai ales" este fermecător.

În sfârşit, îmi închipuiam că numai gândul la contactul cu lupusul ar putea să provoace boala, că gândul ar însemna tot atât de mult ca fapta.

Şi aici anticipează unele dintre teoriile şi ipotezele moderne. Chiar acum este larg răspândită ideea de „putere a minții asupra materiei".

Când îmi veneau în minte astfel de gânduri, deveneam extrem de agitată, mă spălam imediat pe față şi fugeam la tata să mă consoleze. Totuşi, trebuia să depăşesc o ezitare de a vorbi despre aceste idei, încercam mai întâi să le indic, să le delimitez şi nu spuneam niciodată direct: „Mi-am imaginat asta sau asta", ci: „Dacă o fată şi-ar imagina asta şi aşa mai departe".

Conştiința nu îi e limpede. Nu doreşte să-şi asume nicio responsabilitate pentru nevroza ei. Are o oarecare idee că atitudinea ei nu este justificabilă, dar nu vrea să recunoască asta. Atâta timp cât nu îşi înțelege şi nu îşi interpretează corect intențiile şi eforturile, nu găseşte nicio cale de a ieşi şi continuă, ca Don Quijote, să lupte cu morile de vânt.

Mă gândeam adesea — noi locuiam la parter — şi la cât de uşor s-ar putea cățăra cineva pe fereastră — şi, mai mult, că s-ar putea să fie bolnav de lupus.

Două rele dintr-odată.

„Astfel de bolnavi", îmi spuneam mie însămi, „trebuie că îndură mari lipsuri, pentru că sunt evitați de ceilalți oameni".

Să descoperim şi aici ce se află în spatele acestor cuvinte. De exemplu, s-ar putea spune: drept urmare, ei trebuie ajutați. Cel ce vorbeşte astfel se află de partea utilă. Ea continuă într-un mod diferit. Trebuie să fim atenți la astfel de pramatii viclene. Vedeți că dacă două persoane au aceeaşi impresie, aceeaşi experiență, trag concluzii diferite, în funcție de scopurile lor diferite şi de stilurile lor diferite de viață.

Ideea de spărgător bolnav de lupus mă speria de moarte. Mi-am amintit apoi o poveste pe care o citisem sau o auzisem pe undeva, în care Dumnezeu pune la încercare un sfânt printr-un lepros — credeam că asta era acelaşi lucru cu lupusul. Foarte curând, leprosul se dovedeşte a fi Domnul Însuşi. Şi mi-am spus mie însămi: „Şi de-ar veni la mine Domnul Însuşi ca bolnav de lupus, n-ar trebui să-L primesc; într-adevăr, n-ar trebui să-L ating — sau ar trebui să fac o excepție în acest caz?"

Într-o zi, am mers în excursie. Eram în clasa a treia, aşa cred. Când ne întorceam am trecut pe lângă un nou spital pentru bolnavi de lupus; de fapt, nu ştiu dacă în acel oraş era un spital pentru bolnavi de lupus sau dacă erau două. Voi afla. Deodată, am văzut scris cu litere mari „Spital pentru bolnavi de lupus". Asta m-a întristat. Trebuie că ştiam atunci ce este lupusul. În stația în care trebuia să schimbăm tramvaiul era un stand cu lapte. Chiriaşul nostru era cu noi. Tata ne-a cumpărat lapte cald. Şi eu am băut un pahar. Dar, cu spitalul de lupus înaintea ochilor mei, detestam laptele. Aveam un sentiment vag că un bolnav de lupus băuse din paharul meu.

Aceasta este o amintire de demult. Ce concluzie putem trage de aici? Nici mai mult, nici mai puțin decât că ea se străduieşte acum

să-şi susţină fobia de lupus. Caută până când găseşte noi justificări pentru continuarea nevrozei sale. Veţi găsi frecvent în psihologia nevroticilor faptul că ei caută în viaţa lor din trecut sprijin pentru schema lor prezentă.

Între timp, situaţia noastră s-a schimbat în rău. Mulţi dintre clienţii tatălui fuseseră recrutaţi, unii fără să-şi fi achitat facturile. De-abia puteam să plătim chiria relativ mare pentru apartamentul nostru. Cu prima ocazie, ne-am mutat într-o casă la câteva străzi mai departe. Era o casă veche, iar noul nostru cămin era mai ieftin şi mai încăpător decât cel de dinainte şi se afla la etajul întâi. Până atunci dormisem între părinţii mei. Acum aveam o cameră pe care o împărţeam cu Lina şi, pentru prima oară, un pat numai al meu. Lina dormea pe canapea.

Deja înţelegem îndeajuns caracterul acestei fete pentru a putea să ghicim ce urmează. Probabil că nu va dori să stea acolo cu totul singură. Nu se va lăsa exclusă dintr-o situaţie plăcută. A menţionat anterior acest fapt. Ar trebui să însemne: „Eu sunt centrul". Asta este o descriere spaţială a structurii ei psihice.

Nu voiam să fiu dată afară atât de brusc din patul părinţilor mei în care dormisem atâta timp. Pentru un timp am rămas — ca aranjament temporar — în patul mamei. Treptat, m-am hotărât să mă împac cu noul obicei. Încetul cu încetul, delirul lupusului, care m-a hărţuit mai mult de un an, a dispărut.

Nu prea înţelegem ce are asta de-a face cu dormitul singură. Totuşi, s-ar putea să existe o relaţie între cele două lucruri. Am presupus că fobia de lupus este direcţionată împotriva oricărei relaţii posibile cu bărbaţii, că se teme de problema iubirii. Doarme singură; subliniază că fobia de lupus dispare. Poate că o consolează gândul: „O persoană poate rămâne singură". Nu ştiu dacă vom descoperi

 confirmarea ipotezei mele. Voi urmări foarte atent această idee, aşteptând o confirmare ulterioară.

Nu m-am putut împăca prea mult cu gândul de adormi singură noaptea. În afară de asta, patul meu era instabil şi mi-era teamă că partea de sus ar putea să cadă peste mine şi să-mi spargă dinţii sau să-mi strivească nasul.

Din nou, un defect de frumuseţe.

Eram destul de atentă la nasul meu. Când mă săruta Lina, îmi imaginam adesea că l-a deformat. Mai mult, zgomotul făcut de cari în lemn mă nelinişte a. O dată la două zile sora mea era în tura de noapte, iar eu mă simţeam cu atât mai singură.

Sora serveşte foarte bine scopului ei. Vedem cum tendinţa de a fugi de bărbaţi o duce la sora ei. Înainte de a dormi singură, prefera să fie lângă mama ei. Va trebui să vedem dacă ea se luptă să se salveze din starea confuză a problemelor ei erotice, dacă refuzul bărbaţilor şi ataşarea de femei devin sau nu mai puternice.

Am rugat-o pe mama să doarmă în patul meu, iar eu în al ei.

Asta ar invalida ipoteza noastră dacă noi, asemenea altor şcoli de psihologie, l-am recunoaşte pe tatăl ei ca bărbat. Conform interpretării lor, dorinţa de a dormi în patul mamei ar indica dorinţa de a se apropia sexual de tată şi de a-şi elimina mama, pe care este geloasă. Totuşi, tatăl ei este fără îndoială asexuat pentru ea; nu ştim încă de ce face ea acest lucru.

În acea perioadă aveam obiceiul să-mi agăţ dresurile şi portjartierele pe tăblia patului tatălui meu înainte de a mă duce la culcare; deasupra îmi puneam agrafele; îmi întindeam bluza, furoul şi pantalonaşii pe plapuma

lui, iar pantofii îi puneam sub patul lui. Îmi puneam cu grijă rochia, puloverul, haina şi pălăria pe masă. Nimănui nu îi era permis să atingă aceste lucruri, altfel înnebuneam de furie. Într-o noapte, stând trează, am observat că tata îşi dădea întruna palme în somn. Activitatea m-a înspăimântat — am crezut că înnebunise. Deodată, a deschis ochii şi a exclamat: „Ce-mi gâdilă nasul?" Şi am văzut apoi că dresurile mele făceau asta. Teama că tăblia de la capul patului ar fi putut să cadă pe mine nu mă lăsa să dorm liniştită în patul mamei, aşa că trebuia să o dau jos în fiecare seară înainte să mă duc la culcare. Curând, a apărut un nou motiv de alarmare. Deasupra noptierei scunde dintre patul tatălui şi patul mamei...

Paturile sunt separate. Ea joacă rolul mamei, dat fiind că stă în patul acesteia, dar doarme separată de tată.

... era o icoană a Sfintei Fecioare. Icoana era mai aproape de patul meu. Eram neliniştită din pricina asta. Îmi imaginam că ar fi putut să cadă pe mine. Pe de altă parte, eram prea superstiţioasă pentru a o îndepărta. Aşa că m-am întors în dormitorul meu şi în patul meu.

Gândindu-ne la situaţia acestei fete, ne dăm seama că toţi copiii răsfăţaţi părăsesc foarte reticenţi locurile cu care au fost îndelung obişnuiţi.

Odată, în miez de noapte, am căzut din pat cu o bufnitură. Asta a făcut patul cu atât mai neatrăgător pentru mine, aşa că am dormit de atunci înainte în patul mamei, lângă ea. Ca să mă protejez de icoană, m-am mutat chiar la marginea patului. Nu pot spune că această poziţie era foarte confortabilă. În afară de asta, nici aşa nu mă simţeam în siguranţă. Mă trezeam adesea când toţi ceilalţi dormeau, stăteam o vreme undeva în cameră în cămaşa de noapte şi mă gândeam cum aş putea să scap de problemele cu patul. Într-o noapte, când stăteam şi cugetam

în fostul meu dormitor, din greşeală am făcut gălăgie. Lina s-a trezit, a sărit din pat cuprinsă de groază şi a început să plângă sfâşietor. Credea că era față în față cu o stafie. Eu m-am furişat rapid înapoi în pat. Imaginea amenințătoare de pe perete mi-a alungat somnul. Am încercat apoi să stau în pat invers, cu capul la picioarele mamei. Dar asta era şi mai inconfortabil decât înainte. Picioarele fiecăreia loveau capul celeilalte. În cele din urmă, tata a luat patul meu şi m-a lăsat pe mine să dorm în al lui. Nici acolo nu prea mă simțeam în largul meu. Nu ştiu de ce, dar credeam că acest pat îmi va aduce ghinion.

Asta pare să fie în concordanță cu ideea că este periculos să te apropii prea mult de un bărbat.

Apoi s-a făcut un alt aranjament: tata s-a întors în patul lui, Lina a luat patul meu, iar eu dormeam pe canapeaua Linei. Dar canapeaua era prea mică pentru mine. Sunt considerabil mai înaltă decât sora mea şi am picioare lungi. Picioarele îmi atârnau peste marginea canapelei. Trebuia să le învelesc într-o pătură specială. Apoi mama a avut ideea să-mi aranjeze patul în bucătărie, pe masa de cusut. Dar masa era prea tare şi mă deranja curentul de la o fereastră din apropiere.

Acest copil cu siguranță întâmpină multe dificultăți în pat.

Aşa că ne-am decis ca eu să încerc să dorm împreună cu tata în patul lui. Dar, de frica icoanei, mă aşezam în direcția opusă celei în care stătea el, iar aranjamentul era la fel de inconvenabil cum fusese când dormeam în patul mamei. În cele din urmă, tata i-a cerut unui tâmplar să-mi repare patul în timp ce eu priveam. M-am aşezat apoi cu capul la capătul greşit şi aşa au rămas lucrurile.

Poziția în care doarme o persoană cu siguranță nu este întâmplătoare şi pare să aibă oarecare semnificație în evaluarea stilului

său de viață. Investigarea prin psihologia individuală ne-a arătat că până şi fenomenul somnului urmează tiparul stilului de viață al persoanei. Cei ce înțeleg psihologia individuală pot adesea să-şi dea seama de poziția în care dorm ceilalți.

De exemplu, experiența ne-a învățat că oamenii care dorm pe burtă de obicei sunt încăpățânați. Nu prea ne putem aştepta la manifestări curajoase în viață de la o persoană care adoarme ghemuindu-se ca un arici şi trăgându-şi pătura peste cap. Un tânăr doarme cu mâinile încrucişate pe piept. Stilul său de viață dezvăluie dorința de a-l imita pe Napoleon. Mai târziu, când viața e grea, el concepe nebuneasca idee că a fost ales general pentru a conduce trupele în Rusia. Fata noastră stă invers în pat. Poziția ei exprimă opoziție — nimic altceva, deşi, desigur, astfel de persoane pot să adopte o atitudine de opoziție şi în privința relațiilor lor de dragoste.

După terminarea liceului, tata voia să mă apuc de croitorie.

Nu prea putem să credem că va fi croitoreasă, dat fiind că este o profesie de subordonare.

Dar nu mă atrăgea. Aş fi preferat să urmez o şcoală cu profil economic, la fel ca Olga, al cărei exemplu îl urmam în toate. Tata nu a fost de acord. A insinuat că ar costa prea mult. El ar fi preferat să devin pianistă şi vorbea despre o bursă la conservator. Am răspuns: „Şi apoi? Apoi o să fiu o amărâtă profesoară de pian!" În cele din urmă, nu am ajuns la niciun fel de decizie şi am rămas acasă.

Acesta este locul potrivit.

În toamna următoare m-am înscris la un curs de un an la şcoala cu profil economic. Eram singura din clasă care îşi plătea lunar taxa de

şcolarizare. Toate în afară de două sau trei colege proveneau din familii înstărite. Eram fericită în compania lor. M-am împrietenit cu cele mai drăguțe şi mai distinse şi am fost invitată acasă la ele. Dar, din moment ce eu nu puteam să le invit vreodată la mine — le spusesem o grămadă de minciuni despre situația noastră — prietenia noastră nu a ajuns la fel de intimă ca aceea dintre mine şi Olga. Cu ea puteam să vorbesc despre lucruri care le-ar fi şocat pe fetele mai înstărite. Deşi detestam conversațiile politicoase, îmi impuneam întotdeauna să ascult cu răbdare. Cea mai mare dorință a mea era să întrețin aceste relații... Îmi amintesc un episod foarte dezagreabil. La şcoală puteam să cumpărăm obligațiuni de război, ceea ce se făcea în modul următor: profesorul ne striga numele în ordine alfabetică şi ne întreba pe fiecare, menționând ocupația tatălui, câte obligațiuni doream să cumpărăm. Aproape toate fetele aveau permisiunea părinților de a cumpăra obligațiuni şi indicau un număr mai mare sau mai mic. Eu stăteam atunci ca pe ace. Nu numai că tata nu-şi permitea să mai dea un cent pentru contribuțiile de război — noi ne bucuram dacă puteam să cumpărăm o pâine în plus din când în când — ci urma să fie dezvăluit public faptul că tata era croitor. Osânda mea se apropia cu încetul. Când am fost strigată pe nume, m-am ridicat, înroşindu-mă cu totul. Profesorul a aruncat o privire pe listă şi a spus: „Tatăl tău este croitor. Croitorii câştigă bine în perioada asta". Nu-mi amintesc ce am bălmăjit ca răspuns... În general, eram o elevă destul de bună, dar aritmetica şi contabilitatea erau punctele mele slabe. În diminețile dinaintea unui examen la aritmetică îi spuneam tatălui meu: „Mă simt atât de rău, încât de-abia pot să stau în picioare...".

Este un lucru obişnuit. Dacă un copil se pregăteşte îndeajuns, acest fenomen devine automat şi ajunge să se simtă rău doar când aude cuvântul aritmetică. „Îmi face rău să aud asta". Acest

mecanism poate fi observat şi în alte situaţii, în care este mai greu de explicat. Adesea, aici îşi au originea durerile de cap, oboseala, chiar şi stările de vomă. Un profesor, de exemplu, avea un atac de panică când se apropia de primăria din oraşul său. Neştiind nimic despre el, ar fi imposibil să înţelegem ce are primăria de-a face cu atacul lui. În acest caz, motivul era că el trebuia să răspundă în faţa autorităţii şcolare. Altă dată, la o petrecere, a fost întrebat când trebuia să meargă la şcoală. Cinci minute mai târziu a avut încă un atac de panică. Acest lucru devine inteligibil doar dacă sunt luate în considerare faptele care au dus la această afecţiune.

> *„...şi mă întorceam în pat. În ziua următoare mă duceam iarăşi la şcoală. În cele din urmă, profesorul de aritmetică a descoperit trucul meu şi îmi dădea cea mai mică notă de fiecare dată când lipseam. Într-o zi am fost obraznică faţă de un profesor şi am primit o notă mică la purtare. În astfel de situaţii trebuia să ducem acasă o notiţă din partea profesorului şi să o înapoiem semnată de unul dintre părinţi. Deşi nu aveam niciun motiv să mă tem de tata, am decis ca pe acea bucată de hârtie să obţin semnătura lui fără ca el să ştie ce semnează. În acest scop, am procedat în modul următor: am luat o coală albă, am acoperit-o cu o bucată mică de sugativă roşie lăsând goală doar o margine, m-am dus la tata şi l-am rugat să-şi scrie numele pe acea margine. Desigur că mai întâi a vrut să vadă ce se afla sub sugativă. Am dat-o la o parte şi dedesubt nu era decât o foaie goală. M-a întrebat, uimit, de ce voiam semnătura lui. Eu doar am zâmbit. Probabil a crezut că era un alt moft de-al meu, şi-a scris numele şi a dat din cap.*

Lupta împotriva profesorului este aproape o plăcere pentru ea; încearcă şi reuşeşte să obţină un avantaj asupra lui. Ea repurtase de mult o victorie de durată asupra tatălui ei.

După o vreme am făcut din nou acelaşi lucru şi tata a vrut iarăşi să vadă mai întâi hârtia de sub sugativă. A treia oară totuşi a semnat fără să se mai uite. De data asta semnase notița cu nota la purtare... Cursurile noastre erau între orele două şi şase. Dimineața învățam — de fapt, doar înaintea unui examen. Mama făcea atunci focul în mica sobă din dormitor. Tata muncea în bucătărie împreună cu ajutoarele lui până târziu în noapte. Clienții veneau şi plecau de-a lungul întregii zile. Nu eram niciodată doar noi, nu se întâmpla niciodată să nu fim deranjați. Ajutoarele trebuiau să lucreze duminica dimineață, iar după-amiaza clienții îşi probau costumele. Eu, mama şi Lina detestam această stare de lucruri. Am încercat să-l convingem pe tata să lucreze între anumite ore, la fel ca toți ceilalți croitori, iar apoi să se odihnească. Dar nu am putut să-l convingem. Întotdeauna răspundea: „Voi urâți croitoria. Dar fără munca mea voi nu ați avea ce să mâncați". De mâncare aveam atât cât să ne ajungă, dar altfel, cu toată munca lui, ne lipsea cam totul. Tata a ajuns treptat la ideea fixă de a lucra pentru un preț neobişnuit de mic, aproape fără profit. Să coasă era pasiunea lui, să-i iasă costume bune era plăcerea lui, să-i satisfacă pe clienți era ambiția şi mândria lui. Chiar şi atunci când avea atât de multe comenzi încât ajutoarele trebuiau să lucreze peste program, adesea, la sfârşitul săptămânii, de-abia dacă mai erau suficienți bani pentru plata lor. Lina trebuia întotdeauna să contribuie, deşi tot ce avea era salariul ei mizer. O rudă voia să țină contabilitatea pentru tata sau chiar să-l ajute să deschidă un magazin unde nu ar fi trebuit să facă altceva decât să taie şi să potrivească. Dar inițiativa tatălui fusese ucisă; nu putea fi luat de la cusut.

Aceasta este o bună ilustrare a automatismului inflexibil specific vârstei înaintate. Pregătirea de o viață nu poate fi frântă cu uşurință şi nu ar trebui să fie decât atunci când este necesar pentru

individ şi pentru mediul său. Trebuie să mărturisesc că nici eu nu aş încerca să iau un astfel de muncitor automatizat de la munca lui. Nu i-aş spune unui om mai în vârstă că trebuie să înceteze să mai muncească sau că trebuie să-şi schimbe cu totul tiparul de muncă pentru că, imediat ce automatismul ar înceta, s-ar simţi apăsat de greutatea vieţii.

Mania tatălui de a face din munca lui un cadou pentru clienţi provoca teribile certuri familiale. Mama, susţinută de Lina, îl scălda pe tata în reproşuri, îl mustra, ţipa că viaţa lui nu era viaţă şi că ne ruina pe toţi, îl întreba ce credea că se va alege de copil. La început el răspundea, dar imediat ce mama rostea numele meu, devenea tăcut, se ducea în dormitor şi îşi smulgea părul din cap.

Într-o zi, în timp ce curăţam masa de firimituri, am scăpat din greşeală oglinjoara pe jos. Când am ridicat-o am observat că se crăpase în câteva locuri. „Ce urât", m-am gândit, „acum n-o să mai am noroc timp de şapte ani".

Aici e o nouă ocazie de gânduri obsesive şi acte compulsive. E a treia oară — dovadă că dispariţia unui simptom (a fobiei de lupus, de exemplu) nu este un semn al vindecării, ci al faptului că se va produce un nou simptom şi că apariţia simptomelor nu va înceta atâta timp cât ea nu îşi schimbă scopul şi stilul de viaţă. De altfel, doresc să subliniez faptul că nevroticii sunt întotdeauna superstiţioşi. Este de înţeles că cineva care nu crede în el însuşi trebuie să creadă în altceva, orice ar fi acest altceva. Ceea ce nu înseamnă, desigur, că, întrucât crezi în altceva, nu crezi în tine însuţi.

În acea zi am fost oarecum deprimată. M-am dus la Olga s-o întreb dacă ea spărsese vreodată o oglindă. Nu-şi amintea să fi făcut vreodată asta.

Aşa că am decis atunci ca, la momentul potrivit, să o pun să spargă o oglindă, astfel încât nici ea să nu aibă noroc timp de şapte ani.

Vedeţi cum luptă permanent pentru egalitate, într-atât încât nici altora nu trebuie să le meargă mai bine decât ei.

Puţin mai târziu, dintr-un motiv sau altul, Lina era nervoasă şi, într-o criză de furie, şi-a spart oglinda. M-am apropiat precaută de cioburi, le-am privit şi m-am întrebat cum putea sora mea să spargă o oglindă conştientă fiind că va fi lipsită de noroc timp de şapte ani... În vestiarul de la şcoală, una dintre fete şi-a scăpat din greşeală oglinjoara când îşi scotea haina. Eu eram în spatele ei în acel moment şi ea a strigat în glumă: „Vai de mine, mi-ai spart oglinda!" Eram şocată. M-a liniştit, asigurându-mă că ea însăşi spărsese oglinda, nu eu. Eram tare înfricoşată şi am întrebat-o dacă era sigură. Ea a jurat că aşa stăteau lucrurile. Am crezut-o, din moment ce eu de-abia atinsesem oglinda, iar când m-am uitat la ea, m-am gândit: „Nu contează dacă a spart oglinda sau nu. Ea nu este drăguţă şi oricum n-o să aibă noroc".

Avem aici încă o dovadă a corectitudinii ipotezei noastre conform căreia principalul ei obiectiv este să fie îndeajuns de drăguţă pentru a fi prima în viaţă.

Ceea ce mă face să-mi aduc aminte...

Adună din nou amintiri pentru a-şi susţine comportamentul nevrotic.

... că odată, când eram mică, m-am speriat de o oglindă. Treceam pe lângă o sticlărie şi m-am privit într-una din oglinzile din vitrină. Din oglindă se holba la mine o faţă oribilă şi umflată.

Iarăşi faţa umflată!

M-am tras înapoi, dar nu am putut să nu mă mai uit o dată. Lângă această oglindă se afla o alta, care îmi distorsiona fața în lungime, într-un mod ciudat. Tata mi-a explicat apoi că acestea erau oglinzi care deformau tot ce se reflecta în ele. Lampa noastră cu gaz avea un reflector care făcea ca lumina să strălucească mai tare. Această oglindă, sau reflector, mă incomodase deja, după cum îmi amintesc acum, în perioada fobiei mele oculare. Acum începuse să mă tulbure foarte mult. Nu m-aş fi atins de lampă. Mi se cerea adesea să o duc de la bucătărie în sufragerie când tata era cu un client, dar nimeni nu m-ar fi convins să ating lampa nici dacă ar fi aşteptat 50 de clienți. Mi-era teamă că oglinda s-ar fi putut sparge din cauza căldurii intense a flăcării, iar ghinionul astfel provocat s-ar fi lipit de mine dacă se întâmpla să fiu prin preajmă. Îi lăsam pe ceilalți să stea lângă lampă, iar eu mă aşezam mai departe. Dându-mi seama totuşi că era acelaşi lucru dacă părinții mei sau Lina sau eu eram lângă oglindă când se spărgea, dat fiind că ghinionul ne-ar fi urmărit pe toți, l-am implorat pe tata să scoată reflectorul lămpii. Odată faptul împlinit, mă îngrijoram în legătură cu ce vor face cu el. Mama voia să îl arunce la gunoi. M-am împotrivit, pentru că acolo se putea sparge. Apoi a propus să-l dea. Nici asta nu mi-a convenit. Mă gândeam că şi asta ar putea să însemne ghinion. În cele din urmă, l-am depozitat într-o cutie de lemn din pivniță.

Vedeți până unde ajunge în încercarea de a evita orice fel de ghinion. Şi vedeți şi cu ce precauție exagerată, rău plasată, desigur, întreține ideea că soarta poate cumva să fie supusă. Această jalnică fobie conține ideea dumnezeirii. Ce trebuie să fac pentru a controla soarta?

Da! Dar...

Tata avea un coşuleţ împletit din paie în care ţinea, pe lângă alte lucruri, câteva oglinjoare. Mi-era teamă să nu le sparg şi eram întotdeauna foarte atentă să nu ating coşul. În cele din urmă, tata a hotărât să vândă oglinzile aceluiaşi om care cumpăra resturile de material textil.

Îşi concentrează atenţia din ce în ce mai mult asupra tuturor oglinzilor din jurul ei. O astfel de preocupare este semnificativă pentru structura oricărei nevroze, apărând cel mai clar în nevroza obsesională. Ceea ce se întâmplă de fapt este destul de inteligibil pentru cel care cunoaşte psihologia individuală. Toate celelalte sarcini sociale ale vieţii sunt plasate în fundal. Pacienta şi-a abandonat îndatoririle. Stă la o distanţă considerabilă de problemele importante ale vieţii sale. Îşi petrece tot timpul făcându-şi de lucru în mod inutil pentru a nu suferi o înfrângere în încercarea de a-şi rezolva problemele aflate de partea în general utilă a vieţii.

Ştim că acest copil extrem de răsfăţat luptă pentru scopul superiorităţii, că îşi doreşte să fie mai mult decât toţi ceilalţi. Am văzut cum a reuşit să-şi atingă scopul în cadrul familiei. Acum, pe măsură ce creşte, trebuie să abordeze comunitatea din afara familiei. Aceasta este situaţia actuală. Succesul ei este cu totul

îndoielnic. La fel ca toți copiii răsfățați, ea respinge, din principiu, toate situațiile noi, cu atât mai mult cu cât este mai puțin sigură de succes. Aspirația ei de a rămâne în vechea situație şi încercarea de a atinge acolo scopul de superioritate devin, astfel, mai evidente. Asta se poate realiza simplu, printr-o nevroză a cărei intensitate poate fi amplificată în funcție de obiectiv. Ceilalți membri ai familiei, şi mai ales tatăl, sunt atraşi în vârtejul ideilor ei fixe, ceea ce îi dă impresia superiorității în propriul cămin.

Acum devine evidentă alegerea simptomatică a oglinzii. Ca în anii trecuți, fata îşi stabileşte ca scop general în viață faptul de a fi prima sau de a fi în prim-plan, deşi acum se învârte într-un cerc mai larg şi se află mai aproape de frontul vieții. Problemele iubirii şi căsătoriei se apropie. *Voi putea să le depăşesc pe celelalte fete în relațiile mele cu bărbații; voi avea putere asupra bărbaților?* Interesul ei se focalizează în mod evident asupra oglinzii, fapt susținut probabil şi de antrenamentul ei în ceea ce priveşte simțului vizual. Câteodată se plânge de privirea ei slabă. Este normal ca acei copii cu defecte mai mari sau mai mici ale ochilor să-şi amplifice interesul pentru toate obiectele vizibile, astfel încât să-şi depăşească dificultățile. În acest mod, ei devin mai familiarizați cu linii, culori, nuanțe, perspective şi îşi păstrează de obicei acest interes pentru vizual de-a lungul întregii vieți.

Totuşi, această fată a devenit nesigură, ezitantă, la fel ca aproape toți copiii răsfățați când trebuie să facă față unei situații noi. Tendința ei este de a rezolva problemele iubirii şi sexului în aceeaşi manieră în care a încercat să rezolve toate problemele până acum; adică vrea să fie în prim-plan. Iubirea şi căsătoria sunt totuşi probleme sociale. Soluționarea lor implică interes pentru alții. Prototipului ei îi lipseşte aproape întru totul un astfel de interes pentru ceilalți, ceea ce este specific copiilor răsfățați. Vrea

 să-i domine pe ceilalți, să-i oblige să-i asculte porunca. Va putea să facă la fel în dragoste? Căsătoria părinților ei, poate întregul ei mediu nu îi oferă impresia victoriei lipsite de impedimente a femeii. Iubirea devine un obstacol periculos pentru dorința ei de a domina; nu este deloc sigură de cucerirea acesteia în propriul folos. Sentimentul de incertitudine astfel amplificat o face să-şi dezbare propria persoană de responsabilitate şi să pună responsabilitatea pe seama oglinzilor. Acum soarta ei depinde de oglinzi. Dar dacă oglinda se sparge?

O superstiție larg răspândită face ca o căsătorie fericită să depindă de faptul dacă cineva a spart o oglindă. O vrajă ciudată, ostilă, trebuie să decidă. Nu efectul magic al propriei personalități. Dacă ea nu este prima în competiția iubirii este vina oglinzii, iar superioritatea ei nu este afectată. Cea care sparge o oglindă nu se poate căsători timp de şapte ani; aşa zice superstiția. Asta ar scuti-o să mai decidă dacă ea este „cea mai frumoasă din țară". Dar ar putea să continue să creadă asta. La fel ca toți copiii răsfățați, ea vânează mijloacele mai simple prin care să obțină victoria ultimă.

Două observații generale pot fi introduse aici. Câțiva dintre criticii mei, din nefericire orbiți de furie, cred că eu am eradicat sexualitatea şi dragostea din concepția mea psihologică. Totuşi, doresc să arăt că aici, la fel ca în toate cazurile de nevroză şi psihoză, ca şi în perversiuni, iubirea nu se întâlneşte în lumina bunului-simț, adică drept un atribut al sentimentului social, ci se întâlneşte dorința sexuală în slujba unei aspirații pentru putere aflată de partea în general inutilă a vieții. Dorința sexuală şi aspirația pentru putere au părăsit deopotrivă calea utilității generale şi au luat-o pe calea nevrozei şi niciuna nu mai contribuie la progresul umanității, ci fac parte din egotism.

În al doilea rând, doresc să subliniez faptul că această întrebuințare neînțeleaptă a potențialităților iubirii noastre întâmpină dificultăți pretutindeni. Iubirea şi căsătoria fiind îndatoriri pentru două persoane, nu este loc de pretenții egocentrice din partea uneia dintre ele. Mai mult, răspunsul partenerului la avansurile nesatisfăcătoare ale nevroticului sunt, în mod firesc, nefavorabile. Şi, mai presus de toate, nevroticul se simte întotdeauna rănit când este provocat sentimentul lui social timid, după cum este provocat de toate problemele vieții, din moment ce problemele vieții (naşterea copiilor, şcoala, prietenia, interesul pentru omenire, perspectiva politică, profesia, iubirea, căsătoria) sunt probleme sociale. În privința problemelor de dragoste ale nevroticului, întotdeauna se poate vedea o diminuare a vitezei activităților sale până în punctul unei atitudini ezitante sau al unei stagnări totale. Agresivitatea violentă de la început este urmată de o oprire bruscă. Din punct de vedere fizic, această descriere este suficient de clară. Exprimarea fizică a tulburării se găseşte în impotență, vaginism, frigiditate, perversiuni, ejaculare precoce etc. Această preocupare superstițioasă pentru oglinzi arată atitudinea ezitantă a fetei. Dacă oglinda se sparge, vina este pusă pe seama acestui accident în cazul în care ea nu câştigă, iar superioritatea ei este salvată. Din când în când apare gândul sinuciderii. Moartea pare o salvare, consolarea din urmă a disperării.

Se poate ridica obiecția: de ce se teme de spargea unei oglinzi din moment ce ghinionul astfel provocat ar ajuta-o să evite problema iubirii şi, apărată de superstiția ei, nici măcar nu ar trebui să încerce să se ocupe de periculoasa chestiune. Nevroticul nu gândeşte atât de simplu. Ea vrea să pară că face toate eforturile pentru a răspunde cerințelor vieții în comun. Acesta este „da"-ul. Dar apoi îşi aruncă o piatră dinainte care îi împiedică progresul. Acesta este „dar"-ul.

Iar rezultatul este că are un bun alibi pentru evitarea primejdiei iubirii; a revocat-o. Îmi doresc foarte mult, DAR nu pot. Aceasta este semnificația fricii ei de oglinzi. Atâta timp cât o persoană își dorește, dar se scuză cu un „dar", de fapt *nu* vrea.

În vitrina magazinului de dulciuri al mamei Tildei erau câteva oglinzi. Până atunci nu le observasem. Într-o zi, mi s-a părut deodată că am spart una dintre oglinzi când am închis ușa magazinului și am fost copleșită de o spaimă teribilă. Tilda a examinat cu atenție toate oglinzile din vitrină și a jurat că nu a putut să vadă nici măcar o crăpătură la vreuna din ele. Dar nu am crezut-o și toată ziua am fost atât de nefericită, încât voiam să mor. Mi-am spus: „Oricum o să am ghinion timp de șapte ani — și acum încă șapte ani; n-o să mai fiu deloc fericită în viață și ar fi mai bine să mor acum".

A doua zi eram din nou liniștită; dar de atunci înainte, când mă duceam la Tilda, o luam cu mine pe Minna să deschidă și să închidă ușa.

De fiecare dată când atingeam întâmplător, pe stradă sau în tramvai, o femeie care avea o poșetă, mă lovea ca un fulger gândul înfricoșător că i-am distrus oglinjoara și că mi-am provocat astfel încă șapte ani de ghinion. Urmăream frecvent o astfel de femeie și voiam să o întreb dacă într-adevăr avea o oglindă în geantă și dacă era încă intactă. Dar nu îndrăzneam niciodată.

Atâta timp cât întrebarea nu primește răspuns, există posibilitatea ca oglinda să fi fost spartă. Așadar, nu îndrăznește să întrebe.

Trebuia să folosesc o oglindă când voiam să mă pieptăn. Aveam o oglinjoară pătrată pe care nu o atingeam decât cu cea mai mare atenție. Uneori îmi imaginam că o lovisem așezând-o pe masă și tot atunci mi se părea că auzisem cum se sparge. Alergam apoi înspăimântată la

părinții mei sau la Lina — ei trebuiau să o inspecteze pe îndelete. Și chiar dacă jurau pe tot ce aveau mai sfânt că nu puteau să vadă nicio crăpătură, nici măcar o zgârietură, nu îi credeam, iar în ochii mei mă încredeam și mai puțin. Mă bântuia gândul că avea o crăpătură care nu putea fi văzută cu ochiul liber.

Ca să văd dacă s-ar fi spart, așezam acum oglinda pe masă cu cât de multă grijă se putea. Și iar îmi trecea imediat prin minte că am spart-o. Cu cât o mânuiam mai mult în acest mod, cu atât mai mult cădeam pradă gândului că o spărsesem și cu atât mă agitam mai tare. După o vreme, eram scoasă din minți.

Într-o zi am trecut pe stradă pe lângă niște cioburi de oglindă. Ideea că le-am atins cu piciorul s-a transformat într-o clipă în convingea că am călcat pe ele. Am fugit acasă în lacrimi și m-am plâns tatălui: „Mi s-a întâmplat ceva îngrozitor".

M-a întrebat ce se întâmplase pe un ton alarmat. La început nu am vrut să spun. Mi se părea dezastruos numai să vorbesc despre asta. Mă simțeam atât de mizerabil, de parcă aș fi fost condamnată la moarte. La insistențele lui, i-am spus ce se întâmplase.

Povestea oglinzii nu poate fi exagerată îndeajuns. Un fenomen frecvent în nevroză pentru atingerea scopului cu orice preț.

Tata a râs și a spus că, potrivit propriei mele descrieri, altcineva, nu eu, a spart oglinda. Eu doar intrasem în contact cu cioburile, ceea ce, cu siguranță, nu era niciun fel de prevestire. Dar, de data asta, nu mă putea consola. Apoi am chemat-o pe Minna și am dus-o la locul unde erau cioburile, fără să-i spun ce intenționam. I-am luat mâna și, cu iscusință, am făcut în așa fel încât ea să calce pe cioburi fără să bănuiască nimic. Acum mă simțeam ușurată. M-am gândit: „Dacă eu n-o să mai am noroc, nici tu n-o să ai!"

Luptă împotriva superiorității celorlalți. Ca şi cum ar fi o dovadă că asta chiar are de-a face cu problema ei de dragoste, fiul proprietarului cafenelei intră în scenă la momentul potrivit.

Eram în relații foarte amicale cu fiul proprietarului cafenelei noastre preferate. Când eram mici, ne jucam împreună. Îl chema Hans şi era de vârsta mea. Avea un defect de vorbire. Corzile vocale îi fuseseră afectate de la o operație de amigdalită.

Ne plimbam împreună adesea. Dar, pentru că nu îmi plăcea să fiu doar eu împreună cu un băiat şi doream să fac cunoştință şi cu alții, l-am întrebat într-o zi dacă nu ştia pe cineva care ar fi putut să-mi fie prieten.

Doi înseamnă mai puțin decât unul. Acesta este un fenomen nevrotic ce apare frecvent pentru a împiedica o relație de dragoste în cazul în care există vreo posibilitate de afecțiune pentru o persoană. Cineva nu se poate îndrăgosti de două persoane în acelaşi timp fără să se mintă singur. Când cineva nu se poate decide pentru o persoană sau alta, această indecizie este decizia. Niciuna dintre ele nu este dorită. Fenomenul indeciziei apare frecvent în viață şi indică întotdeauna o tendință de refuz.

Încercările fetei de a aborda relațiile de dragoste, deşi sunt foarte atente, nu ne surprind. Sunt încercări de a spune da în situații care prezintă un pericol minor, foarte asemănătoare modului în care o persoană care pare că este pe punctul de a decide să se retragă face totuşi câțiva paşi ezitanți înainte doar pentru a-şi exprima „dar"-ul. Acest „da!–dar...", după cum am mai spus, este poate cea mai bună definiție a nevrozei. În pasajele următoare, opinia noastră va fi confirmată şi vom vedea cum face față unei relații de dragoste.

Ca răsplată, urma ca eu să-i fac cunoştinţă cu prietena mea, Olga. Apoi, noi patru puteam ieşi împreună. El a răspuns că ştia mulţi băieţi şi că va găsi unul potrivit. Am pus condiţia ca prietenul meu să fie chipeş.

Fritz, prietenul, era un tip înalt, blond, căruia, în ciuda tinereţii lui, îi plăcea să se prezinte drept un bărbat versat. S-a simţit imediat atras de mine şi mi-a spus tot felul de absurdităţi. La rândul meu, i-am spus o grămadă de minciuni...

Când l-am întrebat pe Hans dacă o place pe Olga, a spus: „Îmi place destul de mult, dar manierele ei încă nu sunt tocmai rafinate"; şi era şi cam ştearsă pentru gustul lui... ar fi preferat o fată mai plină de viaţă. Nu avea decât 15 ani şi fura bani de la tatăl lui când voia să meargă la film cu o fată. I-am răspuns: „Ce părere ai? Trebuie să ştii cum s-o iei. Dragul meu, ea a avut o grămadă de experienţe — de ce nu încerci?"

Şi i-am enumerat toate calităţile ei. Eu însămi nu voiam să fiu singură cu Fritz. Îmi doream întotdeauna să fie şi ceilalţi doi. Hans, pe care îl influenţam uşor, a promis să vină cu noi data viitoare. În schimb, i-am dat cuvântul că o să găsesc o altă fată pentru el dacă nu o mai voia pe Olga.

Fritz era foarte îndrăgostit de mine. La film, îmi făcea avansuri timide. Dar l-am respins spunându-i: „Prefer să vorbim de la o anumită distanţă". El a trebuit să se ia după mine.

Într-o seară, Hans a intrat foarte agitat în cameră, spunând că Fritz a luat o lojă la Operă pentru „Rigoletto" şi că trebuia să mă îmbrac degrabă. Nu prea agream ideea. Eram puţin ruşinată să apar cu doi băieţi într-o lojă. Dar, din moment ce părinţii mei nu au obiectat, m-am pregătit rapid. Fritz era deja în lojă şi ne aştepta. Mi-a dat un buchet de flori şi mi-a sărutat mâna. M-am aşezat, roşie de ruşine.

Muzica mi-a plăcut foarte mult, dar aş fi preferat s-o ascult fără însoţitori. Fritz mi-a ţinut mâna tot timpul şi o săruta întruna. Asta

a fost tare neplăcut. În pauze, am vorbit despre operă. M-am prefăcut că mai ascultasem această operă de câteva ori și că îi cunoșteam pe toți cântăreții. La o întrebare am răspuns: „Artistul nu pare să fie în apele lui astăzi".

După spectacol, Fritz mi-a făcut o aprinsă declarație de dragoste și m-a întrebat cum vedeam relația noastră pe viitor. Am răspuns: „Am o natură destul de rece. Vei afla asta".

Am decis să mă descotorosesc de el cât de curând. Nici Hans și Olga nu se înțelegeau prea bine. Așa că am încercat să-l conving să se apropie de o altă prietenă de-a mea, Elsa. I-am atras totuși atenția asupra faptului că ea era mai mult sau mai puțin logodită cu altcineva. Dar dacă el, Hans, nu se va purta prostește, îi va fi destul de simplu s-o îndepărteze de iubitul ei care, apropo, era un tip dezagreabil.

Elsa tocmai dădea o petrecere pentru câțiva dintre prietenii ei, când am intrat eu cu cei doi băieți ai mei. În timpul unui joc pe porunci, Fritz a vrut să mă sărute. Eu însă eram deja atât de dezgustată de el, încât am refuzat să-l las să mă sărute. Toți ceilalți au făcut caz de asta, fiindcă celelalte fete își sărutaseră partenerii fără nazuri. Nu i-am oferit decât permisiunea să-mi sărute mâna — și chiar și asta cu șovăială. Mi-au spus că sunt afectată, iar atunci chiar eram. Vorbeam afectat, mă întorceam tot timpul într-o parte și-n alta și spuneam cu fiecare ocazie: „Asta nu-i deloc de mine!"

În drum spre casă, l-am informat pe Hans că Elsa ne invitase la petrecerea de ziua ei. Dacă voia s-o flateze și să-i intre în grații, probabil că va trebui să-i facă un cadou. La sugestia mea, i-a cumpărat o trusă de manichiură.

Elsa a fost cu adevărat surprinsă de generozitatea prietenului meu — în general, el era considerat generos. Eu și el totuși nu eram decât prieteni, doar că el făcea tot ce-i ziceam eu.

Nu i-am dat voie ca de data asta să-l aducă pe băgăciosul de Fritz.

După puțin timp, Hans mi s-a plâns că Elsa nu părea interesată de el. Nu putea ajunge mai departe cu ea.

M-am dus apoi la ea pentru a o sonda în legătură cu el. A răspuns foarte rezervat. Se pieptăna în timp ce vorbeam. Dintr-odată, mi-a venit ideea să iau o șuviță din părul ei care fusese desprinsă de pieptăn și să i-o duc lui Hans. Nici nu știu de ce voiam atât de tare să-i fac rost de o fată.

Este limpede că tendința de a face pe pețitoarea se bazează pe intenția răuvoitoare de a aduce prejudicii, pe care o putem vedea și în alte ocazii. Intrigile ei au întotdeauna scopul de a le face rău fetelor, rivalelor ei.

Data următoare când a venit la mine, i-am dat șuvița de păr într-un plic și i-am spus: „Elsa îți trimite asta ca suvenir". Tot atunci i-am poruncit ferm să nu-i vorbească despre asta pentru că așa dorea ea.

Așadar, Hans a început din nou să spere și a reînceput să o curteze pe Elsa.

Dar când am observat că ea era îndrăgostită de bufonul ei, toată afacerea a început să mă enerveze. Am hotărât să nu mă mai întâlnesc cu ea și l-am instruit pe Hans: „Las-o în pace pe prostuța aia! Acum vii cu mine la alta!"

Și l-am dus la Walli, o fată pe care am cunoscut-o prin Elsa. Am tot vorbit cu el până când i-a spus că o iubește și a implorat-o să îi ofere un sărut.

Într-o zi, mult timp după aceea, Hans a venit la noi și mi-a spus, cu un zâmbet ciudat, că nu se simțea prea bine. Am ieșit puțin cu el și, la întrebările mele insistente, a mărturisit în cele din urmă că luase gonoree. A adăugat: „Un adevărat om de lume trebuie să aibă așa ceva". Deși găseam boala lui foarte interesantă, am evitat să-l las să mă țină de mână, de frică să nu mă infectez.

Frică evidentă de infectare, folosită probabil în scopul de a elimina problema iubirii.

Mai mult, am aflat că furase nişte bijuterii de-ale mamei lui şi că le amanetase. Furase bani şi din seiful tatălui său. Rezultatul a fost că, de atunci înainte, părinţii lui erau foarte severi cu el; nu avea voie să iasă decât duminica după-amiaza. Atunci mă striga şi nu făceam decât să ne plimbăm.

Tatălui meu îl plăcea foarte mult pe Hans şi s-a amuzat când i-am spus că cea mai mare ambiţie a acestui băiat era să fie om de lume. În costumul negru pe care i-l făcuse tata, băiatul chiar arăta destul de bine...

Într-o duminică după-amiază am ieşit cu Olga în parc. Tânără cum eram, părinţii îmi ofereau toată libertatea. Ne-am plimbat în sus şi-n jos prin faţa pavilionului de muzică. Au apărut doi ofiţeri de marină, ne-au privit şi ne-au zâmbit. Eu şi Olga ne-am făcut cu ochiul, ne-am întors încet capul şi am văzut că cei doi bărbaţi ne urmăreau. Şi, brusc, ni s-au adresat. Eram atât de stânjenite, încât de-abia puteam să răspundem. Mai avuseserăm nenumărate peripeţii cu băieţi, dar cu bărbaţi tineri ca aceştia, asta era ceva cu totul nou. Însoţitorul meu mi s-a prezentat şi a început să depene poveşti despre viaţa pe mare. Pentru a ne face mai interesante, ne-am prefăcut că eram străine — Olga era unguroaică, iar eu româncă — şi vorbeam o germană stricată. Nu am putut, totuşi, să menţinem amăgirea. Stânjeneala noastră ne-a aruncat într-o şi mai mare confuzie — eram oricum timide. Am devenit din ce în ce mai tăcute, cei doi bărbaţi aproape că trebuiau să ne smulgă fiecare cuvânt de pe buze. Dar ofiţerul meu de marină părea foarte mulţumit de timiditatea mea. Nu-şi lua deloc ochii de pe mine, era foarte curtenitor şi se arăta interesat de situaţia mea de acasă. Şi Olga era roşie tot timpul şi nu prea ştia ce să răspundă. Ne-am dus apoi la o cafenea. Treptat,

am devenit mai pline de viață. Conversația a fost animată și timpul a zburat. Am fost uimite când ceasul a bătut de șapte. Ofițerii ne-au dus la stația de tramvai. Ar fi dorit să ne ducă acasă, dar am refuzat această ofertă din motive de cuviință. Ofițerul meu, care mi-a arătat neîncetat atenție, a subliniat cât de tare regreta că aceasta era ultima zi a permisiei lui și că trebuia să se întoarcă în port în ziua următoare. M-a implorat să vin cu el la gară. Din moment ce nu știam dacă Olga sau o altă fată ar fi avut timp să vină cu mine și îmi era teamă să merg singură, am inventat o scuză. Apoi a dorit să-i dau adresa pentru a-mi scrie. Am răspuns că nu poate să-mi scrie acasă, dar i-am dat adresa fratelui Olgăi, care își făcea ucenicia într-o altă prăvălie. Când mi-a spus la revedere, noul meu admirator era destul de mișcat; m-a sfătuit să fiu cuminte și mi-a promis că se va întoarce curând. Îmi spunea „fetițo". A spus din nou că era păcat că nu mă întâlnise mai devreme. N-o să mă uite niciodată, a spus. Îi permiteam să-mi spună pe numele mic? Trebuia să mă gândesc la el câteodată. Avea lacrimi în ochi când mi-a strâns mâinile. Eu am rămas complet nemișcată. Doar mi se părea ciudat că un bărbat care vede pentru prima oară o fată poate să se îndrăgostească atât de profund.

Au trecut două săptămâni. Treptat, am uitat întâlnirea noastră. Într-o zi, Olga a venit la noi acasă și mi-a șoptit că ar trebui să mă duc imediat cu ea pentru că avea câteva scrisori și vederi care se strânseseră acasă la fratele ei. La început am fost foarte surprinsă. Apoi m-am bucurat, fie și numai pentru că ofițerul celălalt, în ciuda promisiunii lui, nu îi scrisese Olgăi.

Scrisorile erau extrem de tandre. Din acest motiv, mi-au provocat senzații neplăcute. În timp ce le citeam, m-a apucat un tremurat. M-am simțit silită la ceva ce era împotriva firii mele. Am presupus că voia să mă lege de el, ceea ce mi-a stârnit indignarea în asemenea măsură, încât am fost neliniștită întreaga zi. Eram încă aproape un copil. Nici

măcar nu-mi venise încă ciclul. Doar gândul de a trebui să fiu singură cu un bărbat mă îngrozea. M-am aşezat în dormitor şi mi-am imaginat ce mi s-ar fi întâmplat dacă aş fi fost soţia lui. Asta m-a făcut să mă simt furioasă pe el şi dezgustată de mine.

Expresie clară a evitării iubirii.

Olga m-a sfătuit să răspund, dar într-o manieră rece. Şi apoi am vorbit despre acel lucru anume pe care cu siguranţă l-ar solicita. Am început să-l ridiculizăm şi eu am pufnit cu dispreţ: „Dacă el crede că o să-l sărut, va trebui să aştepte mult şi bine". Nu mai sărutasem pe nimeni. Un sărut doar — şi mi se părea cel mai groaznic lucru din lume. Apoi primeam de la el aproape zilnic o scrisoare sau o vedere. Mi-a trimis şi o fotografie cu el. În cele din urmă m-a întrebat dacă, în următorul lui sejur la Viena, mă poate cere în căsătorie. Asta m-a neliniştit şi mai tare. Gândul de a fi smulsă din mediul meu obişnuit era de nesuportat. Am răspuns scurt şi evaziv. Părinţii mei, care nu au obiectat faţă de o căsătorie atât de avantajoasă, m-au tachinat când mi-au observat stânjeneala. I-am spus tatălui meu: „Nu mă voi căsători decât cu tine".

Psihanaliştii din şcoala freudiană ar privi această remarcă drept dovada faptului că dorinţele sexuale ale acestei fete sunt direcţionate spre tatăl ei. Ar fi un exemplu al complexului oedipian al acestei fete, complex pe care Freud, mai târziu, l-a accentuat mai puţin. Totuşi, am înţeles de mult din context că nu există nicio posibilitate pentru o relaţie sexuală între ea şi tatăl ei; pentru ea, tatăl ei este asexuat. Nu orice dorinţă a unei fete este o dorinţă sexuală sau are de-a face cu sexualitatea (libidoul). Dar fiecare dorinţă este o dorinţă de mărire, de a câştiga mai multă putere şi siguranţă, de a-şi îmbunătăţi propria situaţie şi poziţie în comunitate. Când se arată ca mijloc adecvat acestui scop, sexualitatea este adaptată luptei

pentru putere şi serveşte ca armă pentru obţinerea succesului. Nu considerăm sexualitatea ca fiind impulsul fundamental, nici pentru început, nici pentru sfârşit, ci o considerăm un mijloc la care se apelează în funcţie de nevoi, dar la care se poate renunţa la fel de simplu pe cât se poate recurge la ea atunci când alte mijloace servesc scopului.

Tatăl acestei fete este un bărbat relativ slab. Ea ştie că îl poate domina. *Nu mă voi căsători decât cu tata,* în limbajul sistemului ei, înseamnă: „Vreau să-l domin pe tata, eu singură şi pe cât de deplin se poate". Prima ei întâlnire cu căsătoria a făcut-o să creadă că aceasta este un câmp de luptă în care cineva pierde sau câştigă. Este destul de sigură de victoria ei, aşa că doreşte să avanseze pe *acel* câmp de luptă în care nu are a se teme de vreo înfrângere şi refuză să facă un singur pas pe un alt front pe care nu îl cunoaşte şi unde ar putea să trăiască înfrângerea.

Încă eram destul de copilăroasă.

Ofiţerul de marină nu a abandonat curtarea. Într-una dintre scrisorile următoare, m-a informat că unul dintre camarazii lui va veni să mă vadă în numele lui. Asta m-a înfricoşat din nou. Mai mult, nu eram în postura de a primi un ofiţer în apartamentul nostru. Nici măcar nu aveam o cameră în care două persoane ar fi putut să stea de vorbă nederanjate. Fiecare colţ era ocupat de croitoria tatălui.

În aceeaşi perioadă, vorbeam adesea despre găsirea unui post pentru mine.

Ea se va afla acum faţă în faţă cu marea problemă umană a muncii sau a alegerii vocaţionale. Nu a rezolvat nicidecum întru totul celelalte două mari probleme sociale, contactul social şi iubirea. Aşteptările noastre nu sunt foarte înalte, dar suntem foarte interesaţi să vedem ce va face în privinţa chestiunii muncii. Fiind un

 copil răsfățat, nu va fi bine pregătită nici pentru această problemă a vieții și va ezita, se va opri sau va da bir cu fugiții.

După ce am terminat școala cu profil economic, nu am muncit deloc. Mă trezeam la zece dimineața, ceream să mi se dea imediat de mâncare și mâncam enorm. Toată ziua mă duceam în vizită la prietene și nu veneam acasă decât la mese. Tata era de părere că asta nu mai putea să continue; puteam fie să ajut puțin acasă, fie să găsesc o slujbă de birou. Munca acasă nu mă interesa deloc. Angajată, aș fi putut câștiga niște bani. Așa că, într-o dimineață, tata s-a uitat prin ziar și a găsit un anunț dat de o fabrică de produse chimice care căuta o secretară.

Eu și mama ne-am dus la uzină. M-au angajat pe loc.

Apoi am mers cu tramvaiul la Lina, care era la spital. Sora mea era în tura de noapte, așa că puteam să vorbim cu ea în timpul zilei, altfel nu aș mai fi văzut-o înainte de a-mi începe noua slujbă. În tramvai am înțeles din expresia mamei că o preocupa ceva. Stătea tăcută lângă mine. Curând, a mărturisit că ar fi preferat ca eu să refuz postul; fabrica era prea departe de casă; ar fi fost prea mare bătaie de cap pentru mine.

Când a aflat veștile, Lina m-a îmbrățișat și m-a sărutat și mi-a dat o grămadă de sfaturi despre cum ar trebui să mă port. Apoi ne-am dus acasă.

Și tata părea să aibă remușcări pentru ideea lui. Probabil că nu credea că aș fi găsit o slujbă atât de ușor. Și el era de părere că biroul era prea departe de casă. Și, mai mult, munceam cu normă întreagă și nu aveam decât o pauză de o jumătate de oră la prânz. Nu voi putea să suport asta, a spus. Era destul de neliniștit. Dar am insistat ca măcar să încerc. „Mai întâi mă gonești de acasă," i-am reproșat, „și apoi vrei să mă oprești".

În dimineața următoare m-am trezit foarte devreme. Mama m-a ajutat să mă îmbrac. Apoi mi-a dat un termos cu ceai fierbinte, friptură

rece de porc, pâine şi câteva cuburi de zahăr. Tata m-a binecuvântat de parcă plecam într-o călătorie îndelungată şi mi-a spus să mă întorc acasă dacă ceva nu-mi plăcea. Părinții mei erau amândoi destul de supărați. Într-o dispoziție mai degrabă deprimată, am început.

Probabil se aşteaptă la mare recunoaştere pentru munca ei. Conform naturii obişnuite a unor astfel de slujbe de birou, putem presupune că această fată se va întoarce curând la părinții ei. Neliniştea despre care vorbeşte indică tensiunea puternică de care sunt cuprinşi acei oameni care nu se gândesc la munca pe care o vor face şi nici la alte persoane, ci doar la triumful sau la posibila lor înfrângere. În această tensiune amplificată îşi are originea tracul menționat anterior, ca semn al unui sentiment social slab dezvoltat şi al unui interes exagerat pentru propria persoană. În acelaşi timp, curajul, încrederea în sine şi atitudinea optimistă se pot găsi la indivizii care simt că sunt în contact cu alte ființe umane şi se simt confortabil cu ele. Curajul este rezultatul unui sentiment social perfect.

La birou lucrau câteva fete bătrâne. Prima mea sarcină a fost să trag linii într-un registru mare. Eram atât de neliniştită, încât am făcut câteva pete de cerneală. Apoi a trebuit să îndosariez documente în ordine alfabetică. Asta îmi afecta ochii.

Interesul ei puternic pentru ochi, probabil întreținut de părinți — era mioapă şi era frecvent sfătuită să-şi îngrijească ochii — apare ca semnal de retragere.

Şeful de birou era un tânăr care purta o uniformă. M-a luat în biroul lui, mi-a arătat fabrica, m-a încurajat şi a spus că, bineînțeles, totul era nou în prima zi, dar curând mă voi obişnui. Totuşi, deja mă săturasem de ce văzusem până atunci.

În pauza de prânz am mâncat pâinea şi friptura rece de porc şi am băut ceaiul. Dar era ca şi cum nu aş fi mâncat nimic. Eram obişnuită să devorez porţii imense, câteva farfurii de supă şi aşa mai departe, citind în timp ce mâncam. Şi fetele bătrâne mă nelinişteau. Dintr-odată, m-au apucat nişte crampe abdominale puternice. M-am dus la toaleta femeilor şi a trebuit să mă tot duc acolo toată după-amiaza.

Este doar o presupunere şi va trebui confirmată de alte fapte informaţia că această fată aparţine tipului care reacţionează la amplificarea tensiunii psihice prin tulburări gastrointestinale.

Mai târziu am spart termosul. Şi apoi s-a făcut în sfârşit ora cinci. M-am împleticit epuizată spre tramvai.

Acasă, toţi membrii familiei mele se întreceau să mă compătimească. Lina m-a luat în braţe şi a oftat: „Bietul copil, a trebuit să faci o muncă atât de grea!" Şi mama m-a îmbrăţişat şi m-a sărutat. Tata a venit de la masa de cusut, m-a mângâiat, m-a privit iubitor în ochi şi m-a sărutat pe frunte. Apoi mama a gătit o mâncare delicioasă, toate felurile mele preferate. Dar eram atât de epuizată, încât nu am putut să mănânc. Asta l-a făcut pe tata să fie neliniştit. „Nu vezi", a exclamat el, „că va ceda? Dacă se mai duce la biroul ăsta fie şi doar câteva zile, o să-mi zacă aici în pat! Uite cum arată! E palidă, are obrajii supţi! Nu poate să suporte asta! Ea trebuie să lucreze la un birou unde să fie multe tinere, să nu fie supravegheată atât de îndeaproape, unde nu trebuie să facă o muncă atât de grea şi unde să îi rămână timp să se distreze, un birou care să nu fie atât de departe! Nu se va mai duce acolo!"

Atitudinea ei face grupul care o răsfaţă să o susţină în intenţia de a renunţa la post. Retragerea este totală.

Imediat după cină, s-a auzit soneria. Mama şi Lina s-au dus să deschidă uşa. Din bucătărie, am auzit vocea unui bărbat pe care nu îl cunoşteam.

Lina s-a întors în bucătărie. Era prietenul ofițerului de marină. Eram uluită. Nu aveam chef să schimb cu el nici măcar câteva vorbe, aşa că am rugat-o pe sora mea să-i spună că ieşisem. Într-un fel, îmi părea rău. Totuşi, din moment ce încă eram slăbită de durerea abdominală de după-amiază, mi-era teamă că s-ar fi putut să nu fac o bună impresie. Şi, în afară de asta, întreaga afacere mă enerva.

Evitarea iubirii şi a unei posibile căsătorii. Nu trebuie să fim surprinşi sau neîncrezători când observăm că încearcă să-şi atingă scopul cu motive întemeiate. Astfel de motive sunt adesea folosite doar ca alibi; sau se întâmplă ceva ce este evaluat ca un bun contraargument. Dacă suntem siguri de interpretarea noastră, contraargumentele nu sunt atât de importante. Nu vedem niciun act pozitiv care ar duce la soluționarea problemei iubirii.

Mama şi Lina au vorbit un timp cu ofițerul. Eu nu m-am mişcat. După ce a plecat, m-am băgat în pat epuizată de tot. L-am auzit pe tata spunându-i mamei că ar trebui să mă lase să dorm cât de mult voiam, astfel încât să mă recuperez după dificultățile zilei. Apoi am adormit.

În dimineața următoare, tata s-a dus la birou pentru a da preavizul, sub pretextul că eram bolnavă. Când a cerut actele mele, administratorul nu a vrut să i le dea, dar a spus că ar trebui să mă întorc la birou imediat ce mă simțeam mai bine. Totuşi, tata mi-a interzis să mă mai duc acolo. După două săptămâni mi-am primit actele înapoi. Nu am mai primit decât o singură scrisoare de la ofițerul de marină, scrisă într-o dispoziție tristă. De atunci încolo nu am mai auzit de el...

Într-o zi m-am dus la cumpărături în centru împreună cu o prietenă. Doi ofițeri tineri ni s-au adresat pe stradă. Am refuzat să vorbim cu ei; dar asta nu i-a descurajat şi ne-au ademenit într-o conversație. Eu am luat-o înainte împreună cu unul dintre ei şi i-am pierdut din vedere pe ceilalți doi. Tânărul locotenent m-a dus pe străzi

înguste, tăcute. Era seară. Dintr-odată, m-a luat în brațe şi a vrut să mă sărute. M-am opus cu toate puterile. Mi-a sfâşiat şalul pe care îl împrumutasem de la Lina. M-am înfuriat şi am strigat: „Lasă-mă imediat în pace!". S-a albit la față şi şi-a cerut iertare. Am răspuns că nu voiam să am nimic de-a face cu el şi că nu mai doream să-l văd. A spus că îmi sfâşiase şalul şi că mă va despăgubi. Am refuzat orice despăgubire şi am plecat. El m-a urmat, şi-a cerut din nou iertare şi a amenințat că-i va da unui cerşetor banii pentru şal dacă nu îi dădeam adresa mea. I-am spus să facă ce doreşte şi m-am îndepărtat iarăşi de el. Dar s-a ținut după mine şi a vorbit şi a vorbit până când m-am îmblânzit şi am fost chiar de acord să fac un aranjament cu el. Pentru a mă arăta împreună cu un ofițer, am hotărât să mă întâlnesc cu el în cartierul nostru. Dar când l-am văzut aşteptându-mă în scuar cu un buchet de trandafiri în mână, m-am simțit stânjenită. Sfioasă, am ținut trandafirii cu petalele în jos.

Respingerea justificată a unui ofițer prea agresiv (care cu siguranță avea dreptul să se aştepte la mai mult de la fete care îşi permit să fie acostate pe stradă) este urmată de stabilirea unui aranjament cu el pentru a-l arăta cunoştințelor ei. Asta ilustrează din nou cum evită provocarea iubirii, cum se foloseşte de ea pentru a-şi hrăni vanitatea, care nu este nimic altceva decât dorința ei de a părea mai mult decât este de fapt.

A propus să mergem la o cafenea. Mai întâi nu am vrut. Dar, fiindcă era destul de răcoare, am mers cu el. În timp ce stăteam de vorbă, m-a întrebat dacă nu aş vrea să fim singuri. Am răspuns că oricum nu ne deranja nimeni. Apoi a zis că nu asta a vrut să spună, că era atât de inconfortabil aici şi că i-ar fi plăcut să fim doar noi doi. Acum am înțeles. „Ce vrei să spui? Nu poți să mă iei aşa! Vreau să mă duc acasă!" Părea indignat. Am plecat de la cafenea.

Pe stradă a încercat din nou să mă convingă şi m-a întrebat dacă mă temeam de el. Mi-a dat cuvântul de onoare ca ofiţer că nu mi-ar face niciun rău. Şi, în timp ce vorbeam, a încercat dintr-odată să mă împingă într-o clădire — cred că era un hotel. Am fugit. A venit după mine. Când m-a ajuns din urmă, am ţipat la el furioasă că nu putea să mă oblige să fac orice voia el, că nu am fost niciodată singură cu un bărbat şi nici nu îmi doream să fiu.

— Aşa? Nu crezi ce îţi spun! a ţipat la rândul lui. Asta este o insultă! Ţi-am dat cuvântul de onoare! Nu sunt o canalie! Te rog, mai gândeşte-te!

— Nu am la ce să mă mai gândesc. Nu te minţi singur!

În cele din urmă, după multe linguşiri, am mai făcut un aranjament cu el. De data asta mi-a adus o fotografie cu el. Asta e o prostie, m-am gândit. Ne-am dus cu tramvaiul într-un parc. Acolo, mi-a cerut imediat să-l sărut. I-am spus: „Auzi, uite cum stă treaba. Nu am sărutat niciodată un bărbat şi, dacă o voi face vreodată, atunci ar fi numai din iubire. Dar nu sunt îndrăgostită de tine".

— Pentru asta nu trebuie să fii îndrăgostită. Vei învăţa cum să te îndrăgosteşti de mine, aşteaptă doar. Probabil că nici măcar nu ştii ce este un sărut adevărat.

Asta m-a făcut curioasă. M-am gândit că ar fi păcat să nu ştiu cum este un sărut adevărat şi m-am hotărât să nu mă împotrivesc în caz că ar încerca să-mi fure un sărut. Nu am avut mult de aşteptat până să mă sărute. Dar nu m-am simţit decât dezgustată. Apoi i-am spus că mi-era frig şi că voiam să mă duc acasă. Era evident ofensat că sărutul lui nu m-a încălzit în loc să mă facă să-mi fie frig şi a strigat furios la mine: „Sau-sau! Sau nu ne mai vedem niciodată, sau ne vom iubi unul pe celălalt, ceea ce cu siguranţă nu vei ajunge să regreţi. Nu ţi-am dat cuvântul meu de ofiţer? Drept cine mă iei?"

— Cu tonul ăsta nu o să ajungi nicăieri cu mine. Nu o s-o fac — şi cu asta, basta.

— Mai gândeşte-te! Ai la dispoziţie o săptămână! Şi, dacă nu eşti de acord, să-mi înapoiezi fotografia.

— Uite aici fotografia ta. Ia-o! La revedere!

I-am dat fotografia, m-am întors şi am plecat.

În ziua următoare, devreme, am dat fuga la Tilda, i-am spus că fusesem sărutată şi că aflasem în sfârşit ce este un sărut adevărat. I-am descris în detaliu tot felul de lucruri minunate pe care nu le-am simţit deloc. Şi am sfătuit-o apoi să aibă ea însăşi parte de aceeaşi plăcere cât mai curând posibil.

Vedem că se apropie de capătul relaţiei ei cu sexul opus, de care se teme că va fi înfrântă. Nu se mai teme să fie prima. Vrea doar să se joace cu focul. Imediat după aceea i se laudă Tildei şi încearcă să o facă să urmeze aceeaşi cale periculoasă pe care ea însăşi o detestă.

În seara zilei în care am fost sărutată, mi-am clătit bine gura cu permanganat de potasiu şi am scuipat de zece ori...

Tilda avea un prieten de care era destul de îndrăgostită. Asta mă supăra. Am încercat să o întorc împotriva lui, m-am apucat să o conving că nu era potrivit pentru ea. Nu am reuşit prin această metodă, aşa că am apelat la Minna pentru asistenţă şi i-am sugerat să facă de faţă cu Tilda unele observaţii depreciative despre el. I-a spus Tildei: „Vai, băiatul ăla e tare necioplit!". Tilda a răspuns dispreţuitoare: „Nu-mi pasă dacă-ţi place sau nu — atâta timp cât îmi place mie".

Această încercare de a tulbura fericirea iubirii altora exprimă aversiunea ei generală faţă de dragoste şi, în acelaşi timp, înclinaţia ei de a fi un încurcă-lume când nu este în centrul atenţiei. Copiii răsfăţaţi care nu sunt în frunte în clasă sau la jocuri se comportă

asemănător la şcoală, tulburându-i pe ceilalţi întrucât ei se simt incapabili să obţină rolul principal.

Ce urmează este o încercare de a lua în râs jocul iubirii, care este prea periculos pentru ambiţia ei; păcălind bărbaţii, ea îşi păstrează sentimentul de a le fi superioară.

Pentru a o face pe Tilda să se răzgândească, o luam cu mine în fiecare după-amiază. Ne puneam pălării mari şi ni le trăgeam pe faţă. O blană pe care mi-o făcuse tata îmi acoperea faţa până la ochi. Tilda îşi punea la fel o blană de vulpe. Nu ni se vedea deloc faţa, doar ochii, şi fluturam din gene ca nebunele când întâlneam vreun bărbat. Eram frecvent abordate de bărbaţi, care ne duceau la cafenele; acolo, devoram o grămadă de pateuri, după care ne făceam dispărute. Într-o zi, un domn mai în vârstă, între 40 şi 50 de ani, a intrat în vorbă cu noi şi ne-a invitat la un bar. Asta era ceva nou. La început am ezitat, dar, fiindcă noi eram două, iar el unul, ne-am gândit că nu ni se putea întâmpla nimic. Ne-a primit o femeie foarte aranjată, cu părul decolorat, care a şoptit câteva cuvinte la urechea domnului şi ne-a condus într-un separeu mic care avea în faţă o draperie. Domnul a cerut vin. Am început să ne alarmăm. Draperia totuşi nu era trasă. În afară de pianist, care tocmai începea un cântec, în restaurant nu mai era nimeni. Vinul de-abia fusese turnat în pahare când Tilda mi-a şoptit să fiu atentă pentru că s-ar putea ca bărbatul să fi pus înăuntru vreun narcotic sau vreun stimulent. Asta a fost de-ajuns să mă îngrozească.

Deşi eram întruna îmbiate să bem, nu luam decât înghiţituri mici de vin. Compensam însă mâncând prăjituri. Bărbatul s-a aşezat apoi între noi. Eu deja regretam că acceptasem invitaţia şi mă întrebam cum am fi putut să scăpăm cât mai repede. Bărbatul nu arăta ca şi cum ar fi fost uşor de păcălit. Era furios pentru că noi ne retrăgeam şi ne-a întrebat pe un ton iritat de ce credeam că suntem acolo. Eram din ce

în ce mai descurajate. Când a ieşit pentru câteva clipe, am vrut să ne folosim de ocazie să scăpăm. Am discutat despre ce am face în cazul în care încerca să ne violeze. Bineînțeles, nu aveam la îndemână nicio armă cu care ne-am fi putut apăra. Tilda a avut ideea să-l atacăm, la nevoie, cu cele două scaune goale de lângă noi. Pentru a fi pregătite din timp, ne-am pus mâinile pe cotiere. Când s-a întors, a început să se dea mai aproape de noi. L-am respins din nou. S-a înfuriat, ne-a spus că suntem copile prostuțe, neghioabe și obraznice şi ne-a acuzat că l-am înşelat. Asta a fost foarte dezagreabil pentru noi. El şi-a reînnoit avansurile. Dar am reuşit să-l îndepărtăm fără să ne folosim de scaune. În sfârşit, nu i-a mai rămas nimic de făcut decât să plătească. Doamna cu părul galben părea uluită când a văzut că iese din local fără să-şi fi atins scopul. Pe stradă, bărbatul ne-a înjurat din nou. Dar acum ne simțeam în siguranță; i-am spus să se ducă dracului şi am luat-o la pas. Eram bucuroase că scăpasem doar cu o sperietură şi am hotărât să fim puțin mai atente data viitoare.

Lina m-a convins să iau lecții de dans de două ori pe săptămână. De fiecare dată îi permiteam unui alt băiat să mă conducă acasă. Dar niciodată nu l-am sărutat pe niciunul. Într-o zi, Tilda a venit la mine împreună cu o altă fată şi mi-a spus că în cartierul nostru urma să aibă loc un bal mascat. Noi trei puteam merge în costume vieneze de modă veche.

Mă încânta ideea, cu atât mai mult cu cât nu fusesem niciodată la un bal. Am acceptat pe loc, deşi nu ştiam cum să fac să particip. Tata s-a opus întotdeauna ca eu să mă duc la dansuri sau la baluri, din cauza sănătății mele precare. Şi nu aveam nicio rochie potrivită şi în niciun caz nu aveam bani să-mi cumpăr o costumație nouă. Tilda şi Gretel îşi pregătiseră rochiile albe şi măştile negre, pe când eu nici măcar nu avusesem curaj să-i spun tatălui meu. În ultimul moment, m-am hotărât să o rog pe o fată bogată pe care o cunoşteam să-mi împrumute o

rochie şi orice altceva îmi mai trebuia pentru bal. Ea a fost de acord şi mi-am ales, dintre numeroasele ei rochii, una care părea cea mai potrivită pentru bal. M-a lăsat să iau şi o mască şi un mic evantai; aveam deja pantofi de lac. I-am spus tatălui meu că mă duc să mă întâlnesc cu Tilda; mamei i-am împărtăşit secretul. Ea mi-a şi dat bani de bilet.

Tilda plecase deja la bal când am ajuns la ea acasă cu pachetul meu în care aveam, printre alte lucruri, o pudră şi un ruj de la Lina. Mama Tildei m-a ajutat să mă îmbrac. Dar, întrucât fata cea bogată a cărei rochie urma să o port, era de vreo trei ori mai corpolenta decât mine, rochia ei îmi era mult prea largă. A trebuit să o aranjăm în grabă cu ace de siguranță. Apoi am probat masca. Mă strângea şi îmi apăsa pe pleoape. Însă nu mai aveam timp să o ajustăm. Când urcam scările spre sala de bal, am observat că toate celelalte fete erau însoțite de bărbați. Numai eu eram singură şi asta mă deranja puțin. Din acest motiv, mi-am pus masca. Dar a trebuit să o ridic de câteva ori ca să nu mă împiedic.

Ringul de dans era aglomerat. Tocmai era o pauză când am intrat. Mi-am căutat prietenele şi, curând, le-am găsit. Stăteau pe o bancă şi vorbeau şoptit. M-am aşezat lângă ele, dar nu m-au recunoscut. După o vreme m-am aplecat spre Tilda şi i-am spus: „Ce mai faceți, domnişoară Tilda?" Mai întâi, amândouă au fost destul de nedumerite, apoi s-au bucurat foarte tare că am putut să vin. Muzica a început să cânte, noi am fost invitate la dans şi am dansat fără întrerupere. Ne cumpărasem bilete, dar, din nefericire, nu mai aveam nici măcar un ban să cumpărăm ceva de mâncat sau de băut. Şi ne era şi foame, şi sete.

Un domn cu o înfățişare destul de burgheză m-a invitat la dans. Părea mult prea bătrân pentru mine, avea un accent ciudat şi nu dansa prea bine. Aveam totuşi speranța că mă va ajuta să-mi potolesc setea, aşa că am vorbit cu el o vreme după ce dansul s-a încheiat. Apoi l-am prezentat prietenelor mele. Înainte de asta îi şoptisem Tildei: „Ascultă,

am prins un peşte care nici măcar nu poate să danseze decent. Dar sper să ne ducă la restaurant. Voi două trebuie să flirtaţi cu el".

Domnul nu părea excesiv de încântat să aibă dintr-odată lângă el trei fete în loc de una. Dar l-am făcut să înțeleagă că ori trei, ori niciuna! Aşa că toţi patru ne-am dus la restaurant şi am băut vin.

După un sfert de oră, m-am scuzat şi l-am lăsat pe domnul dansator în grija prietenelor mele. M-a urmat curând şi voia întruna să danseze cu mine. Scăpam ori de câte ori puteam.

Într-unul dintre capetele sălii era un candelabru mare. Cuplul care se întâmpla să treacă pe sub candelabru în timpul unui dans trebuia „să se căsătorească"; adică trebuiau să se sărute într-o cameră separată. Spre nefericirea mea, am dansat cu bătrânul pe sub candelabru. Dar am refuzat să-l las să mă sărute. I-am spus: „O să v-o trimit pe prietena mea, Tilda. Eu nu vreau". Tilda, la rândul ei, l-a trimis la Gretel, dar nici ea nu voia s-o facă. Aşa că bietul om a rămas fără sărut şi a suportat cheltuielile degeaba.

După aceea am dansat cu înfocare şi am primit multe flori în buchete mici. Fugeam de la un bărbat la altul. Doar masca mă deranja. M-am bucurat când s-a făcut miezul nopţii şi am putut să o scot. Acum dansam şi mai abitir; am făcut câteva aranjamente cu diferiţi bărbaţi, dar nu le-am onorat. Şi apoi balul s-a sfârşit. Câţiva tineri ne-au întrebat dacă ne puteau conduce acasă. Am refuzat politicos.

M-am îmbrăcat acasă la Tilda. Mama ei a râs când i-am povestit experienţa cu bietul peşte, cum îi spuneam. Apoi m-am dus acasă. Tata încă era treaz. S-a încruntat când m-a văzut. Nu l-am lăsat să spună niciun cuvânt şi i-am povestit atât de multe lucruri amuzante de la bal, încât nu s-a putut abţine să nu râdă. La final a spus doar: „Să nu te duci niciodată singură la bal. Data viitoare vin cu tine dacă am timp. Dansezi toată noaptea şi apoi aştepţi ca alţii să plătească pentru tine".

La lecțiile de dans trebuia să port de fiecare dată una și aceeași rochie. Mi-am dorit mult timp să am o rochie nouă. Dar niciodată nu aveam suficienți bani să cumpărăm una. Mi-am stors creierii încercând să găsesc un mod de a reuși să câștig niște bani. Bineînțeles, nu voiam să fiu legată de un birou. Pur și simplu uram munca de birou.

Din când în când mă uitam la anunțurile din ziarul nostru. Într-o zi, s-a întâmplat să văd următorul anunț: „Căutăm ajutor. Muncă ușoară. Remunerație bună etc." Le-am arătat anunțul părinților mei. Nu le plăcea ideea de a-mi lua o astfel de slujbă. M-au întrebat la ce bun mă trimiseseră la școala cu profil economic. Am răspuns că nu voiam decât să fac niște bani; cum îi făceam nu conta pentru mine.

A doua zi stăteam deja la o masă lungă, jumulind pene. Celelalte femei mă priveau curioase. Dar nu le luam în seamă și jumuleam mecanic. Această muncă făcea mult praf, care îmi irita gâtul întruna. Trebuia să tușesc mult. Încercam să mă lupt cu tușitul gândindu-mă la banii pe care îi voi câștiga și la rochia pe care o voi cumpăra cu ei. Apoi mi-am amintit un film în care o femeie care muncea ca ajutor, ca mine, s-a căsători cu șeful. Din nefericire, șeful meu era un bătrânel burtos. Când i-am povestit tatălui despre debutul meu ca jumulitoare de pene, a spus că munca asta nu era bună pentru mine, pentru că mi-ar afecta plămânii. M-am mai dus acolo o dată. Apoi tata mi-a interzis. Mi-am luat cei câțiva bănuți și m-am hotărât să caut un alt post.

Am crezut că l-am găsit pe cel potrivit când, după ceva timp, am citit următorul anunț: „Școală pentru actrițe de film. Profesor N. N." De data asta, Lina a trebuit să mă însoțească. Am fost primite de autointitulatul profesor, care arăta încă destul de tânăr, într-o cameră decorată cu tapet roșu și în care era un pian de concert. Ne-a cerut ca mai întâi să asistăm la o repetiție. Apoi urma să mă examineze.

Au intrat doi tineri și o tânără foarte veselă și au repetat o scenă de dragoste. Apoi a venit rândul meu. Unul dintre bărbați urma să-mi fie

însoțitor și trebuia să-l întruchipeze pe tatăl meu, care se împotrivea căsătoriei mele. Tânărul a început imediat să se strâmbe. M-am prefăcut tristă. Și apoi mi-am imaginat cum mă purtam când tata îmi refuza o dorință. Am bătut din picior și am țipat: „Nu fi așa de nesuferit!" Toată lumea a început să râdă; toți au aplaudat și au strigat: „Excelent". Profesorul considera că eram foarte talentată și a dorit să stabilim imediat să începem lecțiile. Dar Lina i-a spus că mai întâi trebuia să vorbească cu părinții noștri. Când tata a auzit de noul plan, a avut îndoieli în privința valorii acestuia. Mai mult, îi era imposibil să achite costul lecțiilor. Astfel, și această carieră și-a găsit sfârșitul prematur.

Puțin mai târziu, mi-a venit ideea să fiu asistentă de dentist, așa cum fusese Lina. Găseam destul de simplu acest tip de muncă. În afară de asta, eram curioasă să văd cum reacționau oamenii când li se scotea un dinte. Am găsit curând un anunț în ziar și m-am dus să mă angajez ca asistentă la cabinetul unui dentist. Dentistul, un bătrân cu favoriți, nu mi-a fost pe plac. M-a întrebat dacă aveam experiență și a trebuit să răspund negativ. Apoi a mormăit ceva, mi-a notat în carnetul lui numele și adresa și m-a lăsat să plec.

După două zile am primit de la el o carte poștală prin care îmi cerea să mă duc la el. Înainte să decidă dacă mă angaja, mi-a cerut detalii despre familia mea și alte lucruri personale. Părea să fie un om meticulos. Apoi a venit soția lui și m-a evaluat. Purta un capot. A fost cu totul dezgustător pentru mine să trebuiască să dau mâna cu ea. Pe lângă salariul mic, el mi-a promis că voi primi o grămadă de bacșișuri. Mi-a spus și că predecesoarea mea se căsătorise. Ultimul lucru pe care l-a făcut a fost să-mi atragă atenția să am întotdeauna părul bine pieptănat.

În dimineața următoare a trebuit să fiu la cabinetul lui la șapte și jumătate. Dentistul mi-a arătat cele mai importante instrumente ale sale, mi-a explicat cum se montează freza etc. Mă durea capul

când vedeam atât de multe instrumente. Prima pacientă a intrat. M-am aşezat la stânga ei, i-am pus la gât un prosop mic şi am turnat apă într-un pahar. Dentistul a aprins mica spirtieră şi a pompat aer fierbinte asupra dintelui. Eu a trebuit să încălzesc o mică oglindă deasupra unei flăcări, astfel încât să nu se aburească de la respirația pacientei. Eram atât de entuziasmată, că am ținut oglinda prea mult deasupra flăcării şi, brusc, şeful meu a strigat: „Gata! Altfel oglinda se crapă". M-a cuprins fulgerător vechea mea frică de oglinzi. Puteam să văd oglinjoara crăpată şi pe mine însămi împovărată de şapte ani de ghinion. Şi, în acelaşi timp, mă gândeam cum să scap. Pe lângă asta, îmi displăcea profund gutiera care folosea la izolarea dintelui tratat şi din care curgea salivă.

Schimbarea frecventă a ocupației pare inițial justificată, dar putem presupune că acestei fete îi va fi dificil să îşi găsească un post convenabil atâta timp cât nu îşi schimbă stilul de viață. La cabinetul dentistului, întreaga ei atenție se îndreaptă spre descoperirea unui mod de a scăpa. Apare tocmai la timp vechea frică, aparent uitată, de oglinzi. În afară de asta, îmi displăcea profund. Celebrul „pe lângă asta" din nevroză.

În cele din urmă, a trebuit să duc afară scuipătoarea pe care o folosise pacienta şi să sterilizez instrumentele. Toate astea şi mirosul respingător al mâinilor mele îmi făceau greață într-atât, încât de-abia dacă am putut să mănânc ceva la prânz.

La ora două a trebuit să fiu înapoi. Apoi dentistul mi-a arătat cum să răsucesc vată în jurul unui ac de scos nervul şi m-a sfătuit să exersez asta până îmi iese bine. Soția lui a apărut din nou, spunând că trebuie să o ajut să cârpească când am timp. Mi-am spus în gând: „Poți să aştepți tu mult şi bine. Şi mai ce? Stau în picioare cât e ziua de lungă şi, pe deasupra, să-i mai cârpesc şi rufăria".

Acum a început defilarea pacienților. Totuşi, nu mi s-a oferit spectacolul pe care îmi doream cel mai mult să îl văd; nimănui nu i s-a scos niciun dinte.

Persoanele care se simt inferioare şi slabe au întotdeauna interesul să fie de față când ceilalți au necazuri. Unii copii se pregătesc şi se antrenează să fie cruzi pentru că se simt ruşinați de propria slăbiciune. Stau prin preajmă tremurând când se taie un porc, dar spectacolul îi atrage totuşi din nou şi din nou. Intenționează să se călească, citesc întruna sau ascultă poveşti cu stafii şi aşa mai departe. Şi tiranul desăvârşit este întotdeauna laş şi nevolnic la rândul lui.

Mi-am terminat lucrul cu greu. Seara, m-am dus acasă şi nu m-am mai întors niciodată la cabinet.

Scopul de superioritate

Într-o zi, când ne plimbam, prietena Tildei a tras-o peste un jgheab şi a ţinut-o acolo. Amândouă se scuturau de râs. Surprinsă, le-am întrebat ce înseamnă asta. Tilda mi-a răspuns: „Nu ştii că nu-ţi găseşti un soţ dacă stai pe jgheab?". Am ciulit imediat urechile şi m-am gândit: „Ciudat. Nu mi-a plăcut niciodată să calc peste un jgheab din ăsta, aveam un fel de presentiment vag că ar însemna nenoroc!". Credeam acum că descoperisem în sfârşit ce era în spatele acelei senzaţii. Temându-mă să nu fiu trasă sau împinsă peste un jgheab ca Tilda, urmând să nu pot să-mi găsesc vreodată un soţ, de atunci înainte am ieşit cu ele destul de neîncrezătoare.

Din nou o idee specifică nevrozei obsesionale. Vedeţi că simptomele se schimbă asemenea culorilor unui cameleon, adaptându-se, urmând liniile nevrozei, mediului şi condiţiilor schimbătoare. Cameleonul, nevroza, rămâne la fel. Chiar dacă simptomele ar dispărea temporar (şi, la o privire mai atentă, s-ar putea descoperi suficiente semne de nevroză), asta nu ar garanta dispariţia nevrozei. De fapt, înseamnă că, deocamdată, nevroza necesită mai puţine simptome alarmante sau nu le consideră necesare. Pacienţii trec adesea cu vederea acest fapt atunci când se cred relativ vindecaţi

 pentru că au fost eliberați temporar de simptomele lor supărătoare. Simptomele sunt părți mici, dar pe noi ne interesează întreaga ființă umană. Criteriul vindecării nu este altceva decât modul în care individul, sub toate aspectele, va reacționa pe viitor la viață și la solicitările pe care viața i le pune înainte.

Fata aceasta înaintează, pas cu pas, în nevroza ei obsesională. O limitare este urmată de o alta mai întinsă, mai cuprinzătoare. Construirea nevrozei ei este întru totul inteligentă și coerentă. De aici putem să înțelegem că până și inteligența nu este altceva decât un instrument care poate fi folosit fie în depășirea obstacolelor vieții, fie în evitarea lor, în funcție de sistemul de obiective.

Motivul neîncrederii ei ținea probabil de faptul că nu se simțea în miezul lucrurilor. Ideea jgheabului o putea elibera de gândul fatal de a fi inutilă sau de a fi doar una dintre multe. Asta arată de ce argumentele și explicațiile logice ale prietenelor ei nu o pot ajuta pe pacientă. Ideea jgheabului are un alt scop decât de a fi discutată logic, iar ideea este perfect corectă și inteligentă în lumina acestui alt scop. Inteligență personală împotriva bunului-simț. Descoperim această inteligență personală în reflecțiile tuturor persoanelor cu tulburări de comportament, cum ar fi copiii-problemă („pentru că nu vreau..."), nevroticii ca în cazul de față, oamenii nebuni („pentru că mă influențează curenții electrici"), criminalii („pentru că ea are haine mai bune decât ale mele"), sinucigașii („pentru că viața nu are sens"), perverșii („pentru că perversiunile *sunt* o formă mai înaltă a culturii iubirii"), bețivii, morfinomanii („pentru că nu pot să trăiesc fără aceste remedii"), oameni superstițioșii („pentru că ceva aduce noroc sau ghinion") și așa mai departe. Toate sunt justificări aflate în slujba atingerii scopurilor personale, dar niciuna nu ia în considerare scopul general, uman al comunității. Și acesta este motivul pentru care toate aparțin unui sistem nevrotic.

Curând, nu mai puteam să nu cred în conexiunile misterioase dintre un jgheab şi diversele lui implicaţii. Chiar dacă mi s-ar fi oferit o dovadă clară că această remarcă a Tildei nu era decât o vorbă prostească — Finni, o prietenă de-a Linei, pe care o văzusem de mai multe ori trecând peste jgheaburi, se căsătorise în ciuda acestui fapt — nici atunci nu mai puteam fi convinsă. Prietenele mele se întrebau de ce făceam ocoluri largi ca să trec de jgheaburi sau mă înspăimântam când vedeam vreunul. Când mă întrebau de ce le evitam cu atâta atenţie, le răspundeam: „Păi, miros atât de rău! Nu suport mirosul".

Într-o zi, când treceam pe lângă un jgheab şi eu prezentasem semnele mele obişnuite de groază, i-am explicat unui tânăr cum mi-a apărut frica. El s-a aşezat chiar în faţa mea peste un jgheab şi a stat acolo un timp. Asta mi s-a părut atât de amuzant, încât am izbucnit în hohote de râs. În acelaşi timp îmi părea rău de el. Mi-am spus: „Acum poate să aştepte mult şi bine până să-şi găsească o soţie". În mintea mea nu exista nicio îndoială cu privire la adevărul acestei superstiţii.

Am observat că era un jgheab aproape de staţia de tramvai unde trebuia să cobor. M-am suit imediat înapoi şi am coborât la staţia următoare. În altă zi am ajuns la aceeaşi staţie şi eram cu o fată care ştia că acolo trebuia să coborâm. Nu am găsit altă scăpare din dilema mea decât să sar peste jgheab. În ciuda acestei precauţii, mi-am imaginat că atinsesem jgheabul cu piciorul. M-a cuprins deznădejdea, i-am spus fetei la revedere şi m-am dus direct acasă. Le-am spus părinţilor mei că mi se întâmplase ceva îngrozitor. S-au înspăimântat. Dar, după ce au aflat ce mi se întâmplase, au început să râdă aproape isteric. Tata şi-a pus haina şi mi-a promis că o să-mi arate cum va călca de o sută de ori peste un jgheab. I-am răspuns, printre sughiţuri de plâns, că, în cazul lui, nu era acelaşi lucru, pentru că el avea deja o soţie, aşa că nu mai avea de ce să se mai teamă. Ar fi altceva dacă Lina ar face asta. Aşa că sora mea chiar a păşit peste un jgheab în faţa mea. Dar nu m-a liniştit.

Dimpotrivă, am început să plâng şi mai tare, aducându-mi reproşuri la gândul că, dacă Lina nu-şi va găsi un soţ, eu voi fi de vină.

Adesea, era de ajuns numai să fiu în apropierea unui jgheab ca să apară ideea fixă că îl atinsesem cumva. Doar după ce am reuşit să le fac pe toate prietenele mele, una câte una, să treacă peste jgheab, fără să le spun care era scopul meu, m-am simţit puţin mai liniştită. Dar când a venit iarna şi străzile s-au acoperit de zăpadă, nu îndrăzneam să mă aventurez afară decât cu cele mai elaborate precauţii. Mă uitam întruna după jgheaburi ascunse de zăpadă. Într-o seară am crezut că am călcat pe unul. Am fugit acasă înnebunită de disperare, plângând şi aiurând. Apoi m-am întors la locul în care avusese loc accidentul să aflu dacă acolo chiar era un jgheab. Nu era niciun jgheab, era doar o băltoacă.

Frica de jgheaburi a făcut să-mi fie aproape imposibil să mai ies. Inspectasem foarte atentă cartierul meu ca să văd unde se afla fiecare jgheab; dar mai departe erau jgheaburi nenumărate, neştiute, răuvoitoare. În ciuda temerii mele de a ieşi cu bărbaţi, perspectiva de a rămâne fată bătrână pentru tot restul vieţii îmi părea o soartă la fel de nefericită. „Fată bătrână" — numai şi denumirea mă îngrozea. Din pură disperare, mi-a venit ideea să mă retrag din lumea asta şi să intru la mănăstire.

Această frică de jgheaburi plasează asupra jgheaburilor întreaga răspundere pentru un posibil eşec de a găsi un soţ şi nu aduce nicio atingere atractivităţii personale. Vanitatea şi mândria ei sunt salvate. Dacă nu o doreşte nimeni, e vina jgheaburilor, la fel cum înainte de vină era oglinda spartă. Superstiţii asemănătoare apar frecvent la copiii care dau vina pentru eşecurile în privinţa sarcinilor şcolare pe anumite evenimente ca, de exemplu, să fi călcat pe liniile dintre dalele trotuarului, să fi sărit peste un anumit număr de trepte şi aşa mai departe.

Mai exact, aproape fiecare ființă umană își poate aminti anumite perioade din viața sa când a avut astfel de gânduri obsesive ori s-a simțit obligată să facă anumite lucruri care o aduceau în asemenea dificultăți. Ca ilustrare: un bărbat se simte obligat să se îndoiască de tot ce află; un altul se simte obligat, în anumite situații sau la anumite ore din zi, să se roage pentru a-și păstra echilibrul mental; un al treilea crede că el există numai prin voia unui ajutor supernatural și se poartă ca și cum totul ar fi un dar de la această putere supranaturală. Vedem forme mai ușoare de acțiuni compulsive la superstițiile obișnuite care obligă persoana în cauză să facă sau să nu facă anumite lucruri; de exemplu, să nu pornească niciodată la drum într-o vineri, să nu aprindă niciodată trei țigări cu același chibrit, să nu-și pună niciodată mai întâi pantoful sau ciorapul stâng înaintea celui drept, să aibă grijă ca niciodată un felinar sau un alt element stradal similar să fie între el și însoțitorul lui și așa mai departe. Mai târziu, nevroza obsesională și fobiile pornesc uneori din astfel de trăsături.

Aceste forme de superstiție copilărească dezvăluie cu limpezime existența unui grav sentiment de inferioritate și lipsa de încredere în propria putere. Totuși, din când în când, o încercare reușită a unei persoane de a se preocupa de partea în general utilă a vieții poate să meargă în paralel cu încercarea de a culege lauri pe tărâmul superstiției. În astfel de cazuri, succesul este de obicei atribuit unui semn de bun augur. De exemplu, în cazul pacientului care suferea de ideea fixă că s-ar putea ca surorile lui să moară arse dacă el nu se ruga în fiecare seară pentru ca ele să fie apărate împotriva focului, el își salva surorile nu numai de la moarte prin foc, ci se și gândea și avea constant grijă de ele, acesta fiind probabil sensul mai profund al acestei idei fixe.

El era obligat inconştient să-şi pună în practică intenţia caritabilă şi fără îndoială că ar fi reuşit să facă asta în mod conştient dacă i-ar fi fost clarificat sensul acestei compulsii inconştiente. Conştientul şi inconştientul nu sunt poli opuşi, cum crede Freud; trecerea gândurilor în inconştient este un mijloc, un truc al psihicului utilizat întotdeauna când sentimentul de integritate sau unitate a personalităţii este ameninţat de o interpretare conştientă incorectă.

Pe parcursul acestei analize am văzut frecvent că psihicul fetei recurge la tot felul de expediente pentru a depăşi dificultăţile reale şi imaginare ale vieţii, ca să nu ne referim decât la tendinţa ei de a exagera sau de a falsifica întâmplările, alegerea şi utilizarea tendenţioasă a experienţelor şi alte mecanisme similare. Psihicul nevrotic este obligat să apeleze la astfel de trucuri şi expediente pentru a fi capabil numai şi să abordeze scopul fictiv, generator de tensiune. Unul dintre aceste trucuri este plasarea scopului în inconştient sau substituirea în inconştient a unui scop nevrotic cu un altul. Când pare să existe un contrast izbitor între conştient şi inconştient (o ficţiune pe care şcoala freudiană a luat-o ca adevăr), diferenţa nu ţine decât de mijloacele folosite şi nu are nicio importanţă pentru obiectivul ultim de elevare a personalităţii şi pentru scopul fictiv al pioşeniei.

Găsim confirmarea în exemplul bărbatului care se roagă pentru viaţa surorilor lui. Conştientul şi inconştientul urmează aceeaşi cale, ambele ghidate de scopul de superioritate aflat de partea utilă a vieţii; cu alte cuvinte, să aibă grijă de surorile lui în ciuda tuturor obstacolelor.

Ar trebui să ne fie familiară încă o trăsătură din episodul cu jgheaburile. Se simte liniştită când prietenele ei se privează de şansa de a se căsători călcând peste un jgheab.

Fricii mele de jgheaburi i s-au adăugat următoarele. Am început într-o zi să-mi imaginez că liniile de tramvai J și J2 mi-ar aduce nenoroc. Curând, le-am adăugat numerele 13, 3, 63, 43 și literele A, Ak, B, Bk, D și C, de la periferie spre centru. Mi-a devenit absolut imposibil să merg pe aceste linii. Străbăteam adesea pe jos multe cartiere, chiar și atunci când vremea era urâtă. J și J2 erau tramvaiele strict interzise — nici acum nu le folosesc. Se poate vedea că a trebuit să înfrunt cele mai aspre dificultăți din cauza acestor interdicții pe care era imperativ să le respect. Am multe povești despre suferințele mele. Într-o seară am coborât din tramvaiul F într-o intersecție unde trebuia să schimb și să iau tramvaiul H. A venit un tramvai care am crezut că era H — sunt puțin mioapă. M-am suit în tramvai, m-am așezat — dintr-odată, am fost surprinsă să observ că presupusul tramvai H a luat-o prin „Buclă"[1] *în loc să o ia pe strada Alser. Am sărit în sus, m-am uitat la semn — ce scria? Tramvaiul D. M-am grăbit să ies și am sărit din tramvai de parcă îmi ieșisem din minți. Greșeala asta m-a deprimat groaznic. Credeam că, de atunci înainte, nu voi mai avea decât un nenoroc după altul. Am hotărât din nou să intru la mănăstire.*

Vedem cum își limitează raza de acțiune prin fobia de tramvai și, confruntată cu problema iubirii, caută o cale de a evita o posibilă înfrângere prin alegerea mănăstirii.

Totuși, pentru moment, am călcat rochia pe care o purtasem în acel tramvai nesuferit pentru a rupe vraja cea rea. Dacă aș fi fost bogată, aș fi aruncat rochia sau aș fi ars tot ce purtasem, inclusiv agrafele. Dar eu, sărmană, trebuia să mă mulțumesc să calc rochia aia blestemată, să mă spăl din cap până în picioare și să fac un descântec. Am repetat de trei ori.

---

1 Ringstrasse, bulevard circular din Viena având în centru Catedrala Sfântul Ștefan. (N.t.)

Apoi mi-a devenit aproape imposibil să trec pe anumite străzi. Când trebuia să merg pe vreuna dintre ele, îmi țineam respirația, astfel încât aerul de acolo să nu ajungă în mine și să nu-mi intre pe gât. Și dacă deja respirasem, scuipam de trei ori și îmi ștergeam gura cu salivă. Care erau străzile? Încă mi-e teamă să le rostesc numele.

Lina se înfuria teribil când o târam în zigzag pe vreo stradă și o obligam întruna să facă ocoluri.

Și membrilor familiei mele le era interzis să ia tramvaiele cu numere nefaste sau să meargă pe străzile care erau tabu pentru mine. Dacă aflam că totuși făcuseră asta, nu îi lăsam să se apropie de mine. Eram foarte atentă și țineam minte ce haine purtaseră în acele tramvaie și pe acele străzi și nu le mai atingeam. Și dacă intram întâmplător în contact cu ele înjuram și mă agitam, îmi sfâșiam rochia și lenjeria, mă așezam dezbrăcată de tot în dreptul ferestrei deschise ca să fac pneumonie și să mor și, în cele din urmă, mă aruncam pe pat în culmea disperării.

Dorința de moarte, foarte apropiată de tendințele sinucigașe, apare ca un fel de soluție de probă pentru a evita înfrângerea în problema iubirii. Acesta este, ca întotdeauna, efectul tendinței de a exclude viața când par blocate toate celelalte drumuri către o soluție mulțumitoare la problemele vieții. În loc să-și depășească dificultățile prin putere creativă și alegerea unei ocupații în general utile, care, la rândul ei, ar ajuta-o să-și depășească sentimentul de inferioritate, ea alege să se detașeze și să condamne comunitatea și ceea ce aceasta oferă, să se răzbune pe cei care îi stau în cale și să obțină un sentiment trecător de superioritate prin experiența de a fi stăpână pe propria viață și moarte. Aceasta este mărturisirea nevolnicului, a celui fără de speranță.

Fobia de tramvaie și modul în care această fată o construiește îi oferă putere asupra familiei, veriga cea mai slabă din mediul ei.

Mergeam odată pe o anumită stradă și m-am atins de o femeie care avea o poșetă. Brusc, m-a fulgerat ideea că s-ar putea ca ea să locuiască pe una dintre străzile interzise. Am urmărit-o să văd dacă aveam sau nu dreptate, dar la un moment dat i-am pierdut urma.

Nu m-am mai dus la cinematografele de pe acea stradă. Acolo se putea să fie oameni din străzile interzise. Nici măcar un spectacol bun nu mă putea convinge. Apoi, câteva cafenele din zone diferite ale orașului au devenit atât de respingătoare pentru mine, încât îmi țineam gura închisă și mă țineam de nas când trebuia să trec pe lângă ele. Într-o zi am uitat să mă protejez în acest mod în fața la Café Central. Mi-am amintit mai târziu că trecusem pe acolo și că din ușa turnantă de la Café a venit peste mine un curent dezastruos. M-am simțit de parcă aș fi fost otrăvită și m-am întors, am fugit acasă, mi-am aruncat pălăria într-un colț, mi-am smuls hainele, m-am spălat pe față cu apă și săpun și mi-am clătit gura.

Străzile repulsive pentru mine se înmulțeau la fel de repede ca iepurii. Deja era un întreg district pe care îl detestam. Când veneau la noi oameni din acest district interzis mă simțeam ca și cum m-aș fi aflat într-o încăpere cu ciumați, a căror respirație era de-ajuns să ducă la ruină și care infectau orice ar fi atins. Nu foloseam niciodată un scaun pe care stătuse vreunul dintre ei. În cele din urmă, nu a mai rămas nimic ce să pot folosi în afară de propriul meu fotoliu zdrențuit ca vai de el, pe care îl păzeam ca un dragon. Dacă cineva arăta cea mai mică intenție să se așeze acolo, eu făceam mare tărăboi și îl împiedicam. Târam cu mâinile mele fotoliul din bucătărie în sufragerie ca să stau pe el când cântam la pian. Nu era permis ca hainele mele să fie atârnate pe vreun alt scaun.

Într-o zi, mama făcea tocană. Eram încântată, în ciuda faptului că era carne de cal. Când îmi punea niște tocană, a atins din greșeală cu mâna cotiera unui scaun pe care stătuse o persoană interzisă puțin

mai devreme. M-am înfuriat şi nu am luat nicio gură de tocană. Asta a enervat-o pe mama atât de tare, că aproape a aruncat oala pe jos.

Pare remarcabil că nici măcar faptul că îndrăgeşte mesele bune de la amiază pe care le pregăteşte mama ei nu îi poate diminua frica de necurăţenie. S-ar putea crede că o dorinţă intensă, cum ar fi una de plăcere fizică, ar fi îndeajuns de puternică pentru a-i reprima măcar temporar dorinţa intensă de putere. Acesta ar fi un gând superficial. Omul este un întreg. Nu este format din două sau trei dorinţe care se luptă între ele, uneori câştigând una, alteori alta; nu are decât un scop şi tot ce face tinde spre acest scop. Dacă, în opinia pacientului, plăcerea fizică poate fi folosită ca mijloc spre acest scop, va fi folosită o astfel de plăcere sau orice alt mijloc care pare potrivit. Dar aici dorinţa fizică este interpretată ca fiind nesemnificativă în lupta ei pentru atingerea obiectivului, superioritatea, aşa că dorinţa nu este luată în seamă şi este apoi utilizată pentru a arăta limpede dificultăţile din cauza cărora lupta ei pentru superioritate este epuizantă. Acestei fete îi place grozav tocana, iar când o refuză îşi priveşte sacrificiul ca pe un act eroic şi mai extrage nişte superioritate.

Nu mai atingeam niciodată farfuriile, cănile, furculiţele şi cuţitele folosite de persoane interzise. Mama trebuia să pună deoparte astfel de ustensile, în alt loc decât restul de oale şi cratiţe, astfel încât eu să pot să le recunosc oricând cu uşurinţă ca fiind de neatins pentru mine. M-am obişnuit să mănânc cu cuţite, furculiţe şi linguri pe care nu le foloseam decât eu şi aveam farfurii pe care doar eu le foloseam, exact la fel ca în timpul fobiei mele de lupus. Dacă se întâmpla ca vreunul dintre obiectele mele să fie atinse de cineva pe care nu îl plăceam sau de cineva din familie care anterior fusese contaminat de atingerea sau

folosirea vreunuia dintre obiectele respingătoare, nu mă mai atingeam de lucrurile mele. Mama trebuia să cumpere tacâmuri noi.

Într-o seară de sâmbătă s-a întâmplat ceva ce mi-a „murdărit" cuțitul și furculița speciale. Am început imediat să fac scandal și să o cert pe mama pentru că nu fusese destul de atentă. Magazinele erau deja închise. Era imposibil să-mi cumpere alte tacâmuri. Mama a împrumutat o furculiță de la o vecină.

Pentru a evita contactul direct cu toate persoanele interzise care veneau la noi acasă, mă retrăgeam în dormitor. Acolo mă simțeam ca și cum deochiul pe care îl pusesem pe seama lor trecea prin zid și aducea nenoroc pe capul meu. Așa că mă așezam în pat și mă băgam sub pături.

Când apare nenorocul din cauza deochiului, ea însăși nu este, bineînțeles, responsabilă. Vina este pusă pe seama deochiului. În astfel de cazuri, ceea ce se numește ghinion înseamnă de obicei propria greșeală și stupiditate, a căror cauză este căutată undeva în afară în loc să fie căutată în interior. Deochiul este una dintre sperietorile care ar deveni un pericol real pentru nevrotic doar dacă ar fi absente sau nu s-ar putea apela la ele.

Și unele magazine erau interzise, iar mama nu avea voie să cumpere de acolo. Când bănuiam că a cumpărat alimente de la un astfel de magazin, o interogam, îi puneam cele mai viclene întrebări, îi întindeam capcane ca un detectiv. Și dacă aflam că mă mințise o înjuram într-un limbaj dur și mă purtam de parcă mi-aș fi pierdut mințile.

Ne amintim că ea a început să folosească un limbaj dur în copilărie (prima ei nevroză a început cu înjurături). Atunci o făcea în secret, având apoi mustrări de conștiință. Acum simte că înjurăturile sunt justificate și nu se deranjează să le ascundă. Este evident modul în care evoluează nevroza.

Mă spălam după cea mai mică atingere de persoane sau lucruri interzise.

Am fi putut prezice că ultimul stadiu al acestei fobii va fi o compulsie de spălare. Printr-o opoziție destul de clară față de cei afectați de deficit intelectual, ea își demonstrează inteligența alegând un plan inteligent pentru atingerea scopului.

Această fată pare din nou superioară prin compulsia de spălare. Ea este singura ființă umană pură din lume. Toți ceilalți sunt murdari. Vedem din nou paralela dintre conștient și inconștient. Inconștient, lupta pentru putere este o cale josnică, la care apelează în mod obișnuit copiii răsfățați. Conștient, apare aversiunea față de murdăria celorlalți. Rezultatul este că pacienta, fără să înțeleagă pe deplin semnificația acțiunilor sale, este singura pură și superioară. Dacă i s-ar spune asta, nu ar nega, ci ar reitera în mod constant și și-ar arăta chinurile. Înțelegem: cu cât suferă mai mult din cauza murdăriei celorlalți, cu atât este mai pură.

Mă spălam frecvent pe tot corpul. Nu mai foloseam niciodată o bucată de săpun care căzuse pe jos. Părinții mei și Lina nu aveau voie să se spele cu acel săpun. Așa că erau din ce în ce mai multe săpunuri care căzuseră pe jos și curând se strânsese o grămadă de săpun neutilizabil.

Aveam niște haine pe care nu mai puteam să le port. Unele i le-am dat mamei. Dar nu avea voie să se apropie de mine când le purta.

Acasă purtam îmbrăcăminte veche, zdrențuită, formată dintr-o fustă verde, uzată și o bluză roșie mult prea strâmtă pentru mine. Purtam o pereche de papuci cu mărgele — dacă aș fi avut cum, nu mi i-aș fi scos niciodată. Așa că stăteam asemenea Cenușăresei, într-un colț al

bucătăriei, pe scaunul meu rupt care avea cuiele ruginite — înaintea mea toate lucrurile a căror prezență îmi apărea periculoasă, toate obiectele pângărite de atingerea locuitorilor din districtele și străzile detestate, afară jgheaburile, străzile, casele, stâlpii de felinar, cafenelele, tramvaiele, magazinele care mă amenințau cu vrăjile lor rele — pericolul, nenorocirea, ghinionul mă hăituiau neîncetat.

Își descrie suferințele cu multă pricepere și pătrundere. O viață antisocială, egoistă, nu duce niciodată la plăcerea puterii câștigate asupra câtorva oameni cu eforturi atât de mari. Asemenea unui tiran, stă pe un tron care poate fi răsturnat în orice clipă; conduce prin frică și este ea însăși condusă de frică. Trebuie să-și întărească poziția în „teritoriul inamic" prin viclenie și forță brută. Nu are prieteni adevărați, nu are ajutor, are numai subordonați oprimați care, simte ea instinctiv, ar dezerta dacă ar putea. Nu primește nici încredere, nici onestitate, nici iubire, ci doar neîncrederea obscură, rezistența primejdioasă și nesupunerea celor pe care și i-a făcut servitori. Măsurile de apărare organizate pentru propria siguranță se dovedesc arme în mâinile inamicilor. Cu cât se gândește mai mult la propria siguranță și la cum să o mențină, cu atât devine mai nesigură.

Suferința nevroticului ajunge chin de necrezut și îl duce la acea mare criză în care fie se prăbușește, fie se călește până în punctul în care devine psihotic; sau ajunge în punctul unei vagi înțelegeri a structurii defectuoase a nefericitei lui lupte pentru recunoaștere și caută apoi iluminarea.

Așa-numitele argumente logice nu sunt de niciun ajutor în încercarea de a o elibera pe această fată de ideile ei obsesive și de acțiunile ei compulsive. Trebuie să i se arate, pas cu pas, adevărata structură a comportamentului ei, așa cum îl vedem noi. Trebuie să învețe să

 recunoască care este scopul simptomelor ei şi ce câştigă prin acestea; că îşi doreşte inconştient să se detaşeze prin compulsie de constrângerea solicitărilor comunităţii; că, în dorinţa ei puternică de a evita principalul câmp de luptă al vieţii, a construit un câmp de luptă secundar; că doreşte să-şi piardă vremea astfel încât să nu-i rămână timp să-şi îndeplinească sarcinile cotidiene; că intenţionează să evite solicitările vieţii prin scuze, blesteme, alibiuri sau motive aparent întemeiate. Pe lângă asta, perspectivele eronate pe care şi le-a format în copilărie trebuie puse deoparte, ambiţia şi vanitatea ei exagerate şi tendinţa de a se izola trebuie toate să-i fie explicate cu mare delicateţe şi tact. Poate fi determinată să-şi schimbe stilul de viaţă prin demascarea aparatului tehnic al nevrozei ei obsesionale şi prin înţelegerea limpede a întregului curs şi a consecvenţei comportamentului ei.

Am avut prima menstruaţie neobişnuit de târziu. Toate prietenele mele o avuseseră de mult. Olga, de exemplu, a avut prima menstruaţie la 14 ani. Îmi amintesc foarte bine. Într-o zi, cu ochii scânteind, mi-a luat mâna, m-a dus la baie şi, brusc, şi-a ridicat fustele. Am văzut pete de sânge pe lenjeria ei. „Ce zici de asta?", m-a întrebat mândră. Eram destul de deprimată şi, peste vreo două săptămâni, i-am spus că şi eu ajunsesem la fel de departe. Mai târziu le făceam pe prietenele mele să creadă că aveam deja menstruaţie. Cu toate astea, trecea an după an fără să-mi vină ciclul.

Este probabil ca pentru întârzierea menstruaţiei să fie responsabilă o inferioritate înnăscută a organelor ei sexuale pentru care, aparent, nu exista o compensare. Această inferioritate era probabil vizibilă şi în alte zone ale corpului ei.

Părinţii mei erau destul de îngrijoraţi şi m-au dus la un consult. Medicul mi-a recomandat băi calde de şezut. La vârsta de 17 ani, mi-a venit

în sfârşit ciclul. Când am descoperit semnele am dat fuga la tata şi i-am spus. M-a îmbrăţişat bucuros şi mi-a spus: „Acum eşti fată mare. Nu mai eşti un copil. Trebuie să sărbătorim asta". Iar prima mea menstruaţie a fost sărbătorită printr-o cină savuroasă.

Aveam frecvent un vis deprimant. Visam că tata sau mama se îmbolnăvise rău. Mă trezeam în toiul nopţii plângând şi cu conştiinţa încărcată şi îmi lua mult să adorm din nou. Şi, în timp ce mă răsuceam în pat de pe o parte pe alta, mă hotăram să mă schimb, să-mi ajut părinţii cu munca, să fac comisioane pentru tata şi s-o ajut pe mama în gospodărie.

Aproape toţi copiii visează câteodată moartea sau îmbolnăvirea gravă a unuia dintre părinţi. Interpretarea unui astfel de vis spunând „gândul se trage din dorinţă" este privilegiul unei psihologii schematice, insinuante. În cazuri rare, această interpretare este corectă. Totuşi, vom lua o astfel de decizie doar dacă starea generală din vis susţine asta şi, în primul rând, dacă purtarea celui care visează justifică, de altfel, o asemenea interpretare. O atenuare a dorinţei de moarte poate fi descoperită atunci când, în ciuda unei atitudini intens antagoniste faţă de părinţi, un asemenea vis trece drept tristeţe şi depresie gravă. Acesta ar putea fi un semn că lupta copilului împotriva părinţilor nu ajunge atât de departe încât să fie dorită moartea părinţilor.

Ce face de obicei un astfel de vis este să încerce să prezică viitorul — ce se va întâmpla când părinţii mei vor muri?

În acest punct, daţi-mi voie să adaug câteva observaţii generale asupra scopului şi semnificaţiei viselor:

Visul este evident o ficţiune în care persoana îşi aranjează în prealabil încercări şi probe pentru a controla o situaţie viitoare sau pentru a rezolva o problemă viitoare. Este o ficţiune pentru că individul nu priveşte niciodată situaţia din vis în conformitate cu

 realitatea, ci o transpune ca şi cum ar fi realitate şi, întotdeauna, aşa cum i-ar plăcea să fie; niciodată nu abordează cu adevărat realitatea, ci îşi testează abilitățile sub influența visului şi încearcă o soluție de probă. O persoană care visează nu se deosebeşte de o persoană trează; singura diferență constă în forma exprimării. În starea de veghe, este preocupată de prezent, în vise (în reverii *sau în visele din somn) se ocupă de viitor prin intermediul* trecutului, adică prin experiența sa anterioară. Construieşte un viitor fictiv din materialul trecutului, din experiențele sale. Visând, îşi planifică din timp. Iar modul în care o face oglindeşte clar atitudinea psihică a visătorului, curajul lui, adaptarea lui la mediu, trăsăturile lui de caracter şi evitările lor nevrotice, modul său personal de a face față problemelor. Visul creează o stare al cărei scop este să încurajeze sau să descurajeze visătorul în privința abordării problemei lui. Astfel de stări apar în toate gradele, de la anxietate la indiferență, la curaj vădit. Toate visele unui individ se află în concordanță cu stilul său de viață; aparțin unui sistem şi *fac parte din unitatea individuală*. Gândirea conştientă nu are prea mult de-a face cu visul. În somn, critica şi opoziția organelor de simț sunt reduse la tăcere. În vis, gândirea este mai abstractă, simplificată şi simbolică — cum ar veni, este înclinată spre o stare copilărească. Visul trebuie să rămână neinteligibil pentru visător pentru a proteja unitatea personalității lui, pentru a păstra starea pe care i-o provoacă, pentru a ascunde scopul şi direcția visătorului în inconştient.

Nu avem aici suficient spațiu pentru a explica mai amănunțit mijloacele utilizate de vise pentru a-şi îndeplini obiectivul — într-o anumită măsură, pentru a explica tehnica interpretării viselor. Va fi deajuns să arătăm că se poate recurge la vis, la fel ca la orice altă

manifestare a sufletului, pentru a dobândi înțelegerea mașinăriei psihice a ființei umane.

În cazul nostru, este evident că fata este neliniștită în privința viitorului ei. Are nevoie de părinții ei pentru a-și putea menține sentimentul de superioritate. Deși în paragrafele următoare subliniază că visul care se repetă frecvent nu lăsa nicio urmă în ziua următoare, starea produsă în vis și repetarea frecventă — o evidentă pregătire emoțională — fără îndoială că a adus o ameliorare a atitudinii ei față de părinți. Așadar, acest vis semnifică un anumit grad de sentiment social, de interes pentru părinții ei.

Cu toate astea, dimineața era totul uitat din nou. Ziua, lumina, dimineața îmi ștergeau sentimentele. În această perioadă aveam o altă îngrijorare chinuitoare. Îmi imaginam că eram extrem de bătrână. Uneori mă întrebam cu seriozitate dacă nu ar fi mai bine să-mi pun capăt zilelor. Apoi îmi spuneam: „Anii trec atât de repede, iar nenorocul se apropie cu pași mari". Nu spuneam niciodată ce vârstă aveam de fapt. Astfel de gânduri îmi veneau mai ales înainte să adorm. Uneori mă trezeam înspăimântată, îmi apărea în minte vârsta mea și mă gândeam: „Ce minunat ar fi să mă nasc acum!".

Atât de bătrână, fără să fi făcut încă nimic pentru nemurire!

Gândurile pe care le menționează ating evident problema iubirii, pentru care nu se simte pregătită din cauza dorinței ei exagerate de a domina. Apoi privește înapoi la acea perioadă ideală când, în copilăria timpurie, fata răsfățată chiar avea putere nelimitată și nu trebuia să înfrunte noi probleme.

Tata avea de mulți ani inima slăbită. La vârsta de 58 de ani, maladia s-a agravat brusc. Frecvent, sărea noaptea din pat și alerga la fereastră, străduindu-se să respire. Și în timpul zilei rămânea adesea fără aer.

Atunci se oprea din lucru şi o punea pe mama să iasă cu el la plimbare. Până atunci nu se odihnise niciodată în timpul zilei. Acum stătea întotdeauna întins o oră după cină. Treptat, părea să-şi piardă interesul pentru familie. Din când în când, îl auzeam plângându-se că era îngrijorat pentru mine. Ca un copil, nu mă gândeam la ziua de mâine, iar în casă nu erau bani. Tata simţea că nu mai avea mult de trăit şi chiar vorbea despre asta. Dar eu nu puteam să înţeleg gravitatea bolii lui. Se putea să moară — la asta nu mă gândeam niciodată. Curând, abia dacă mai putea să se mai ţină pe picioare. Lina şi medicul trebuiau să-i facă injecţii care îl făceau să se simtă mai bine pentru o vreme, dar niciodată ameliorarea nu dura mult.

Tata era foarte agitat în pat. Nu putea să trăiască fără croitoria lui. Sora mea era în concediu şi îl îngrijea. Ea şi mama stăteau cu el pe rând în timpul nopţii. Eu stăteam întotdeauna trează până pe la ora 11; apoi mi se făcea atât de somn, încât trebuia să mă culc.

Pentru a nu-i fi frig, tata îşi înfăşura pe piept un fular mare şi gri. Din nefericire, acest şal făcea parte din obiectele pe care eu nu puteam să le ating. Am rugat-o degeaba pe mama să folosească altceva pentru asta. A spus că şalul era tocmai potrivit. Aşa că nu mai puteam să-l îmbrăţişez şi să-l sărut pe tata, ceea ce îmi doream foarte mult. Mi-era teamă până şi să mă apropii de el; mai târziu am regretat asta de multe ori, deşi îmi era absolut imposibil să mă port altfel.

Totuşi, pentru scurt timp, a părut că avea să-şi revină. L-am aşezat într-un scaun confortabil, iar el mi-a spus o grămadă de povestiri amuzante din copilăria lui. Râdeam cu toţii şi speranţa revenise. Dar a doua zi era iarăşi somnolent, stând în pat în capul oaselor. Îl vedeam adesea agitat în somn, mişcându-şi mâinile ca şi cum ar fi cusut. Într-o seară s-a trezit brusc, s-a împleticit până la masa de cusut din bucătărie şi şi-a întins mâinile tremurătoare spre o haină. L-am rugat să se întoarcă în pat. Picioarele îi erau deja umflate.

Părinții mei tot nu erau căsătoriți. Mama era foarte tulburată de faptul că se putea să rămân un copil nelegitim. Când medicul nu i-a mai lăsat nicio îndoială cu privire la starea tatălui — eu nu am aflat asta decât apoi — și a pregătit-o pentru ce era mai rău, mama a discutat problema cu mama Olgăi. Femeia a dat fuga după un preot. De la el a aflat că se putea oficia căsătoria în acea seară la ora opt dacă putea fi adus un certificat medical. Medicul nostru ne-a dat un astfel de certificat. Dar mamei îi era greu să vorbească cu tata despre căsătoria care urma să aibă loc curând. Îmi amintesc că a spus: „Uite, dragule; știi că încă nu suntem căsătoriți — ce o să se aleagă de Clara noastră?" Tata doar murmura din când în când câte un „da" și dădea din cap afirmativ la ce spunea ea. Când am aflat că ceremonia urma să aibă loc chiar în acea zi, în ciuda durerii mele, am fost bucuroasă. În sfârșit — aveam aproape 18 ani — puteam să folosesc numele tatălui. Oricum celorlalți le spusesem întotdeauna că acela era numele meu. Dar acum chiar urma să fie al meu.

Am cumpărat două lumânări, am împrumutat un crucifix de la o vecină, o bătrână credincioasă, am făcut rost de niște apă sfințită și am așezat aceste lucruri pe o masă acoperită cu o față de masă albă. Toată lumea era foarte emoționată. Tremuram din tot corpul. La ora opt a venit preotul împreună cu paracliserul, care trebuia să fie și martor. În timpul ceremoniei, eu și Lina am rămas în bucătărie. Înainte să plece, preotul a vorbit cu noi și ne-a spus să mergem la el să ne spovedim.

Ceremonia l-a epuizat pe tata, mai ales pentru că a trebuit să se spovedească și să primească ultima împărtășanie în același timp. Mama dorea să-l facă să creadă că nu era foarte bolnav. Complet extenuat, a șoptit că totul era în regulă, dar o ruga ca pe viitor să-l scutească de prezența preotului.

Câteva zile mai târziu, seara eram în vizită la Minna când mama a intrat în încăpere și a spus pe un ton trist că ar trebui să merg acasă

cu ea pentru că tata se ducea. Doamna K. ne-a însoțit. Tata dormea, stând în pat în capul oaselor. M-am aşezat tăcută lângă el. Respira adânc şi lent. Apoi m-am furişat în bucătărie. Din când în când, mama venea în camera mea. Nu ştiam că doctorul îi spusese că tata nu va prinde zorii. Dintr-odată, am auzit-o pe mama țipând: „Tată! Tată!" Am alergat în încăpere şi l-am văzut pe tata căzând moale pe perne. Lina l-a îmbrățişat. Îşi dăduse ultima suflare. M-am aruncat pe pat, l-am sărutat, l-am strigat, l-am implorat să mă ierte. Nu voiam să-i dau drumul. Lina a trebuit să mă scoată afară. Când am ajuns în bucătărie mi s-a făcut rău şi am vomitat.

Vedem din nou că ea aparține tipului de persoane care reacționează la emoții intense prin tulburări nervoase ale aparatului digestiv. Toate organele interne ale ființei umane sunt deservite de un sistem nervos anume, sistemul nervos vegetativ, care, evolutiv, este mai vechi decât sistemul nervos central şi despre care se credea înainte că ar fi sediul vieții. Când suntem bucuroşi şi, în consecință, inima ne bate mai rapid, când ne înroşim de ruşine, când transpirăm de frică sau ne doare burta pentru că ne temem de ceva, motivul este întotdeauna activitatea nervilor „emoționali" care au fost corect clasificați ca alcătuind sistemul nervos simpatic (nervus sympathicus). Există cazuri în care sistemul nervos vegetativ este anormal de sensibil (inferioritate organică) şi, drept urmare, funcționează mai intens decât în mod obişnuit. Totuşi, am putea adăuga că sursa excitabilității stă în structura psihică a acestor persoane, în stilul lor de viață. În astfel de cazuri, o excitație redusă provoacă o reacție puternică la nivelul acelor organe care deservesc acest sistem nervos — inima, vezica urinară, glandele sudoripare sau aparatul digestiv — ca în cazul acestei fete.

Pentru a trata cu succes aceste tulburări este necesar să ne întoarcem la sursa psihică şi, din acel punct, să schimbăm pacientul.

Dacă descoperim, ca în acest caz, că tensiunea psihică este amplificată ca rezultat al dorinţelor extrem de puternice ale pacientei, trebuie să luăm în considerare şi să schimbăm întregul său stil de viaţă. Asta se poate face doar prin întărirea sentimentului ei social. Inteligenţa ei personală se transformă în bun-simţ direct proporţional cu intensitatea sentimentului social. Se simte bine şi acceptă problemele vieţii cu toate avantajele şi dezavantajele ei şi scapă de anxietate. De aici înainte nu mai trăieşte într-o lume ostilă şi, în privinţa stimei de sine, nu mai depinde de părerea celorlalţi. Acolo, de partea utilă a vieţii, se simte o fiinţă umană respectată, iar sentimentul ei de inferioritate este redus până în punctul în care poate foarte bine să fie utilizat ca impuls pentru realizări utile.

Ferestrele camerei au fost deschise, a fost aprinsă o lumânare. Ne-am ghemuit una lângă alta într-un colţ al bucătăriei, plângând şi incapabile să adormim. Când a plecat doamna K., o vecină a venit să o înlocuiască. Abia în zori ne-am întins. Eram înţepenite de tot. A doua zi, când m-am trezit, mă simţeam de parcă o mare greutate îmi apăsa mintea. M-am dus la tata, l-am mângâiat şi l-am sărutat şi am aranjat pătura. Arăta atât de liniştit, nu semăna deloc cu un mort. Seara au venit oamenii cu sicriul, l-au aşezat pe tata înăuntru şi l-au dus. Ne era frică să dormim acasă, aşa că am dormit câteva nopţi la doamna K. Mama ne-a spus că a avut o viziune cu un schelet cu două nopţi înainte de moartea tatălui.

În capela din cimitir l-am văzut pe tata pentru ultima oară. Corpul nu îi era schimbat. Tot nu-mi venea să cred că murise. Stăteam în faţa sicriului şi aşteptam să deschidă ochii.

Mă uitam tot timpul la masa de lucru a tatălui. Nu puteam să înțeleg că murise. Mă gândeam că poate doar păruse mort. Eu şi mama ne încuiam noaptea în dormitor. Sâmbătă noaptea cheia de la această uşă s-a rupt; în dimineața următoare nu am mai putut să deschidem uşa. Mama a strigat administratorul pe geam şi i-a aruncat o legătură pe care erau tot felul de chei. Nu se potrivea niciuna. În cele din urmă, ne-a deschis un instalator.

Mi-era tare dor de tata; plângeam neîncetat. Frecvent, mă trezeam înspăimântată în toiul nopții; nu puteam să respir şi mă simțeam îndurerată de moarte.

Putem să simțim, împreună cu fata, cât de profund a tulburat-o separarea de tată. Când trăia, el era piedestalul pe care ea şi-a construit triumful. De acum înainte, mama trebuie să-l înlocuiască în măsura în care se potriveşte unei astfel de poziții.

Apoi am visat că un câine care avea o botniță mă sfredelea cu botul, rotindu-l într-o parte şi-ntr-alta. Îmi provoca o senzație de durere extremă. Am aprins lumina şi m-am uitat dacă sângeram sau fusesem rănită. Dar nu am descoperit nimic. Acest vis s-a repetat frecvent.

Am visat de multe ori şi că un bărbat înalt, cu barbă, stătea la capul patului meu — şi mă trezeam speriată de moarte. Puteam să-l văd de parcă ar fi fost cu adevărat acolo.

Şi apoi am văzut în visele mele o floare care se ridica încet şi se îndoia spre mine — o singură floare cu cinci petale ca nişte degete. Iarăşi m-am trezit cuprinsă de nelinişte.

Aceste vise ar putea fi corect interpretate numai dacă fata ne-ar oferi unele informații despre gândurile şi amintirile ei pe care le asociază cu materialul viselor. Avem totuşi două puncte de sprijin. Cunoaştem cursul vieții ei şi problemele care o apasă şi putem să

înțelegem starea provocată de aceste vise. Visele, corect interpretate, ar trebui să arate calea de care ea se foloseşte ca de o punte spre scopul ei de superioritate, departe de calea logicii şi a bunului-simț. Iar aceste stări izvorâte din vise ar trebui să ne îndrepte la rândul lor în aceeaşi direcție.

În primul vis descoperim problema iubirii ca fiind principala problemă din prezent în viața acestei fete. Scopul ei este să scape de uniunea cu un bărbat. Faptul că acel câine reprezintă un bărbat este o presupunere întemeiată. În vise dăm frecvent peste o astfel de tendință de degradare. Din moment ce fata a demonstrat limpede această tendință în alte părți din trecut ale poveştii ei de viață şi din moment ce, după cum am citit mai înainte, s-a referit uneori la un bărbat ca fiind un câine, presupunerea noastră este cu siguranță justificată. Botnița este întru câtva derutantă. Dar dacă ne amintim că ea a ținut întotdeauna să le pună botniță bărbaților, să le joace feste, să elimine pericolele şi să evite posibilele consecințe, atenția noastră se va îndrepta mai sigur spre faptul că al său „da-dar" a primit nu numai o întărire a „da"-ului, ci şi o întărire a „dar"-ului. Durerea şi frica de a fi rănită, de a sângera, îi permit presupunerea că nicio măsură de precauție nu este de ajuns.

Al doilea vis, la rândul lui frecvent repetat, susține concluzia că, în vis, este singură cu un bărbat. Nici acest bărbat — din precauție — nu este înfățişat ca fiind prietenos. Este imposibilă identificarea lui aici. Totuşi, al doilea vis confirmă în bună măsură concluziile trase din primul vis.

Al treilea vis este ambiguu. Nu vom presupune decât că reprezintă o mână care se întinde după ea. Şi aici descoperim apropierea amenințătoare şi generarea intenționată a anxietății care caracterizează destul de clar viața acestei fete ca viața unui copil răsfățat.

Cazul domnișoarei R.

Povestea se încheie aici şi, odată cu ea, şi analiza noastră. Am subliniat la începutul acestei cărți faptul că nu ne preocupă aici biografia completă a unei ființe umane, ci doar o parte a unei poveşti de viață. Am fost mai interesați de căutarea a ceea ce puteam extrage din materialul expus, decât de caracterul complet al poveştii. Nici în consultațiile private nu aflăm mai mult decât părți ale unor poveşti de viață din care trebuie să tragem concluzii. Am încercat să îi ofer cititorului o perspectivă asupra procedeului urmărit într-o analiză psihologică. Vreau ca cititorul să vadă modul în care un psiholog înarmat cu multă experiență ascultă, prelucrează şi înțelege o poveste de viață obişnuită şi, altfel, nesemnificativă. Tocmai lipsa de importanță şi caracterul comun al acestei biografii sunt semnificative pentru a ilustra cât de mult poate să scoată de aici un psiholog.

Un pacient a cărui viață este atât de tulburată poate fi vindecat doar prin înțelegerea deplină a modului în care s-a dezvoltat afecțiunea. Mai mult, este sarcina noastră să-i oferim pacientului acea înțelegere pe care noi înşine am câştigat-o prin experiență şi bunsimț. Un astfel de procedeu îl încurajează. Pentru înțelegere este necesară doar utilizarea bunului-simț. Dat fiind că bunul-simț este mult mai rar decât lasă să se înțeleagă denumirea, în încercările de analiză trebuie să ne ferim de inferențe premature. Judecățile superficiale, greşite, îi discreditează pe cei care le fac.

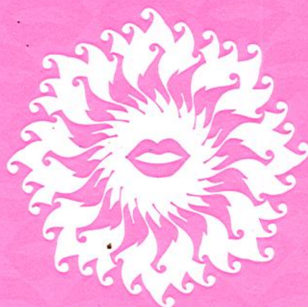
După cum am spus, am fost mult mai preocupat de întâmplările şi rezultatele acestei biografii parțiale, decât de completarea poveştii. Totuşi, mă tem că asta nu-i va mulțumi pe majoritatea

cititorilor mei. Intelectul uman tinde spre împlinire; un fragment neterminat stimulează imaginația să creeze singură un final potrivit. Oricât de mult mi-aş dori să ajut cititorul în această privință, nici eu nu ştiu mai mult. Eu nu am văzut-o niciodată pe această fată. Tot ce ştiu despre ea a fost scris de ea sau de mine în această carte. În poveste, ea menționează o singură dată situația ei prezentă; şi anume, când ne spune că nici în ziua de azi nu poate să se urce în anumite tramvaie. Din această observație se poate prespune că nevroza ei obsesională probabil s-a ameliorat semnificativ, dar nu a dispărut cu totul.

Experiența ne mai învață şi că, atunci când o persoană face stânga-mprejur şi porneşte pe calea conduitei normale, acea persoană avansează pe această cale în direcția cea bună la fel de rapid pe cât o luase înainte în direcția greşită. La fel cum fiecare pas în nevroză distruge inevitabil curajul, fiecare pas în afara nevrozei aduce mai mult curaj şi, prin curaj, forță şi sentiment social. Iar asta este în acord cu ce am auzit despre scriitoarea acestei poveşti; şi anume, în măsura în care a reuşit fără ajutorul unui psiholog, s-a eliberat de nevroza obsesională şi face curajoasă paşi spre rezolvarea dificilelor sale probleme de viață. Voi lăsa puterea imaginației, înțelegerea psihologică şi intuiția cititorilor mei să dezlege misterul.

În timp ce ideile teoretice ale lui Alfred Adler sunt bine cunoscute și acceptate de către cititorii români, cazurile sale au rămas până în acest moment învăluite de mister. Cartea de față, care conține povestea vieții și nevrozei domnișoarei R. prezentată de Alfred Adler unui grup de psihiatri și psihologi din Viena, constituie o premieră absolută. Cititorul va avea șansa de a urmări îndeaproape modul în care conceptele și principiile psihologiei individuale formulate de Adler sunt aplicate pentru a înțelege suferința nevrotică a pacientei. Scrisă într-un limbaj accesibil, cartea conține numeroase exemple de comportamente nevrotice întâlnite frecvent în viața cotidiană.

STUDII DE CAZ
PSIHOLOGIE
PSIHOTERAPIE

edituratrei.ro

Alfred Adler (1870–1937), medic și psihoterapeut austriac, este fondatorul școlii de psihologie individuală care se situează între psihanaliza lui Sigmund Freud și logoterapia lui Viktor Frankl. Alături de Freud și Jung, este considerat unul dintre cei mai importanți psihoterapeuți moderni. Autor prolific, Adler a publicat peste 300 de cărți și articole. În limba română au apărut la Editura Trei **Înțelegerea vieții**, **Practica și teoria psihologiei individuale**, **Caracterul nevrotic**, **Cooperarea între sexe**.

ISBN 978-606-40-0505-2